

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดการฟื้นฟูคลองโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน

ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

สัญญาเลขที่ RDG49S0019

พฤษภาคม 2549 - พฤศจิกายน 2550

โดย

นางสาวเกียวะดี มีสิทธิและคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น)

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
เลขที่รับ..... 0815
วันที่..... 18 พ.ค. 2552

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดการพื้นที่ปลูกลองโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน
ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

สัญญาเลขที่ RDG49S0019

พฤษภาคม 2549 - พฤศจิกายน 2550

โดย

นางสาวเกียวะดี มีสิทธิ์และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น)

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดการฟื้นฟูคลองโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน

ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

สัญญาเลขที่ RDG49S0019

พฤษภาคม 2549 - พฤศจิกายน 2550

โดย

นางสาวเกียวะลี มีสิทธิและคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น)

บทนำ

โครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนคลองน้อย เพื่อศึกษากระบวนการขยายพันธุ์สัตว์น้ำในโครงตำบลคลองน้อย เพื่อศึกษาและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการคลองอย่างมีส่วนร่วม

รายงานสมบูรณ์ฉบับนี้ เป็นการสรุปกระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมาตลอดโครงการวิจัย ตามแผนที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2 ซึ่งเป็นการสรุปรายละเอียดการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา พร้อมการสรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้ง เพื่อพัฒนาการดำเนินกิจกรรมอย่างสมบูรณ์มากที่สุด

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ศึกษาแนวทางจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ศึกษากระบวนการขยายพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย ศึกษาและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการคลองอย่างมีส่วนร่วม โดยเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนในการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

กระบวนการที่ใช้ในการดำเนินโครงการในระยะนี้ คือ จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ จัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ อนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ จัดทำแบบบันทึกสถิติการจับสัตว์น้ำ กิจกรรมประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้าน จัดทำจดหมายข่าว กิจกรรมถอดบทเรียนกลุ่มเยาวชนรักษคลองน้อย จัดเวทีรณรงค์และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่คลอง จัดเวทีติดตามความเปลี่ยนแปลง ติดตามความเปลี่ยนแปลงโดยการสำรวจชุมชนและสัมภาษณ์ จัดอบรมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เวทีนำเสนอผลงานวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมต่างๆทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย คือ จากการวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำมีข้อสรุปจากเวทีว่าพันธุ์สัตว์น้ำที่จะเพิ่มปริมาณในคลองต้องเป็นพันธุ์ปลาท้องถิ่น ทางทีมวิจัยได้รับคำแนะนำและสนับสนุนพันธุ์ปลาจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้นในครั้งแรกพันธุ์ปลาที่นำมาอนุบาล คือ ปลาตะเพียนขาว ครั้งที่สองเป็นพันธุ์ปลายี่สก สิ่งที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากข้อมูลที่เคยศึกษาในช่วงการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยระยะที่หนึ่ง คือ ลักษณะของน้ำในคลองตำบลคลองน้อยมีลักษณะสองน้ำ บางครั้งในช่วงเวลาน้ำขึ้นน้ำในคลองน้อยจะมีรสชาติกร่อยมากบางครั้งในจุดที่อยู่ใกล้แม่น้ำตาปีน้ำจะมีรสชาติเค็ม

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ สิ่งที่เกิดขึ้นกับทีมวิจัย คือ มีความต่อเนื่องของเยาวชนในการดำเนินกิจกรรมถึงแม้ว่าเยาวชนบางส่วนจะต้องออกไปเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นนอกชุมชน ยังคงมีเยาวชนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจและดำเนินกิจกรรมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบทเรียนการดำเนินกิจกรรมการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์ในคลองตำบลคลองน้อยซึ่งพบว่าไม่ได้ง่ายเลยกับการค้นหาพันธุ์ปลาที่เหมาะสมกับแหล่งน้ำในแต่ละจุด รวมทั้งการดูแลอนุบาลพันธุ์ปลาก่อนการปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ บทเรียนที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ทีมวิจัยมีข้อเสนอสำหรับการปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น คือ การค้นหาพันธุ์ปลาที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในแต่ละจุดซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นพันธุ์เดียวกัน การอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำก่อนการปล่อยลงสู่แหล่งน้ำอาจใช้วิธีการที่หลากหลายซึ่งที่ผ่านมาใช้วิธีการอนุบาลในกระชังในคลองซึ่งประสบปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็นการที่มีสัตว์อื่นเข้ามากินปลาในกระชัง การที่มีปัญหาเรื่องความแข็งแรงของกระชัง อุปสรรคเรื่องน้ำขึ้นน้ำลงที่บางครั้งก็พัดพาขยะขึ้นใหญ่มาชนกับกระชังทำให้กระชัง

พียงบ้างหลุดจากหลักบ้าง สิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนจากการดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนมีความตระหนักในการดูแลรักษาคลองมากขึ้นเพราะเห็นว่าได้ๆมีความสนใจในการดูแลรักษาของชุมชน โรงเรียนให้การสนับสนุนและความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ทีมวิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้ด้วยตนเอง ทำให้ทีมวิจัยร่วมกับชุมชนสามารถค้นหาแนวทางในการดูแลคลองน้อยร่วมกัน คือ ความชัดเจนในเรื่องปริมาณพันธุ์ปลาและเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้น การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาผลของการดำเนินกิจกรรม

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์นี้ ได้สรุปผลการดำเนินโครงการพร้อมทั้งกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัย รวมถึงการร่วมวิเคราะห์แนวทางในการดำเนินงานในระยะต่อไป

สารบัญ

หน้า

บทกัณฑ์ย่อ

ส่วนที่	1	สรุปโครงการโดยย่อ	1
ส่วนที่	2	เอกสารที่เกี่ยวข้อง	6
		- ประวัติตำบลคลองน้อย	6
		- อนุรักษ์ปลาท้องถิ่นพันธุ์สุดท้ายแห่งลุ่มน้ำว้า	9
		- จากมอดไม้ทำลายป่า สู่วัฒนธรรมลุ่มน้ำแม่ลายน้อย	11
ส่วนที่	3	กระบวนการศึกษาตามโครงการ	27
		- จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ	27
		- ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	27
		- เวิร์กวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ	27
		- การล่องเรือสำรวจพื้นที่	28
		- อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ	28
		- จัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ	28
		- อนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำก่อนการปล่อย	28
		- ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงลำคลอง	28
		- จัดทำแบบบันทึกสถิติการจับสัตว์น้ำ	28
		- อบรมแกนนำเฝ้าระวังสัตว์น้ำ	29
		- กิจกรรมประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้าน	29
		- จัดทำจดหมายข่าว	29
		- จัดอบรมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	29
		- เวิร์กติดตามความเปลี่ยนแปลง	29
		- กิจกรรมถอดบทเรียนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย	29
		- เวิร์กนำเสนอผลงานวิจัย	29
ส่วนที่	4	ผลการดำเนินกิจกรรม	30
		- จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ	30
		- ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	30

-	เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ	122
-	อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ	129
-	จัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ	139
-	จัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำครั้งที่2	142
-	จัดทำแบบบันทึกสถิติการจับสัตว์น้ำ	145
-	กิจกรรมประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้าน	150
-	จัดทำจดหมายข่าว	162
-	กิจกรรมถอดบทเรียนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย	181
-	อบรมแกนนำเฝ้าระวังสัตว์น้ำ	189
-	จัดเวทีติดตามความเปลี่ยนแปลง	200
-	จัดอบรมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	204
-	กิจกรรมนักสืบสายน้ำ	224
-	เวทีนำเสนอผลงานวิจัย	229

ส่วนที่ 5 การวิเคราะห์ผลเบื้องต้น 236

ภาคผนวก

- ก ตัวอย่างบทเรียนการเรียนรู้
- ข ตารางผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำและแผนที่จุดตรวจคุณภาพน้ำ
- ค รายงานการเงิน

ส่วนที่ 1

สรุปโครงการโดยย่อ

โครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2

หลักการและเหตุผล

กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรชุมชน ทำค่าย/ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และงานวิจัย ซึ่งปี 2547 กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย ได้ดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชน เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต – ปัจจุบัน ทั้งด้านกายภาพ วัฒนธรรมประเพณี และร่วมหาแนวทางในการฟื้นฟูคลองที่เหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาคระหว่างปี 2547 – 2548

กระบวนการดำเนินงานวิจัยที่กลุ่มได้ดำเนินการผ่านมา คือ ประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมทีมงานประจำเดือน ศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต – ปัจจุบัน ผ่านการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต และกิจกรรมนักสืบสายน้ำ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมฝึกอบรมทักษะการเก็บข้อมูล การประชุมร่วมกับชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเพื่อเติมเต็มข้อมูล พร้อมด้วยกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ผ่านการบอกเล่าในเวทีหมู่บ้านและบทเพลงสร้างสรรค์ มีการจัดเวทีเพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยร่วมกับชุมชน และผู้ใหญ่ในจังหวัด ซึ่งได้แนวทางในการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยอย่างน่าสนใจ จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตำบลคลองน้อยหลายด้าน คือ

ด้านกายภาพจากการศึกษาข้อมูลของทีมวิจัยพบว่า คลองสายเล็กๆหลายสายในชุมชนไม่ใสเหมือนในอดีตและไม่สามารถนำมาดื่มกินได้ ใช้ได้เพียงการทำการเกษตรและการอุปโภคเท่านั้น ในส่วนของพันธุ์ไม้และปริมาณสัตว์น้ำ ลดน้อยลงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพันธุ์ปลาบางชนิดแทบจะสูญพันธุ์ไปจากตำบล เช่น ปลาทก ปลากระเบนน้ำจืด ปลาสร้อย ปลาตำปี่ ปลาฉลาม จากอดีตที่หลายครอบครัวในชุมชนสามารถจับเอาชีพจับสัตว์น้ำขายเลี้ยงครอบครัวได้อย่างสบาย แต่ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่จับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้นประกอบกับน้ำทะเลที่หนุนสูงขึ้นทำให้น้ำในชุมชนมีรสกร่อยและเค็มมานานกว่าอดีต ส่งผลให้พันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์น้ำบางชนิดทนต่อสภาพน้ำเค็มไม่ได้

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปคือ ประเพณีการสวดบางหรือเรียกว่า การสวดกลางบ้านที่เป็นแบบฉบับของชาวคลองน้อยได้ถูกล้มเลิกไป เหลือเพียงการทำบุญ หมู่บ้านที่จัดขึ้นในวันจปึงเดือนและจัดทำในบางหมู่บ้านเท่านั้น ส่วนประเพณีการเล่นในวัน สงกรานต์ ชุมชนคลองน้อยในอดีต จะมีคณะเพลงบอกเดินร้องเพลงไปตามบ้านต่างๆเพื่อบอกเล่า และร่วมรณรงค์คำหวัขอพรจากผู้ใหญ่ในชุมชน แต่ปัจจุบันเหลือเพียงการจัดงานรื่นเริงและจัดรณรงค์ คำหวัผู้ใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น ในส่วนของประเพณีการลอยแพสะเดาะเคราะห์ ในอดีตมีความเชื่อเรื่องโชคลาง หากใครดวงไม่ดีมีทุกข์ก็จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยการเชิญพ่อหมอซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นผู้ทำพิธีให้โดยมีการทำเรื่อนแพ ลอยลงสู่คลอง แต่ปัจจุบันประเพณีนี้ก็เริ่มหายไปจากชุมชน

ด้านสังคมในอดีตชุมชนคลองน้อยมีการพึ่งพาอาศัยและเป็นชุมชนที่มีความสามัคคีสูงเนื่อง ด้วยวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่เร่งรีบตามภาวะเศรษฐกิจเหมือนเช่นปัจจุบัน ชุมชนคลองน้อยในอดีต จะแบ่งปัน เกื้อกูล เรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความเป็นพี่น้องสูง เช่น การใช้เรือทำให้ต้องเดินทางร่วมกันได้พูดคุยบอกเล่าสารทุกข์และช่วยเหลือกันในชุมชน แม้กระทั่งมะพร้าวในสวนใครหล่นคนที่ผ่านมาก็สามารถเก็บได้ตามสบาย มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันในชุมชน รวมถึงวิถีเกษตรทำให้ต้องปฏิสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันมาก เช่น การขอแรงลงแขกทำ สวนทำไร่นาทำนา แต่ปัจจุบันเมื่อสภาวะเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปทำให้วิถีความเรียบง่ายกลายเป็นความเร่งรีบและมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น

ด้านอาชีพ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชุมชนคลองน้อยมีการประกอบอาชีพทางการเกษตร ทั้งสวนมะพร้าว สวนผลไม้ สวนผัก และจับสัตว์น้ำขาย ต่อมาเมื่อสงครามสิ้นสุดลงเป็นช่วงเริ่มต้นของการทำนาในตำบลคลองน้อยซึ่งมีพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก คือ ข้าวทองร่วง เป็นพันธุ์ข้าวที่ปลูกในนาเล็กเพราะลำต้นแข็งแรง ต้นสูง หน่น้ำ นอกจากนั้นมีการปลูกผักทำสวน แต่ปัจจุบันแปลงเกษตรสวนผักกลับแปรเปลี่ยนเป็นสวนปาล์มและสวนยางพารา ส่วนอาชีพประมงและสวนมะพร้าว สวนผักในชุมชนมีจำนวนลดลงมาก อย่างไรก็ตามตำบลคลองน้อยเป็นชุมชนที่ล้อมรอบไปด้วยลำคลองสายเล็กๆทำให้คนในชุมชนยังคงหาปลาเป็นอาชีพเสริม

ด้านการใช้ประโยชน์จากคลอง ปัจจุบันทุกบ้านในตำบลคลองน้อยยังคงใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคและการเกษตร หลายครอบครัวใช้ประโยชน์จากคลองโดยการหาสัตว์น้ำในคลอง ทั้งการหาเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและการหารายได้เสริม แต่ในปัจจุบันสัตว์น้ำในคลองเริ่มลดน้อยลง ปลาบางชนิดเริ่มหายไป

จากการสรุปบทเรียนผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชน ทำให้ทีมวิจัยเห็นว่าข้อมูลที่ได้ในการดำเนินกิจกรรม คลองในตำบลคลองน้อยได้เปลี่ยนแปลงไปหลายๆ ด้านและส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อค้นพบที่น่าสนใจจากเวทีในหลายชุมชน คือ คนในชุมชนยังมีการใช้ประโยชน์จากการหาสัตว์น้ำในคลองทั้งที่หามาเพื่อ

ประกอบอาหารในครัวเรือนและหาเพื่อเป็นรายได้เสริมจึงได้มีการร่วมกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ ต้องกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึง ความสำคัญของคลอง ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร และให้คนหันมาสนใจร่วมดูแลคลองมากขึ้น โดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งจะมีการอนุบาลในกระชัง ก่อนนำไปปล่อยลงคลอง โดยนำเรื่องราวในอดีตเป็นบทเรียนเนื่องด้วยในอดีตคลองน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ ของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำคนในชุมชนให้ความสำคัญในการดูแลคลอง หากมีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและทำกิจกรรมร่วมกันทั้งการวางกฎกติกาในการร่วมดูแลคลองซึ่งเป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการคลองร่วมกันในชุมชนและเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาคองในตำบลคลองน้อยให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

สิ่งที่ค้นพบจากการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 ทำให้ทีมวิจัยได้พัฒนาสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นงานวิจัยในระยะที่ 2 ซึ่งกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยจะมีบทบาทในการดำเนินงาน และประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆมากขึ้น โดยมีกระบวนการในการดำเนินการ คือ การจัดประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมทีมวิจัย จัดเวทีร่วมวางแผนการดำเนินเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ ทั้งการทำกระชังอนุบาล และการดูแลติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีการจัดฝึกอบรมแกนนำเยาวชนเพื่อเฝ้าระวังสายน้ำ จัดเวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลให้เพื่อนๆและชุมชนร่วมกันดูแลรักษาคอง จัดเวทีร่วมกับชุมชน เพื่อนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้และผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินงานวิจัย และสุดท้ายมีการจัดทำงานเอกสารสรุปรวบรวมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมซึ่งจากแผนการดำเนินงานจะเห็นได้ว่ากลุ่มเยาวชนจะมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อร่วมดูแลคลองซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชนให้อยู่คู่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการขยายพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย
3. เพื่อศึกษาและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการคลองอย่างมีส่วนร่วม

คำถามการวิจัย

การจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำเป็นอย่างไร

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. รูปแบบการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน
2. ปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลองเพิ่มมากขึ้น
3. ได้ความรู้ในการขยายและเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย
4. เยาวชนและชุมชนที่มีจิตสำนึกในการร่วมดูแลฟื้นฟูคลอง

พื้นที่เป้าหมาย

ตำบลคลองน้อย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

เดือนพฤษภาคม 2549 – เดือนพฤษภาคม 2550

คณะที่ปรึกษาโครงการ

1. นายประชา	นิลเอก	ประธาน อบต. ตำบลคลองน้อย
2. นายนิวัตร	แก้วประเสริฐ	ปลัด อบต ตำบล คลองน้อย
3. นางจันทร์ทอง	คำเจริญ	ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลคลองน้อย
4. นางซุติ	เทียมประทีป	สมาชิกตำบลคลองน้อย
5. นายพงษ์พันธ์	สุขสุพันธุ์	นักวิชาการ สิ่งแวดล้อมภาค 14 จ.สต.
7. นายพินิต	แสงแก้ว	ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
9. นายสุมาตร	อินทรมณี	ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
10. คณะครู	โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง	

ทีมวิจัย

1. นางสาวเกียวระติ	มีสิทธิ์	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาวทิพย์วรรณ	ตรีมาลา	ทีมวิจัย
3. เด็กหญิงทัศนวรรณ	แสงจำนงค์	ทีมวิจัย
4. เด็กหญิงวัชรวิ	นาคเขียว	ทีมวิจัย
5. เด็กชายวีรพันธ์	วงศ์จินดา	ทีมวิจัย
6. นายศิวพันธุ์	แก้วสืบ	ทีมวิจัย
7. นางสาวศิริินภา	แก้วสืบ	ทีมวิจัย

8. เด็กหญิงอรรณ	จันทร์ชานา	ทีมวิจัย
9. นางสาวเสาวรัตน์	ใจกล้า	ทีมวิจัย
10. นางสาวปิยดา	แสงบัวเพื่อน	ทีมวิจัย
11. เด็กหญิงนฤวรรณ	วัฒนศิลป์	ทีมวิจัย
12. เด็กชายเชาวรัตน์	เข้มทอง	ทีมวิจัย
13. เด็กหญิงจุฑาพร	พรศรี	ทีมวิจัย
14. เด็กหญิงภานุมาศ	ชื่นกลิ่น	ทีมวิจัย
15. เด็กหญิงศิริประภา	เรือนดี	ทีมวิจัย
16. เด็กหญิงชุติมา	เหมวพิเศษ	ทีมวิจัย
17. เด็กหญิงดุขณิ	พรมพงศ์	ทีมวิจัย
18. เด็กหญิงปัทมา	สร้อยจำปา	ทีมวิจัย
19. เด็กชายศุภกิจ	หนูชน	ทีมวิจัย
20. เด็กหญิงวนิดา	โมเหล็ก	ทีมวิจัย

วิธีการดำเนินงานกิจกรรม

1. ประชุมชี้แจงโครงการ
2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
3. การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ
4. รมรงค์และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ
5. ติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
6. อบรมแกนนำเยาวชนเฝ้าระวังสาหร่ายน้ำ
7. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูล
8. เวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
9. เวทีนำเสนอข้อมูลการวิจัย
10. จัดทำรายงานความก้าวหน้าและจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ส่วนที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ประวัติความเป็นมาตำบลคลองน้อย

พื้นที่ตำบลคลองน้อยเป็นที่ราบลุ่มประกอบด้วยลำคลองหลายสายล้อมรอบอยู่และแตกแขนงเป็นลำบางเล็กๆ จึงได้ชื่อว่าคลองน้อย ตำบลคลองน้อยอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านท้องถ่วง หมู่ 2 บ้านบางแทงแรด หมู่ 3 บ้านคลองน้อย หมู่ 4 บ้านหัวแหลม หมู่ 5 บ้านปากคลองน้อย หมู่ 6 บ้านทอนหญ้าปล้อง หมู่ 7 บ้านค้อบน หมู่ 8 บ้านคอนโก,บางมะพร้าว หมู่ 9 บ้านค้อล่าง

สภาพทั่วไปของตำบล

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีประมาณ 14 กิโลเมตร พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งทะเล

อาณาเขตตำบล

- ทิศเหนือ จรด ต.บางโพธิ์ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ทิศใต้ จรด ต.วัดประดู่ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ทิศตะวันออก จรด ต.บางใบไม้ และ ต.บางไทร อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ทิศตะวันตก จรด ต.พุนพิน อ.พุนพิน และ ต.บางโพธิ์ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

จำนวนประชากรของตำบล

แบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ความหนาแน่นเฉลี่ย 128.62 คน / ตารางกิโลเมตร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากรชาย	ประชากรหญิง	รวม	ครัวเรือน
1	บ้านท้องถ่วง	134	128	262	99
2	บ้านบางแทงแรด	159	163	322	99
3	บ้านคลองน้อย	284	293	577	156
4	บ้านหัวแหลม	371	376	747	199
5	บ้านปากคลองน้อย	240	321	561	160
6	บ้านทอนหญ้าปล้อง	177	189	366	105
7	บ้านค้อบน	197	185	372	104
8	บ้านคอนตะโก	118	127	400	113
9	บ้านค้อล่าง	184	203	387	77
	รวม	1,864	2,003	3,867	1122

* ข้อมูลจากสำนักทะเบียนอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ณ 30 มิถุนายน 2549

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. วัดธาราวดี
2. สำนักงาน อบต.คลองน้อย
3. ศูนย์อาหารแปรรูปเกษตรกร
4. ที่ทำการ สอช.ต.คลองน้อย
5. ศูนย์สาธิตการตลาด
6. โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง และ โรงเรียนบ้านบางแทงแรด

การสาธารณสุข

สถานีอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 3 คน
ศูนย์บริการสุขภาพชุมชน 1 แห่ง หมู่ที่ 5 และมีกองทุนยาและเวชภัณฑ์ประจำทุกหมู่บ้าน
มี อสม. ครอบคลุมทุกหมู่บ้านตามเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุข
อัตราการมีส้วมราดน้ำ ร้อยละ 99.90
ไม่มีโรงพยาบาลของรัฐ เอกชน และร้านขายยา ในพื้นที่

เส้นทางคมนาคม การเดินทางเข้าสู่ตำบล

การเดินทางเข้าสู่ตำบลคลองน้อยสามารถใช้เรือเป็นพาหนะระยะทางห่างจากตัวอำเภอเมือง 14 กิโลเมตร ปัจจุบันมีถนนตัดผ่านทำให้ในหมู่ที่ 2,3,5,6,7,8 และ 9 สามารถเดินทางโดยใช้รถยนต์/จักรยานยนต์เป็นพาหนะได้

สภาพพื้นที่และระบบสาธารณูปโภค

มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน มีโทรศัพท์สาธารณะในหมู่ที่ 2 , 7 และ 6 มีที่ทำการไปรษณีย์ 1 แห่ง

ข้อมูลชุมชนและกลุ่มประชาชนของตำบล

- กลุ่มจักรสานก้านมะพร้าว ที่ตั้งกลุ่มอยู่ที่ 30 หมู่ 3 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โทร 01 – 8946471 ผู้นำกลุ่ม คือ นางแปลก สีวาชพรหมณ์ ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ คือ กระจาดจากก้านมะพร้าว

- กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้นำกลุ่ม คือ นายนิคม ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจจากกะลามะพร้าว เช่น กระเป๋าช้อน ปิ่นปักผม โคมไฟ กระปุกออมสิน

สภาพทางด้านเศรษฐกิจ

อาชีพของประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

อาชีพหลักของคนในตำบลคลองน้อย คือการทำสวนมะพร้าว ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการปลูกมะพร้าวกันแทบทุกครัวเรือน รายได้หลักจึงมาจากมะพร้าว ช่วงระยะเวลา 4-5 ปีที่ผ่านมาเริ่มมีความหลากหลายในการทำสวนทางการเกษตรมากขึ้น คือ มีการปลูกปาล์มและยางพาราเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่จะปรับปรุงจากพื้นที่เดิมที่ใช้ปลูกผัก สวนผลไม้ สวนมะพร้าว

อาชีพรองของคนในตำบลคลองน้อย คือ การปลูกไม้ผล พืชไร่พืชผัก พืชสำคัญที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกร ได้แก่ ชมพู่ทุเรียนเงาะ กล้วย พืชผักต่างๆ

- รับจ้าง ได้แก่รับจ้างทั่วไป และทำงานตามโรงงานอุตสาหกรรมนอกเขตพื้นที่
- ค้าขาย ได้แก่ ขายผัก ผลไม้ ขายของชำ ขายอาหาร เป็นต้น
- รับราชการ

หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

ในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย มีหน่วยธุรกิจน้อยมาก เนื่องจากอยู่ในเขตควบคุมของผังเมืองรวมเมืองสุราษฎร์ธานี (ประเภทชนบทและเกษตรกรรม) ประกอบกับความยากลำบากในการคมนาคมขนส่งเป็นอุปสรรคต่อการลงทุน แต่ในช่วงปีที่ผ่านมา มีการพัฒนาความเจริญเข้ามาสู่ตำบลคลองน้อย และเริ่มมีหน่วยธุรกิจเกิดขึ้นใหม่ๆ ตามมา เช่น

- ปั้มน้ำมัน 2 แห่ง
- โรงงานทำขนมจีน 1 แห่ง
- ร้านค้าขายของชำ 22 ร้าน
- โกดังเก็บสินค้า 1 แห่ง
- มีตลาดนัด 1 แห่ง
- อู่ซ่อมรถ
- ร้านขายอาหารสัตว์ 2 ร้าน

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนุรักษ์ปลาท้องถิ่นพันธุ์สุดท้ายแห่งลุ่มน้ำว่า

ชาวบ้านแห่งลุ่มน้ำว่า ต.น้ำพาง อ.แม่จริม จ.น่าน ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ศึกษากระบวนการจัดการของชุมชนในด้านอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่น รวมถึงศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำและพันธุ์ปลา เพื่อนำไปสู่การขยายเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นในลำน้ำว่าของชุมชนตำบลน้ำพาง

แม่น้ำว่า...เป็นแม่น้ำสายสำคัญของชาวบ้านในอำเภอแม่จริมซึ่งใช้แม่น้ำสายนี้สำหรับทำเกษตรกรรม การคมนาคมทางน้ำ พักผ่อนหย่อนใจ และใช้เป็นแหล่งอาหาร ชาวบ้านเล่าว่า แต่เดิมลำน้ำว่ามีความอุดมสมบูรณ์ และมีปลาท้องถิ่นที่สำคัญอาศัยมากมายหลายชนิด อาทิ ปลาเพี้ย ปลาสร้อยขาว ปลามูค ปลาม่อน ปลาปุง ปลาอุก ปลาหัว ปลาเหียน ปลาสะป้ากคำ และปลาที่สำคัญของลำน้ำแห่งนี้ ปลาหมออารีย์ ซึ่งในประเทศไทยมีการสำรวจพบเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น ครั้นเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยน ประชากรเพิ่มขึ้น วิธีการหาปลาแบบง่าย ๆ จึงถูกเปลี่ยนไป

“ชาวบ้านเริ่มใช้วิธีการระเบิดปลา วางยาเบื่อ และซื้อดักขี้ไฟฟ้า เพื่อหาปลาให้ได้มากขึ้น และจากการหาเพื่อกิน ก็กลายเป็นหาเพื่อขาย โดยเฉพาะปลาหมออารีย์ แม้ชาวบ้านจะไม่ได้นำมารับประทาน แต่ก็นำไปขายเป็นปลาสวยงาม” วิชัย นิลคง เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอ ในฐานะหัวหน้าทีมวิจัย โครงการรูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำน้ำว่า กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในแม่น้ำว่า ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำน่าน

อย่างไรก็ตาม หัวหน้าทีมวิจัยอธิบายต่อว่าแม้ปลาจะลดลง แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้นั่งนอนใจ และเริ่มกำหนดเขตอนุรักษ์ในแม่น้ำว่ามาตั้งแต่ปี พ.ศ.2522 เพื่อให้เป็นแนวทางและกลไกในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ ด้วยกำหนดห้ามจับ และเขตสงวน พันธุ์สัตว์น้ำ แต่ผลจากการดำเนินงานในครั้งนั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีการลักลอบจับปลาอยู่อย่างสม่ำเสมอ

“ทีมวิจัยจึงได้เข้าไปเป็นสื่อกลางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน พราหมณ์ ปลา ชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน สมาชิกอบต. และหน่วยงานภาครัฐ ได้มาคุยกันถึงปัญหา และสถานการณ์ของสัตว์น้ำที่กำลังตกอยู่ในขั้นวิกฤติพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนแนวคิด เพื่อค้นหาแนวทางอนุรักษ์ที่ ถูกต้อง...สมบูรณ์ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน” หัวหน้าทีมวิจัยอธิบายถึงกิจกรรมและวิธีการที่ทำให้คนทั้งหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน และอธิบายเพิ่มว่า ชาวบ้านได้ออกสำรวจจับปลาพร้อมทั้งทำแผนที่ลำน้ำ จัดสัมมนาเพื่อนำเอาความรู้ดั้งเดิมที่เกี่ยวกับกระบวนการอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดพิธีสืบชะตาแม่น้ำ อัญเชิญเจ้าที่เพื่อลงมาเป็นสักขีพยานในการ

อนุรักษ์ปลา ทำพิธีสาปแช่งผู้ที่ลักลอบกระทำผิดมาตรการอนุรักษ์ ปิดคุ้งยันต์กันระเบิดในพื้นที่ที่
มักจะมีการลักลอบระเบิดปลาบ่อย ๆ รวมถึงจัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ชื่อ
ว่า "น้ำใส ปลาสวย ด้วยมือเรา" รวมถึงจัดตั้งชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นในตำบลน้ำพอง
จะเห็นได้ว่า หลังจากชุมชนผ่านการเรียนรู้กระบวนการแก้ไขปัญหา ทำให้ชุมชนสามารถสร้าง
เครื่องมือที่เป็นวิธีการของชุมชนเอง เพื่อนำไปใช้ในการต่อสู้กับปัญหาการทำลายปลาท้องถิ่นของลำน้ำ
พอง ซึ่งทุกวันนี้ ปริมาณและความถี่ในการลักลอบจับด้วยเครื่องมือชนิดที่ร้ายแรงเริ่มลดน้อยลงจากที่
ผ่าน ๆ มา ซึ่งชุมชนก็มั่นใจว่า การจับปลาด้วยวิธีการดังกล่าวจะหมดไปในระยะเวลาอันใกล้และ
ประการสำคัญก็คือ ชุมชนได้รวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินการฟื้นฟูพันธุ์สัตว์น้ำในทุกแหล่งน้ำของตำบลน้ำ
พองให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

จากมอดไม้ทำลายป่า สู่วัฒนกรรมลำน้ำแม่ลายน้อย

จากทางหลวงหมายเลข 118 ผ่านศูนย์ศึกษาและพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มาถึงแยกป้อมยามบ้านโป่งดิน แยกขวาเข้าสู่บ้านแม่เตาดิน เลี้ยวไปอีกประมาณ 12 กิโลเมตร ถึงสามแยกหน่วยจัดการต้นน้ำ จะเป็นทางเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ชุมชนปางจำปีประมาณ 7 กิโลเมตร

ลักษณะการตั้งบ้านของชุมชนนี้จะประกอบด้วย 4 หย่อมบ้าน (ป๊อก) คือ ป๊อกท่าทราย ป๊อกหลายน้ำ ป๊อกจำปี และป๊อกบ้านพร้าวตามลำดับ ซึ่งป๊อกท่าทรายและป๊อกบ้านพร้าว อยู่ห่างจากชุมชนออกไปประมาณ 1.5 กิโลเมตร

บ้านปางจำปี หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยแก้ว ถึงอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่ตั้งมาประมาณ 50 ปี แต่เดิมชุมชนเป็นป๊อก (หย่อมบ้าน) หนึ่งของชุมชนบ้านแม่เตาดิน หมู่ที่ 4 ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2499 ประชากรเพิ่มมากขึ้น ชุมชนปางจำปีจึงได้แยกการปกครองออกมาจากหมู่บ้านแม่เตาดินมาจัดตั้งหมู่บ้านใหม่

ที่มาของชื่อ “ปางจำปี” มาจากการเรียกลักษณะของหมู่บ้านที่เดิมเป็นป่ามีต้นไม้ใหญ่ร่มครึ้มและต้นจำปีต้นใหญ่อยู่กลางหมู่บ้าน ซึ่งมักจะมีชาวบ้านที่อยู่ห่างออกไปอีกหลายหมู่บ้านมาแวะพักที่ต้นจำปีต้นใหญ่ก่อนที่จะเดินทางเข้าไปในเมือง ดังนั้น ชาวบ้านจึงเรียกขานจุดแวะพักตรงนี้ว่า “ ปาง (ที่พัก) จำปี ” ต่อมาชาวบ้านมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมากขึ้นเรื่อยๆ จึงกลายเป็นหมู่บ้านปางจำปีจนถึงปัจจุบัน

ขณะนี้ต้นจำปีที่เคยเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านได้ถูกตัดไปแล้วจนไม่หลงเหลือร่องรอย และเนื่องจากที่ตั้งของชุมชนเป็นพื้นที่สูง ทำให้การประกอบอาชีพหลักของคนในชุมชนเกี่ยวกับการเกษตรมีน้อย ได้แต่อาศัยการเข้าป่า ล่าสัตว์ จับสัตว์น้ำ จาก “ ลำน้ำแม่ลายน้อย ” ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของชุมชน เพื่อนำอาหารมาจุนเจือครอบครัวและนำไปขายเพื่อสร้างรายได้

สายน้ำแม่ลายน้อย ที่ชุมชนเปรียบเสมือน “เส้นเลือดสายใหญ่” ของชุมชนแห่งนี้มีจุดกำเนิดอยู่ในพื้นที่ป่าชั้น 1 เอ ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านป๊อก หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยแก้ว ชุมชนบ้านป๊อกเป็นชุมชนเล็กๆกลางหุบเขา ที่คนในชุมชนแทบทุกหลังคาประกอบอาชีพปลูกเลี้ยง อาศัยอยู่กันเป็นหย่อมบ้านทั้งหมด 3 หย่อมบ้าน แต่ละหย่อมบ้านอยู่ห่างกันประมาณ 1 กิโลเมตร จึงทำให้เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน

ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านป๊อกจะอยู่ห่างจากชุมชนปางจำปีประมาณ 25 กิโลเมตร ตามถนนหลักที่ใช้สัญจร แต่หากเดินทางตามลำน้ำแม่ลายน้อย จากต้นน้ำถึงปลายน้ำอยู่ห่างกันแค่ 4 กิโลเมตรเท่านั้น คนทั้งสองชุมชนต่างมีความผูกพันกันมาเนิ่นนาน ด้วยคนที่อาศัยสายน้ำและดิน

ป่าเดียวกันในการทำมาหากิน ซึ่งในขณะนั้นทั้งผืนป่าและสายน้ำมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก สามารถเป็นแหล่งอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตคนทั้งสองชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนาน

เมื่อมอดไม้.....ก็ปลานทำลายป่า

จุดเปลี่ยนแปลงได้เริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2505 พื้นที่ป่าของชุมชนปางจำปีถูกสัมปทานจากรัฐ ต้นไม้ขนาดใหญ่ถูกโค่นลงอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านที่ทำมาหากินอยู่กับป่ากับน้ำต่างมีอาชีพใหม่ในการรับจ้างตัดไม้ขาย มีรายได้ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นรวมถึงได้ความรู้และวิธีการตัดไม้ “อย่างมืออาชีพ” คิดตัว กอปรกับในเวลานั้นพื้นที่ราบของชุมชนมีน้อย ขณะที่ข้าวเป็นอาหารหลักที่ทุกครัวเรือนต้องซื้อกิน ชาวบ้านจึงทดลองปลูกข้าวไร่ เมื่อการปลูกได้ผลเลยเกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากยิ่งขึ้น รวมถึงคนในชุมชนใกล้เคียงได้เข้ามาแผ้วถางไร่ข้าวรอบๆชุมชนมากขึ้นตามไปด้วย

ป่าก็เริ่มโล่งเตียนเหลือแต่ต้นไม้เล็กๆ เมื่อมีการสัมปทานของรัฐออกไปจากพื้นที่คนในชุมชนยัง“คิดใจ” รายได้จากการตัดไม้ขาย อีกทั้งชุมชนเองก็ไม่มีอาชีพหลักนอกเหนือไปจากการเข้าป่า การล่าสัตว์ ต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ทั้งที่หลงเหลือจากการสัมปทานและการเปิดพื้นที่ใหม่ จึงถูกตัดต้นแล้วต้นเล่า จากเดิมที่ใช้เลื่อยมือ ก็เปลี่ยนมาใช้เลื่อยยนต์ เลื่อยไม้ใหญ่ ไม่เล็กล้ม เลื่อยดังจนถึงหมู่บ้าน กลายเป็นเรื่องที่ชินหูของคนในชุมชนหลายปี

จนกระทั่งเมื่อทางจังหวัดทราบเรื่องจึงได้นำเจ้าหน้าที่มาจับ ทำการยึดไม้ของกลาง สื่อมวลชนทุกแขนงเข้ามาทำข่าวครึกโครม ทั้งวิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ชุมชนปางจำปีดังเป็นพลุแตกเพียงชั่วข้ามคืน สุจิตต์ ใจมา ผู้ใหญ่บ้านปางจำปีและทีมวิจัย เล่าถึงความรู้สึกในช่วงเวลานั้นว่า“เหตุการณ์ตอนนั้นจำได้คิดว่า ป่าไม้ นกข้าว เจ้าหน้าที่อะไรต่อมิอะไรเข้ามาในชุมชน เข้ามาจับคนตัดไม้ ยึดไม้ของกลาง ชาวบ้านเราถูกจับไปหลายคน ออกทีวีด้วย อายุมาก ไม่กล้าออกไปข้างนอก ไปไหนก็ถูกเขาว่า .... มาแล้ว ...คนปางจำปี ไร่ตัวมอดไม้ ไร่คนทำลายป่า .... หมดเลยนะ เกียรติศักดิ์ศรีที่เคยมี หมดเลย”

ที่สุดก็การเริ่มรับผล.....จากการกระทำ

“ลำน้ำแม่ลายน้อย” เป็นอีกแหล่งทำกินหนึ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชนแห่งนี้มาตลอดชั่วอายุคน ทั้งนำมาใช้อุปโภค บริโภคในครัวเรือน สวัสดิ์ ขัติยะ ได้กล่าวถึงลำน้ำแม่ลายน้อยว่า “แต่ก่อนนอกจะใช้น้ำกินน้ำใช้แล้ว ยังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี สัตว์น้ำตามธรรมชาติมีมากจนกินไม่ไหวต้องเอาไปขาย เช่น ปลาบู่ ซึ่งเป็นปลาเฉพาะถิ่น ตะพาบน้ำ ปู และ กุ้งแม่น้ำที่ตัวโตและกินอร่อย” เช่นเดียวกับป้าอร (ชาวบ้านในชุมชน) ผู้มีบ้านสวนอยู่ริมน้ำ ได้เล่าให้ฟังถึงการหากุ้งในอดีตว่า “ เมื่อก่อนนะ เวลาแม่น้ำตอ้งกุ้งที่แม่น้ำตอนกลางคืน จะเจอบา เล็กๆแดงๆ วั๊ๆ แวมๆ เหมือนหิ้งห้อยเต็มไปหมด” หรือแม่ฮ้อยน้อย ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาศัยอยู่ปึกปาง

ตะเคียนยืนชันการฟังว่า “แม่กินน้ำแม่ลายตลอด เคี้ยวนี้ก็กินอยู่ เมื่อก่อนอาหารไม่เคยขาด ไม่
ต้องซื้อ ปลาปรุงตัวเท่าๆ จับที่กินได้หลายวัน”

ลำนํ้าแม่ลายน้อยจึงเปรียบเสมือนเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงคนในชุมชนมาโดยตลอด
ซึ่งชุมชนจะมีหลากหลายวิธีในการจัดการน้ำเพื่อประโยชน์ร่วมกัน อาทิ การทำนํ้าริน ซึ่งเป็นการ
เอาไม้ไผ่มาต่อจากแหล่งน้ำเพื่อเข้าบ้านแต่ละหลัง หรือการทำฝายเพื่อกักน้ำในการทำการเกษตร
หรือการขุดบ่อน้ำเพื่อนํ้าจากใต้ดินมาบริโภคเมื่อถึงฤดูแล้ง

เมื่อปี พ.ศ. 2543 เกิดภาวะฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน น้ำในลำนํ้าแม่ลายน้อยลดระดับลงอย่าง
รวดเร็วจนแห้งขอด ทำให้การจับสัตว์น้ำเป็นไปได้ง่ายขึ้นสัตว์น้ำถึงถูกจับได้คราวละมากๆ จน
ลดลงไปเป็นจำนวนมาก ปลาปรุง ตะพานน้ำที่เคยชุกชุมก็ไม่เคยปรากฏให้เห็น กุ้งแม่น้ำที่เคยอุดม
สมบูรณ์ก็ลดจำนวนลงอย่างมาก คนต่างถิ่นก็เริ่มเข้ามาจับสัตว์น้ำในลำนํ้ามากขึ้น โดยใช้วิธีช้อน
และยาเบื่อเพื่อให้จับสัตว์น้ำได้ง่ายและคราวละมากๆ

คนในชุมชนเริ่มซื้อน้ำจากภายนอกชุมชนมาบริโภคในครัวเรือนมากขึ้น “ผมคนหนึ่ง
ที่ออกชุมชนไปทำงานกรุงเทพฯ ไปได้หลายปี พอกลับมาทำงานที่บ้าน พื้นที่ที่ผมเหยียบบ้านปาง
จำปี ความรู้สึกแรกคือ .. บ้านเราไม่เหมือนเดิม ... ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์หายไป ดินไม่มีแม้แต่ดินเล็กๆ
ลำนํ้าแม่ลายน้อย ที่ผมเคยกระโดดเล่นตามตั้งแต่เด็กหายไป เหลือแต่นํ้าแม่ลายน้อยที่แห้งขอด
ปลาปรุง ตะพานน้ำ ไม่มีให้เห็นแม้แต่กุ้งที่เคยจับได้วันละหลายๆกิโลก็หายไปหมด พูดคุยกับคน
แถวบ้านได้ยินเสียงพรับปรนแต่เรื่องหนี้ เรื่องลูก เรื่องปากท้อง อาชีพ จนมาตั้งคำถามกับตัวเองว่าเกิด
อะไรขึ้น? จะช่วยบ้านเราได้อย่างไร ” สวัสดิ์ ขัติยะ หัวหน้าโครงการวิจัยกล่าวถึงความรู้สึกเมื่อ
เกิดขึ้นครั้งแรกที่กลับเข้ามาในชุมชนช่วงเวลานั้น

“ ก็พยายามแก้ปัญหาหะ เอาโครงการต่างๆ เข้ามาบ้าง เขียนของบประมาณเพื่อเอามาปลูก
ป่า สร้างแนวกันไฟ ส่งเสริมอาชีพ ทำมาตลอด ไม่ใช่ไม่ทำในฐานะผู้นำก็อยากให้หมู่บ้านเจริญ
และพัฒนาเหมือนบ้านอื่น แต่ทำมาหลายปี ทำทุกอย่างเพื่อให้ น้ำ ให้ป่ามันฟื้น มันก็ได้เท่าที่เห็น ป่า
ดีขึ้นนะ เพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาช่วยดูแลน้ำทำไม้มันไหลน้อยลงทำจนเหนื่อยแต่ก็เหมือนอยู่ที่
เดิม” สุจิตต์ ใจมา ผู้ใหญ่บ้านเล่าให้ฟังถึงความพยายามในการของบประมาณจากทางราชการเข้ามา
พัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นทั้งด้านทรัพยากรและอาชีพ แต่ความลำบากด้านการทำมาหากินก็ยังคงมี
เช่นเดิม

ส่วนทางชุมชนบ้านป้อก ซึ่งเป็นชุมชนต้นน้ำยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าและน้ำ
เช่นเดียวกับอดีต เนื่องจากทางราชการกำหนดให้เป็นป่าสงวนไว้ได้ทันก่อนที่จะถูกสัมปทาน
เช่นเดียวกับปางจำปี

... หลังชนฝา...เดินหน้าไม่ได้..ไม่รู้หันหน้าพึ่งใคร....แล้วชุมชนจะอยู่รอดได้อย่างไร?

ภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นนอกจากจะทำให้ น้ำกิน น้ำใช้ในครัวเรือนไม่พอแล้ว ต้องซื้อน้ำกินกันมากขึ้น เพราะน้ำแม่ลายน้อยไม่สะอาด ใช้กินไม่ได้แล้ว เกษตรกรที่เพาะปลูกต่างก็เดือดร้อน คนที่มีที่ดินทำกินใกล้ลำน้ำก็กั้นน้ำไว้ใช้ ส่วนคนที่ไม่มีพื้นที่ใกล้ลำน้ำก็ซื้อท่อพีวีซีมาค่อน้ำเข้าไปในพื้นที่ตัวเอง

สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนส่วนหนึ่งเริ่มมาคุยกันถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับลำน้ำต่อไปข้างหน้า ว่า “หากน้ำแม่ลายแห้งลงจริงๆคนปางจำปีจะเป็นอย่างไร?” ลุงบุญ เกษตรกรผู้เคยมีที่ดินอยู่ริมน้ำแม่ลายน้อยกล่าวไว้ว่า “หากแม่ลายน้อยแห้ง คนปางจำปีก็ตายกันหมด” คำพูดนี้สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า ลำน้ำแม่ลายน้อยมีความสำคัญกับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เมื่อลำน้ำแม่ลายน้อยเริ่มมีระดับน้ำลดลงมากกว่าปกติ คนในชุมชนก็เริ่มหวั่นวิตกถึงสิ่งที่ตามมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเกษตร การจับสัตว์น้ำยังชีพ การใช้สอยในครัวเรือน จึงเป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนได้เริ่มหันมาคุยกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกันอย่างจริงจังมากขึ้น

เมื่อสวัสดิ์ ขัติยะ ได้มีโอกาสที่ทำงานที่ฝ่ายศึกษาและพัฒนาป่าไม้ ศูนย์การศึกษาและพัฒนาช่วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรที่บ้านป่าสักงาม อ.ดอยสะเก็ด ทำให้เกิดประกายความคิดในการทำงานแก้ไขปัญหาน้ำของชุมชนบ้านปางจำปี “ไปดูงานเกี่ยวกับการฟื้นป่าของบ้านป่าสักงามที่ชุมชนพื้นป่าจนทำให้สายน้ำที่เคยแห้งขอดกลับมาเป็นน้ำตกไหลโครมๆได้ คิดไปถึงปางจำปี และหวังว่าบ้านเราน้ำยังไม่แห้งขนาดนั้น ทำไมจะทำให้กลับคืนมาไม่ได้”

จากนั้น ได้มีโอกาสรู้จักกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากเพื่อนที่ทำงานครั้งแรกไม่เข้าใจว่า “วิจัย” เป็นอย่างไร แต่เมื่อนำเรื่องไปปรึกษาทีมผู้นำชุมชน จึงได้ข้อสรุปว่า “น่าจะลองดู” เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนน้ำเริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งแกนนำชุมชนเองก็ได้ทดลองแก้ไขปัญหามาหลายวิธีแล้ว ดังนั้น จึงเลือกที่จะเสนองานวิจัยเรื่อง “การเพาะพันธุ์กึ่งแม่น้ำ” มายังสำนักงานประสานงานวิจัยเชิงบูรณาการมหาวิทยาลัยแม่โจ้ (สกว.แม่โจ้)

วิจัยกึ่ง....จุดเริ่มต้นที่ไม่ง่าย

“ไม่รู้จริงจริงๆนะว่าวิจัยคืออะไร เขาบอกว่า เสนอโครงการวิจัยอะไรก็ได้ที่เป็นปัญหาและความต้องการของชุมชน ตอนนั้นก็นึกแต่เพียงอยากให้กึ่งแม่น้ำบ้านเรากลับมา เลยอยากเพาะพันธุ์กึ่งแม่น้ำและอนุรักษ์ไว้ เขียนเสนอไป ตอนประชุมทีมแกนนำปวงจำปีเรื่องนี้ ทุกคนก็เห็นว่าถ้าจะแก้ไขปัญหารื่องกึ่งก็จะต้องมีน้ำให้กึ่งอยู่ แต่ตอนนี้บ้านเรามีน้อย บ้านเราอยู่ปลายน้ำ แต่คนต้นน้ำเค้าไม่อยากรักษาไว้เหมือนเรา จะมีประโยชน์อะไร ผมเลยอาสาไปคุยกับแกนนำชุมชนต้นน้ำ ที่บ้านป๊อกพอดิหมเป็นลูกเขยบ้านนั้น บ้านเมียงก็อยู่ที่นั่น อีกอย่างก็เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านด้วยก็เลยคิดว่าง่าย” สวัสดิ์ ขัติยะ อธิบายถึงจุดเริ่มของการเขียนโครงการวิจัยที่ชุมชนบ้านปวงจำปี ซึ่งเป็นชุมชนปลายน้ำและมีแนวคิดที่จะดึงคนต้นน้ำเข้ามาร่วมด้วย

ได้มีการชักชวนทีมจากบ้านป๊อกมาร่วมงาน โดยเริ่มที่วิจิตร อินทร์จันทร์ อดีตผู้ใหญ่บ้านบ้านป๊อกและทีมวิจัย “สวัสดิ์ชวนทำงานวิจัยกึ่ง ไม่ได้สนใจอะไรเลยนะตอนนั้นเกี่ยวกับน้ำ เพราะบ้านเราไม่มีปัญหารื่องน้ำ เพราะถือว่าเป็นคนต้นน้ำ ทั้งน้ำและป่าอุดมสมบูรณ์มาก จะมีก็แต่อาชีพที่ไม่มั่นคง บ้านป๊อกอาชีพหลักคือ ปลูกเมี่ยง ตอนนั้นไม่มีคนกินเมี่ยง คนทำเมี่ยงก็ลำบากหนีไปอยู่ข้างล่างกันหลายครอบครัว เป็นห่วงเหมือนกัน สวัสดิ์ชวนมาทำวิจัยกึ่งก็รับปากไปว่าจะช่วยบอกตามตรงว่ารับปากเพราะเกรงใจ สวัสดิ์เคยช่วยงานตอนผมเป็นผู้ใหญ่บ้านหลายอย่าง เมื่อเขาขอมาก็ช่วยกันไป”

สุดท้ายเมื่อแกนนำทั้งสองชุมชนได้มีโอกาสปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับโครงการวิจัยที่จะทำร่วมกันซึ่งจะมีทีมวิจัยทั้งหมด 10 คน แบ่งเป็นทีมบ้านป๊อก 5 คนและบ้านปวงจำปี 5 คน

จากวิจัยกึ่ง .....สู่การฟื้นฟูแม่ลายน้อย

เมื่อทีมวิจัยได้เสนอข้อเสนอโครงการต่อ สกน.แม่โขงแล้ว หลังจากนั้นทางเจ้าหน้าที่ได้เข้าไปชวนคุยเกี่ยวกับข้อเสนอโครงการเพื่อสอบถามความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้การตั้งคำถาม ว่าเป็นเรื่องกึ่งแม่น้ำที่หายไปหรือเรื่องใดกันแน่ซึ่งวิธีการที่เจ้าหน้าที่ใช้ในตอนนั้น ก็คือ ตั้งคำถามชวนทางทีมแกนนำชุมชนและพี่สวัสดิ์เองเล่าเรื่องกึ่งแม่น้ำให้ฟังว่าเป็นอย่างไร เช่น กึ่งแม่น้ำในอดีตเป็นอย่างไร มีมากน้อยแค่ไหน ชาวบ้านจับกึ่งโดยวิธีใด เอาไปทำอะไรบ้าง ถ้าเอาไปขายขายได้เท่าไร ทำไมกึ่งถึงหายไป เพราะกึ่งสูญพันธุ์จนหมดหรือเพราะสาเหตุใด ปัจจุบันกึ่งแม่น้ำยังหลงเหลือหรือไม่

ถามไปคุยไปเรื่อยๆ จนมาถึงคำถามสุดท้ายที่ทางเจ้าหน้าที่ถามว่า “ทำไมกึ่งถึงหายไป” คำตอบที่แกนนำชุมชนเห็นพ้องกันก็คือ “เพราะแม่น้ำแม่ลายน้อยแห้ง” เจ้าหน้าที่จึงถามต่อไปว่า “จริงๆแล้วปัญหาอยู่ที่กึ่งหมดหรือน้ำแห้งกันแน่ ถ้าจะทำการเพาะพันธุ์กึ่งแต่ไม่มีน้ำจะมีกึ่งหรือไม่” แกนนำชุมชนเองก็ตอบว่า “ถ้าไม่มีกึ่งก็จะมี”

จากนั้นก็ได้อยู่กันเกี่ยวกับเรื่องของสภาพลำน้ำแม่ลายน้อย สภาพป่าในอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เป็นอยู่ พบว่า ทุกอย่างล้วนแล้วเกี่ยวข้องกับลำน้ำแม่ลายน้อยทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การใช้น้ำในครัวเรือนก็ตาม ดังที่พี่สวัสดิ์ได้กล่าวไว้ว่า “ ลำน้ำแม่ลายน้อยเหมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงหัวใจของคนปางจำปี หากวันใดหัวใจหยุดเต้น คนปางจำปีก็ตายกันหมด ”

“ ตอนนั้นอาจารย์คำ ปณธิ บุญสา เข้ามาชวนคุย พวกเราทีมวิจัยก็มากันครบ ตอนแรกๆ อาจารย์ช่วยคุยเรื่องกึ่งนี้แหละ จากนั้นก็ไปถึงโน่น น้ำแห้ง ป่าหมด อาชีพไม่มี หนี้สิน เขียนอะไรไม่รู้บนกระดาน เราก็เริ่มงง สุดท้ายอาจารย์ก็ทำใจไว้ให้คิด ถ้าพื้นกึ่ง พื้นน้ำ แล้วคนต้องพื้นด้วยหรือเปล่า? ” ความรู้สึกของพ่อหลวงเมือง เมื่อพัฒนาโครงการครั้งแรก

ภายหลังที่แกนนำชุมชนได้พูดคุยเกี่ยวกับลำน้ำแม่ลายน้อย และการเพาะพันธุ์กึ่งแม่น้ำ รวมถึงเรื่องอื่นๆที่มีความเชื่อมโยงกันแล้ว ทางชุมชนจึงได้กลับไปหารือกันใหม่ เพื่อทบทวนข้อเสนอโครงการให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างถูกจุดมากที่สุด โดยมีสวัสดิ์รับอาสาเป็นผู้ประสานงานการนัดหมาย ซึ่งก่อนหน้านี้สวัสดิ์เองก็รับอาสาเป็นผู้เขียนข้อเสนอโครงการ แกนนำต่างเห็นด้วยเพราะสวัสดิ์เป็นคนชอบเขียนเคยบวชเรียนมาแล้ว มีความถนัดในเรื่องนี้แม้จะเรียนมาไม่มาก อีกทั้งยังทำงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการในศูนย์ช่วยเหลือใคร

ตอนแรกทีมวิจัยคิดแค่เรื่องกึ่ง เมื่อถูกชวนคุย ตามโน่น ตามนี้ ปรัชญาหรือกันคุยไปคุยมาก็เห็นความสัมพันธ์ของทุกๆส่วนโยงใยกับชีวิต...ใช่เลย มีกึ่งก็ต้องมีน้ำ มีน้ำก็ต้องมีป่า มีป่ามีน้ำก็ต้องคอยช่วยกันดูแลรักษา แต่จะรักษาอย่างไรให้คนอยู่รอดด้วย คิดว่าถ้าเรารักษาป่า รักษาน้ำแต่คนอยู่ไม่รอด ก็ไม่รู้จะทำไปทำไม ทีมบ้านป๊อกตอนแรกก็มีดๆ อยู่ แต่พอเริ่มคุยก็เริ่มเห็นถึงความชัดเจน เพราะคนบ้านป๊อกเองก็กำลังมีเรื่องการประกาศเขตอุทยานพื้นที่เข้ามา เรื่องหนี้สินเข้ามาพอเริ่มเห็น ก็ไม่ใช่แค่เรื่องกึ่ง.....มันเป็นเรื่องที่ใหญ่กว่ากึ่ง เป็นเรื่องที่ใหญ่กว่า ดิน น้ำ ป่า เป็นเรื่องความอยู่รอดของคน

ทีมวิจัยคุยกันบ่อยและหนักมาก พัฒนาโครงการอยู่ประมาณ 3 เดือน ทั้งยากทั้งยาวนานกว่าจะได้เป็นโครงการวิจัยชื่อ “ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำแม่ลายน้อยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบ้านป๊อก บ้านปางจำปี ต.ห้วยแก้ว กิ่งอ.แม่ฮอน จ.เชียงใหม่” โดยมีคำถามหลักว่า “ จะสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำแม่ลายน้อยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนบ้านปางจำปี และบ้านป๊อกได้อย่างไร”

ใช้ข้อมูลสร้างการมีส่วนร่วม

เมื่อทีมวิจัยได้ข้อสรุป ค้นพบและวิเคราะห์ถึงรากเหง้าหนึ่งของปัญหาแล้วจึงได้เตรียมที่จะเริ่มปฏิบัติการด้านการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน...จากที่ชุมชนเองมีบทเรียนในการทำงานด้านอนุรักษ์มาแล้วหลายด้าน ในช่วงแรกทีมวิจัยยังมองไม่เห็นวิธีการที่จะดึงให้คนทั้งชุมชนเข้ามาร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำแม่ลายน้อย

จุดเริ่มของทีมวิจัยก็คือ การกลับไปวิเคราะห์ข้อมูลที่ชุมชนได้สะท้อนความคิดเห็นออกมาเกี่ยวกับความสนใจอยากทำกิจกรรมเกี่ยวกับลำน้ำแม่ลายน้อย นั่นคือ หลายคนมองว่า “ที่ปลาหายไปเพราะปลาไม่มีที่อยู่” ดังนั้น ควรกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ไม่ให้ใครเข้าไปจับปลาในบ้านของมัน และถ้ามีใครมาจับก็ต้องมีบทลงโทษให้หนักไม่ว่าจะเป็นคนในหรือนอกชุมชน ดังนั้น ทีมวิจัยจึงได้นำเสนอข้อมูลนี้ต่อชุมชนเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ว่า “ถ้าต้องการอนุรักษ์ปลาควรทำอย่างไร” เมื่อได้ข้อสรุปว่าต้องการทำ “วังปลา” ทีมวิจัยจึงแปลงความต้องการเหล่านี้ออกมาเป็นกิจกรรมหนึ่ง นั่นคือ การร่วมกันกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งมีระยะทางกว่า 1 กิโลเมตร พร้อมทั้งมีการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบและบทลงโทษเกี่ยวกับการจับสัตว์น้ำและการอนุรักษ์ทรัพยากรให้หนักขึ้นกว่าเดิม

ตามด้วยกิจกรรมหนึ่ง ที่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับชุมชนและลำน้ำแม่ลายน้อยมากที่สุด สามารถดึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้มากกว่ากิจกรรมใดโดยทีมวิจัยเองก็คาดไม่ถึง นั่นคือ “กิจกรรมบวชป่า สืบชะดำน้ำแม่ลายน้อย”

“บ้านเราไม่เคยมีพิธีกรรมหรือประเพณีใดๆที่แสดงถึงความเคารพน้ำ เคารพป่า จะมีก็แต่เลี้ยงผีฝ่าย แต่ก็รู้จักกันเฉพาะผู้ที่ใช้น้ำจากฝายเท่านั้น ไม่เคยมีพิธีกรรมที่เอาคนทั้งชุมชนมาร่วมกันทำแบบนี้ ความคิดนี้มันเกิดขึ้นจากการที่เราจะต้องไปร่วมพิธีบวชป่าขุนแม่กวง ที่ทางเครือข่ายลุ่มน้ำกวง (เครือข่ายที่รวมตัวกันทำงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าขุนแม่กวงจำนวน 55 หมู่บ้านในอำเภอคอยสะเก็ด ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่ปี 2542) เขาจัดขึ้นทุกปี เราก็ไปร่วมงานกับเขา เสร็จก็กลับ แต่พอคิดถึงกิจกรรมนี้ขึ้นมาก็เลยปรึกษาชาวบ้านดู เอาไหม? เราจัดบวชป่าสืบชะดำน้ำแม่ลายของเราไหม? ชาวบ้านทุกคนต่างก็ยกมือเห็นด้วย ก็เลยชวนชาวบ้านคุยและวางแผนเลยว่าจะทำอะไร เมื่อไหร่ ใครทำ แต่ก่อนที่จะตัดสินใจทำหรือไม่ทำ ผมก็ถามย้าชาวบ้านก่อนว่า มันเป็นงานใหม่ที่ใหญ่จะไหวกันไหม เราไม่เคยทำนะ แต่ชาวบ้านก็ต่างพร้อมใจอยากทำ เขาบอกว่า บวชป่าก็คือนะใครจะได้ไม่แอบตัดไม้ ทำให้แม่ลายน้อยแห้งเหมือนคนใกล้ตาย สืบชะตาให้หน่อยจะได้อยู่กับพวกเราไปนานๆไม่มีเงินสักบาทเลยก็ไปยืมมาได้มีเงินกว่าบาทลองทำดู” พอหลวงสุจิตต์ยอนให้ฟังถึงบรรยากาศตอนที่ชุมชนคิดจะจัดพิธีบวชป่าสืบชะดำน้ำแม่ลาย ซึ่งการเตรียมงานเกิดขึ้นประมาณ 1 เดือน

ไม่ยากเชื่อว่า “พลัง” ของชาวบ้านจะมีมากขนาดนี้ มีการวางแผนกันทำงานกันทุกวัน ชาวบ้านชวนกันออกแบบงาน แบ่งงานกันจะให้ใครทำอะไรตรงไหน อย่างไร ทำเพียงพักอย่างไร มีการพัฒนาสถานที่จัดงาน บริเวณน้ำตกทำบันไดโดยจัดแบ่งเวรกันไปตามปึกบ้าน ใครติดงาน หรือไม่ได้ไปก็ต้องเสียค่าปรับถ้าติดภาระจริงก็ต้องหิ้วกับข้าวกับปลามาฝากให้คนทำงาน ซึ่งแพงกว่าค่าปรับเสียอีก

แยกย้ายกันเตรียมงาน คนเฒ่าคนแก่ไปทำซุ้มและเตรียมเครื่องสืบชะตา เด็ก/เยาวชน ช่วยพัฒนาการประกวดแต่งคำขวัญด้วย แม่บ้านดูแลเรื่องอาหาร สนุกสนานมาก อยากให้ถึงวันงานเร็วๆ หลายคนก็อยากรู้งานจะออกมาอย่างไร ชาวบ้านก็ใช้วิธีการนำมารวมกัน บ้านละ 10 ห่อ ใครอยากกินอะไรก็หยิบของกินบ้านเราทั้งนั้น

วันนั้นทั้งงานเป็นแบบธรรมชาติมาก ประม (สถานที่ทำพิธี) สืบชะตาก็เอาใบตองมาวง เชิญหัวหน้ากิ่งอำเภอมาตัดเชือกที่ต่อกับไม้ไผ่แบบที่เรียกว่าน้ำรินซึ่งมีกระบุงปลาอยู่ พอตัดเชือกปั๊บ กระบุงที่มีปลาอยู่แล้วตกลงแม่น้ำแม่ลาย เหมือนเป็นสัญญาณบอกว่า “ปลาจะมีบ้านอยู่” คนเฮกันใหญ่

มีพื้นที่หนึ่งก่อนวันงานเขาจับปลามาได้ ซึ่งปกติมันไม่มีแล้ว พี่เขาบอกว่าไปหาเอาจากลำน้ำแม่ลายน้อยนี้แหละ แต่ขึ้นไปสูงหน่อย ไปจับมาเพื่อให้มันกลับมาอยู่บ้าน ... มองไปทางไหนทุกคนก็มีความสุข สนุก แจกก็มากันเยอะ ทั้งนายก อบต. ปลัดอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้งตำบล ใครมาเขาก็ทิ้ง เขาก็ชม ทำได้อย่างไรจนพอหลวงฮัมไม่หุบเลย ส่วนที่มวิชัยเห็นและชาวบ้านทุกคนก็รู้สึกอึ้งใจไม่แพ้กัน

จากการเริ่มกิจกรรมเล็กๆ เพื่อ “มองหาวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน” ที่มวิชัยไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะได้ผล “ดีเกินคาด” นั่นคือ เมื่อให้ความสำคัญถูกจุดการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนก็ไม่ใช่ยากอย่างที่คิด โดยเฉพาะการได้รับการชื่นชมจากคนภายนอกเกี่ยวกับกิจกรรมเล็กๆ ที่ชุมชนร่วมกันทำ ก็เปรียบเสมือนการสร้างพลังศรัทธาต่อสิ่งนั้นให้เกิดขึ้นในใจของคนโดยไม่รู้ตัว

ผล...แห่งพลังศรัทธา

จากการตัดสินใจของชาวบ้านจนก่อเกิดงานครั้งนั้น ได้ส่งผลตามมาจนถึงปัจจุบันนี้ ที่ดินส่วนหนึ่งของน้ำตกทำบันไดบริเวณจัดงานบวชป่า แต่เดิมเคยเป็นพื้นที่ที่เจ้าของได้ใช้ปลูกผลไม้ แต่พองานเกิดขึ้นและชาวบ้านมีความเห็นว่าควรจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่อง เจ้าของที่ดินจึงยกที่ดินจัดงานส่วนหนึ่งให้เป็นที่ดินสาธารณะของชุมชน และพอหลังจัดงานได้ไม่กี่เดือน ทางอบต.ห้วยแก้ว ได้จัดสรรงบประมาณสร้างถนน เข้าสู่บริเวณน้ำตกทำบันได ระยะทาง 50 เมตร และถนนทางเข้าบริเวณงานระยะทาง 200 เมตร ซึ่งแต่เดิมเป็นทางลูกรัง พร้อมทั้งศาลาพักผ่อนมูลค่าประมาณ 70,000 บาท และไม่กี่เดือนต่อทาง อบต.ห้วยแก้ว ก็ได้จัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งให้

ชุมชนพัฒนาเส้นทางศึกษาธรรมชาติเชื่อมจากชุมชนต้นน้ำบ้านป้อมาชุมชนปลายน้ำปางจำปี
จำนวน 150,000 บาท พร้อมให้งบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อสร้างโรงอาหารในอุทยานการเรียนรู้
ไปกว่านั้นยังได้บรรจุให้ชุมชนปางจำปีเป็นหนึ่งในแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ
ของตำบลอีกด้วย

แปลงมูลค่า...สู่คุณค่า...เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด

ในขณะที่คนในชุมชนกำลังตื่นตัวในเรื่องของการอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลายก็ได้มีกระแสในเรื่อง
งบ SML เข้ามา ซึ่งชุมชนเองก็เป็นหนึ่งในหลายๆชุมชนที่ได้รับคัดเลือกให้นำเงินจากรัฐบาล
จำนวนสองแสนบาทเข้ามาพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

แกนนำชุมชน

คณะกรรมการ SML และทีมวิจัยได้หารือร่วมกันเพื่อจัดการกับเงินก้อนนี้ให้เกิดประโยชน์กับคน
ในชุมชนมากที่สุด

ตอนแรกก็คิดหนักเหมือนกัน “จะเอาเงินก้อนนี้มาทำอะไรให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรัฐบาล” ซึ่งหลายหมู่บ้านเอาเงินไปซื้อหม้อ ซื้อกระทะกลุ่มแม่บ้าน เอาไปสร้างศาลาประชาคม เอาไปสร้างกำแพง เอาไปสร้างสะพาน ก็เลยเอาข้อมูลจากงานวิจัยและแผนแม่บทชุมชนมาดูกันว่า “บ้านเรามีอะไร ขาดอะไร และต้องการอะไร”

ถามว่า “คนบ้านเราทุกข้เรื่องอะไร” ก็เป็นหนี้สินอีกนั่นแหละ บ้านเล็กๆอย่างเรา ปาเข้าไปตั้ง 7 ล้าน ไม่น่าเชื่อ แต่ถ้าจะเอาเงินมาแจกให้ปลดหนี้ก็ไม่พอคิดไปคิดมา เลยถามของดีบ้านเรา ...เออ...ขายของดีดีกว่า เอาเงินมาลงทุนกับของดี...ของดีบ้านเราที่เห็นๆอยู่ก็มีธรรมชาติ มีแม่น้ำแม่ลายน้อย มีความรู้ มีภูมิปัญญาที่อยู่กับคน...เอามาเป็นจุดขายน่าจะดี นึกไปถึงที่บ้านแม่กำปอง ที่เขาทำบ้านพักทำโฮมสเตย์กัน เราก็น่าจะทำได้ แต่เงินสองแสนบาทคงไม่พอ ก็มานั่งคิดกัน กว่าจะคุยกันตกลงได้ทั้งกับคณะกรรมการชุมชน กับคณะกรรมการ SML กับชาวบ้าน ประชุมชี้แจงกันจนเปื่อกว่าจะเข้าใจว่า “ธรรมชาติบ้านเรา ความรู้ภูมิปัญญาของคนบ้านเราจะช่วยให้เราหมดทุกข์และไม่เป็นหนี้ได้อย่างไร”

การเข้ามาของเงินกองทุน SML นี้ ส่งผลให้แผนงานของทีมวิจัยต้องปรับกระบวนการทำงานกันครั้งใหญ่ เนื่องจากสถานการณ์ของชุมชนเปลี่ยน หากทีมวิจัยยังยึดแผนกิจกรรมเดิมที่มุ่งเน้นแต่การพัฒนาและอนุรักษ์ลำน้ำ โดยไม่ใช้โอกาสที่เข้ามาให้เป็นเงื่อนไขในการโยงลำน้ำเข้าหาปากท้องของชุมชน คงเป็นการยากที่จะทำให้ “การมีส่วนร่วม” ของชุมชนยังคงมีอยู่ ถึงแม้ว่าโครงการวิจัยจะจบลง ทีมวิจัยสามารถเห็น “จุดคลิก” จากสถานการณ์ที่เข้ามาในชุมชนให้สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่งานที่ทำได้ถึงแม้ว่าจะต้องแปรขบวนบ้าง แต่ก็ยังอยู่ภายใต้เป้าหมายเดิม เมื่อคนในชุมชนตัดสินใจร่วมที่จะ “ขายของดี” ที่มีอยู่ ก็เป็นหน้าที่ของทีมวิจัยต้องนำข้อมูลที่ได้

จากการทำงานวิจัยมาวิเคราะห์ว่า ของดีที่มีอยู่มีอะไรบ้างเพื่อนำมาสร้างเป็นฐานการเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีชีวิตแห่งนี้ นั่นคือ

ความรู้ ภูมิปัญญาในเรื่องการจัดการน้ำของชุมชน ในเรื่องของน้ำรินที่อาศัยการต่อท่อโดยใช้ไม้ไผ่มาจากที่สูง การขุดบ่อน้ำแบบโบราณที่ต้องอาศัยความรู้ในเรื่องของการสังเกตสายน้ำใต้ดิน การขุดบ่อทรายที่ทำให้น้ำมีความสะอาดโดยวิธีธรรมชาติการทำฝายกันเพื่อทำการเกษตร ซึ่งเหล่านี้มีผู้รู้ในชุมชนหลายคนที่จะยังคงถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังเรียนรู้ได้

ความรู้ในเรื่องการจับสัตว์น้ำ ที่ไม่อาศัยเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำใดๆหรือแม้แต่การซื้อหรือการใช้จ่ายเงินในปัจจุบันมาช่วย นั่นคือ วิธีการแวงลำนน้ำ คือ กันให้สายน้ำไหลไปทิศที่เราต้องการดักสัตว์น้ำ หรือการกันแคว ที่สร้างเป็นบ่อเล็กๆในลำน้ำเพื่อให้ปลาติดกับดักเป็นต้น ซึ่งทั้งสองวิธีนี้ชาวบ้านจะจับปลาตัวโตที่ได้ขนาดเท่านั้น ส่วนปลาเล็กๆก็ปล่อยให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ

ความรู้ในเรื่องความสัมพันธ์ของคนกับป่าและสายน้ำ ด้วยวิถีชีวิตของคนที่อยู่กับป่ามาเนิ่นนานคนในชุมชนจึงเกิดความรู้ที่จะใช้ชีวิตอยู่กับป่าหลายเรื่อง เช่น เรื่องเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค ใช้รักษาบาดแผล การไล่เห่า หรือการไล่สัตว์ วิธีดูรอยเท้าสัตว์ วิธีสังเกตการณ์อาศัยอยู่ของสิ่งมีชีวิตที่อยู่รอบๆป่า

ความรู้ในเรื่องการทำการเกษตรสองฝั่งลำน้ำ ถึงแม้ว่าการทำการเกษตรจะไม่ได้เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนที่นี่ หากแต่เมื่อมีทางการห้ามตัดไม้อย่างเด็ดขาด คนในชุมชนก็ต้องหาอาชีพหลักเพื่อการดำรงอยู่ ซึ่งเกษตรกรที่มีที่ดินสองฝั่งแม่น้ำแม่ลายน้อยก็มีวิธีการทำเกษตรที่หลากหลาย อาทิ การปลูกพืชสวนครัว ผักพื้นบ้าน การปลูกพืชเศรษฐกิจ หรือพืชของโครงการ

ความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัยโดยใช้วัสดุธรรมชาติ เห็นได้จากการออกแบบบ้านพักในอุทยานการเรียนรู้ที่ชุมชนต่างตกลงกันว่า จะสร้างให้กลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด ทุกส่วนของบ้านไม่ว่าจะเป็นหน้าต่าง กลอนประตู คาน จะเป็นวัสดุที่ทำจากไม้ทั้งหมด และทุกอย่างจะต้องอธิบายความสัมพันธ์ของบ้านทั้งหมดได้

เมื่อทีมวิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอต่อชุมชนแล้ว จึงได้เริ่มแบ่งงานกันรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการก่อสร้าง และฐานความรู้

การสร้างบ้านหลังใหญ่ที่มี 4 ห้องนอน มีห้องน้ำอย่างดี มีลานกว้างสำหรับเอาไว้นั่งประชุมพูดคุยกัน ในบ้านและนอกบ้าน จุคนได้ไม่ต่ำกว่า 30 คน โดยอาศัยเงินสองแสนบาท ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำได้ หากปราศจากพลังของชุมชนที่เข้ามาช่วยกันทำทั้งพลังกาย พลังความคิด พลังเสียสละ และที่สำคัญที่สุดคือ “พลังใจ” ที่ทุกคนอยากให้เห็น “ของหน้าหมู” ของพวกเราสามารถนำพาให้พวกเรามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งทีมวิจัยและแกนนำหลายคนก็ได้สะท้อนว่า คำตอบสุดท้ายของการทำงานไม่ได้อยู่ที่การท่องเที่ยว แต่อยาก “ขายของดี” ก็คือ “เราจะขายความรู้ ขายธรรมชาติ บ้านเราให้เป็นที่ยี่สิบการเรียนรู้” อยากให้คนอื่นได้มาเห็น ได้มาฟัง ได้มา

รู้จัก ชุมชนที่ถูกตราหน้าว่าเป็น มอคไม้ทำลายป่า อยากให้มาดู ว่าไม่ได้สร้างเฉพาะน้ำและป่า ขึ้นมาเท่านั้น แต่ยังสร้างคนให้รักกัน รักป่า รักถิ่นเกิดขึ้นมาเป็นสิบเป็นร้อยเป็นพันคน

จากงานบวชป่าในวันนั้น ได้ครบรอบครบปีในเดือนพฤษภาคมปีนี้ ทางชุมชนจึงมีแนวคิดที่จะจัดงานขึ้นดูบใหม่พร้อมกับพิธีบวชป่าและสืบชะตาลำน้ำแม่ลายน้อยเพื่อเป็นการเปิดตัว

“อุทยานการเรียนรู้ชุมชนปางจำปี” โดยมีท่านปลัดเชียงใหม่มาเป็นประธานในพิธี รวมถึงเชิญนายก ปลัด อบต.ห้วยแก้ว ผู้ใหญ่บ้าน กำนันในตำบลห้วยแก้วและตำบลใกล้เคียง หน่วยงานในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ อุทยานและคนในชุมชนอื่นๆ ได้เข้าร่วมพิธีและได้มาเห็นผลงานของ “มอคไม้” ที่ได้สร้างน้ำและสร้างป่า รวมถึงสร้างคนให้ดีขึ้น ดังคำกล่าวชื่นชมของท่านปลัดจังหวัดที่ทำให้ หัวใจของคนปางจำปีรู้สึกพอใจจนทำให้ความเหนื่อยมาเป็นแรงเดือนหายเป็นปลิดทิ้ง..

“ผมรู้สึกดีใจที่ได้มาเห็นอุทยานการเรียนรู้ชุมชนปางจำปีแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนหลายๆคนในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรู้สึกชื่นชมที่ชุมชนได้ใช้งบประมาณของทางรัฐบาลที่สอดคล้องกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนอีกทั้งยังมีเป้าหมายให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สิ่งที่ชุมชนปางจำปีทำในวันนี้ ผมรู้สึกทึ่งอย่างมากเรามาเห็นบ้านหลังนี้ในวันนี้ ถึงแม้ว่าวันข้างหน้าบ้านหลังนี้จะผุพังไปตามกาลเวลา แต่ผมเชื่อว่า สิ่งที่จะยังคงอยู่ต่อไปคือ การสอนให้คนได้เรียนรู้ที่จะรักน้ำ รักป่า โลกจะมีน้ำมีดินไม้ที่มากขึ้น ชุมชนไม่ได้สร้างเฉพาะที่นี้ให้ดีขึ้น แต่ชุมชนกำลังสร้างโลกให้ดีขึ้นด้วย ชุมชนปางจำปีใช้เงินสองแสนสร้างโลก”

วิจัย...งานที่ไม่เคยสิ้นสุด

แม้ว่างานวิจัยจะสิ้นสุดลง ข้อมูลเกี่ยวกับลำน้ำยังคงถูกรวบรวมและนำไปใช้เพื่อวางแผนการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง และแม้คนในชุมชนได้เห็นคุณค่า เกิดความรักและหวงแหนลำน้ำแม่ลายน้อยมากขึ้น แต่....คนทำงานวิจัย....กลับสนุกกับการตั้งคำถามกับสิ่งรอบๆตัวและลำน้ำแม่ลายน้อย และเมื่อเกิดความสงสัยขึ้นก็ลงมือปฏิบัติการหาคำตอบได้ทันที แม้แต่คำถามเล็กๆกับตัวเอง ก็ยังใช้การวิจัยเพื่อหาคำตอบ ถ้ามีคำถามที่ใหญ่ขึ้น ทางชุมชนก็มีการประสาน “คนนอก มาช่วยตอบ”

งานต่อเนื่องของชุมชนปางจำปีก็คือ การศึกษาระบบนิเวศลำนน้ำแม่ลายน้อยทั้งระบบในเชิงลึก ดังนั้น เมื่อชุมชน “เอ๊ะ” ขึ้นมาเกี่ยวกับการวางแผนอนุรักษ์แม่ลายน้อยในระยะยาว โดยอาศัยข้อมูลการศึกษานิเวศน์ทั้งระบบ ส่วนหนึ่งจะต้องอาศัยความรู้เชิงวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วย อาทิ สภาพดิน การกำหนดพืชเพาะปลูก พืชน้ำ พืชอาหาร ระบบนิเวศลำนน้ำ ดังนั้น ทาง สกว.แม่โจ้ จึงได้ประสานไปยัง ดร.ประจวบ ฉายบุญ คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ซึ่งยินดีอย่างยิ่งที่จะทำงานร่วมกับชุมชน

ได้มีการหารือ ลงพื้นที่ และจัดทีมงานวิจัยขึ้นมาอีกชุดหนึ่งที่ประกอบด้วยทีมอาจารย์ นักศึกษา และทีมชุมชน โดยมีทีมวิจัยเดิมเป็นพี่เลี้ยง และที่ปรึกษาโครงการ ภายใต้งานวิจัยชื่อ “การฟื้นฟูระบบนิเวศนํ้าแม่ลายน้อยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ที่เน้นการศึกษาระบบ นิเวศนํ้าเชิงลึกของทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กับนํ้าแม่ลายน้อยทั้งหมด เชื่อว่างานวิจัยโครงการ นี้จะเป็นงานวิจัยที่ผสมผสานความรู้ทั้ง 2 ศาสตร์เข้าผสมผสานกันเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนการทำงานด้านทรัพยากรของชุมชนให้มีความต่อเนื่อง ทั้งดิน นํ้า ป่าตลอดจนพัฒนาวิถีชีวิต ของคนปางงาปีที่อาศัยทรัพยากรเหล่านั้นให้เอื้อประโยชน์ต่อกันมากที่สุด

“ไล่เหล่า” สื่อความหมาย “วิจัยเพื่อท้องถิ่น”

“ทำกันไปยังไม่รู้เลยว่างานวิจัยท้องถิ่นคืออะไร” ความรู้สึกแรกๆของการทำวิจัยของ ทีมงาน ซึ่งแม้จะพยายามอธิบายและทำความเข้าใจกันหลายครั้ง หลายครา ก็ยังพาดังง กระนั้น ก็ตาม ทีมวิจัยก็ยังยินดีที่จะลองตั้งหน้าตั้งตาลองทำวิจัยกันเป็นจริงเป็นจัง เพราะอยากจะแก้ปัญหา และลองค้นหาความหมายนั้นด้วยตัวเองจนท้ายที่สุดสวัสดิ์ จัตติยะ และทีมงานเห็นพ้องต้องกันว่า “วิจัยคือการไล่เหล่าของคนบ้านเรานั้นเอง”

“ไล่เหล่าคืออะไร ทำไมต้องเป็นไล่เหล่าละ” ตรงนี้คุณสวัสดิ์ช่วยให้ความกระจ่างว่า หลังจากได้ทำงานวิจัยไประยะหนึ่งแล้ว ก็รู้สึกอยากจะเทียบเคียงความหมายของงานวิจัยเพื่อดู คำรงชีวิตโดยการหาอาหารจากป่า ไม่ว่าจะเป็นพืช ผัก หน่อไม้ “การล่าสัตว์ป่า” หรือภาษา ชาวบ้านเรียกว่า “การไล่เหล่า”

เป็นที่สงสัยอยู่คือว่า “แล้ววิจัยไปเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับการไล่เหล่าหรือล่าสัตว์ละ” ยัง เหมือนเหมือนเป็นคนละแง่คนละมุม แต่พอฟังไปฟังมาก็เป็นคนละเรื่องเดียวกันนั่นเอง ตั้งแต่ต้น จนจบกระบวนการขับเคลื่อน

อย่างแรกเลย คือ “การมีเป้าหมาย” ตามที่บอกไล่เหล่าเกิดขึ้นจากความต้องการเนื้อมาเป็น อาหารประทังชีวิต ส่วนงานวิจัยก็มุ่งหวังที่จะอนุรักษ์นํ้าแม่ลายน้อย

ตามปกติก่อนปีใหม่เมืองสองสามวัน (วันสงกรานต์) หรือหลังฝนตกหวัปี(ฝนแรกของ เดือนเมษายน) ชาวบ้านที่ไปหาของป่า มักจะเห็นรอยสัตว์ที่เข้าป่าสังเกตุง่าย ๆ หลังฝนตกถ้าหญ้าที่ ถูกเหยียบยังเปียกอยู่ก็แสดงว่าเป็นรอยเท้าใหม่แต่ถ้าเป็นหน้าแล้งก็ยากหน่อยในการดูว่ารอยเท้า สัตว์เป็นรอยเก่าหรือใหม่

พอเห็นร่องรอยสัตว์ใหม่ ๆ ก็ถึงเวลา “ชวนคน” ชาวบ้านจะไปตามคนมาช่วยล่าซึ่งก็จะรู้กัน ดิอยู่แล้วว่า ใครเป็นมืออาชีพตรงไหน ใครแกะรอยเก่ง ใครเป็นพรานที่ยิงแม่น ใครมีหมานำทาง จะไม่ชวนแบบเรื่อยเปื่อยเด็ดขาด เพราะเป็นเรื่องที่อันตรายมาก

ในการชวนก็ต้องใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย แอบๆชวนไม่ให้ภรรยาได้ยินถ้าภรรยาคนนั้นไม่ชอบ ส่วนใหญ่แต่ละคนจะรู้จักรู้ใจเข้าใจภาษาเดียวกันอยู่แล้วก็พร้อมที่จะตามกันไปเอง บางกรณีก็ต้องมีการกระตุ้นความอยากกันสักหน่อย “ไปไล่เหล่าไหม มีรอยเท้าหมูอยู่ตรงนั้นตรงนี้ รอยใหญ่มากเลย และมีอยู่เยอะมาก” ให้คนไปฟังรู้สึกเร้าใจ มีอารมณ์ร่วมอยากร่วมทางไปด้วย เพราะอยากได้นี้ เหมือนกับที่ต้องกระตุ้นให้เกิดความอยากในการทำวิจัย

ได้คนแล้วก็นัดแนะไปล่าสัตว์และ “เตรียมการ” ไม่ใช่ว่าอยู่ๆจะออกล่าสัตว์ได้เลย ต้องตรวจสอบเครื่องมือการล่าสัตว์ให้เรียบร้อย ไล่ลูกปืน เช็ดลากล้อง ใส่น้ำมัน ตรวจสอบว่ามีอะไรไขแมงไปในลากล้องไหม ถ้าไม่ทันเวลาใช้จริงปืนจะแตก เตรียมห่อข้าวห่อน้ำ แล้วก็มา “นั่งคุยกันว่าจะทำอะไร” ต้องมั่นใจว่าพร้อมจริง

ก่อนจะไปก็ไม่มีสิ่งที่จะทำความเชื่อต่อกันมา คือ “ให้ภรรยาล้างช้อนคว่ำ ถ้วยคว่ำ คว่ำครก เอาทัพพ้อออกจากหม้อแกง ห้ามห่อข้าวใส่ไข่ต้มไปให้” ไม่อย่างนั้นจะไม่ได้กิน หรือ “แค้น” จากนั้นจึงค่อยๆทยอย ออกหลังบ้านใครบ้านมันทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ สะพายปืน จูงหมา เจอกันทีละคนสองคนก่อน แล้วรอให้มีคนมาสมทบเพิ่มขึ้นเรื่อย

ระหว่างรอเจ้าหมู (เพื่อนฯ) หรือการเดินทางเข้าป่าก็มีการพูดคุย “แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์” เกี่ยวกับวิธีการล่าสัตว์ การทำมาหากิน ภูมิปัญญา วัฒนธรรมหรือศัพท์เฉพาะ เช่นว่า “สามสี่วันก่อนไปล่าหมู เกือบจะยิงได้แล้ว หมูกลับโคดหนีไปเสีย คงเพราะ همینบุหรี่ยี่ห้อที่ล่าไม่ได้เพราะลืมตัวไปสูบบุหรี่ยี่ห้อเอง” ทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆว่าป่านั้นป่านี้อย่างไร ปืนนี้จะเดินขึ้นห้วยได้หรือไม่ได้ ไปไม่ได้เพราะอะไร ถ้าไปทางนั้นทางนี้ไม่ได้จะไปทางไหนดี

รอไปแลกเปลี่ยนไป จนเพื่อนๆที่แต่ละคนไปชวนไว้มารวมกันจนครบแล้วก็ช่วยกัน “วางแผน” เอาไม้มาขีดๆวาดๆเป็นแผนที่บนดินนั่นแหละว่า “ห้วยใดอยู่ตรงไหน ป่าไหนเคยถูกไฟไหม้เมื่อปีที่แล้ว ใครเอามามาบ้าง มีกิ้งตัว จะเอามาไปเข้าที่ไหน คนที่เป็นมือปืนจะเดินขึ้นสันได้อย่างไร หมูมันจะออกมาจากจุดไหน และคุยกันว่าปีที่แล้วเป็นอย่างไร หมูออกมาหรือไม่ ยิงได้ทันหรือไม่ทัน ปีที่แล้วยิงทันหรือไม่ทันนั้นเป็นเพราะอะไร หมาไปไล่มันหรือเปล่า ปีนี้จะระวังอย่างไร จะมีการวางแผนกันตลอดว่าจะไล่ล่าสัตว์กันอย่างไร ใครจะอยู่ตรงจุดไหน อย่างไร” นั่นคือ “มีการวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอด โดยใช้ทั้งข้อมูลและประสบการณ์”

เมื่อวางแผนกันเรียบร้อยแล้ว ก็แยกย้ายกันทำงานตามความถนัด คนแกะรอยหรือลูกเหล่าจะพาหมาไปตั้งแถวตามเส้นทางที่วางแผนไว้ คนที่ไปถึงจุดสุดท้ายจะเป็นคนส่งสัญญาณให้ลงมือทำการไล่เหล่า โดยการเป่ามือหรือเป่าโหวด ตามแต่จะตกลงกันได้

พอได้ยินสัญญาณแล้ว ก็ลงมือ “ปฏิบัติการ” ทั้งคนและหมาก็จะเริ่มไล่เป็นแถวตามเส้นทางที่บอกกันไว้ คนที่แกะรอยต้องเป็นผู้ที่รู้ภูมิประเทศเป็นอย่างดี รู้ว่าสัตว์มักจะออกบริเวณใดแล้วคอยบอกตำแหน่งการตกยิง ลูกเหล่าต้องมีความพร้อม มีความคล่องตัว ห้ามสะพานปิ่น เพราะกะกะวังไม่ทัน ต้องมีวิธีการที่จะเอาตัวรอดคอยระวังตัว ไม่เช่นนั้นอาจบาดเจ็บได้ บางทีก็

ต้องถอยออกมาขึ้นที่สูง ขึ้นตามต้นไม้หรืออื่นๆหมอยังจะเป็นคนเข้าเหล่า ลูกเหล่าจะอยู่ข้างนอก เพราะมันอันตรายมากถ้าพรานยิงพลาด ส่วนใครที่เป็นพรานหรือหมอยิงแม่นก็จะถูกกำหนดให้อยู่ตามจุดสำคัญที่คิดว่าสัตว์จะออกมามากที่สุด ส่วนคนอื่นๆที่มีมือรองลงมาก็จะอยู่ในตำแหน่งรองลงไป บางครั้งก็มีความไม่แน่นอน สัตว์ไปออกในจุดที่ไม่เคยออก พรานมือใหม่อาจยิงได้ พรานยิงแม่นอาจจะยิงไม่ถูกก็ได้ ขึ้นกับจังหวะและโอกาส

ฟังดูจะรู้เลยว่ายิ่งถูกสัตว์หรือไม่ ถ้าดัง “ป๊าบ” แสดงว่ายิ่งถูก เพราะเสียงดังและอยู่ไม่ไกลนัก แต่ถ้าดัง “ตูม” แสดงว่ายิ่งไม่ได้เพราะเสียงอยู่ไกล บางทีลูกเหล่าก็จะต่อว่าหมอยิง เพราะจุดสำคัญให้แทบตายกลับยิงไม่ถูก จริงๆแล้วการยิงถูกหรือไม่ก็ไม่ใช่ว่าจะสำคัญมากนัก แต่จะต้องมีการวิเคราะห์กันต่อว่าที่ยิงถูก ถูกตรงไหนอย่างไร ที่ไม่ถูกเป็นเพราะอะไร ถ้าหนูไม่ตายก็จะไปดูว่าบาดเจ็บมากหรือน้อย โดยการสังเกตระยะการวิ่งใกล้ไกล คล้ายๆกับการ “สรุปบทเรียน”

กระบวนการเหล่านี้ จะถูกสอนผ่านการพูดการจา ระหว่างเดินทางไปเป็นหมู่เป็นพวก เดินไปคุยไป ไม่ต้องมีใครมานั่งบอกกันว่า คนนั้นทำอะไร คนนี้ทำอะไร “เป็นการเรียนรู้ผ่านการทำงานจริงๆ”

พออิงได้แล้ว ต้องมีการไหว้เจ้าที่ เอาปากกล้อมมาจ้ำพราน เพื่อให้ “ همان ” หรืออิงได้อีกในปีต่อไป แล้วทำพิธีปากเนื้อไหว้เจ้าที่ ฟาดเคราะห์ ฟาดภัย จากนั้นต้องมี “การจัดสรรเนื้อ” อย่างเท่าเทียมยุติธรรม ตามกฎระเบียบบทกติกามีมานานว่าใครควรจะได้อะไร “หมอยิงหรือพราน ได้หัวกับหนัง ส่วนลูกเหล่าคนอื่นๆจะได้เนื้องามๆเท่าๆกัน” ฉะนั้น คนเล่เนื้อจึงต้องเป็นผู้ชำนาญการเป็นพิเศษให้เกิดความเสมอภาคจริงๆไม่ให้ใครได้เปรียบเสียเปรียบใคร

สุดท้ายก็ยังต้องวิเคราะห์ต่อว่า สัตว์ที่ล่าได้พอกินหรือไม่ สมมติคนไป 50 คน ได้หนูเพียง 17 กก.มันไม่พอกิน ก็ต้องหาวิธีการต่อว่าจะทำอย่างไร ก็วางแผนกันใหม่ว่าจะล่าให้ได้อีกสองสามตัว แล้วก็เข้ากระบวนการตามเดิมให้ “พอกพองใจ” ในอาหารการกินทั้งคนยิงคนไล่ เช่นเดียวกับการทำวิจัย ที่มีความสุขและความภาคภูมิใจอยู่ที่การฟื้นฟูทรัพยากรให้มีอาหารตลอดไป...

....อย่างนี้เอง ทั้ง “ไล่เหล่า” ทั้ง “วิจัย” ไม่ต่างกันในแง่ความหมาย และต่างต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม และการจัดกระบวนการที่สอดคล้องประสานกันอย่างเป็นระบบ แม้มีเป้าหมายอันแตกต่าง....

วิจัย....สร้างคน....สอนให้รู้ตัวตน

การทำงานวิจัยของทีมตลอดระยะเวลา 2 ปีทำให้ทีมวิจัยหลายคนมองเห็นตัวเอง รู้จักตัวเองมากขึ้น เพิ่มความมั่นใจในตนเอง สามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้ นอกเหนือจากการรู้จักเรื่องราวในชุมชน รู้จักดินน้ำป่าที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต

อย่างสวัสดิ์เองก็เป็นคนที่คิดเก่งขึ้น พุดเก่งขึ้น ต่างจากเมื่อก่อนที่พุดกับใครก็ไม่ค่อยเข้าใจ ตอนนี้แยกแยะอะไรได้ดีขึ้น รู้จักที่จะตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์สังเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นส่วนพ่อหลวงจิตรเองก็ได้เรียนรู้ว่า ต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกพืชดินที่เหมาะสม รวมทั้งวิเคราะห์สิ่งที่จะทำมากขึ้น จนได้รับการยอมรับให้เป็นผู้แนะนำข้อมูลด้านการเกษตรประจำหมู่บ้าน “ การเขียนเรื่องราวของตัวเอง ทำให้รู้ตัวมากขึ้นว่าแต่ก่อนตนเองเป็นอย่างไร ผิดพลาดอย่างไรจนเป็นหนี้สินจนทุกวันนี้ คือ เป็นคนชอบลอง ใครมาชวนให้ทำอะไร ปลูกอะไร ก็ทำหมด พอทำอย่างหนึ่งล้มเหลวก็หาสิ่งอื่นทำใหม่อีก ขาดทุนอยู่หลายครั้ง หนี้สินก็มากขึ้น พอมีโอกาสทบทวนตัวเองและอยู่กับตัวเองมากขึ้น ทำให้พบสาเหตุของความผิดพลาดในการประกอบอาชีพนั้นก็คือ ไม่เคยศึกษาเลยว่าที่ดินเหมาะกับการปลูกอะไร หรือปลูกอะไรแล้วไม่ได้ผลดี อากาศเป็นอย่างไร พืชชอบหรือไม่ มัวแต่หลงเชื่อคนอื่นและหวังแต่ว่าทำแล้วต้องรวย”

หรือพลิกชีวิตของพ่อหลวงสุจิตต์ จากนักตัดไม้ทำลายป่า นักเลง และนักดื่มด้วยมาเป็นผู้นำการอนุรักษ์ที่ดี “เมื่อก่อนกินเหล้าเยอะมาก กินแล้วก็มีปัญหากับทางบ้านตลอด และยังตัดไม้มาสร้างบ้านขายถึง 11 หลัง หหมดไม้ไปเยอะเลย พอได้เขียนเรื่องราวตัวเองก็รู้สึกว่ามีส่วนทำลายลำน้ำแม่ลายน้อย และเห็นภาพตัวเองว่าเป็นอย่างไรเลยตั้งใจเลิกกินเหล้า ต้องทำตัวเป็นผู้ใหญ่บ้านที่ดีให้เป็นแบบอย่าง”

อย่างประเสริฐเรียนมาน้อย จบแค่ป.2 กล้าๆกลัวๆกับการทำวิจัยเนื่องจากคิดว่าตัวเองไม่มีความรู้ แต่พอทราบว่าเป็นการทำงานเกี่ยวกับอนุรักษ์ลำน้ำแม่ลายน้อยก็สนใจ เพราะตนเองหากินกับลำน้ำแม่ลายน้อยและผืนป่าปางจำปีมาโดยตลอดจึงคิดใหม่ว่าน่าจะเข้ามาช่วยงานของชุมชนได้ ทั้งๆที่ยังไม่เข้าใจโครงการที่ทำเท่าใดนักแต่ด้วยความตั้งใจจริงก็ได้ฝึกฝนการเก็บข้อมูลและการเขียนหนังสือ “เขียนไม่คล่องแต่ต้องเขียนทั้งประวัติตัวเองและข้อมูลที่เก็บจากสมาชิกในชุมชน ทำให้ตนเองเริ่มฝึกเขียนหนังสือ ค่อยๆเขียนไป หากคำไหนไม่รู้ว่าจะเขียนและสะกดอย่างไร ก็จะอาศัยถามลูกชายที่เรียนอยู่ชั้นประถม 5 ว่าคำนี้เขียนอย่างไร บางคำลูกก็ไม่รู้ ก็ไปถามคนที่รู้มาให้ ไม่รู้สึกอายลูกเพราะอยากเขียนหนังสือเป็น ทุกวันนี้คิดว่าถ้ามีโอกาสอยากเรียนหนังสือให้มากขึ้นกว่านี้”

สำหรับ ธนากร ก็ภาคภูมิใจในความช่างคิด ช่างสังเกต และความรู้ที่ค้นพบเมื่อครั้งไปเก็บข้อมูลภูมิปัญญาการขุดบ่อน้ำของชุมชนจากผู้เฒ่า ผู้แก่หลายคน “วันหนึ่งได้ไปสังเกตดูพื้นที่บริเวณที่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้บอก เพื่อทดลองขุดดูว่าจะมีน้ำจริงเหมือนที่ได้รู้มาหรือไม่ เมื่อไปขุดลึกกลงไปประมาณ 1 เมตร ก็พบว่าน้ำไหลซึมออกมาจริง พอทิ้งไว้สักพักก็สังเกตเห็นว่าน้ำมีสีเขียวใสกว่าน้ำในลำน้ำแม่ลายน้อยที่มีสีขุ่น เหมือนกับที่ผู้เฒ่าผู้บอกว่า สายน้ำใต้ดินจะมีอยู่สองสาย เป็นสายที่ไหลมาจากเขาซึ่งมีสีเขียวใส อีกสายหนึ่งจะเป็นสายแม่ลายน้อยที่มีสีขุ่น ก็ตื่นเต้นมากนึกไม่ถึงว่าสิ่งที่รู้มาจะเป็นเรื่องจริง พอวันรุ่งขึ้นไปคุน้ำที่ขุดไว้ก็พบว่าปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากและใส พอตีมีคนเข้ามาดูและบอกว่า เมื่อเช้ามีคนมาตักเอาน้ำจากบ่อเล็กๆนี้ไปกินแล้ว จึงมีความรู้สึก ว่า ความรู้ที่มีอยู่ยังสามารถใช้ได้และนำไปใช้ได้ทันที”

ส่วนที่ 3

กระบวนการศึกษาตามโครงการ

กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรชุมชน ทำค่าย/ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และงานวิจัย ซึ่งปี 2549 กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย ได้ดำเนินงานวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ศึกษากระบวนการขยายพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย และพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการคลองอย่างมีส่วนร่วมโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

กระบวนการดำเนินงานวิจัยที่กลุ่มได้ดำเนินการผ่านมา คือ จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ จัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ อนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำก่อนการปล่อยลงสู่คลอง จัดทำแบบบันทึกสถิติการจับสัตว์น้ำ กิจกรรมประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้าน จัดทำจดหมายข่าว กิจกรรมถอดบทเรียนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย จัดเวทีตรวจสอบและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่คลอง จัดเวทีติดตามความเปลี่ยนแปลง ติดตามความเปลี่ยนแปลงโดยการสำรวจชุมชนและการสัมภาษณ์ จัดอบรมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เวทีนำเสนอผลงานวิจัย

จากโจทย์การวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนผลการดำเนินกิจกรรม คือ

การประชุมชี้แจงโครงการวิจัย จากบทเรียนการทำงานวิจัยที่ผ่านมา เห็นว่าการทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการวิจัยเป็นส่วนผลักดันให้การดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยดี ซึ่งมีการจัดเวทีทำความเข้าใจ 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ชี้แจงกับคณะครูและเพื่อนในโรงเรียน ครั้งที่ 2 ชี้แจงร่วมกับชุมชน การชี้แจงโครงการวิจัยทั้งสองครั้งจัดขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลจากการทำงานระยะแรกและแผนปฏิบัติการในระยะที่สอง

เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเชิญผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการฟื้นฟูคลองโดยเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำร่วมกันวางแผนความเหมาะสมของบริเวณจัดทำเขตอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำ รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่จะนำมาอนุบาลก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ซึ่งพันธุ์ปลาที่เป็นข้อสรุปในเวที คือ ปลา ลำปำ ปลาดุกเพียน ปลากดโขงโหลง ซึ่งจะมีการขอพันธุ์ปลาจากสำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี บริเวณที่จะจัดทำเขตอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำ คือ หน้าองค์การ

บริหารส่วนตำบลคลองน้อย วัฒนูปันเทิง สถานีอนามัยคลองน้อย และทดลองทำอีกจุดคือ บ้านนางสาวศิริินภา แก้วสืบ ซึ่งเป็นหนึ่งในทีมวิจัย

การล่องเรือสำรวจพื้นที่ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นหลังจากได้ข้อสรุปในเรื่องบริเวณเขตอนุรักษ์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ของลำคลองในปัจจุบันและร่วมกันวางแผนจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านและชุมชน สำรวจลำคลองและจุดที่จะทำเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คูบริเวณที่มีความเป็นไปได้และเก็บข้อมูลสภาพพื้นที่อย่างละเอียด พร้อมแผนที่ลำคลอง ข้อสรุปในเวทีมีผู้ใหญ่แสดงความเป็นห่วงเกี่ยวกับบริเวณหน้าสถานีอนามัย คือ เป็นพื้นที่ที่น้ำจะแห้งมากในช่วงหน้าแล้งและห่างไกลจากบ้านคนทำให้ยากต่อการดูแล ส่วนที่หน้าวัฒนูปันเทิงไม่สามารถทำการอนุบาลโดยกระชังเนื่องจากลำคลองบริเวณนั้นแคบและมีกระแสน้ำแรง ความเป็นไปได้อยู่ที่การทำความเข้าใจกับชุมชนเพื่อร่วมกำหนดเขตอนุรักษ์ได้เลย

เวทีอบรมการเพาะพันธุ์และการอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นเวทีที่จัดเพื่อเป็นการศึกษาธรรมชาติของปลาแต่ละชนิดพร้อมวิธีการอนุบาลปลา เรียนรู้วิธีการผสมพันธุ์ปลาบางชนิดที่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง โดยผู้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและผู้สนใจในตำบลคลองน้อย มีการประสานงานกับสำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นสถานที่อบรม พร้อมเจ้าหน้าที่วิทยากรให้ความรู้ จากการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงลักษณะเฉพาะของพันธุ์สัตว์น้ำจืดในแม่น้ำตาปี คือ พันธุ์สัตว์น้ำในบริเวณปากน้ำตาปีเป็นสัตว์น้ำที่สามารถทนกระแสน้ำเค็มได้ ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่าปลาบริเวณนี้เป็นปลาสองน้ำ ซึ่งรวมถึงบริเวณคลองน้อยด้วยเช่นกัน

จัดทำกระชังอนุบาลปลา กิจกรรมการจัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำจัดทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ว่า ใช้กระชังเป็นที่อนุบาลปลาให้ปรับตัวเข้ากับสภาพน้ำก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง โดยอาศัยความมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย โดยเริ่มทำกระชังแรกที่บ้านหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย จากนั้นจัดที่บ้านแดง ศิริินภา แก้วสืบ

อนุบาลปลาก่อนการปล่อย การอนุบาลปลาก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ให้พันธุ์ปลาได้คุ้นเคยกับสภาพน้ำสภาพอากาศ และเพื่อเป็นการเรียกปลาที่มีในธรรมชาติให้มาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจุดเดียวกัน โดยหลังจากที่ได้รับพันธุ์ปลาจากสำนักงานพัฒนาและวิจัยประมงน้ำจืด ได้จัดให้มีการอนุบาลปลาในกระชังก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง

ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงคลอง หลังจากทีอนุบาลปลามาระยะหนึ่งแล้วก็ปล่อยปลาลงลำคลองในจุดที่จัดทำเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในจุดที่มีการกำหนดเขตอนุรักษ์อยู่ก่อนแล้ว คือ วัฒนูปันเทิงและวัดคอนตะโก

จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ระหว่างที่อนุบาลปลาในกระชังทางทีมวิจัยก็ได้จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยจัดทำแบบบันทึกช่วงหนึ่งเดือนก่อนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ลำคลอง

การอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากร ในชุมชนเป็นการฝึกการตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยใช้สารเคมี ซึ่งมีพี่ๆจากสำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 14 เป็นวิทยากรและวางแผนร่วมกันในชุมชน โดยทำให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ ตำบลคลองน้อย

การประชาสัมพันธ์โดยการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน จากการสรุปบทเรียนการทำงานวิจัยที่ผ่านมาทีมวิจัยเห็นว่าการทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับงานวิจัยที่เด็กๆกำลังดำเนินการอยู่ ควรมี การประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและการใช้เวทีประชุมหมู่บ้านเป็นสื่อกลางจะช่วยอธิบายการทำงานใน พื้นที่ได้อย่างชัดเจน

จัดทำจดหมายข่าว สื่อกลางเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของทีมวิจัย กับเพื่อนเครือข่ายนอกจากเวทีแลกเปลี่ยน การจัดส่งจดหมายข่าวเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทีมวิจัยนำมาใช้ ในการดำเนินงานช่วงนี้ แต่ด้วยความไม่ชำนาญและเรียนรู้การทำสื่อชนิดนี้น้อยจดหมายข่าวของ กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยก็ยังไม่ีฉบับไหนที่สมบูรณ์ที่สุด กลายเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ร่วมกัน ต่อไป

เวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การนำเสนอผลการวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองใน ตำบลคลองน้อยอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ให้ชุมชนและคณะครูได้รับทราบ เพื่อช่วย ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติใน ชุมชนสู่หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อบูรณาการการเรียนการสอนในโรงเรียน

เวทีติดตามความเปลี่ยนแปลง เพื่อติดตามผลการดำเนินโครงการวิจัยและการดำเนิน กิจกรรมการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย ข้อสรุปที่ได้จากเวที คือ เกิดเขต อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น หากแต่ต้อง มีการปรับปรุงวิธีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ เนื่องจากพันธุ์ปลาที่พบว่าอยู่ประจำในเขตอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์น้ำมีเพียงปลาเสือและปลาเม่น

เวทีโฟกัสกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมงในตำบลคลองน้อย เป็นอีกกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำหลังจากมีการจัดทำเขตอนุรักษ์และการ เพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ข้อมูลที่ได้ คือ ปริมาณกุ้งแม่น้ำเพิ่มมากขึ้นและมีราคาดีขึ้น ส่วน ปริมาณพันธุ์ปลายังไม่พบความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ปลาที่อยู่ประจำในเขตอนุรักษ์มีปลาเสือและ ปลาเม่น ทำให้เขตอนุรักษ์ยังคงไม่มีปลาอื่นๆ ซึ่งน่าจะมีปัจจัยเรื่องน้ำขึ้นน้ำลงเป็นส่วนที่ เกี่ยวข้องด้วย

เวทีนำเสนองานวิจัย หลังจากการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยสิ้นสุดลง ทางทีม วิจัยได้จัดเวทีนำเสนอผลการวิจัย เป็นเวทีที่บอกเล่าการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัย ผลที่ เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมและร่วมค้นหาแนวทางการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์ คลองน้อยในระยะต่อไป

ส่วนที่ 4

ผลการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมในโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะที่ 2 มีการดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น 9 กิจกรรมหลักและกิจกรรมเสริม 3 กิจกรรม และมีกิจกรรมย่อยต่างๆเพื่อให้การจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยมีส่วนร่วมจากเยาวชนและชุมชนอย่างแท้จริงโดยกิจกรรมที่ดำเนินการผ่านมา คือ

1. ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย

- วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2549
- วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2549

2. ประชุมประจำเดือน

- ประชุมประจำเดือนพฤษภาคม 2549 ในวันที่ 25 พ.ค. 2549
- ประชุมประจำเดือนมิถุนายน 2549 ในวันที่ 17 มิ.ย. 2549
- ประชุมประจำเดือนกรกฎาคม 2549 ในวันที่ 31 ก.ค. 2549
- ประชุมประจำเดือนสิงหาคม 2549 ในวันที่ 20 ส.ค. 2549
- ประชุมประจำเดือนกันยายน 2549 ในวันที่ 9 ก.ย. 2549
- ประชุมประจำเดือนตุลาคม 2549 ในวันที่ 21 ต.ค. 2549
- ประชุมประจำเดือนพฤศจิกายน 2549 ในวันที่ 11 พ.ย. 2549
- ประชุมประจำเดือนธันวาคม 2549 ในวันที่ 2 ธ.ค. 2549
- ประชุมประจำเดือนมกราคม 2550 ในวันที่ 27 ม.ค. 2550
- ประชุมประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2550 ในวันที่ 24 ก.พ. 2550
- ประชุมประจำเดือนมีนาคม 2550 ในวันที่ 31 มี.ค. 2550
- ประชุมประจำเดือนเมษายน 2550 ในวันที่ 28 เม.ย. 2550
- ประชุมประจำเดือนพฤษภาคม 2550 ในวันที่ 26 พ.ค. 2550
- ประชุมประจำเดือนมิถุนายน 2550 ในวันที่ 16 มิ.ย. 2550
- ประชุมประจำเดือนกรกฎาคม 2550 ในวันที่ 24 ก.ค. 2550
- ประชุมประจำเดือนสิงหาคม 2550 ในวันที่ 4 ส.ค. 2550
- ประชุมประจำเดือนกันยายน 2550 ในวันที่ 29 ก.ย. 2550
- ประชุมประจำเดือนตุลาคม 2550 ในวันที่ 30 ต.ค. 2550
- ประชุมประจำเดือนพฤศจิกายน 2550 ในวันที่ 30 พ.ย. 2550

3. กิจกรรมเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ
  - จัดเวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ วันที่ 23 มิถุนายน 2549
4. อบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ
  - เวทีอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ วันที่ 5 กันยายน 2549
5. จัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ
  - จัดทำกระชังอนุบาลปลาหน้าอบต.ตำบลคลองน้อย วันที่ 25 สิงหาคม 2549
6. จัดทำแบบบันทึกการสัตว์น้ำ
  - กิจกรรมการจัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ วันที่ 1 กันยายน 2549
7. การเข้าร่วมประชุมกับที่ประชุมหมู่บ้าน
  - ครั้งที่ 1 หมู่ที่ 5 วันที่ 10 กันยายน 2549
  - ครั้งที่ 2 หมู่ที่ 6 วันที่ 12 กันยายน 2549
8. การจัดทำจดหมายข่าว
  - ครั้งที่ 1 วันที่ 23 กรกฎาคม 2549
  - ครั้งที่ 2 วันที่ 30 สิงหาคม 2549
9. เวทีแลกเปลี่ยนเครือข่ายเยาวชน
  - วันที่ 29-30 กรกฎาคม 2549
10. กิจกรรมถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรม
  - วันที่ 10-11 มิถุนายน 2549
11. กิจกรรมอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ
  - วันที่ 15 ธันวาคม 2549
12. กิจกรรมศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลอง
  - วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2550
13. กิจกรรมเวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
  - วันที่ 21 มิถุนายน 2550
14. กิจกรรมโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชน
  - วันที่ 30-31 สิงหาคม 2550
15. กิจกรรมนักสืบสายน้ำ
  - วันที่ 23 ตุลาคม 2550
16. เวทีนำเสนองานวิจัย
  - วันที่ 26 พฤศจิกายน 2550

กิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการการจัดการจัดการพื้นที่คลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วม
ของชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี กับทีมวิจัยและผู้สนใจในโรงเรียน

วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2549

ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านทอนหน้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดกิจกรรมภายใต้โครงการการจัดการพื้นที่คลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการการจัดการพื้นที่คลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษาโครงการ
- ทีมคณะครูที่ปรึกษา

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ติดต่อประสานงาน ผู้เข้าร่วม สถานที่
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- นำเสนอผลการสรุปการดำเนินโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ใช้เวทีพูดคุยวงใหญ่
- มีคนสรุปนำเสนอผลการดำเนินงานโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- นำเสนอผลการดำเนินกิจกรรมโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

- ชี้แจงโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน และชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มด้วยการแนะนำตัวผู้เข้าร่วมแต่ละคน ผู้เข้าร่วมทุกคนเป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ซึ่งมีกลุ่มที่เป็นทีมวิจัยในระยะแรก และกลุ่มผู้สนใจที่จะเข้าร่วมในระยะที่สอง เริ่มการประชุมด้วยการเล่าความเป็นมาในโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านทอนหญ้า ช่วงแรกของการทำกิจกรรมเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนอกห้องเรียนที่จัดในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กิจกรรมที่จัดในโรงเรียน ได้แก่ ฐานการขยะ ผัดปอดสารพิษ นักสืบสายน้ำ ฝ่ามด้อยม ฯลฯ ส่วนกิจกรรมนอกโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ร่วมเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์สุราษฎร์ธานีและเพื่อนเครือข่าย หลังจากทำกิจกรรมทุกครั้งก็มีการพูดคุยสรุปงานต่างๆร่วมกัน จนมาถึงในปี พ.ศ.2547

กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเริ่มมีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับโรงเรียนและชุมชน และเริ่มโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2547 ภายในโครงการวิจัยระยะแรกมีการดำเนินกิจกรรม คือ ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย 2 ครั้ง คือ ที่โรงเรียนโดยมีกลุ่มเพื่อนนักเรียนและคุณครูเป็นผู้เข้าร่วม อีกครั้งจัดที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยโดยเชิญผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนเป็นผู้เข้าร่วม กิจกรรมจัดประชุมประจำเดือน เป็นการประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปกิจกรรมที่ทำผ่านมาและวางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป ซึ่งไม่นับรวมการพบปะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆเพื่อแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นร่วมกันซึ่งมีการนัดเจอกันทุกอาทิตย์ กิจกรรมฝึกอบรมการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ทีมวิจัยมีความรู้ความสามารถในเทคนิคการเก็บข้อมูลชุมชนและนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์ กิจกรรมสำรวจความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต - ปัจจุบัน ซึ่งมีการศึกษาหาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน การลงเรือศึกษาสภาพคลองปัจจุบันและสัมภาษณ์คนริมคลอง นักสืบสายน้ำเป็นการสำรวจสภาพน้ำในปัจจุบันของคลองแต่ละจุด เวทีเติมเต็มข้อมูลจัดขึ้นเพื่อให้ชุมชนร่วมกันดูข้อมูลที่ได้มาว่ามีความสมบูรณ์หรือขาดเหลืออย่างไร เวทีระดมความคิดเห็นแนวทางการฟื้นฟูคลอง จัดขึ้นเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาและร่วมกันหาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย ซึ่งแนวทางที่ได้ คือ การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย กิจกรรมประชาสัมพันธ์ โดยการใช้บทเพลงสร้างสรรค์เป็นสื่อกับสาธารณะ ซึ่งมีโอกาสได้ร่วมกับอีกหลายองค์กรในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน

หลังจากมีการสรุปบทเรียนการดำเนินงานกิจกรรมที่ผ่านมาทางทีมวิจัยก็ได้ร่วมกันวางแผนโครงการร่วมกับชุมชนจึงเกิดโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งกิจกรรมในโครงการวิจัย คือ

1. ประชุมชี้แจงโครงการ

- สร้างทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติของโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย

2. ประชุมทีมงานประจำเดือน

- เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน ความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรค ร่วมหาแนวทางการแก้ไขปัญหา จากการดำเนินงาน
- เพื่อทบทวนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา วางแผนงานในแต่ละช่วงเวลา
- เพื่อสร้างความรู้/เพิ่มทักษะในการทำงานของทีมวิจัย
- เพื่อสร้างความเข้มแข็งของทีมวิจัย

3. การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลอง ตำบลคลองน้อย
- สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย

4. จัดเวทีร่วมกับชุมชนเพื่อวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ
- สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อให้สมาชิกและทีมวิจัยได้เข้าใจกระบวนการเพาะพันธุ์และการอนุบาลสัตว์น้ำอย่างถูกต้อง

จัดทำกระชังอนุบาลปลา

- เพื่ออนุบาลพันธุ์ปลาก่อนการปล่อยสู่แหล่งน้ำ
- เพื่อให้พันธุ์สัตว์น้ำปรับสภาพให้สามารถอาศัยอยู่ในน้ำบริเวณที่จะปล่อยได้

การอนุบาลปลาในขณะที่เลี้ยงในกระชัง

- เพื่อให้พันธุ์ปลามีความคุ้นเคยกับแหล่งน้ำ

5. การติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- เพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในคลองตำบลคลองน้อยหลังจากที่มีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

6. อบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ

- เพื่อสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในชุมชน
- เพื่ออบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ
- เพื่อให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย

7. ประชาสัมพันธ์

- จัดทำเสียงตามสายรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม
- การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน 2 เดือน/ครั้ง
- จัดทำจดหมายข่าว 4 เดือน/ครั้ง
- บทเพลงสร้างสรรค์
- จัดเวทีรณรงค์ในวันสิ่งแวดล้อม

8. เวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

9. เวทีนำเสนอข้อมูลการวิจัย

- เพื่อนำเสนอผลงานวิจัย
- เพื่อระดมความคิดเห็นในเรื่องการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

หลังจากนำเสนอแผนกิจกรรมวิจัยในระยะที่ 2 มีข้อเสนอแนะและข้อซักถามจากผู้ที่เกี่ยวข้องและทีมวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมวิจัย

1. คนที่จะเข้าร่วมทีมวิจัยจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร

- จะต้องเป็นคนที่สนใจในการดำเนินกิจกรรมจริงๆ ไม่ใช่ทำไปเพราะอยากเที่ยว แต่ต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมทุกกิจกรรม

2. คนที่ไม่ได้มีชื่อเป็นทีมวิจัยในตอนแรกหากมีบางกิจกรรมที่สนใจสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ไหม ซึ่งจากการสรุปและพูดคุยกันแล้ว สรุปว่า สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามที่สนใจ

3. ทุกคนสามารถทราบข่าวการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัยได้อย่างไร

- จะมีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งผ่านหนังสือพิมพ์กำแพง

8. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- ประชุมประจำเดือนพฤษภาคม 2549 วันที่ 25 พฤษภาคม 2549 ณ โรงเรียนบ้านทอน หมู่ป่าปล้อง ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- กำหนดการประชุมชี้แจงโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ร่วมกับชุมชน ในวันอังคาร ที่ 31 พฤษภาคม 2549 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

9. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การเริ่มการประชุมควรมีการเตรียมความพร้อมมากกว่านี้ เพราะมีบางส่วนเป็นผู้สนใจที่ไม่คุ้นเคยกับการประชุมที่มีเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ในช่วงแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่จะเป็นการให้กำลังใจกลุ่มเยาวชนในการดำเนินกิจกรรมการดูแลคลอง

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม โครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย เพื่อให้ทีมวิจัยรับทราบไปในแนวทางเดียวกัน
- ชี้แจงโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน และชุมชน ให้ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนทราบ
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างทีมวิจัยที่ดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 1 และผู้ที่เริ่มสนใจดำเนินกิจกรรมการวิจัย

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่   เหมาะสม ห้องประชุมโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
ข้อเสนอแนะ   ควรมหาที่ประชุมที่ไม่มีสิ่งรบกวน
ช่วงเวลา   มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 12.00น.- 14.30 น.
งบประมาณ   มีความเหมาะสม ใช้จ่ายทั้งสิ้น 3,500 บาท

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ

- เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ มีการนั่งสมาธิก่อนการเริ่มกิจกรรม มีคนสรุปนำเสนอผลการดำเนินโครงการ วิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทุกคนทราบรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการวิจัยระยะที่ 1

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
1. ผู้สนใจกิจกรรมโครงการวิจัยเข้าใจความเป็นมาของกลุ่มและช่วยกันวางแผนการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยระยะที่ 2	1. มีการนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัยระยะที่ 1 และแผนกิจกรรมในโครงการวิจัยระยะที่ 2

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การเริ่มประชุมด้วยการเล่าความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อยและกิจกรรมที่ดำเนินการผ่านมา
- การเปิดโอกาสให้มีการคุยหมั่นเวียนกันในกลุ่มช่วยให้การพูดคุยเป็นกันเองมากขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- ควรมีการคุยทำความเข้าใจกับผู้สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และเป็นการเพิ่มความคุ้นเคยในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

กิจกรรมประชุมชี้แจงโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ

เยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ.2549

ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินโครงการวิจัยระยะที่ 1
- ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยระยะที่ 2 ร่วมกันระหว่างเยาวชนและชุมชน
- วางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. สมาชิกกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
2. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
3. ตัวแทนผู้ปกครองกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
4. ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนตำบลคลองน้อย
5. พี่ๆกลุ่มชุมชนสร้างสรรค์สุราษฎร์ธานี

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
2. ติดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
3. ติดต่อสถานที่ที่ใช้ในการประชุม
4. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
5. สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

1. การพูดคุยวงใหญ่
2. การแบ่งกลุ่มย่อย
3. การนำเสนอรายกลุ่ม

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

1. ประชุมชี้แจงโครงการวิจัยในระยะที่ 2 ของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
2. ร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนและเยาวชน

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เปิดการประชุม เวลา 10.00 น. โดยเริ่มจากการแนะนำตัวผู้เข้าร่วม มีผู้ใหญ่ใจดีในตำบลคลองน้อย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ปกครองทีมวิจัย พี่ๆ ทีมสื่อจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย พี่ๆ กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์สุราษฎร์ธานี หลังจากนั้นเป็นการชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมครั้งนี้

พี่เก๋ เกียวะดี มีสิทธิ์ : การจัดประชุมในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจ และร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกับชุมชน เกี่ยวกับโครงการวิจัยการจัดการพื้นที่คลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต่อยอดมาจากการดำเนินกิจกรรมในระยะแรกที่ทางทีมวิจัยได้มีการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของคลองในตำบลคลองน้อย และได้มีแนวทางการฟื้นฟูคลองร่วมกัน วันนี้จึงเป็นโอกาสที่ได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกันและขอขอบคุณทุกท่านที่เสียสละเวลามาร่วมกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย : ในฐานะที่ผมเป็นคนหนึ่งที่ติดตามการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยมาโดยตลอดเห็นได้ว่าเยาวชนกลุ่มนี้มีการปรับเปลี่ยนในหลายๆด้านไม่ว่าด้านตัวเองที่มีความกล้าหาญในการแสดงออกมากขึ้น การกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ใหญ่ในชุมชนให้หันมาดูแลทรัพยากรในชุมชนมากยิ่งขึ้น วันนี้นับเป็นโอกาสดีอีกครั้งที่กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยได้มีโครงการเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่คลองในตำบลคลองน้อยซึ่งเห็นได้ว่าเยาวชนเหล่านี้มีความตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมอย่างแท้จริงและมีการดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ผมในฐานะตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน และขอเปิดการประชุม ณ โอกาสนี้

การนำเสนอจากตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

น้องปุ้ย เด็กหญิงเสาวรัตน์ ใจกล้า : กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านทอนหญ้า ช่วงแรกของการทำกิจกรรมเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนอกห้องเรียนที่จัดในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กิจกรรมที่จัดในโรงเรียน ได้แก่ ธนาคารขยะ ฝึกปลอดสารพิษ นักสืบสายน้ำ ฝ่ามด้อยม ฯลฯ ส่วนกิจกรรมนอกโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ร่วมเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์สุราษฎร์ธานีและเพื่อนเครือข่าย หลังจากทำกิจกรรมทุกครั้งก็มีการพูดคุยสรุปงานต่างๆร่วมกัน จนมาถึงในปี พ.ศ.2547 กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเริ่มมีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับโรงเรียนและชุมชน และเริ่มโครงการการจัดการพื้นที่คลองในตำบลคลองน้อยในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2547 ภายในโครงการวิจัยระยะแรกมีการดำเนินกิจกรรม คือ ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย 2 ครั้ง คือ ที่โรงเรียนโดยมีกลุ่มเพื่อนนักเรียนและคุณครูเป็นผู้เข้าร่วม อีกครั้งจัดที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยโดยเชิญผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนเป็นผู้เข้าร่วม กิจกรรมจัดประชุมประจำเดือน เป็นการประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปกิจกรรม

ที่ผ่านมาและวางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป ซึ่งไม่นับรวมการพบปะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นร่วมกันซึ่งมีการนัดเจอกันทุกอาทิตย์ กิจกรรมฝึกอบรมการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ทีมวิจัยมีความรู้ความสามารถในเทคนิคการเก็บข้อมูลชุมชนและนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์ น้องนิ่ม เด็กหญิงปิยดา แสงบัวเผื่อน : หลังจากมีการฝึกอบรมเทคนิคการเก็บข้อมูลก็มีการปฏิบัติการเก็บข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของคลองในตำบลคลองน้อยจากอดีต - ปัจจุบัน กิจกรรมสำรวจความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต - ปัจจุบัน ซึ่งมีการศึกษาหาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงของคลองด้วยกิจกรรมการสัมภาษณ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน การลงเรือศึกษาสภาพคลองปัจจุบันและสัมภาษณ์คนริมคลอง กิจกรรมนักสืบสายน้ำ ซึ่งเป็นการสำรวจสภาพน้ำในปัจจุบันของคลองแต่ละจุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมกันดูและจัดเวทีเติมเต็มข้อมูล เพื่อให้ชุมชนร่วมกันดูข้อมูลที่ได้มาว่ามีความสมบูรณ์หรือขาดเหลืออย่างไร เวทีระดมความคิดเห็นแนวทางการฟื้นฟูคลอง จัดขึ้นเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาและร่วมกันหาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย ซึ่งแนวทางที่ได้ คือ การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย กิจกรรมประชาสัมพันธ์ โดยการใช้บทเพลงสร้างสรรค์เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มและการกระตุ้นในคนในชุมชนหันมาดูแลทรัพยากรในชุมชนของตัวเอง ซึ่งมีโอกาสได้ร่วมกับอีกหลายองค์กร เช่น โครงการตำบลบ้านดงเมือง วิทยาลัยการจัดการทางสังคม การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน หลังจากการดำเนินกิจกรรมในช่วงแรกผ่านไปทีมวิจัยได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น น้องแตง เด็กหญิงศิริณิศา แก้วสืบ : หลังจากมีการสรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาทางทีมวิจัยก็ได้ร่วมกันวางแผนโครงการร่วมกับชุมชนจึงเกิดโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งกิจกรรมในโครงการวิจัย คือ

1. ประชุมชี้แจงโครงการ

- สร้างทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติของโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย

2. ประชุมทีมงานประจำเดือน

- เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน ความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรค ร่วมหาแนวทางการแก้ไขปัญหามาจากการดำเนินกิจกรรม

- เพื่อทบทวนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา วางแผนงานในแต่ละช่วงเวลา
- เพื่อสร้างความรู้/เพิ่มทักษะในการทำงานของทีมวิจัย
- เพื่อสร้างความเข้มแข็งของทีมวิจัย

การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลอง ตำบลคลองน้อย
- สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย

จัดเวทีร่วมกับชุมชนเพื่อวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ
- สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อให้สมาชิกและทีมวิจัยได้เข้าใจกระบวนการเพาะพันธุ์และการอนุบาลสัตว์น้ำอย่างถูกต้อง

จัดทำกระชังอนุบาลปลา

- เพื่ออนุบาลพันธุ์ปลาก่อนการปล่อยสู่แหล่งน้ำ
- เพื่อให้พันธุ์สัตว์น้ำปรับสภาพให้สามารถอาศัยอยู่ในน้ำบริเวณที่จะปล่อยได้

การอนุบาลปลาในขณะที่ยังอยู่ในกระชัง

- เพื่อให้พันธุ์ปลามีความคุ้นเคยกับแหล่งน้ำ

การติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- เพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในคลองตำบลคลองน้อยหลังจากที่มีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

อบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ

- สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในชุมชน
- เพื่ออบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ
- เพื่อให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย

7. ประชาสัมพันธ์

- จัดทำเสียงตามสายรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม
- การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน 2 เดือน/ครั้ง
- จัดทำจดหมายข่าว 4 เดือน/ครั้ง
- บทเพลงสร้างสรรค์
- จัดเวทีรณรงค์ในวันสิ่งแวดล้อม

8. เวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

9. เวทีนำเสนอข้อมูลการวิจัย

- เพื่อนำเสนอผลงานวิจัย
- เพื่อระดมความคิดเห็นในเรื่องการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

หลังจากทีมวิจัยนำเสนอบทสรุปโครงการวิจัยในระยะที่ 1 และนำมาสู่การดำเนินกิจกรรมโครงการระยะที่ 2 พร้อมนำเสนอแผนกิจกรรมในระยะที่ 2 จึงขอความคิดเห็นจากผู้ใหญ่ใจดีในการทำกิจกรรมของเยาวชน และแผนกิจกรรมในระยะที่ 2

การแสดงความคิดเห็นจากผู้ใหญ่ใจดี

พี่เล็ก สุมาตร อินทรมณี : การสร้างจิตสำนึกของเยาวชนในการร่วมกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องสำคัญมาก อยากให้น้องกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยได้ขยายกลุ่มโดยการชักชวนเพื่อนในชุมชนให้หันมาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้

พี่บูม รัชนิ ขุนปักยี่ : ดีใจที่เห็นเยาวชนได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับชุมชนและเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และดีใจที่ลูกเป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมกิจกรรม และอยากฝากให้ผู้ปกครองทุกคนให้ความสำคัญกับการทำงานของเด็กและการเริ่มต้นการทำกิจกรรมจากที่บ้านจะเป็นแรงสนับสนุน

ลุงประเสริฐ บัวทอง : ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบันทำให้หลายอย่างเปลี่ยนแปลงไป ดีใจที่เห็นเยาวชนในชุมชนให้ความสำคัญเรื่องการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนกิจกรรมของทีมวิจัย

1. การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ คือ จะต้องใช้พันธุ์สัตว์น้ำที่เหมาะสมกับลำคลองในพื้นที่ตำบลคลองน้อย และมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วชุมชนเพื่อหาแนวร่วมในการดูแลลำคลอง
2. แนวการดำเนินกิจกรรมการเพิ่มปริมาณสัตว์ คือ จะต้องมีการทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเป็นที่ยู่อาศัยและขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ
3. สถานที่ที่จะทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ที่เยาวชนนำเสนอก็เป็นสถานที่ที่เป็นสาธารณะและเหมาะแก่การดูแล มีข้อแนะนำเกี่ยวกับสถานที่ คือ ที่หน้าสถานีอนามัยเมื่อถึงฤดูแล้งน้ำบริเวณนั้นจะแห้งมากและบริเวณนั้นไกลจากบ้านคนยากต่อการดูแล น่าจะเปลี่ยนเป็นวัดคอนตะโกเพราะมีพระคอยดูแล
4. พันธุ์สัตว์น้ำที่แนะนำให้มีการเพิ่มปริมาณ คือ พันธุ์ปลาพื้นเมือง พันธุ์กบ พันธุ์เต่า โดยพันธุ์ปลาที่แนะนำ คือ ปลาช่อน ปลาหมอ ปลาตะเพียน ปลาสร้อย ปลาแค่น ปลาเม่น

จากนั้นทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ก็ร่วมกันลงเรือเพื่อดูสภาพพื้นที่ของบริเวณที่จะจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คือ เริ่มจากหน้า อบต. คลองน้อย หน้าสถานีอนามัย หน้าวัดบุญบันเทิง

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- กำหนดแผนกิจกรรมต่อไป คือ สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย ในวันที่ 10 – 11 มิถุนายน 2549

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- ปัญหาที่พบในตำบลคลองน้อย คือ ประชาชนยังคงมีความรู้เกี่ยวกับคลองอุดมสมบูรณ์ ซึ่งไม่ได้รับข้อมูลบางอย่างอย่างชัดเจน
- ข้อเสนอแนะ คือ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการจัดทำบริเวณอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำให้ทั่วถึงทั้งชุมชนเพื่อเป็นการช่วยกันเป็นหูเป็นตาดูแลลำคลอง

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย เพื่อให้ทีมวิจัยรับทราบไปในแนวทางเดียวกัน
- ชี้แจงโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ให้ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนทราบ
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างทีมวิจัยที่ดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 1 และผู้ที่เริ่มสนใจ

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่   เหมาะสม คือ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
ช่วงเวลา   มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.
งบประมาณ   มีความเหมาะสม

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานีและที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย
- ทีมตัวแทนผู้ปกครองทีมวิจัย
- พี่ๆกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์สุราษฎร์ธานี

4. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสมคือมีการนั่งสมาธิก่อนการเริ่มกิจกรรมและมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานด้านการวิจัยเป็นระยะ และมีคนสรุปนำเสนอผลการดำเนินโครงการ วิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทุกคนมีฐานเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. เกิดแนวร่วมสำหรับการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยในระยะที่ 2	1. กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยมีการดำเนินกิจกรรมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาอย่างต่อเนื่องและมีการพูดคุยกับผู้ใหญ่ในชุมชนมาโดยตลอด
2. มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของทีมเยาวชนรักษ์คลองน้อย	

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การเริ่มการเล่าวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมวันนี้
- การเล่าความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยและผลจากการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- การเปิดโอกาสให้มีการคุยหมั่นเวียนกันในกลุ่มช่วยให้การพูดคุยเป็นกันเองมากขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- การเลือกสถานที่ควรมีความไม่มีเสียงรบกวนเป็นการเพิ่มสมาธิในการพูดคุย
- ควรนำข้อแก้ไขความผิดพลาดจากการพูดคุยไปปรับใช้ในกิจกรรมต่อไป

กิจกรรมประชุมประจำเดือนพฤษภาคม 2549

วันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2549

ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดกิจกรรมภายใต้โครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษาโครงการ
- ผู้สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัย
- ตัวแทนคณะครูโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ติดต่อประสานงาน ผู้เข้าร่วม สถานที่
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- มีการนั่งสมาธิก่อนเริ่มการประชุม
- มีคนสรุปนำเสนอผลการดำเนินงาน โครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ใช้เวทีพูดคุยวงใหญ่
- แสดงความคิดเห็นแต่ละคน

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- นำเสนอผลการดำเนินกิจกรรม โครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

- ชี้แจงโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน และชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มด้วยการนั่งสมาธิ แนะนำตัวผู้เข้าร่วมแต่ละคน ผู้เข้าร่วมเป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตัวแทนคณะครู ซึ่งมีกลุ่มที่เป็นทีมวิจัยในระยะแรก และกลุ่มผู้สนใจที่จะเข้าร่วมในระยะที่สอง เริ่มการประชุมด้วยการเล่าความเป็นมาในโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านทอนหญ้า ช่วงแรกของการทำกิจกรรมเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนอกห้องเรียนที่จัดในโรงเรียนและนอกโรงเรียน กิจกรรมที่จัดในโรงเรียน ได้แก่ วิชาการขยะ ผักปลอดสารพิษ นักสืบสายน้ำ ฝ้ามัดข้อม ฯลฯ

ส่วนกิจกรรมนอกโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ร่วมเรียนรู้กับกลุ่มชุมชนสร้างสรรค์สุราษฎร์ธานี และเพื่อนเครือข่าย หลังจากทำกิจกรรมทุกครั้งก็มีการพูดคุยสรุปงานต่างๆร่วมกัน จนมาถึงในปี พ.ศ.2547 กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเริ่มมีการพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับโรงเรียนและชุมชน และเริ่มโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2547 ภายในโครงการวิจัยระยะแรกมีการดำเนินกิจกรรม คือ ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย 2 ครั้ง คือ ที่โรงเรียน โดยมีกลุ่มเพื่อนนักเรียนและคุณครูเป็นผู้เข้าร่วม อีกครั้งจัดที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย โดยเชิญผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนเป็นผู้เข้าร่วม กิจกรรมจัดประชุมประจำเดือน เป็นการประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปกิจกรรมที่ทำผ่านมาและวางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป ซึ่งไม่นับรวมการพบปะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆเพื่อแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นร่วมกันซึ่งมีการนัดเจอกันทุกอาทิตย์ กิจกรรมฝึกอบรมการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ทีมวิจัยมีความรู้ความสามารถในเทคนิคการเก็บข้อมูลชุมชนและนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์ กิจกรรมสำรวจความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต - ปัจจุบัน ซึ่งมีการศึกษาหาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน การส่องเรือศึกษาสภาพคลองปัจจุบันและสัมภาษณ์คนริมคลอง นักสืบสายน้ำเป็นการสำรวจสภาพน้ำในปัจจุบันของคลองแต่ละจุด เวทีเติมเต็มข้อมูลจัดขึ้นเพื่อให้ชุมชนร่วมกันดูข้อมูลที่ได้มามีความสมบูรณ์หรือขาดเหลืออย่างไร เวทีระดมความคิดเห็นแนวทางการฟื้นฟูคลอง จัดขึ้นเพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาและร่วมกันหาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย ซึ่งแนวทางที่ได้ คือ การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย กิจกรรมประชาสัมพันธ์ โดยการใช้บทเพลงสร้างสรรค์เป็นสื่อกับสาธารณะ ซึ่งมีโอกาสได้ร่วมกับอีกหลายองค์กรในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน

หลังจากมีการสรุปทบทวนการดำเนินงานกิจกรรมที่ผ่านมาทางทีมวิจัยก็ได้ร่วมกันวางแผนโครงการร่วมกับชุมชนจึงเกิดโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งกิจกรรมในโครงการวิจัย คือ

1. ประชุมชี้แจงโครงการ

- สร้างทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วม
- สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและแนวปฏิบัติของโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย

2. ประชุมทีมงานประจำเดือน

- เพื่อรายงานผลการดำเนินงาน ความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรค ร่วมหาแนวทางการแก้ไขปัญหา จากการดำเนินงาน
- เพื่อทบทวนการดำเนินงานแก้ไขปัญหา วางแผนงานในแต่ละช่วงเวลา
- เพื่อสร้างความรู้/เพิ่มทักษะในการทำงานของทีมวิจัย
- เพื่อสร้างความเข้มแข็งของทีมวิจัย

3. การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในคลอง ตำบลคลองน้อย
- สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย

4. จัดเวทีร่วมกับชุมชนเพื่อวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ
- สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนในการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ

- เพื่อให้สมาชิกและทีมวิจัยได้เข้าใจกระบวนการเพาะพันธุ์และการอนุบาลสัตว์น้ำอย่างถูกต้อง

จัดทำกระชังอนุบาลปลา

- เพื่ออนุบาลพันธุ์ปลาก่อนการปล่อยสู่แหล่งน้ำ
- เพื่อให้พันธุ์สัตว์น้ำปรับสภาพให้สามารถอาศัยอยู่ในน้ำบริเวณที่จะปล่อยได้

การอนุบาลปลาในขณะที่เลี้ยงในกระชัง

- เพื่อให้พันธุ์ปลามีความคุ้นเคยกับแหล่งน้ำ

5. การติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

- เพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในคลองตำบลคลองน้อยหลังจากที่มีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

6. อบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ

- สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในชุมชน
- เพื่ออบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ
- เพื่อให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย

7. ประชาสัมพันธ์

- จัดทำเสียงตามสายรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อม
- การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน 2 เดือน/ครั้ง
- จัดทำจดหมายข่าว 4 เดือน/ครั้ง
- บทเพลงสร้างสรรค์
- จัดเวทีรณรงค์ในวันสิ่งแวดล้อม

8. เวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

9. เวทีนำเสนอข้อมูลการวิจัย

- เพื่อนำเสนอผลงานวิจัย
- เพื่อระดมความคิดเห็นในเรื่องการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

10. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- กำหนดการประชุมชี้แจงโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ร่วมกับชุมชน ในวันอังคารที่ 31 พฤษภาคม 2549 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

- ประชุมประจำเดือนมิถุนายน 2549 ทีมวิจัยนัดประชุมวันที่ 17 มิถุนายน 2549 ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

11. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- สถานที่ประชุมเป็นห้องประชุมโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง และเริ่มประชุมหลังจากที่น้องๆพักเที่ยง จึงมีเสียงดังจากด้านล่างอาคาร รบกวนในช่วงแรกๆ ครั้งหลังควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับสถานที่และเวลาให้เหมาะสม

- ช่วงแรกของการเข้าร่วมของผู้สนใจเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกิจกรรมการวิจัย และเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของทีมวิจัยกับผู้สนใจ ควรใช้เวลาให้ให้ทำความเข้าใจร่วมกันก่อนที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการระยะ 2 พร้อมๆกัน

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย เพื่อให้ทีมวิจัยรับทราบไปในแนวทางเดียวกัน
- ชี้แจงโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน และชุมชน ให้ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนทราบ
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานระหว่างทีมวิจัยที่ดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 1 และผู้ที่เริ่มสนใจ

2. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ มีการนั่งสมาธิก่อนการเริ่มกิจกรรม และมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานด้านการวิจัยเป็นระยะ และมีคนสรุปนำเสนอผลการดำเนินโครงการ วิจัยระยะที่ 1 ทำให้ทุกคนมีฐานเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4 สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- มีข้อสรุปบทเรียนจากการดำเนินกิจกรรมวิจัยในระยะที่ 1 สามารถนำมาใช้ในครั้งต่อไป	- ทุกคนร่วมกันสรุปบทเรียนจากการลงมือปฏิบัติจริง
- มีการวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป	- เป็นความเห็นร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน

5.บรรยากาศในการจัดประชุม

การเริ่มการประชุมด้วยการนั่งสมาธิเป็นการทำให้ทุกคนมีจิตใจจดจ่อในเรื่องเดียวกันซึ่งเป็นการเรียกสมาธิ การเปิดโอกาสให้มีการคุยหมุนเวียนกันในกลุ่มช่วยให้การพูดคุยเป็นกันเองมากขึ้น

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การนำเสนอผลการดำเนินงานที่ผ่านมาให้ชัดเจนทำให้ทุกคนเห็นภาพเหมือนกันง่ายต่อการเข้าใจ

7. สิ่งที่ต้องปรับปรุง / แก้ไข

ในการเลือกสถานที่ประชุม ควรเลือกที่ที่ไม่มีเสียงรบกวนมากนักเพราะหากมีเสียงรบกวนจะทำให้เสียสมาธิในการพูดคุย

8. ข้อเสนอแนะ / เสียงสะท้อนจากเวที

- การเลือกสถานที่ควรมีควรมีเสียงรบกวนเป็นการเพิ่มสมาธิในการพูดคุย
- ควรนำข้อแก้ไขความผิดพลาดจากการดำเนินกิจกรรมในช่วงแรกไปปรับใช้在今后的工作中ต่อไป

กิจกรรมประชุมประจำเดือนมิถุนายน

วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ.2549

ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย
- สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมในระยะต่อไป

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย
- ผู้สนใจที่จะร่วมดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษาสันติภาพ

ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรม
- ประสานงานผู้เข้าร่วม
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรมที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่
- การใช้ Mind Mapping

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- การทำความเข้าใจร่วมกันในโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- สรุปบทเรียนกิจกรรมการชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับชุมชน
- วางแผนกิจกรรมร่วมกับชุมชน

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. เริ่มจากการแนะนำตัวผู้เข้าร่วม เนื่องจากการประชุมวันนี้มีน้อง ๆ เข้าร่วมหลายคน ต่อด้วยการระดมความคิดความคาดหวังของการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัยการจัดการพื้นที่ฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนในตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทำไมถึงเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับคลอง เพราะ เป็นกิจกรรมที่สนุกได้เล่นน้ำคลอง รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลทรัพยากรในชุมชน ได้รู้เรื่องราวต่างๆของคลอง เช่น ความเป็นมาของคลอง พันธุ์ปลาในคลอง

อยากเห็นคลองในตำบลคลองน้อยเป็นอย่างไร เป็นคลองที่มีน้ำใส มีพันธุ์สัตว์น้ำชุมชุม และคนในชุมชนดูแลรักษาคลอง

หลังเข้าร่วมกิจกรรมเราหวังว่าตัวเราเองจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เป็นคนที่มีความรับผิดชอบมากขึ้น รู้จักการแบ่งเวลา มีการจดบันทึกมากขึ้น

อยากเห็นกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเป็นอย่างไร เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

อยากให้ใคร ช่วยอะไร ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย กลุ่มครูน่าจะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของเด็กโดยน่าจะเข้ามาเป็นที่ปรึกษาแบบเต็มตัวในกิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยน่าจะสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

วาระในการประชุมของวันนี้ คือ

1. ทำความเข้าใจในกิจกรรมในโครงการการจัดการพื้นที่ฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน
2. สรุปบทเรียนการชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับชุมชน
3. วางแผนงานระยะต่อไป

เริ่มประชุมโดยการระดมความคิดความคาดหวังในการเข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยโครงการจัดการพื้นที่ฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย และทำความเข้าใจในกิจกรรมที่มีในโครงการวิจัยร่วมกัน

- ประชุมชี้แจงโครงการวิจัย เพื่อทำความเข้าใจในความเป็นมาและกิจกรรมที่มีในโครงการวิจัย ซึ่งจะจัดร่วมกับชุมชนหนึ่งครั้ง และในทีมวิจัยและผู้ที่สนใจอีกครั้งหนึ่ง ครั้งแรกจัดไปเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2549 ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย และอีกครั้งเป็นการทำความเข้าใจร่วมกันของทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ประชุมประจำเดือน ตั้งเป็นสารัตถ์สุดท้ายของเดือน เพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาและเตรียมกิจกรรมในระยะต่อไป

- การขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งน่าจะได้มีการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ 3 ชนิด คือ พันธุ์ปลา พันธุ์กบ พันธุ์กุ้ง สถานที่ที่จะจัดเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คือ สถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย และหน้าบ้านทิมวิชัยที่สนใจ
- เวทีหารือร่วมกับชุมชน 2 ครั้ง เพื่อสรุปผลการดำเนินโครงการวิจัยศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย และร่วมกันหาแนวทางการดำเนินกิจกรรมระยะที่ 2 ซึ่งผลจากการจัดเวทีครั้งนั้นได้มาว่าการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 2 เป็นเรื่องการขยายพันธุ์สัตว์น้ำเป็นหลัก
- อบรมการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อเป็นการเรียนรู้วิถีชีวิตของสัตว์น้ำแต่ละชนิด
- การทำกระชังปลา
- เวทีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ
- ประชาสัมพันธ์ จดหมายข่าว บทเพลงสร้างสรรค์ ประชุมร่วมกับหมู่บ้าน
- การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- อบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ เพื่อเป็นการอบรมการเฝ้าระวังสายน้ำ ประสานทิมวิทยากร จากสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 ผู้เข้าร่วม คือ ทิมวิชัย เยาวชนที่สนใจในชุมชน ผู้ให้ความสนใจในชุมชน
- สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม สรุปบทเรียนทุก 6 เดือน โดยจะเป็นการสรุปบทเรียนการดำเนินงานและพูดคุยถึงปัญหาการดำเนินงานและการใช้ชีวิต
- รณรงค์เรื่องการดูแลคลอง โดยใช้บอร์ดประชาสัมพันธ์ เช่น จัดบอร์ดในโรงเรียน ศาลา ประชุมหมู่บ้าน วัด เสาตามสายในโรงเรียนและในหมู่บ้าน

สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับชุมชนใน วันที่ 31 พฤษภาคม

2549

- ผู้เข้าร่วม ได้แก่ ทิมวิชัย ตัวแทนชาวบ้าน พี่ๆจากกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ทีมสื่อจาก สกว. ส่วนกลาง มีพี่ๆที่ช่วยขับเคลื่อน
- การจัดการ การลงทะเบียนไม่เรียบร้อย การนำเสนอในช่วงของการสรุปเนื้อหาครั้งที่ 1 จัดเจนกระชับ ในช่วงนำเสนอแผนกิจกรรมระยะที่ 2 ยังไม่ชัดเจนเท่าไร
- เนื้อหา เริ่มจากการนำเสนอผลการดำเนินกิจกรรมระยะที่ 1 และ การพัฒนาโจทย์เพื่อเป็นโครงการระยะที่ 2 พร้อมแผนกิจกรรมในระยะที่ 2 การนำเสนอพื้นที่ที่จะทำเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คือ สถานีอนามัย องค์การบริหารส่วนตำบล วัดบุญบันเทิง
- ข้อคิดเห็นจากผู้ใหญ่ในเวที คือ เรื่องพันธุ์ปลา น่าจะเป็นพันธุ์ปลาพื้นเมือง ได้แก่ ปลากระแห ปลาตะเพียน ปลาแม่่น ปลาเสือ และพันธุ์กุ้งแม่น้ำ พันธุ์กบ ซึ่งความคิดเห็นต่างๆเป็นสิ่งที่ทิมวิชัยจะนำไปใช้ต่อไป

ข้อควรปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรม คือ การแบ่งงานรับผิดชอบหากผู้รับผิดชอบทำงานได้ไม่เต็มที่คนอื่น ๆ ควรช่วยเหลือไม่ปล่อยให้หน้าที่ไหนหน้าที่คนนั้น อาจมีคนเป็นหลักในการทำงานแต่ทุกคนต้องช่วยกันดู

แผนกิจกรรมในระยะต่อไป คือ เข้าร่วมเวทีปิดโครงการของกลุ่มปู่เปี้ยว ซึ่งทำการวิจัยโครงการการจัดการพื้นที่ป่าชายเลนโดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์ปูเปี้ยว ณ โรงเรียนไชยวิทยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี โดย กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย ได้รับเชิญให้นำเสนอบทเรียนการทำงานและสรุปผลการดำเนินกิจกรรมโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อย

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- แผนกิจกรรมการเข้าร่วมเวทีปิดโครงการการจัดการป่าชายเลนโดยการเพิ่มปริมาณปูเปี้ยว ในวันที่ 29 มิถุนายน 2549 ณ โรงเรียนไชยวิทยาคม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- ใช้สถานที่ประชุมเป็นโรงอาหารในโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง อากาศร้อนเล็กน้อย ทำให้สมาธิในการพูดคุยมีน้อย ครั้งต่อไปควรเลือกสถานที่ให้เหมาะสม

สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ

- สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการการจัดการพื้นที่คลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย
- สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมในระยะต่อไป

2. กระบวนการ

กระบวนการที่ใช้ คือ การระดมความคิดเห็นกับการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ผ่านมาของคนที่ได้ร่วมในการดำเนินกิจกรรมมาตลอด และร่วมระดมความคิดเห็นของทุกคนต่อการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป ใช้วิธีการบอกเล่าความคิดเห็นกันในวงใหญ่โดยใช้ Mind map ข้อสรุปจากการคุยจึงได้ข้อสรุปที่น่าพอใจ

3. กลุ่มผู้เข้าร่วม

มีความเหมาะสม คือ

- ทีมวิจัยโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อย
- ผู้สนใจที่จะร่วมดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (ปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. ได้สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมา คือ การจัดประชุมชี้แจงโครงการร่วมกับชุมชน	1. ทีมวิจัยช่วยกันสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นเพราะมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน
2. นำข้อควรปรับปรุงแก้ไขมาปรับปรุงให้ดีขึ้นในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไป	2. มีคนนำคุยที่ชวนคุยให้เห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา
3. มีแผนกิจกรรมที่จะดำเนินต่อไป	3. มีวางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป การวางแผนเตรียมความพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่าย

5. บรรยากาศในการจัดประชุม

สถานที่ที่ใช้จัดประชุมในวันนี้ คือ โรงอาหารโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้องซึ่งเป็นโรงโหล่งลมพัดผ่านตลอดเวลา ทำให้บรรยากาศพูดคุยเป็นไปแบบสบาย การสรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา มีคนนำคุยน้อยต่างคนต่างคอยให้คนอื่นพูดก่อน

6. บทเรียนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม

- การสรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมทำให้เห็นผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมและข้อผิดพลาดรวมทั้งแนวทางการแก้ไขมาปรับใช้ทำให้การดำเนินกิจกรรมมีผลดีขึ้น
- ในการดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันอย่างชัดเจน แต่บางครั้งต้องดูภาพรวมของการจัดกิจกรรมและช่วยเหลือกันอย่างทันท่วงที

7. สิ่งที่ต้องปรับปรุง / แก้ไข

- การดำเนินกิจกรรมแต่ละครั้งมีการสลับผู้นำคุย ควรมีการเปิดโอกาสให้แต่ละคนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้นำคุย เพื่อเป็นการฝึกตัวเองด้วย

8. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

- แผนกิจกรรมการเข้าร่วมเวทีปิดโครงการการจัดการป่าชายเลนโดยการเพิ่มปริมาณปูเปื้อย ในวันที่ 29 มิถุนายน 2549 ณ โรงเรียนไชยวิทยาคม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

กิจกรรมประชุมประจำเดือนกรกฎาคม

วันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2549

ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษา

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- ประสานผู้เข้าร่วม
- ประสานการขอใช้สถานที่จากผู้อำนวยการโรงเรียน
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การใช้ mind mapping
- กระบวนการพูดคุยวงใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- ทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุม เวลา 11.30 น. การประชุมในวันนี้เริ่มการประชุมโดยการนั่งสมาธิเพื่อรวบรวมสมาธิ จากนั้นก็คุยเกี่ยวกับประเด็นที่จะพูดคุยในวันนี้

วาระการประชุม

- สรุปบทเรียนการเข้าร่วมเวทีเพื่อนเครือข่ายเยาวชน 29 – 30 ก.ค. 49
- วางแผนกิจกรรมวันที่ 2 สิงหาคม 2549 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายผู้นำโจง

- แผนกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยในระยะต่อไป
- อื่นๆ

วาระที่ 1 สรุปกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ ชมรมท่องเที่ยวคลองร้อยสาย วันที่ 29 – 30 ก.ค. 49 โดยใช้กระบวนการ AAR คือ

- ความคาดหวัง

- i. แลกเปลี่ยนการทำงานที่ผ่านมา
- ii. ดูสถานการณ์กลุ่ม
- iii. มีสิ่งดีๆอะไรบ้างที่ช่วยหนุนกลุ่มเรา
- iv. ข้อจำกัดที่ทำให้งานเดินได้ช้า
- v. แนวทางในการทำงานต่อ
- vi. การเรียนรู้ในช่วงที่ผ่านมา

- สิ่งที่เกิดขึ้น

1. ความคาดหวังที่ตั้งไว้ในข้อที่ดูสถานการณ์กลุ่ม การวิเคราะห์กลุ่มที่มิวิชัยของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยยังดีใจที่ยังไม่แตกเพราะมีแว่ไปกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์กลุ่ม จนไม่ได้มองว่าปัจจุบันนี้ใครทำอะไรบ้างและกลุ่มมีงานอะไรบ้าง
2. พฤติกรรมการเข้าประชุมของน้องๆหลายคน คือ ยังขาดสมาธิ มีการทะเลาะในเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง
3. มีแนวสำหรับการทำงานต่อของกลุ่มและเครือข่ายเยาวชน
  - เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น
  - เมื่อได้โจทย์จากวงใหญ่ยังขาดการทำความเข้าใจกับโจทย์ไม่มีสมาธิในการคุยเท่าที่ควร
  - ไม่ทำตามกติกาที่ตกลงกันได้
  - หลายคนยังไม่ชินกับการประชุมแบบนี้
  - สถานที่ในการประชุมไม่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม
  - หากจะทำให้ดีขึ้นต้องทำอะไร
1. ทำความเข้าใจกับน้องๆคนใหม่ๆที่ไม่ชินกับการเข้าร่วมกิจกรรมแบบนี้ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อที่น้องจะได้มีพื้นฐานในการพูดคุย
2. ตั้งกฎกติกาสำหรับการพูดคุยแต่ละครั้ง และบทลงโทษสำหรับคนไม่เคารพกติกา

วาระที่ 2 วางแผนกิจกรรมวันที่ 2 สิงหาคม 2549 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนกับเครือข่าย
เยาวชนจากลุ่มน้ำโขง

จากการประสานงานจากที่กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์เกี่ยวกับการมาดูงานเครือข่ายเยาวชน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อนหน้านี้มีการพูดคุยเตรียมความพร้อมไปบ้างแล้ว ซึ่งกำหนดการ
แลกเปลี่ยนกับกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย คือ ในวันที่ 2 สิงหาคม 2549 อยากให้ช่วยกันดู
กำหนดการอีกครั้งหนึ่งว่าสมควรปรับเปลี่ยนอย่างไร

- ช่วงเช้า 09.00 น. เชื่อมโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ศึกษาบริเวณโรงเรียน โดยมี
ทีมวิจัยช่วยพาเดินดูรอบๆบริเวณโรงเรียน

- 10.00 น. ทานของว่างพร้อมแลกเปลี่ยนกับคณะครูและนักเรียนโรงเรียน
บ้านทอนหญ้าปล้อง

- 10.30 น. เดินทางไปองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยแลกเปลี่ยนการ
บริหารจัดการจัดการชุมชนและการร่วมเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยโดย
ท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย จ.ส.ต.ประชา นิลเอก

- 11.30 น. กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยนำเสนอความเป็นมาของกลุ่มและ
การดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

- 12.00 น. รับประทานอาหารเที่ยง

- 13.00 น. ล่องเรือเพื่อเดินทางสู่ชมรมท่องเที่ยวคลองร้อยสาย
ชมทิวทัศน์บริเวณลำคลองในคลองน้อยและสายต่างๆ

- 15.00 น. เรียนรู้วิถีชีวิตคนริมน้ำ ณ ชมรมท่องเที่ยวคลองร้อยสาย
ต.บางใบไม้ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

วาระที่ 3 แผนกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยในระยะต่อไป

กิจกรรมระยะต่อไปของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย คือ

1. แลกเปลี่ยนกับกลุ่มเยาวชนลุ่มน้ำโขงในวันที่ 2 สิงหาคม 2549 ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้า
ปล้อง และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

สิ่งที่ต้องเตรียม คือ

- คนนำเสนอ ได้แก่ ปุ๋ย นิ่ม มั่น ปอรัณ

ช่วงที่ 1 นำเสนอความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยจนถึงการ
โครงการวิจัยระยะที่ 1 คนนำเสนอ คือ มั่น นิ่ม

ช่วงที่ 2 นำเสนอการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบล
คลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ระยะที่ 2 คนที่นำเสนอ คือ ปุ๋ย ปอรัณ

- นำเสนอความเป็นมาระยะที่ 2
- ชี้แจงแผนกิจกรรมในโครงการวิจัยระยะที่ 2
- กิจกรรมที่ได้ทำผ่านมาแล้ว
- แผนกิจกรรมระยะต่อไป
- บทเรียนการเรียนรู้ที่ผ่านมา

2. วันที่ 7-8 สิงหาคม 2549 เข้าร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกลุ่มเยาวชนจากลุ่มน้ำโขง ณ สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ซึ่งทางทีมเยาวชนรักษ์คลองน้อย ส่งตัวแทนเข้าร่วม คือ แดง ปกรณ์ มั่น

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- แลกเปลี่ยนกับกลุ่มเยาวชนลุ่มน้ำโขงในวันที่ 2 สิงหาคม 2549 ณ โรงเรียนบ้านทอน หมู่ป่าล้อม และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
- วันที่ 7-8 สิงหาคม 2549 เข้าร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และกลุ่มเยาวชนจากลุ่มน้ำโขง ณ สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การจัดประชุมในโรงเรียนในเวลาเปิดเรียนจะมีเสียงรบกวนจากเด็กนักเรียนคนอื่นๆซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสียสมาธิในการพูดคุยไปบ้าง

สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

- สรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. กระบวนการ

มีความเหมาะสม คือ การใช้ mind mapping จับประเด็นในการพูดคุยและใช้กระบวนการพูดคุยวงใหญ่เพื่อระดมความคิดเห็น

3. กลุ่มผู้เข้าร่วม

คือ สมาชิกทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยด้วยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนคลองน้อย

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (ปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. มีบทเรียนการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ซึ่งสามารถนำข้อผิดพลาดมาแก้ไขได้ในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไป 2. การเตรียมการในการดำเนินการแลกเปลี่ยนกับเพื่อเครือข่ายเยาวชนจากลุ่มน้ำโขง 3. สมาชิกแต่ละคนได้ทบทวนตัวเองเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม 4. บทเรียนการแลกเปลี่ยนเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี	1. มีการพูดคุยแบบลงลึกในแต่ละคนทำให้ได้ทบทวนตัวเองอย่างจริงจัง 2. มีการนั่งสมาธิก่อนการพูดคุยทำให้แต่ละคนจดจ่อในเรื่องที่พูดคุย 3. มีการสะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา มีการอภิปรายผลถึงสาเหตุของการเกิดสิ่งต่างๆ อย่างละเอียด 4. มีการประสานงานจากพี่ๆกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ในเรื่องการแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายลุ่มน้ำโขง

5. บรรยากาศในการจัดประชุม

บรรยากาศในการจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจากใช้สถานที่ คือ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง เวลาที่จัดอยู่ในช่วงระหว่างพักเที่ยงทำให้มีเสียงดังรบกวนในขณะพูดคุย

6. สิ่งที่ต้องปรับปรุง/แก้ไข

ควรปรับปรุงเรื่องสถานที่ประชุม หากจำเป็นต้องใช้สถานที่ประชุมในช่วงเวลาพักเที่ยงของโรงเรียนควรหาที่ที่ไม่มีเสียงรบกวน

7. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

มีความเหมาะสม คือ มีการคิดถึงสิ่งที่จะต้องทำในบทบาทหน้าที่แต่ละคนซึ่งข้อตกลงในแผนงานระยะต่อไป คือ

- แลกเปลี่ยนกับกลุ่มเยาวชนลุ่มน้ำโขงในวันที่ 2 สิงหาคม 2549 ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
- วันที่ 7-8 สิงหาคม 2549 เข้าร่วมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกลุ่มเยาวชนจากลุ่มน้ำโขง ณ สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

กิจกรรมประชุมประจำเดือนสิงหาคม

วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2549

ณ บ้านน้องเป็ด เด็กหญิงวัชร นาคเขียว ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- ผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่ม

รวม 22 คน

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- เกมส่ดอกไม้ของใคร
- การพูดคุยวงใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมการแลกเปลี่ยนศึกษาดูงานของกลุ่มผู้นำโขง
- วางแผนกิจกรรมประชาสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. โดยเริ่มด้วยการเตรียมความซื่อมนั่งสมาธิ 10 นาที ต่อด้วยการเล่นเกมส่ ดอกไม้ของใคร นำเกมส่ โดยพี่เก้ วิธีการ คือ แจกกระดาษ ให้ทุกคนนำไป

วาดรูปดอกไม้ที่ตัวเองชื่นชอบหนึ่งดอกโดยไม่ให้ผู้อื่นเห็น หลังจากนั้นก็นำภาพดอกไม้มาไว้กลางวง จากนั้นให้อาสาสมัครหนึ่งคนหุบกระดานมาหนึ่งใบ ให้ทายนิสัยของเจ้าของและทายว่าใคร คือ เจ้าของดอกไม้ โดยมีสิทธิ์ตอบแค่ 2 ครั้ง หากตอบถูกผู้เป็นเจ้าของดอกไม้ก็จะเป็นผู้เลือกดอกไม้และทายนิสัยพร้อมทายเจ้าของเหมือนเดิม เล่นเวียนจนครบทุกคน หากตอบผิดก็จะให้อาสาสมัครคนต่อไปเป็นผู้เข้ามาหุบดอกไม้ หลังจากจบเกมก็ให้นับผู้ที่ทายผิดและทายถูก ต่อด้วยตั้งคำถามที่ว่าเล่นเกมวันนี้แล้วได้อะไรบ้าง

- ได้ทราบว่าจริงๆแล้วเราไม่ค่อยรู้จักนิสัยเพื่อนเท่าไร เพราะเราไม่ออกว่าเพื่อนคนไหนวาดรูปดอกไม้อะไร
- การเดานิสัยจากดอกไม้เป็นสิ่งที่ทำได้ยากเพราะเราไม่รู้ว่าเพื่อนที่วาดดอกไม้ นั้น คือใคร และดูไม่ออกว่าเส้นที่วาด/รูปที่วาดหมายถึงอะไร

ร่วมกันสรุปข้อคิดที่ได้จากเกมส์

- การเดานิสัยคนอื่นเป็นเรื่องยาก
- การเป็นเพื่อนกันให้ว่าจะเข้าใจกันทุกเรื่อง
- คนแต่ละคนมีนิสัยที่เป็นส่วนตัวของแต่ละคน
- การรู้จักสังเกตและเชื่อมโยง ดอกไม้ที่วาดมีลักษณะแบบไหนย่อมสะท้อนถึงคนวาด
- การเข้าถึงนิสัยของเพื่อนแต่ละคนบางครั้งเรารู้สึกว่าสนิทกันมากจนลืมสนใจเรื่องเล็กๆน้อยๆ

เริ่มเข้าสู่การประชุม โดยการร่วมกันกำหนดวาระที่จะคุยกันในวันนี้

วาระที่ 1 สรุป AAR (After Action Review) การแลกเปลี่ยนดูงานจากกลุ่มน้ำโขง

วาระที่ 2 กิจกรรมประชาสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

วาระที่ 3 วางแผนกิจกรรมในระยะต่อไป

วาระที่ 4 อื่นๆ

วาระที่ 1 สรุป AAR (After Action Review) การแลกเปลี่ยนดูงานจากกลุ่มน้ำโขง

ความคาดหวังของกิจกรรมการแลกเปลี่ยนครั้งนี้

- กลุ่มที่มาแลกเปลี่ยนได้ทราบที่มาและกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- อยากและเปลี่ยนข้อเสนอแนะในการทำกิจกรรมในชุมชนของเยาวชนแต่ละที่
- แลกเปลี่ยนความแตกต่างของวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ
- ได้เจอเพื่อนใหม่
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน
- นำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

สิ่งที่เกิดขึ้น

- การสื่อสารมีปัญหา คือ สื่อสารไม่ค่อยรู้เรื่องต้องฟังล่ำอยู่ตลอดเวลาไม่มีโอกาสคุยแบบตัวต่อตัวน้อย
- คำถามบางคำถามฟังแล้วไม่เข้าใจ ถึงแม้ว่าจะแปลเป็นภาษาไทยแล้ว บางครั้งฟังดูเป็นคำถามยากๆ หรือเป็นคำถามที่ไม่สามารถตอบได้ชัด
- การนำเสนอไม่ค่อยต่อเนื่องเพราะต้องรอลำแปล บางครั้งอารมณ์การถ่ายทอดก็สะดุด
- คำถามกว้างเกินไปเกิดความสับสน เช่น ถามถึงกระบวนการ ถามถึงการเชื่อมโยงขององค์กรที่เกี่ยวข้อง โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล ชุมชน
- สื่อสารกันไม่ตรงประเด็น คือ ผู้ถามถามคำถามหนึ่งแต่เรากลับตอบอีกแบบหนึ่ง
- การทำงานไม่ค่อยเต็มที่ กลุ่มเราเองเตรียมตัวนำเสนอไม่เต็มที่ความรู้สึกร่วมกันน้อยต้องตามกันเป็นระยะๆ
- การประชาสัมพันธ์แบบลึกลับเพื่อนในโรงเรียนมีน้อยเพื่อนบางคนยังไม่ทราบถึงกิจกรรมนี้
- มีส่วนร่วมกันในการทำงานกลุ่ม แต่การวางแผนยังมีน้อย คือ เห็นใครทำอะไรก็ช่วยกันทำทุกคน แต่บางงานยังไม่ได้ทำ

เหตุที่เกิด

- ภาษาเป็นอุปสรรคในการสื่อสาร รวมทั้งความพร้อมในการเปิดใจเรื่องการทำที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนการพูดของเราเอง
- การนำเสนอ ขาดการเตรียมตัวที่ชัดเจน
- การประสานงานกระชั้นชิดจนเกินไป ควรมีการประสานงานที่เร็วและก่อนเวลาพอสมควรเพื่อการเตรียมตัวที่ดี
- ขาดจุดนัดพบ การประสานงานจึงไม่ต่อเนื่อง

สิ่งที่จะทำให้ดีขึ้น

- ประสานงานให้เร็วขึ้นอย่างน้อย 1 สัปดาห์ก่อนจะถึงกิจกรรมต่างๆ
- อุปกรณ์ควรมีการประยุกต์ใช้ และใช้ช่องทางอื่นๆไม่รอแต่คนใดคนหนึ่ง
- หาจุดนัดพบที่เป็นสัดส่วน โดย พี่มุกและพี่แดง รับปากจะคุยกระตุ้น ผอ.พินิต เกี่ยวกับห้องของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

ข้อพึงระวัง

- มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย
- ไม่คอยให้เวลามาถึงแล้วค่อยทำงาน
- ใช้เวลาให้คุ้มค่า

วาระที่ 2 กิจกรรมประชาสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

1. การทำจดหมายข่าว ตอนนี้ต้นฉบับยังขาดในส่วนอง ความเคลื่อนไหวของกลุ่มแต่งเพลง ข้อคิดจากคุณครู และ คำคม ซึ่งผู้รับผิดชอบจะนำต้นฉบับส่งที่แต่งในวันที่ 23 สิงหาคม 49

2. หนังสือพิมพ์กำแพง แบ่งคนรับผิดชอบเป็นรายสัปดาห์ โดยให้มีคนจดบันทึกเนื้อหา หนังสือพิมพ์ลงสมุดบันทึกกลุ่ม 1 คน

- วันที่ 21 – 25 สิงหาคม 49 ผู้รับผิดชอบ คือ ปุ๋ย นิ่ม สวย

- วันที่ 28 ส.ค. – 1 ก.ย. 49 ผู้รับผิดชอบ คือ มุก แวงค์ ปอร์น

3. เพลง สถานการณ์กลุ่มร้องเพลงตอนนี้ ขาดความต่อเนื่องในการรวมกลุ่ม มีกิจกรรมคุยทำความเข้าใจกับน้องๆ ที่สนใจกิจกรรมร้องเพลง โดยมี เปิ้ล เป็นผู้ประสานงานหลัก

4. ประชุมร่วมกับหมู่บ้าน จะเริ่มเข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้านในเดือนกันยายน โดยนำเสนอ กิจกรรมในโครงการวิจัยที่จะทำในระยะ 2 และสรุปรวมยอดโครงการวิจัยระยะที่ 1 พร้อมทั้งแสวงหาความร่วมมือในแต่ละหมู่บ้าน

วาระที่ 3 วางแผนกิจกรรมในระยะต่อไป

- กิจกรรมเฉพาะหน้า คือ วันที่ 1-3 ก.ย. 49 ทางกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์จะจัดเวทีแลกเปลี่ยนเครือข่ายเยาวชน ณ อุทยานแห่งชาติเขาสก อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี ช่วยกันประชาสัมพันธ์และสมัครเข้าร่วมกิจกรรมได้ที่พี่แดง ผู้ที่จะเข้าร่วมต้องรวมกันคุยทำความเข้าใจร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่ได้รายชื่อมาแล้ว

- การทดลองทำเขตอนุรักษ์แบบธรรมชาติ คือ การนำเศษอาหารมาให้ปลาบริเวณที่จะจัดเป็นเขตอนุรักษ์ การปักป้ายบอกเขตอนุรักษ์ขอความร่วมมือห้ามจับสัตว์น้ำบริเวณดังกล่าว พร้อมทั้งสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อเริ่มปฏิบัติการ มีจุดที่จะทดลองทำ คือ

- บ้านแดง ผู้ร่วมช่วยเหลือ คือ ปอร์น แม็ก

- บ้านเปิ้ล ผู้ร่วมช่วยเหลือ คือ ปุ๋ย สัม

- บ้านสวย ผู้ร่วมช่วยเหลือ คือ แมน แวงค์ เล็ก

ป้ายบอกเขตอนุรักษ์ ติดต่อพี่ไธ เป็นคนเขียน โดยเปิ้ลเป็นผู้ประสานงานกับพี่ไธ

- การอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ วางไว้เป็นวันที่ 31 สิงหาคม 49 มอบหมายให้พี่เก้เป็นคนประสานงานกับศูนย์พัฒนาและวิจัยประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนำผลการประสานงานที่ชัดเจนแจ้งผ่านหนังสือพิมพ์กำแพง

- การประชุมครั้งต่อไป มีมติ ประชุมกันในวันที่ 9 กันยายน 49 เวลา 10.00 น. ณ บ้านพี่แดง

วาระที่ 4 อื่น ๆ

- ประชาสัมพันธ์ ขณะนี้พี่แดงเริ่มทำห้องสมุดที่บ้าน เชิญผู้สนใจบริจาคหนังสือและแะะเวียนมาใช้บริการได้ โดยขณะนี้ สถานที่เริ่มเป็นรูปเป็นร่างมากแล้ว อยู่ในช่วงปรับปรุงสถานที่ให้เรียบร้อย มีหนังสือบางส่วน

มีข้อเสนอแนะจากวงประชุม คือ ให้ประกาศรับบริจาคหนังสือผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุชุมชน ซึ่งออกอากาศทุกวันอาทิตย์เวลา 17.00 – 18.00 น. ทาง Fm 89.75 MH จดหมายข่าวกลุ่มเยาวชนรักยักคลองน้อย จดหมายข่าวกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์

การประชุมเสร็จสิ้นเวลา 15.00 น. แยกย้ายกันกลับ

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- จัดทำกระชังปลาหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยในวันที่ 25 สิงหาคม 2549
- ประสานศูนย์พัฒนาและวิจัยประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อประสานผู้เข้าร่วมจกในส่วนของชุมชน
- ประสานผู้เข้าร่วมกิจกรรมเวทีเครือข่ายเยาวชนในวันที่ 1 – 3 กันยายน 2549 เพื่อพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกันอีกครั้ง
- ประชุมประจำเดือนครั้งต่อไป จัดขึ้นในวันที่ 9 กันยายน 2549 ณ บ้านพี่แดง

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- เลือกใช้สถานที่ที่เป็นลานดินได้ต้นไม้ ร่มรื่นเหมาะแก่การพูดคุย แต่มีมดตะนอยมารบกวนเป็นบางระยะ ครั้งต่อไปต้องพิจารณาสถานที่ที่เหมาะสมกว่านี้
- ผู้เข้าร่วมหลายคนไม่ตั้งใจจริงในการพูดคุยมาแล้วกลับก่อนเวลามากและกลับกันเป็นกลุ่ม ทำให้ผู้อื่นเสียสมาธิและไม่เข้าใจเหตุผลที่กลับ

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ทำผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

การดำเนินกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่เหมาะสม แต่ไม่เอื้ออำนวยเพราะมีมคดนอนมารบกวนเป็นบางช่วงทำให้เสียสมาธิเล็กน้อย

ข้อเสนอแนะ: ควรหาที่ประชุมที่ไม่มีสิ่งรบกวน

ช่วงเวลา มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.

งบประมาณ มีความเหมาะสม

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4. กระบวนการทำไข่

มีความเหมาะสม คือ มีการนั่งสมาธิก่อนการเริ่มกิจกรรม และมีเกมส์ที่ดึงดูดความสนใจ
ไปในแนวทางเดียวกันก่อนที่จะเริ่มพูดคุย ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเองในการ
พูดคุย ซึ่งการประชุมใช้วิธีพูดคุยกันแบบวงใหญ่ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้พูดและแสดงความคิด
เห็นได้เต็มที่

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- มีข้อสรุปบทเรียนจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มลุ่มน้ำโขง สามารถนำมาใช้ในครั้งต่อไป	- ทุกคนเปิดใจและยอมรับสภาพจริงที่เกิดขึ้นและสามารถวิเคราะห์สาเหตุที่เกิดขึ้น พร้อมการแก้ปัญหาได้
- มีการวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป	- เป็นความเห็นร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การเริ่มการประชุมด้วยการนั่งสมาธิและเกมส์ทำให้ผู้เข้าร่วมมีใจที่จดจ่อกับเรื่องราวที่จะพูดคุย มีสมาธิในการคุยมากขึ้น
- การเปิดโอกาสให้มีการประชุมหมุนเวียนช่วยให้การทำความเข้าใจกับผู้ปกครองง่ายขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- การเลือกสถานที่ควรมีความปลอดภัยและเพิ่มสมาธิในการพูดคุย
- ควรนำข้อแก้ไขความผิดพลาดจากการพูดคุยไปปรับใช้在今后的工作中ต่อไป
- ช่วยกันตรวจสอบพฤติกรรมของสมาชิกในการกลับบ้านหลังเลิกการประชุม

กิจกรรมประชุมประจำเดือนกันยายน

วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2549

ณ บ้านน้องแดง ศิริินภา แก้วสืบ หมู่ 3 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- ผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่ม

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปบทเรียนอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ
- งานก้าวต่อไปของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- สถานการณ์กลุ่ม
- อื่นๆ

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุม 09.30 น.

วาระ AAR อบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

- ความคาดหวัง

1. อยากรู้ว่าคลองน้อยเหมาะกับปลาชนิดไหน และปลานั้นเลี้ยงอย่างไร
2. อนุปลาในกระชัง อย่างไร แบบไหน
3. เข้าใจว่าน่าจะมีการแลกเปลี่ยน กลุ่มเยาวชนน่าจะได้ออกเลาถึงกิจกรรมของกลุ่ม
4. อยากให้แนะแนวทางการเลี้ยงปลา
5. อยากศึกษาพันธุ์ปลา / วิธีการเลี้ยงปลา

- สิ่งที่เกิดขึ้น

1. ได้วิธีการผสมเทียมพันธุ์ปลา สามารถนำมาใช้ในพื้นที่ได้
2. ได้รู้ประวัติแม่น้ำตาปี
3. รู้ประวัติศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี
4. ได้รู้จักปลาที่เริ่มสูญพันธุ์และปลาที่เข้ามาในท้องถิ่น
5. รู้จักการวัดคุณภาพน้ำ

- เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น

1. มีวิทยากรให้ความรู้

- หากจะทำให้ดีขึ้นต้องทำอะไร

1. ไปศึกษาดูงานสถานที่ที่ทำอยู่แล้ว
2. ปรึกษาผู้รู้เกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่จะเลี้ยง

- ข้อพึงระวัง

1. ควรศึกษาสภาพท้องถิ่นก่อนการเลี้ยงปลา
2. ควรมีการพูดคุยเตรียมร่วมกับทีมวิทยากรเพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์ในการอบรมอย่าง

ชัดเจน

วาระ ถ้าวัดไปของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

งานค้าง - จดหมายข่าว ตอนนี้ต้นฉบับเรียบร้อยไปแล้วส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือ คือ ข่าวความเคลื่อนไหวในตำบลคลองน้อย ข้อคิดการทำงานจากผู้อำนวยการโรงเรียนและคำคม

- หนังสือพิมพ์กำแพง มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

วันที่ 11 – 15 กันยายน 2549 ผู้รับผิดชอบ คือ มุก ปอร์น แวงค์

วันที่ 18 - 22 กันยายน 2549 ผู้รับผิดชอบ คือ มั่น แดง เป็ด

วันที่ 25 - 29 กันยายน 2549 ผู้รับผิดชอบ คือ นิม ญี มอส

วันที่ 2 – 6 ตุลาคม 2549 ผู้รับผิดชอบ คือ แม็ค แทงค์ สวย กัน

กิจกรรมในโครงการวิจัยที่ยังไม่ได้ทำ

1. เวทีอบรมการผลิตอาหารพันธุ์สัตว์น้ำโดยใช้วัสดุท้องถิ่น
2. เวทีณรงค์การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่คลอง
3. โฟกัสกรุ๊ปกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง
4. เวทีติดตามความเปลี่ยนแปลง
5. เข้าร่วมกับหมู่บ้านในการประชุมประจำเดือน
6. เวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
7. จัดหมายข่าวฉบับที่ 2

แผนงานในระยะต่อไป การเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน

- หมู่ที่ 3 วันที่ 9 เวลา 13.00 น.
หมู่ที่ 4 วันที่ 6 เวลา 12.00 น.
หมู่ที่ 5 วันที่ 10 เวลา 08.00 น.
หมู่ที่ 6 วันที่ 12 เวลา 12.00 น.
หมู่ที่ 7 วันที่ 8 เวลา 12.00 น.
หมู่ที่ 8 วันที่ 9 เวลา 09.00 น.

วาระเกี่ยวกับสถานการณ์กลุ่ม

- เรื่อง ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมงานวิจัย แต่ละคนมีความเข้าใจที่ไม่เท่ากันทำให้การดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้งหลายคนจะเข้าใจว่าแค่เข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้ร่วมวางแผนและร่วมสรุป
- สถานที่พบปะของกลุ่มเยาวชนรักนริศคลองน้อยในโรงเรียนหลังจากที่ไม่สามารถใช้ศาลาประชุมของหมู่หกเป็นที่พบปะได้ท่านผู้อำนวยการโรงเรียนก็รับปากจะดูสถานที่ให้ เพื่อให้กลุ่มได้มีที่พบปะในโรงเรียน
- ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ตอนนี้มีน้อยๆในระดับประถมให้ความสนใจในกิจกรรมของกลุ่มเพราะได้อ่านหนังสือพิมพ์กำแพงบ้าง เสียงตามสาย และสื่อต่างๆที่ออกมาทำให้หลายคนอยากเข้าร่วมเป็นสมาชิก ซึ่งจะต้องมีเวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มน้อยๆอยู่บ่อยๆ

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- เวทีเครือข่ายจะจัดขึ้นวันที่ 22 – 24 กันยายน 2549 ผู้ที่จะเข้าร่วม ได้แก่ แดง มุก มั่น ปอรัญ นิ่ม ปุ้ย เป็ล มอส

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

ปัญหาเรื่องสถานที่ประชุม เป็นศาลาริมน้ำเล็กๆจำนวนผู้เข้าร่วมมีจำนวนมากทำให้หลายคนจะเล่นกันอยู่นอกศาลา ข้อเสนอแนะ ควรเช็กจำนวนผู้เข้าร่วมก่อนเลือกสถานที่ประชุม

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

การดำเนินกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ ไม่เหมาะสม ใช้ศาลาริมน้ำขนาดเล็กเป็นสถานที่ประชุม ผู้ร่วมประชุมมีจำนวนมาก ทำให้หลายคนไม่สนใจวงประชุม

ข้อเสนอแนะ ควรหาที่ประชุมที่ไม่มีสิ่งรบกวน

ช่วงเวลา มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.

งบประมาณ มีความเหมาะสม

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ มีการนั่งสมาธิก่อนการเริ่มกิจกรรม และมีเกมส์ที่ดึงดูดความสนใจไปในแนวทางเดียวกันก่อนที่จะเริ่มพูดคุย ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเองในการพูดคุย ซึ่งการประชุมใช้วิธีพูดคุยกันแบบวงใหญ่ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้พูดและแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่

สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- มีข้อสรุปบทเรียนจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มผู้นำโจง สามารถนำมาใช้ในครั้งต่อไป	- ทุกคนเปิดใจและยอมรับสภาพจริงๆที่เกิดขึ้น และสามารถวิเคราะห์สาเหตุที่เกิดขึ้น พร้อมการแก้ปัญหาได้
- มีการวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป	- เป็นความเห็นร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การเริ่มการประชุมด้วยการนั่งสมาธิและเกมส์ทำให้ผู้เข้าร่วมมีใจที่จดจ่อกับเรื่องราวที่จะพูดคุย มีสมาธิในการคุยมากขึ้น
- การเปิดโอกาสให้มีการประชุมหมุนเวียนช่วยให้การทำความเข้าใจกับผู้ปกครองง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- การเลือกสถานที่ควรมีความปลอดภัยและเพิ่มสมาธิในการพูดคุย
- ควรนำข้อแก้ไขความผิดพลาดจากการพูดคุยไปปรับใช้ในกิจกรรมต่อไป
- ช่วยกันตรวจสอบพฤติกรรมของสมาชิกในการกลับบ้านหลังเลิกการประชุม

กิจกรรมประชุมประจำเดือนตุลาคม 2549

วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2549

ณ ศาลาหมู่บ้านที่ 6 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- เยาวชนผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่ม

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่
- การใช้เอกสารประกอบการประชุม

เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. ก่อนการประชุมมีการพูดคุยเกี่ยวกับช่วงที่ผ่านมาว่าแต่ละคนมีความประทับใจอะไรในชีวิตบ้าง ซึ่งมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการมองเรื่องราวของแต่ละคนว่าไม่สามารถมองเรื่องราวประทับใจไปในทางเดียวกันได้ บางคนประทับใจที่มีโอกาสช่วยงานครอบครัว ในขณะที่บางคนประทับใจเรื่องการเป็นตัวแทนโรงเรียนไปทำกิจกรรมต่างๆ

ต่อมาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่จะนำมาอนุบาลก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ซึ่งจากการประสานงานกับศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะสนับสนุนปลาตะเพียน จำนวน 21,000 ตัว แก่กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย จึงมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพันธุ์ปลาตะเพียนเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน

ลักษณะทั่วไป ปลาตะเพียนขาวเป็นปลาน้ำจืดขนาดกลาง ลำตัวค่อนข้างกว้างและแบนข้าง ขอบหลังโค้งยกสูง หัวเล็ก ปากเล็กมีขนาดขนาดเล็ก 2 คู่ อยู่ที่ยากรรไกรบนและล่าง ริมฝีปากบาง จะงอยปากแหลมพื้นลำตัวสีเงิน เกล็ดใหญ่เป็นมันวาว โคนเกล็ดมีสีเทาจนเกือบดำ ครีบหลังเป็นกระโดงสูง ปลาขยับเป็นแอ่งเว้า ครีบท้องและครีบกันมีขนาดใหญ่และมีสีเหลืองอมส้ม ครีบอกโปร่งใสไม่มีสี ครีบหางเป็นแอ่งเว้าลึก

อุปนิสัย รักสงบ ชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง นอกจากเวลาสืบพันธุ์หรือวางไข่ มีความว่องไว ปราดเปรียว ชอบหลบซ่อนตามแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ที่มีกระแสน้ำไหลอ่อน ๆ หรือน้ำนิ่ง เป็นปลาที่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ดี สามารถนำมาเลี้ยงและเพาะพันธุ์ได้ง่าย

ขนาด ความยาวประมาณ 8-36 ซม.

อาหาร กินตะไคร่น้ำ สาหร่าย ไรน้ำ ชากพืชซากสัตว์

ประโยชน์ นิยมนำมาบริโภคโดยแปรรูปเป็นปลาร้า ปลาเจ่า ปลารมควัน และใส่เกลือตากแห้งหรือใช้แกง

ปลาตะเพียน ชื่อเต็ม ๆ ของมันคือ ปลาตะเพียนขาว นอกจากตะเพียนขาวแล้วยังมีตะเพียนชนิดอื่นอีก เช่น ตะเพียนหางแดง เป็นต้น เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งอาศัยอยู่ทั่วไปทั้งในแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง แต่เจริญเติบโตขยายพันธุ์ได้ในแหล่งน้ำซึ่งมีความกร่อยเล็กน้อย ฉะนั้นจึงสามารถนำมาอนุบาลในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของคลองน้อยได้ เนื่องจากคลองน้อยเป็นคลองน้ำกร่อย

ปลาตะเพียนสามารถเลี้ยงได้ทั้งในกระชังและบ่อดิน ปลาที่จะเลี้ยงจนโตได้ขนาดตามที่ต้องการต้องมีการดูแลและให้อาหารอย่างต่อเนื่อง ปลาตะเพียนเป็นปลาที่สามารถกินอาหารธรรมชาติได้เราจะให้อาหารธรรมชาติซึ่งมีอยู่ในลำคลองและเสริมด้วยอาหารปลาเล็ก เพื่อเป็นการเร่งให้ปลามีอัตราการเจริญเติบโตเร็วขึ้น ส่วนอาหารอื่นที่จะให้สมทบแก่ปลาที่เลี้ยงในกระชังอาหารสมทบดังกล่าว ได้แก่ ไข่ไข่ ไข่ไข่เป็นพืชที่เกิดขึ้นลอยอยู่บนผิวน้ำปะปนกับพวกจอกแหน มีลักษณะเป็นเม็ดกลม ๆ ขนาดเท่า ๆ กับสาหร่ายเม็ดเล็กที่ยังไม่แตก มีสีอ่อนไปทางเขียวอ่อน ใช้โปรยให้กินสด ๆ หรืออาหารจำพวกเศษผัก ผักบุ้ง ผักกาดขาว และเศษผักต่าง ๆ โดยวิธีต้มให้เปื่อยผสมกับรำหรือปลายข้าวที่ต้มสุก กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง ส่วนอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ หรือสัตว์ที่มีชีวิต เช่น ปลวก ไล่เดือน หนอน มด ฯลฯ ใช้โปรยให้กิน

ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นำเสนอการดำเนินกิจกรรมกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย กับ คณะทำงานรักษ์แม่ตาปีในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2549
- นัดประชุมกลุ่มครั้งต่อไปวันที่ 11 พฤศจิกายน 2549 เวลา 10.00 น. ณ บ้านน้องแดง สิริินภา แก้วสืบ

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

ในการจัดประชุมครั้งนี้ไม่มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้น

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ทำผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

ซึ่งจากการดำเนินการทำให้บรรลุความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่   เหมาะสมเป็นศาลาประชุมหมู่บ้านที่อนุญาตให้กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยมาใช้สถานที่ในการจัดประชุมได้

ช่วงเวลา   มีความเหมาะสม คือจัดประชุมในช่วงเวลา 10.00 – 14.00 น.

งบประมาณ   มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ คือ

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- เยาวชนผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่ม

3. กระบวนการที่ใช้

ใช้กระบวนการพูดคุยวงใหญ่และทำความเข้าใจในเอกสารประกอบการประชุมเข้าใจที่ ซึ่งทำให้ผู้เข้าร่วมทุกคนมีความตรงกัน

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- ทบทวนกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว	- ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น
- รู้จักพันธุ์ปลาที่จะนำมาปล่อยในพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ	- มีข้อมูลเดิมที่ได้จากการเก็บข้อมูลในชุมชนเกี่ยวกับพันธุ์ปลาท้องถิ่น - มีเอกสารประกอบการประชุมเพื่อให้ง่ายต่อการพูดคุย

5. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การประชุมในบางครั้งหากเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความเข้าใจร่วมกัน โดยต้องอาศัยเอกสารประกอบ ควรมีการจัดเอกสารประกอบการประชุมด้วย

6. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- การประชุมครั้งต่อไป ควรมีเอกสารสรุปการประชุมครั้งนี้ให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมด้วย จะเพิ่มความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมประชุมประจำเดือนพฤศจิกายน

วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2549

ณ บ้านน้องแตง นางสาวศิริินภา แก้วสืบ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน และชุมชน ต.คลองน้อย

- ที่ปรึกษากลุ่ม
- เยาวชนผู้สนใจ

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่
- Mind Map ในการจับประเด็น
- การแสดงความคิดเห็นรายบุคคล

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมการที่ดำเนินการผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. ก่อนเริ่มมีการบอกเล่าเรื่องราวที่ตัวเองได้เรียนรู้ในช่วงปิดเทอมของสมาชิกแต่ละคน เพื่อสร้างความคุ้นเคยกันในกลุ่มสมาชิกผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งการเรียนรู้ของแต่ละคนจะเป็นเรื่องราวการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ต่อนั้นเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องอาหารปลาที่ใช้ช่วงอนุบาลพันธุ์ปลาในกระชัง สำหรับอาหารปลาเม็ดสำเร็จรูปหาซื้อได้ง่ายในท้องถิ่น แต่ความจำเป็นในอนาคตเมื่อมีการปล่อยปลาลงสู่ลำคลองจะต้องมีการให้อาหารอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปลากินชินกับเขตอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำซึ่งจะต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารธรรมชาติและการผลิตอาหารปลาจากวัตถุดิบในท้องถิ่น ในตำบลคลองน้อยมีอาหารปลาธรรมชาติที่สามารถหาได้ง่าย เช่น จาวมะพร้าวจากโรงมะพร้าวในชุมชนและกล้วยน้ำว้าสุก เป็นอาหารอย่างดีที่ปลาแมนชอบ และในเขตตำบลคลองน้อยมีโรงงานผลิตขนมจีนซึ่งใช้แป้งที่เหลือจากการทำขนมจีนเป็นอาหารปลาได้ด้วย ในการประชุมครั้งนี้มีเอกสารเกี่ยวกับอาหารปลาเป็นเอกสารประกอบด้วย คือ

วัตถุดิบอาหารสัตว์สำหรับการผลิตอาหารปลามีโปรตีน 20 – 25 เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยปลาป่น กากถั่วเหลือง รำละเอียด ปลาขี้ขาว และพรีมิกซ์ ปลาป่นเป็นวัตถุดิบที่นิยมใช้ในการผลิตอาหารปลา เนื่องจากปลาป่นมีโปรตีนที่มีคุณภาพสูง ประมาณ 55-60 เปอร์เซ็นต์ มีกรดอะมิโนที่จำเป็นครบถ้วนทุกชนิด มีแคลเซียมและฟอสฟอรัสในปริมาณมาก และยังมีกลิ่นที่ดีช่วยกระตุ้นให้ปลามีความต้องการกินอาหารได้มากขึ้น ปลาป่นที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารปลาควรมีกลิ่นหอม ไม่มีกลิ่นไหม้ และปราศจากการปลอมปน แต่ในปัจจุบันปลาป่นที่มีจำหน่ายทั่วไปตามท้องตลาดมีการปลอมปนกันมาก โดยส่วนใหญ่แล้ววัตถุดิบที่นำมาปลอมปนได้แก่ ทราเยลละเอียด เปลือกหอย ชูเรีย ขนไก่ และสารปลอมปนอื่นๆ จึงทำให้คุณภาพทางโภชนาการของปลาป่นลดลง สาเหตุที่ต้องมีการปลอมปนเนื่องมาจากปลาป่นมีราคาแพงทำให้มีการนำเอาวัสดุที่มีราคาถูกหรือมีคุณค่าทางโภชนาการต่ำใส่ปนเข้าไปเพื่อขายปลาป่นให้ได้ในปริมาณที่มากขึ้น การแก้ไขทางหนึ่งคือ การนำปลาป่นไปวิเคราะห์ทางเคมีในห้องปฏิบัติการ หรืออาจเลือกใช้กากถั่วเหลืองเป็นวัตถุดิบของส่วนผสมหลักในอาหารให้มากขึ้น เนื่องจากกากถั่วเหลืองมีคุณค่าทางโปรตีนใกล้เคียงกับปลาป่น ซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการนำเอาน้ำมันออกจากเมล็ดถั่วเหลือง กากถั่วเหลืองที่นิยมใช้ในการผลิตอาหารปลามี 3 ลักษณะได้แก่ กากถั่วเหลืองอัดน้ำมัน กากถั่วเหลืองสกัดน้ำมัน ชนิดไม่กะเทาะเปลือก และกากถั่วเหลืองสกัดน้ำมันชนิดกะเทาะเปลือก กากถั่วเหลืองชนิดอัดน้ำมันมีไขมันประมาณ 7 เปอร์เซ็นต์ จึงเก็บไว้ได้ไม่นาน แต่กากถั่วเหลืองสกัดน้ำมันมีไขมันเพียง 1 เปอร์เซ็นต์ จึงเก็บไว้ได้นานกว่า กากถั่วเหลืองสกัดน้ำมันชนิดกะเทาะเปลือกมีคุณค่าทางโภชนาการดีกว่ากากถั่วเหลืองสกัดน้ำมันชนิดไม่กะเทาะเปลือก กล่าวคือ กากถั่วเหลืองสกัดน้ำมันชนิดกะเทาะเปลือกมีโปรตีน 50 เปอร์เซ็นต์ มีเยื่อใย 4 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่กากถั่วเหลืองสกัดน้ำมันชนิดไม่กะเทาะเปลือกมีโปรตีน 45 เปอร์เซ็นต์ มีเยื่อใย 74 เปอร์เซ็นต์ ในการผลิตกากถั่วเหลืองต้องมีเรื่องของความร้อนเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งถ้าใช้ความร้อนน้อยเกินไปจะทำให้สารยับยั้งทรินพซินในกากถั่วเหลืองไม่ถูกทำลาย และเป็นอันตรายต่อปลา แต่ถ้าใช้ความร้อนมากเกินไป กากถั่วเหลืองจะมีกลิ่นไหม้ และกรดอะมิโนไลซีนจับตัวกับน้ำตาลทำให้ความต้องการกินอาหารของปลาลดน้อยลง การนำไปใช้ประโยชน์ได้น้อยลง ส่งผลถึงการเจริญเติบโตที่ช้า แต่กากถั่วเหลืองเป็น

วัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ที่ต้องมีการนำเข้ามาจากต่างประเทศ ปีหนึ่งเป็นมูลค่าที่มาก ดังนั้นถ้าหากสามารถนำกากเนื้อในเมล็ดปาล์มน้ำมันมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์น้ำทดแทน หรือเป็นส่วนหนึ่งของสูตรอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์น้ำได้ ก็จะเป็นการลดการสูญเสียจนตราที่ต้องนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์ชนิดต่างๆ จากต่างประเทศลงได้

ข้อมูลเผยแพร่จาก อ.วิรัช เพชรสุทธิ อาจารย์สาขาวิชาการประมง (เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- เวทีพัฒนาจิตวิทยัยเพื่อท้องถิ่น ในส่วนของเด็กและเยาวชน ซึ่งมีพื้นที่ใหม่ 6 พื้นที่ จัดในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2549 ณ หอพุทธทาสธรรมโฆณณ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ มีความเหมาะสมวันนี้เป็นการประชุมแกนนำเยาวชนเพียงไม่กี่คน

เหมาะสมกับการเลือกสถานที่ ซึ่งเป็นศาลาริมน้ำ

ช่วงเวลา ใช้เวลาประชุม 3 ชั่วโมง

งบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน

และชุมชน ต.คลองน้อย

- ที่ปรึกษากลุ่ม
- เยาวชนผู้สนใจ

3. กระบวนการที่ใช้

- การพูดคุยวงใหญ่
- Mind Map ในการจับประเด็น

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- ทีมวิจัยได้บทเรียนการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตประจำวัน	- มีการตั้งวงพูดคุยแบบธรรมชาติ ที่เปิดโอกาสให้แต่ละคนมีการพูดคุยอย่างอิสระ
- ทีมเยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับอาหารปลา	- มีเอกสารเกี่ยวกับการผลิตอาหารพันธุ์สัตว์น้ำประกอบการประชุม

5. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การพูดคุยเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีสมาธิในการทำ
ความเข้าใจเนื้อหาการประชุมมากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ / เสียงสะท้อนจากเวที

- เสียงสะท้อนจากเวที เกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ขณะนี้เป็นที่จับตามองจากผู้ใหญ่
ในชุมชน เพราะที่ผ่านมาเยาวชนได้สร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนมาโดยตลอด และการจัดทำเขต
อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชน

กิจกรรมประชุมประจำเดือนธันวาคม

วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2549

ณ โรงฝึกงานโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- กลุ่มเยาวชนผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่ม

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่โรงฝึกงานโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมการแลกเปลี่ยนศึกษาดูงานของกลุ่มผู้นำใจ
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. กิจกรรมประชุมวันนี้เป็นการสรุปบทเรียนเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่นำมาอนุบาลในครั้งที่ 2 คือ ปลาช่อนจำนวน 15,000 ตัว การพูดคุยในวันนี้จึงทำความเข้าใจและรู้จักปลาช่อน เพื่อให้เข้าใจสภาพและธรรมชาติของปลาช่อนให้มากขึ้น

ประวัติและถิ่นกำเนิด

ปลาบู่สกกมีเผ่าพันธุ์เชื้อสายเดียวกับปลาตะเพียน เช่นเดียวกับปลาตะโกก ปลากระโทง ปลาฉลาม ปลาฉลาม และปลาสร้อย

ในภาคกลางพบปลาบู่สกกอาศัยอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำราชบุรี แม่น้ำป่าสัก แควน้อย แควใหญ่ ภาคเหนือพบมากที่แม่น้ำน่าน จังหวัดอุตรดิตถ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบในแม่น้ำโขง ตั้งแต่จังหวัดเชียงราย จังหวัดอุบลราชธานี มีมากในจังหวัดหนองคาย และจังหวัดนครพนม

ในต่างประเทศ เคยพบในประเทศมาเลเซีย และคาดว่าคงจะพบในประเทศลาว เขมร และเวียดนามด้วย

ตามธรรมชาติ ปลาบู่สกกกินพืชในน้ำเป็นอาหารหลัก และอาจกินสัตว์หน้าดิน ลูกกุ้ง ลูกปู และไรน้ำด้วย

อุปนิสัย

ปลาบู่สกกชอบอาศัยอยู่ในแม่น้ำสายใหญ่ ที่พื้นที่ตื้นน้ำมีลักษณะเป็นกรวดทราย ระดับน้ำลึก 5-10 เมตร น้ำเย็นในสะอาด จืดสนิทและเป็นบริเวณที่มีน้ำไหล วังน้ำกว้างและมีกระแสน้ำไหลวน ลูกปลาจะไปรวมกันอยู่เป็นฝูงตามบริเวณที่เป็นอ่าว และพื้นเป็นโคลนหนาประมาณ 10-20 เซนติเมตร พอถึงเดือนตุลาคม ปลาจะเริ่มว่ายทวนขึ้นไปเหนือน้ำเพื่อวางไข่และจะกลับถิ่นเดิมในเดือนพฤษภาคมหรือพอน้ำเริ่มมีระดับสูงขึ้น ปลาบู่สกกจะพากันไปอาศัยตามหัววังที่มีน้ำลึก กระแสน้ำไหลตลอดปี พื้นดินเป็นดินทรายและกรวดหิน เป็นท้องทุ่ง (ทุ่ง) หรือวังน้ำที่กว้างใหญ่ ใกล้เขาสูงบน น้ำใสสะอาด ลึกตั้งแต่ 5-10 เมตร หมุนเวียนอยู่อย่างนี้ตลอดมา

ลักษณะรูปร่าง

ปลาบู่สกกมีลักษณะเด่นคือ สีของลำตัวเป็นสีเหลืองนวล ลำตัวค่อนข้างกลมและยาว บริเวณด้านข้างมีแถบสีดำข้างละ 7 แถบ พาดไปตามความยาวของลำตัว ลายตามตัวเหล่านี้จะปรากฏในลูกปลาที่มีขนาด 3-50 นิ้ว บริเวณหัวมีสีเหลืองแกมเขียว ริมปากบนมีหนวดสั้น ๆ 1 คู่ มีฟันที่คอหอยเพียงแถวเดียว จำนวน 4 ซี่ เวลากินอาหารทำปากบีดหดได้ เชื่อมันตามเป็นสีแดงเรื่อ ๆ ครีบท้อง ครีบทู ครีบท้อง ครีบก้น มีสีชมพูแทรกอยู่กับพื้นครีบท้อง ซึ่งเป็นสีเทาอ่อน หางค่อนข้างใหญ่และเว้าลึก

ลักษณะของปลาตัวผู้

1. ลำตัวเรียวยาว
2. ขนาดเล็กกว่าปลาตัวเมีย
3. ลักษณะเพศเป็นวงรีเล็ก มีสีชมพูเรื่อ ๆ ในฤดูผสมพันธุ์จะมีน้ำเชื้อสีขาวไหลออกมาเป็นจำนวนมาก
4. มีตุ่มสีขาว (Pearl spot) ที่บริเวณแก้มและข้างตัวมากกว่าตัวเมีย เมื่อเอามือลูบจะสากมือ

ลักษณะของปลาตัวเมีย

1. ลำตัวอ้วนป้อม ช่องท้องขยายกว้าง
2. ขนาดใหญ่กว่าปลาตัวผู้
3. ช่องเพศกลมใหญ่ มีสีชมพูปนแดง และแผ่นไขมัน (papillae plate) ขยายเป็นวงล้อมรอบช่องเพศ
4. มีดุมสืบเช่นกัน แต่น้อยกว่าปลาตัวผู้

ฤดูวางไข่

ปลาเยือกเป็นปลาที่วางไข่ในฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ปลาเพศผู้มีน้ำเชื้อติดตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ระยะที่ปลาวางไข่มากที่สุด คือ ประมาณปลายเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ หรือถ้านับทางจันทรคติ ประมาณกลางเดือนสาม ในต้นฤดูวางไข่ ปลาจะว่ายน้ำเหนือน้ำไปยังแหล่งวางไข่ในลักษณะคู่ไคร่คู่มัน เมื่อถึงแหล่งวางไข่ จะรวมกันอยู่เป็นฝูงจับเป็นคู่ ๆ เล่นน้ำตามริมตลิ่งในตอนบ่าย จับคู่เคล้าเคลีย และโคจรรอบเหนือน้ำ ส่งเสียงดังสนั่น พอพลบค่ำก็ว่ายออกไปวางไข่กลางแม่น้ำ ในขณะที่ปลาวางไข่ปลาจะเชื่องมาก ไม่ยอมหนีจากกัน ทำให้ถูกจับได้ง่าย ปลาตัวเมียที่ถูกจับได้ จะมีไข่ไหลออกมา บางครั้งต้องใช้ผ้าอุดไว้ไม่ให้ไข่ไหล ไข่ที่ได้ถ้าไปผสมกับน้ำเชื้อตัวผู้จะได้รับการผสมดีมาก เพราะไข่แก่จัดเป็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง คือ ปลาเยือกมักจะวางไข่ในวันพระขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ ชาวประมงจะคอยสังเกตก่อนถึงวันพระ 3 วัน ถ้าเห็นปลาเริ่มจับคู่เล่นน้ำริมตลิ่งหลายคู่ แสดงว่าปลาจะต้องวางไข่ในวันพระที่จะถึงแน่นอน

แต่ถ้าการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติอย่างกะทันหันเช่น ฝนตกหนัก หรือระดับน้ำเปลี่ยนแปลง ปลาจะเลื่อนการวางไข่ต่อไปอีก

ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่ง คือ ก่อนที่ปลาจะวางไข่ ชาวประมงจะจับปลาสร้อยได้เป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งปลาเทโพและปลากินเนื้อ บางชนิดเข้าใจว่าปลาสร้อยจะคอยกินไข่ปลาเยือก และปลาเทโพจะกินปลาสร้อยอีกต่อหนึ่ง เข้าลักษณะสมดุลกันตามหลักธรรมชาติ

แหล่งวางไข่

แหล่งวางไข่ของปลาเยือกตามธรรมชาติ จะต้องมีเกาะหรือแก่งอยู่กลางน้ำ พื้นเป็นกรวดทราย มีกระแสน้ำไหลวนที่ละ 1.3 เมตร ความโปร่งแสงของน้ำ 10 เซนติเมตร ที่ระดับน้ำลึก 0.5-2 เมตร มีสัตว์หน้าดินชุกชุมมาก บริเวณท้ายเกาะจะต้องมีบึงหรือแอ่ง ซึ่งเป็นที่สะสมอาหารเมื่อปลาพร้อมที่จะวางไข่ ถ้วยน้ำออกไปท้ายเกาะตรงบริเวณที่กระแสน้ำไหลมาบรรจบกัน

ลักษณะไข่ของปลาเยือก

ไข่ปลาเยือกเป็นไข่ครึ่งจมครึ่งลอย จะฟักออกเป็นตัวในเวลาประมาณ 70 ชั่วโมง ที่อุณหภูมิ 21.5-24.0 องศาเซลเซียส ไข่มีสีเหลืองเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 มิลลิเมตร เมื่อถูกน้ำจะพองออกเป็น 3 มิลลิเมตร ลูกปลาที่ฟักเป็นตัวใหม่ ๆ มีความยาวประมาณ 8 มิลลิเมตร

อาหารปลาเยือก

อาหารลูกปลา

การเลี้ยงปลาเยือกต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ การให้อาหารก็มีความสำคัญเช่นกัน ในธรรมชาติ หอยเป็นอาหารที่ปลาเยือกชอบมากที่สุด ส่วนผสมของอาหารที่ให้ควรมี รำ 1 ส่วน ปลาป่น 2 ส่วน กากถั่ว 2 ส่วน ใส่น้ำพอกลูกเข้ากันเป็นก้อนกลม ๆ ขนาดเท่าลูกตะกร้อ วางไว้ที่กระบะไม้ ซึ่งแขวนอยู่เหนือได้ผิวน้ำ ประมาณ 30 เซนติเมตร

การให้อาหาร

การให้อาหารเป็นเรื่องสำคัญ วันแรก ๆ ให้ทีละน้อย เพื่อเป็นการหัดให้ลูกปลารู้จักกินอาหารและให้สังเกตดูปริมาณอาหารที่ปลากินวันหนึ่ง ๆ ด้วย และค่อย ๆ เพิ่มอาหารให้ทีละน้อย ๆ ถ้าให้มากเกินไปอาหารเหลือจะบูดเสีย ทำให้น้ำเสีย เป็นอันตรายแก่ปลาในบ่อ

เวลาให้อาหาร ให้วันละ 2 เวลา คือ 3 โมงเช้า และ 2 โมงเย็น เวลาจะให้อาหารควรมีสัญญาณ เช่น ไข่มือตื้น้ำ เป็นต้น ประมาณ 7 วัน ปลาได้ชินสัญญาณ จะว่ายน้ำมากินอาหารเป็นฝูง ทั้งนี้ ควรสังเกตปริมาณและชนิดของอาหารที่ให้ ถ้ามีโปรตีนสูง ปลาจะเจริญเติบโตเร็ว การให้อาหารเช่นนี้มีผลคือ

1. ทำให้รู้จำนวนปลา
2. รู้ว่าปลาเป็นโรคหรือไม่ เพื่อคัดตัวที่ไม่ต้องการออก
3. สังเกตได้ว่าปลาหายไปหรือไม่
4. ทำให้ปลาโตเร็วยิ่งขึ้น และเลี้ยงได้หนาแน่นกว่าการให้อาหารจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว

การให้อาหารปลาเยือกขนาดโต ควรเพิ่มกากถั่วแผ่น ปลาป่น สาหร่าย ผักบุ้ง รำ ปลา

ข้าวต้ม บดผสมกัน คลุกกับข้าวสุก หรือจั่วอย่างละเอียด 10 เปอร์เซ็นต์

ศัตรู

ศัตรูลูกปลาเยือก ได้แก่ คางคก กบ แมลงวัยอ่อน นอกจากนี้มีเห็บ หนอนสมอ งูกินปลา ปลาช่อน และนกกินปลา สำหรับนกกินปลาจะมากินปลาขณะที่ฝูงปลาขึ้นมากินอาหาร บางครั้งอาจจะมีนกมาคอยจ้องจับกินปลาในขณะที่น้ำในบ่อเสีย ปลาลอยหัว ซึ่งจะเป็นข้อสังเกตว่า มีเหตุผิดปกติได้เกิดขึ้นในบ่อแล้วอีกประการหนึ่งด้วย

ซึ่งให้รายละเอียดเพิ่มเติมจากที่แต่ละคนมีความรู้เรื่องปลาเยือก ในการทำความรู้จักปลาเยือกมีการซักถามและแลกเปลี่ยนกันตลอดเวลา

หลังจากทำความรู้จักปลาเยือกผ่านเอกสารประกอบการประชุม ช่วยวางแผนการดำเนินกิจกรรมช่วงระยะต่อไป คือ การช่วยกันเขียนรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย ซึ่งนัดดูโครงร่างการเขียนในวันที่ 11 ธันวาคม 2550 ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้องในคาบกิจกรรมสองคาบสุดท้ายก่อนกลับบ้าน

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นักพุดคุยเกี่ยวกับแนวทางการเขียนสรุป การดำเนินโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย วันที่ 11 ธันวาคม 2549

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- ปัญหาในการอนุบาลปลาในกระชัง คือ พันธุ์ปลาที่ได้รับมามีขนาดตัวเล็กมากทำให้อัตรการรอดของลูกปลาน้อย

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ทำผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

การดำเนินกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่   เหมาะสม เป็นอาคาร โรงฝึกงานโรงเรียนบ้านทอนหลวงป่าล้อมซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมประชุม

ข้อเสนอแนะ   ควรมหาที่ประชุมที่ไม่มีสิ่งรบกวน

ช่วงเวลา   มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.

งบประมาณ   มีความเหมาะสม

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- เป็นทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

3. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ มีการนั่งสมาธิก่อนการเริ่มกิจกรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเองในการพุดคุย ซึ่งการประชุมใช้วิธีพุดคุยกันแบบวงใหญ่ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้พุดและแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ มีเอกสารประกอบการประชุมเกี่ยวกับปลาอีตกร

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- ได้สรุปกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมา - มีความรู้เกี่ยวกับปลายี่สุมมากยิ่งขึ้น - มีการวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป	- การเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนซักถาม - มีเอกสารประกอบการพูดคุย - เป็นความเห็นร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน

5. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การเริ่มการประชุมด้วยการนั่งสมาธิจะเป็นการรวบรวมความนิ่งและความตั้งใจในการพูดคุยเพิ่มมากยิ่งขึ้น การเปิดโอกาสให้มีการประชุมประจำเดือนหมุนเวียนช่วยให้การทำความเข้าใจกับผู้ปกครองง่ายขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- ควรนำข้อแก้ไขความผิดพลาดจากการดำเนินกิจกรรมและมีข้อสรุปพูดคุยไปปรับใช้ ในกิจกรรมต่อไป
- ควรนำความรู้ที่ได้จากการประชุมไปเผยแพร่ต่อไป

กิจกรรมประชุมประจำเดือนมกราคม

วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2550

ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- เยาวชนผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่ม

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม
- ประสานงาน ติดต่อขอใช้สถานที่จากผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่
- แลกเปลี่ยนซักถามกลุ่มใหญ่
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไปร่วมกัน

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. กิจกรรมก่อนการพูดคุยมีการนั่งสมาธิเพื่อรวบรวมสติก่อนการเริ่มพูดคุย พี่แดงเล่าเรื่องงาน 10 ปีชุมชน เวที “ชุมชนฯ...ต้นกล้าศรีวิชัย สร้างสรรค์การเรียนรู้” ขึ้น ในวันที่ 19 มกราคม 2550 ณ โรงแรมสยามธานี อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดเพื่อให้เด็กๆและเยาวชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนรับฟังข้อคิดเห็นคำแนะนำที่เป็นประโยชน์จากผู้ใหญ่ที่ได้สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มเยาวชนมาหลากหลายรูปแบบ เพื่อจะได้นำไปปรับใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พร้อมด้วยการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการทำงานให้เกิดการสื่อสารเผยแพร่ในวงกว้าง และมีการพัฒนาระบบการหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดเนื้อหาในเวที คือ มีวัตถุประสงค์หลักๆ ที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ๔ ข้อหลักๆ ว่า...

- เพื่อเป็นการสื่อสารการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยบทบาทของกลุ่มเยาวชนให้เกิดการประยุกต์ใช้ในระดับต่างๆ
- เพื่อพัฒนานโยบาย และกลไกหนุนเสริมการทำงานปฏิรูปการเรียนรู้โดยความร่วมมือของหลายภาคส่วน
- เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายเยาวชน และที่ปรึกษา ฝ่ายสนับสนุน ทั้งในและนอกพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมศิวิไลซ์ร่วมกัน
- เพื่อสังเคราะห์บทเรียนของกลุ่ม และเครือข่ายให้เกิดการยกระดับในการทำงานช่วงต่อไป

เชื่อว่าหากใครได้อ่านข้อความเหล่านี้แล้วคงมีอันต้องหยุดเพื่อพินิจพิเคราะห์เนื้อความอย่างถี่ถ้วนถี่ และอาจมีคำถามผุดขึ้นภายในใจตามมาว่า...กลุ่มชุมชนกลุ่มนี้เป็นใครกัน ไชยาญกล้าประกาศเจตนารมณ์ ทำการใหญ่ ถึงเพียงนี้...

เชื่อว่าหากใครได้อ่านข้อความเหล่านี้แล้วคงมีอันต้องหยุดเพื่อพินิจพิเคราะห์เนื้อความอย่างถี่ถ้วนถี่ และอาจมีคำถามผุดขึ้นภายในใจตามมาว่า...กลุ่มชุมชนกลุ่มนี้เป็นใครกัน ไชยาญกล้าประกาศเจตนารมณ์ ทำการใหญ่ ถึงเพียงนี้...

นับเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี มาแล้วที่ กลุ่มชุมชนสร้างสรรค์ “ได้ก่อรูปขึ้น โดยเริ่มจากการที่ครูอุ๊ด-นิวัตร ไช้เต็กัม และครูจิบ-ขจรศรี ไช้เต็กัม อดีตสมาชิกกลุ่มลานสนสัมพันธ์-กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งต้องการช่วยเหลือเด็กนักเรียนยากจน จึงได้ระดมทุนจากเพื่อนๆ มาจัดสรรเป็น “ทุนการศึกษา” สำหรับเด็กนักเรียน และการไป “เยี่ยมบ้าน” นักเรียนทุนเพื่อติดตามผลทำให้ครูทั้งสองท่านประจักษ์ว่า ไม่เพียงแค่เด็กจะโอกาสทางการศึกษาเพราะความยากจนเท่านั้นหากแต่เด็กยังขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสมอีกด้วย

“เด็กขาดโอกาสในการเรียนรู้ ขาดโอกาสในการพัฒนาตัวเอง เพราะถูกจำกัดจากระบบการศึกษาในห้องเรียน ซึ่งเนื้อหาในการเรียนล้วนห่างไกลความจริงรอบตัวเด็ก วิชาที่เรียนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของเด็กได้ ในขณะที่สังคมรอบตัวเด็กเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว...” ครูอุ๊คิด ขยายความถึงข้อจำกัด “ในห้องเรียน” ซึ่งนำไปสู่การคิดกิจกรรม “นอกห้องเรียน” เพื่อเปิดโลกแห่งการเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ในเวลาต่อมา...

กิจกรรมในระยะแรกเป็นการจัดค่ายฝึกอบรมที่ สวนโมกขพลาราม ของท่านพุทธทาสภิกขุ รวมทั้งการร่วมกิจกรรมเสวนาประจำเดือนของสวนโมกข์อย่างต่อเนื่อง กระทั่งในปี พ.ศ.๒๕๓๕ ได้มีการจัดค่ายเยาวชนครั้งสำคัญโดยใช้ชื่อว่า “ค่ายเยาวชนสร้างสรรค์” หลังจากกลับจากค่ายแล้วเด็กๆ กลุ่มนี้ได้ทำกิจกรรมร่วมกันต่ออีกโดยนำชื่อค่ายมาตั้งเป็นชื่อกลุ่ม...

ความตั้งใจจริงของเด็กๆ ผสมกับแรงสนับสนุนจากผู้ใหญ่ นำไปสู่การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียนที่หลากหลายมากขึ้น จากกิจกรรมภายในวัด ขยายไปสู่กิจกรรมในชุมชน จากกิจกรรมที่ครูเป็นผู้คิด-เป็นผู้ลงมือ กลายมาเป็นการจัดของ “รุ่นพี่” จากการทำงานของชนกลุ่มเล็กๆ ขยายเป็นการทำงานเชิงเครือข่าย และเชื่อมประสานไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกับองค์กรพัฒนาสังคมอื่นๆ

กิจกรรมหลักของกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ คือ การสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กๆ ตั้งแต่ระดับประถมไปจนถึงระดับมัธยม ด้วยรูปแบบกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กรู้จักตัวเอง รู้จักชุมชน และเพิ่มพูนทักษะชีวิตผ่านการคิด และการปฏิบัติเป็นหลัก โดยแต่เดิมการดำเนินกิจกรรมแต่ละรูปแบบทางกลุ่มจะจัดให้มีขึ้นตามวาระ ตามโอกาสที่เห็นว่าเหมาะสมเป็นครั้งๆ ไป

แต่นับจาก ปี พ.ศ.๒๕๔๗ เป็นต้นมา ทางกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ ได้นำเอา งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มาเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมกับเยาวชน ภายใต้หลักการที่ให้ เด็กๆ ช่วยกันคิด ช่วยกันเลือกประเด็นที่ตัวเองมีความสนใจ และร่วมกันหาความรู้ ร่วมกันคิดวางแผนทำกิจกรรมนั้นให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยมีพี่ๆ ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และคอยบูรณาการรูปแบบกิจกรรมเรียนรู้เข้าไปตามความเหมาะสม ทำให้กระบวนการสร้างเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อเกิดรูปธรรมที่ชัดเจน

ทำให้กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ มั่นใจว่านี่คือ กระบวนการเรียนรู้แนวใหม่... ที่ทำให้ เด็กเก่ง ดี มีสุข หรือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ตามเป้าหมายสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ นั่นเอง

“ชีวิตของเด็กๆ ส่วนใหญ่จะถูกอยู่ในชุมชน ถ้าเขาไม่รู้จักชุมชน ก็เหมือนไม่รู้จักตัวเอง... พวกเราพยายามพัฒนากิจกรรมให้น้องๆ ได้เรียนรู้ชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาบางอย่างที่พอจะทำได้ ในชุมชน รวมทั้งสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ใช่ในระดับเทคนิค และเป็นระดับคุณธรรม...” รัตนา ชูแสง หรือ “พี่อุ๊” เยาวชนสร้างสรรค์รุ่นแรก ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของกลุ่มในปัจจุบัน เผยถึงสิ่งที่เธอและเพื่อนมุ่งหวัง

บนเวทีนำเสนอประสบการณ์จากการทำงานวิจัยของกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่างๆ เด็กๆ ช่วยกันเล่าถึงขั้นตอนการทำงานของพวกเขาอย่างละเอียด นับแต่การเลือกประเด็นในการทำวิจัย วิธีการขั้นตอนการทำงาน รวมไปถึงอุปสรรคปัญหา ผลที่เกิดขึ้น รวมทั้งสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้

น้องเมย์-จุฬา จันทร์รุ่งเรือง หนึ่งในทีมวิจัย จากโรงเรียนท่าชนะ โครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูทรัพยากรลุ่มน้ำคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี บอกเล่าถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ว่าจะงาน

“จำได้ว่าวันแรกที่ลงไปเก็บข้อมูลที่ป่าเขาป่า อย่ายกยาก็ไม่กล้าถาม นั่งเงียบ ข้อมูลก็ไม่ได้สักอย่าง แต่หลังจากนั้น พี่ๆ ก็มาช่วยสอนให้พวกเราหัดตั้งคำถาม และลงพื้นที่เก็บข้อมูลเรื่อยๆ... ทำงานวิจัยทำให้มีความรู้เกี่ยวกับป่าในบ้านตัวเองมากขึ้น จากเดิมที่คิดว่าในป่าจะมีอะไร แต่พอได้เข้าไปสำรวจก็พบว่า ป่ามีตั้งหลายประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะเฉพาะ เช่น ป่าชายเลนมีพืชที่ต้องใช้รากค้ำยันลำต้น บนเขาคันธุลี มีถ้ำให้เราได้ศึกษาเกี่ยวกับ หินงอก หินย้อย และ สัตว์ต่างๆ... เมื่อก่อนเคยคิดเบื่อกับพี่ๆ มานักให้ลงพื้นที่ทำงานวันเสาร์-อาทิตย์ แต่ตอนนี้กลับรู้สึกภูมิใจมากที่มีมือเล็กๆ ของตัวเองทำสิ่งดีๆ ให้กับชุมชนและท้องถิ่นตัวเองได้...”

ในขณะที่ น้องแดง สิริณภา แก้วสืบ กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย ซึ่งเข้าร่วมในโครงการวิจัย การอนุรักษ์และฟื้นฟูคลอง เล่าว่า “...เข้าร่วมกลุ่มเพราะเห็นพี่ชายทำมาก่อน ได้ไปทำกิจกรรมสนุกๆ กับเพื่อน ได้ไปโน้มน้าว ก็เลยเข้าร่วม และได้พัฒนาการเรียนรู้ของตัวเองหลายอย่าง ที่สำคัญ คือ รู้เท่าทันอารมณ์ของตัวเอง ที่ใจร้อนขึ้นโมโห เอาแต่ใจ แต่ตอนนี้ พยายามควบคุมอารมณ์ ตัวเอง เพราะถ้าใช้อารมณ์จะทำให้กลุ่มแตก หรือเกิดความไม่พอใจกัน ซึ่งจะทำให้ขาดความร่วมมือ ทำงานได้ไม่ดี ...”

ส่วน น้องเก่ง- เสรี นาคสัมพันธ์ ซึ่งกำลังขยับบทบาทขึ้นมาเป็นแกนนำรุ่นพี่ นำเสนอจุดเปลี่ยนที่สำคัญของตัวเองว่า “..ผมเลิกคิมน้ำอัดลม ไม่กินขนมถุง ผมคิดว่าเรามีสิทธิเลือกที่จะกินหรือไม่กิน และนำไปขยายผลต่อเพื่อน อย่างแรกที่ผมบอกคือ เป็ลืองค์ และถ้าเพื่อนยังถามต่อก็จะบอกว่า เพราะได้ไปทำกิจกรรม ทำให้เข้าใจโทษ พิษภัยของน้ำอัดลม ได้รู้กระบวนการผลิต รู้ว่าส่วนผมไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อนๆ ก็ลดการคิมน้ำอัดลมลง...การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ก็ทำให้มีความรู้แต่รู้เพียงทฤษฎี ส่วนการเรียนรู้ข้างนอกจะทำให้ได้ประสบการณ์ รู้เลยว่าชีวิตต้องการอะไร...”

คำบอกเล่าของน้องๆ บนเวทีเป็นเพียงส่วนเสี้ยวของดอกผลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของเด็กๆ ซึ่งหากนำไปต่อเชื่อมกับการดำเนินกิจกรรมภายในงานโดยรวมก็จะทำให้เห็นการผลิงานของเมล็ดพันธุ์แห่งการเรียนรู้งอกงามอยู่เต็มไปหมด...เพราะเมื่ออย่างเท่าก้าวเข้าไปในบริเวณงาน “เวทีชุมชนฯ ต้นกล้าศรัทธาสร้างสรรค์การเรียนรู้” จะสัมผัสได้ถึงบรรยากาศที่แตกต่างจากงานประชุมสัมมนาโดยทั่วไป งานนี้น้องเยาวชนต่างช่วยกันคนไม้ละมือตามหน้าที่ๆ แบ่งสรรกันไว้ตั้งแต่ก่อนวันงาน กลุ่มหนึ่งทำหน้าที่รับลงทะเบียนบริเวณหน้างาน อีกกลุ่มหนึ่งคอยดูแลความ

เรียบร้อยของสถานที่ทั้งภายนอกและภายในห้องประชุม ในขณะที่อีกหลายกลุ่มจะประจำอยู่ที่ซุ้ม นิทรรศการคอยให้ข้อมูล หรือตอบข้อซักถามให้กับผู้เยี่ยมชม สำหรับบางคนที่พูดเก่ง งานนี้จึง ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นพิธีกรฝึกหัดในช่วง บางเวลา...พี่เลี้ยงนั้นแค่คอยดูความ เรียบร้อยอยู่ห่างๆ เท่านั้น

ความสามารถ ความกล้าแสดงออกของเด็กๆ ที่ปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ภายในงาน ครั้งนี้ หากใครไม่เคยได้ร่วมกิจกรรม หรือ เห็นพวกเขามาก่อน ก็จะต้องรู้สึกชื่นชม แต่สำหรับคนที่ มีโอกาสได้ติดตามกิจกรรมของพวกเขามาก่อน ย่อมเห็นถึงพัฒนาการทั้งด้านทักษะ และด้าน ความคิดที่เติบโตขึ้นไปตามวัย ของพวกเขาจะต้องรู้สึกชื่นใจ...

อาจารย์สอริฐ มากบุญ นักวิชาการอาวุโสจาก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้ชี้ให้เห็น “คุณค่า” อันเกิดจากการทำงานวิจัยของกลุ่มชุมชนสร้างสรรค์ว่า กระบวนการเรียนรู้ การก่อให้เกิดการพัฒนา ทักษะในการดำเนินชีวิต คือ ทักษะด้านการคิด ทำให้เด็กคิดเป็น,พัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นใน สังคม,พัฒนาทักษะในการทำงานตามความถนัดเฉพาะ ไม่เพียงเท่านั้นกระบวนการเรียนรู้ยัง ก่อให้เกิดจิตสำนึกใหม่ในแต่ละบุคคล มีสำนึกรักและผูกพันในบ้านเกิด รับผิดชอบต่อสังคม มอง ความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม และมีความสุข สนุกกับการเรียนโดยไม่รู้ตัว และ ท้ายที่สุดได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

...และที่เป็นเช่นนี้ได้ เพราะกระบวนการวิจัย เปิดโอกาสให้ เด็กๆ ได้ทำในสิ่งที่ตัวเอง สนใจ จึงทำอย่างเต็มใจ จึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มาจากข้างใน..ซึ่งระบบการเรียนการสอนใน ระบบการศึกษาปกติยังไม่สามารถก่อให้เกิดผลเช่นนี้ได้

จากนั้นเป็นการทบทวนกิจกรรมที่ดำเนินการผ่านมาแล้ว คือ กิจกรรมการเขียนสรุปผล การดำเนินโครงการวิจัยมีบางคนยังไม่ได้ส่งรายงาน

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นัดประชุมกลุ่มครั้งต่อไป วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550 โดยใช้สถานที่ประชุม คือ โรงเรียนบ้านทอนหมู่ปล้อง

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- ปัญหาที่พบในการจัดประชุม คือ การประชุมครั้งนี้ใช้สถานที่โรงอาหารโรงเรียน บ้านทอนหมู่ปล้อง บางช่วงมีเสียงรบกวนจากรถจักรยานยนต์ที่ขับผ่านไปมา

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- เผยแพร่การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยได้เข้าร่วม
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

การดำเนินกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ ไม่ค่อยเหมาะสมจัดกิจกรรมที่โรงอาหาร โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
บางครั้งมีเสียงรถจักรยานยนต์รบกวน

ข้อเสนอแนะ ที่ประชุมที่ไม่มีสิ่งรบกวน

ช่วงเวลา มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.

งบประมาณ มีความเหมาะสม

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วม

ของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

- ที่ปรึกษา กลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ มีการนั่งสมาธิก่อนการเริ่มกิจกรรมทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกผ่อนคลาย
และเป็นกันเองในการพูดคุย ซึ่งการประชุมใช้วิธีพูดคุยกันแบบวงใหญ่ เปิดโอกาสให้ทุกคนได้พูด
และแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- มีบทเรียนจากกิจกรรมเข้าร่วมเวที 10 ปีกลุ่ม ชุมชนสร้างสรรค์	- มีตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยได้เข้าร่วมกิจกรรม
- มีการวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป	- เป็นความเห็นร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การเริ่มการประชุมด้วยการนั่งสมาธิทำให้ผู้เข้าร่วมมีใจที่จดจ่อกับเรื่องราวที่จะพูดคุย มีสมาธิในการคุยมากขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ / เสียงสะท้อนจากเวที

- เสียงสะท้อนจากเวที การเลือกสถานที่ควรมีความสงบเพื่อเพิ่มสมาธิในการพูดคุย การประชุมวันนี้ใช้สถานที่โรงอาหาร โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ซึ่งปกติจะไม่ค่อยมีเสียงรบกวนแต่วันนี้มีรถจักรยานยนต์วิ่งผ่านเข้าออกหลายครั้ง

กิจกรรมประชุมประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2550

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2550

ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- เยาวชนผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่ม

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

ก่อนการเริ่มประชุมมีการพูดคุยถึงความรู้สึกที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการดูแลคลองใน
ชุมชนและความรู้ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม และร่วมกันสรุปผลการดำเนินกิจกรรม
โครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมจากเยาวชนและชุมชน
จากการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์คลองที่ผ่านมา ทางทีมวิจัยพอจะสรุปได้ว่า ประสบ
ความสำเร็จในระดับหนึ่ง ส่งผลต่อการฟื้นฟูระบบนิเวศของคลองซึ่งในวันนี้ หลายส่วนได้เห็น

ผลต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีทั้งผลเชิงรูปธรรมที่สามารถเห็นได้ชัดเจนและผลเชิงนามธรรม
คือ

คุณภาพของน้ำในลำคลองในตำบลคลองน้อยมีคุณภาพที่ดีขึ้นสามารถนำมาใช้ในการใช้
ครัวเรือนได้โดยไม่ต้องผ่านการกรอง จากผลการสำรวจคุณภาพน้ำโดยวิธีการนักสืบสายน้ำ
คุณภาพน้ำในระยะแรกของการวิจัยเดือนกุมภาพันธ์ 2548 ระยะที่ 1 ผลของการทำกิจกรรม
นักสืบสายน้ำ

บริเวณหน้าบ้านน้องแดง ศิริภา แก้วสืบ ผลปรากฏว่าสัตว์เล็กน้ำจืดที่พบและเป็นตัวชี้วัด คือ
หนอนริ้นน้ำจืดแดง หอยกาบ กุ้งฝอย ซึ่งจัดอยู่ในระดับที่น้ำเริ่มเสีย จากการดำเนินกิจกรรม
นักสืบสายน้ำมีการพูดคุยกับคนริมคลองด้วยถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลอง ความ
เปลี่ยนแปลง ณ จุดที่ทำการสำรวจครั้งนี้ทำให้ทราบว่าน้ำบริเวณนี้มีอิทธิพลของกระแสน้ำขึ้นน้ำลง
ทำให้รศขาดและสีของน้ำขึ้นอยู่กับน้ำขึ้นน้ำลงด้วยเช่นกัน

ส่วนผลของการทำกิจกรรมนักสืบสายน้ำในระยะที่ 2 ของการดำเนินการวิจัยเดือน
กุมภาพันธ์ 2550 ในบริเวณเดียวกันตรวจคุณภาพน้ำด้วยการสำรวจสัตว์น้ำ คือ ชีปะขาวกลุ่ม 1
แมลงปอ หอยกาบกลุ่ม 1 ชีปะขาวกลุ่ม 2 กุ้งฝอย จระเข้จัมป็น ปลาเข็ม จากตัวอย่างสัตว์เล็ก
น้ำจืดที่ทางทีมวิจัยสุ่มสำรวจได้ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพน้ำบริเวณนี้ คือ ดีพอใช้ บริเวณ
ริมคลอง พบ ลูกจาก ต้นจาก ต้นมะพร้าว ต้นกล้วย กอหญ้า แมลงปอ บริเวณตลิ่งมีร่องรอย
ของตลิ่งพังและมีหญ้าขึ้นทั้งสองฝั่งคลอง ในคลองมีผักตบชวา จอกแหน

ซึ่งพอจะเป็นข้อสรุปเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของคลองหลังจากการดำเนินกิจกรรมใน
การดูแลคลองให้มีคุณภาพดีขึ้น

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นัดประชุมประจำเดือนครั้งต่อไปวันที่ 31 มีนาคม 2550 ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้า
ปล้อง

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
  - วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป
- การดำเนินกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่   เหมาะสม เป็นสถานที่ที่กว้างเหมาะแก่การประชุมที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก
ช่วงเวลา   มีความเหมาะสม ใช้เวลาประชุม 3 ชั่วโมง
งบประมาณ   มีความเหมาะสมมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4. กระบวนการที่ใช้

- ใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนในกลุ่มใหญ่ ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นกันทั่วถึง และเรื่องที่พูดคุยเป็นเรื่องที่เยาวชนทุกคนมีส่วนร่วม

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำให้เกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- ทราบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับคลองในชุมชน - มีแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป	- เป็นกิจกรรมที่ทุกคนมีส่วนร่วมสามารถวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันได้ - ได้ร่วมกันมองถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การนำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่จะเป็นการช่วยเติมเต็มข้อมูล สภาพความเปลี่ยนแปลงของคลองจุดอื่นๆที่เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ น้ำมีคุณภาพแย่ลงก็จะได้รับการแก้ไขและดูแลจากทุกภาคส่วนมากขึ้น

กิจกรรมประชุมประจำเดือนมีนาคม 2550

วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2550

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
  - เยาวชนผู้สนใจ
  - ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- รวม 22 คน

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม
- ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่ อาคารเอนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- กรรพุดคุยวงใหญ่
- ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็น

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป
- สรุปสถานการณ์กลุ่มเยาวชน

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. โดยเริ่มด้วยการเตรียมความพร้อมซ้อมนั่งสมาธิ 10 นาที ต่อด้วยการสรุปกิจกรรมที่ดำเนินการผ่านมา คือ เวทีติดตามความเปลี่ยนแปลงของคลองซึ่งจากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ทีมวิจัยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพคลองในปัจจุบันว่ามีบางพื้นที่ที่บางครั้งทางกลุ่มเยาวชนไม่ได้เข้าไปร่วมกับชุมชนในการดูแลคลอง ทางกลุ่มเยาวชนก็ไม่ได้รับทราบเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างกรณีที่มีตัวแทนชุมชนหมู่ที่ 2 กล่าวถึงสภาพน้ำในคลองที่ไม่สามารถลงไปอาบได้เนื่องจากมีอากรคัน ซึ่งเป็นสัญญาณบ่งชี้ว่าคุณภาพน้ำเริ่มมีปัญหาในขั้นแย่ ทางทีมวิจัยจึงมีแนวทางในการเผยแพร่เรื่องราวนี้ไปสู่ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งจะทำการตรวจวัดคุณภาพน้ำในบริเวณดังกล่าวเพื่อหาค่าออกซิเจนละลายน้ำเพื่อเป็นการยืนยันเกี่ยวกับคุณภาพน้ำ

ผลการหารือเกี่ยวกับการดูแลเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำกับที่ประชุมสภาตำบลคลองน้อย ในส่วนของเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่อยู่ใกล้บ้านผู้คนจะมีการลักลอบจับสัตว์อยู่เป็นประจำ ซึ่งทางผู้ใหญ่ในชุมชนก็รับทราบปัญหานี้ ทางกลุ่มเยาวชนจึงมีข้อสรุปเกี่ยวกับมาตรการการลงโทษของผู้ฝ่าฝืน คือ ครั้งที่พบจะมีการดักเตือนหากเป็นครั้งที่สองจะนำเรื่องดังกล่าวมาพูดคุยในลงประชุมหมู่บ้านของแต่ละหมู่ และหากเกิดขึ้นเป็นครั้งที่สามจะมีการปรับเป็นเงินครั้งละ 200 บาท ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของที่ประชุมและเห็นด้วยที่จะนำมาติดดังกล่าวไปประชาสัมพันธ์ให้กับทุกคนในชุมชนได้รับทราบโดยผ่านทางการประชุมหมู่บ้านในแต่ละเดือน

แนวทางในการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป คือ การปรับปรุงพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งหลายจุดมีการปักป้ายห้ามจับสัตว์น้ำเพื่อเป็นเขตที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ แต่ไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงที่ประชุมมีมติเห็นด้วยที่จะจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในแต่ละจุดเป็นเอกสารเผยแพร่ให้ทุกคนได้รับทราบโดยทั่วถึง

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- ดำรงเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ที่มีการปักป้ายห้ามจับสัตว์น้ำเพื่อนำมาจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ในวันที่ 7 เมษายน 2550

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- จาการประชุมทำให้เยาวชนรักษ์คลองน้อยมีข้อสรุปเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนว่ายังไม่ทั่วถึง จึงมีแนวทางที่จะมีการขยายเครือข่ายเยาวชนให้กว้างขวางขึ้น

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

การดำเนินกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่   เหมาะสม ไม่มีสิ่งรบกวน

ช่วงเวลา   มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.

งบประมาณ   มีความเหมาะสม มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ทำปริญญากลุ่ม
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4. กระบวนการที่ใช้

กระบวนการที่ใช้มีความเหมาะสม คือ มีการพูดคุยวงใหญ่และมีคนจับประเด็นโยใช้
เทคนิคแผนที่ความคิด ทำให้ทุกคนเห็นประเด็นที่พูดคุยชัดเจน

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- มีการนำข้อมูลที่รู้มาเผยแพร่ต่อและหาวิธีการ ตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน	- ทุกคนเห็นสภาพที่เกิดขึ้นและทราบปัญหา เท่ากัน สามารถวิเคราะห์สาเหตุที่เกิด พร้อมการ แก้ปัญหาได้
- มีการวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป	- เป็นความเห็นร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การที่มีการประชุมอย่างต่อเนื่องทำให้ได้รับข้อมูลที่เยาวชนรับทราบมาจากที่ต่าง ๆ กัน
และได้ช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน

กิจกรรมประชุมประจำเดือนเมษายน 2550

วันที่ 28 เมษายน พ.ศ.2550

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- เยาวชนผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- แลกเปลี่ยนซักถามกลุ่มใหญ่
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไปร่วมกัน

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 10.00 น. การประชุมในวันนี้ใช้อาคารเอนกประสงค์ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ซึ่งก่อนการประชุมได้วิเคราะห์สภาพเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืดการบริหารส่วนตำบลคลองน้อยว่าไม่มีปลาที่อยู่ประจำนอกจากปลาแม่และปลาเสือเราจะมีการปรับปรุงอย่างไร เพราะในบริเวณนี้ไม่มีใครเข้ามาจับปลา แต่ปลาก็ยังไม่อยู่ประจำทางนายก

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยแนะนำให้ลองเปลี่ยนชนิดของปลา โดยจากประสบการณ์ที่เห็นจากเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำอื่นจะมีปลาอยู่เป็นประจำ คือ ปลาลำปำ ปลาสวาย ซึ่งทางเขาวชนมีความเห็นเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานีว่ามีขนาดเล็กมากไม่เหมาะกับการนำมาอนุบาลในกระชัง น่าจะต้องมีการเลี้ยงในบ่อเลี้ยงก่อนการเลี้ยงต่อในกระชัง คือ เลี้ยงในบ่อเลี้ยงง่ายต่อการควบคุมอุณหภูมิ น้ำต้องเลี้ยงในบ่อเลี้ยงให้มีขนาดพอประมาณแล้วจึงนำลงไปอนุบาลต่อในกระชังเพื่อให้ปลาสามารถทนกับสภาพน้ำและ มีความคุ้นชินกับบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ จากนั้นจึงปล่อยลงสู่ลำคลอง

จากนั้นทางกลุ่มเขาวชนก็ลงมือทำความสะอาดกระชังที่หลุด โดยการนำกระชังที่หลุดออกจากกระชังอื่นและปลาในกระชังหลุดสู่ลำคลองหมดแล้ว นำกระชังขึ้นมาจากน้ำและช่วยกับปรับพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- การประชุมครั้งต่อไปวันที่ 26 พฤษภาคม 2550 บ้านแดง ศิริรภา แก้วสืบ

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การประชุมวันนี้เป็นการติดตามสถานการณ์การอนุบาลพันธุ์ปลาที่มีกระชังหลุดและปลากิ่งสู่ลำคลองก่อนกำหนด ซึ่งทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

การดำเนินงานกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่	เหมาะสม คือ อาคารเอนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
ช่วงเวลา	มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.
งบประมาณ	มีความเหมาะสมมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการการจัดการพื้นที่ปลูกองุ่นในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษาในกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4. กระบวนการที่ใช้

กระบวนการที่ใช้มีความเหมาะสม คือ การใช้วงประชุมกลุ่มใหญ่ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงและช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- ทีมวิจัยได้วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกระชังอนุบาลปลา - มีแนวทางแก้ไขสำหรับการปรับปรุงเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ - มีการวางแผนกิจกรรมครั้งต่อไป	- แนวทางที่ได้จากการพูดคุยเป็นความเห็นร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน - ผู้ใหญ่ในชุมชนมีการติดตามเรื่องราวของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยอย่างต่อเนื่อง

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การประชุมที่นำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยทำให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ปัญหานั้นๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

7. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนทำให้ผู้ใหญ่ในชุมชนให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมประชุมประจำเดือนพฤษภาคม 2550

วันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ.2550

ณ บ้านน้องแดง ตีรินา แก้วสืบ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
- วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- เยาวชนผู้สนใจ
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- ใช้การประชุมแบบกลุ่มใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมด้วยการสรุปสถานการณ์เกี่ยวกับกระชังปลาหน้าบ้านแดงเนื่องจากปล่อยปลา
รอบสอง ซึ่งในเดือนพฤษภาคมจากการสังเกตการเจริญเติบโตของลูกปลาที่ปล่อยไป อายุจะ
ครบ 3 เดือน จากการสังเกตมีปัญหาหลายจุด เช่น คุณภาพน้ำ ความแข็งแรงของกระชัง และ
ขนาดของค้ำปลา จากการสังเกตและพูดคุยกับสมาชิกบางส่วนเห็นว่าเรื่องสภาพน้ำเราคงแก้ไข
อะไรไม่ได้มาก และสำหรับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมรอบข้างนั้นเป็นไปในทางบวกมากกว่าทาง

ลบ เพราะมีปลาชนิดอื่นเข้ามาอยู่ด้วย นี่เป็นหนึ่งในตัวบ่งชี้ว่าเราประสบความสำเร็จไปอีกหนึ่งขั้น เพราะปลานอกกระชังที่อยู่บริเวณนี้ให้อาหารก็ยังเจอปลา คือ ปลาเม่นซึ่งมีขนาดตัวใหญ่มาก ตัวใหญ่กว่าปลาในแม่น้ำทั่วไป ส่วนปัญหาเรื่องกระชังนั้นมีปัญหากับปลานิสัยไม่ดีเช่นปลา ปักเป้ามักจะมากัดกระชังแต่ไม่ถึงกับทำให้กระชังขาดจนปลาหลุด และลูกปลาที่ปล่อยก็เริ่มชินกับการให้อาหารเมื่อถึงเวลาอาหารปลาจะว่ายขึ้นมาเหนือน้ำให้เห็นเป็นฝูงๆ

จากการพูดคุยเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมอนุบาลพันธุ์ปลาในกระชัง ทุกคนได้เรียนรู้ อะไรบ้าง ก็ ได้เรียนรู้การวางแผนการทำงานอย่างละเอียด การวางโครงสร้างของการสร้าง กระชังเพื่อให้ทนกับกระแสน้ำบริเวณนี้ได้

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นัดประชุมครั้งต่อไปวันที่ 16 มิถุนายน 2550 เพื่อพูดคุยเตรียมการสำหรับการ แลกเปลี่ยนกับทีมเยาวชนอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ที่จะมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม เยาวชนรักษ์คลองน้อยในวันที่ 24 มิถุนายน 2550

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- ข้อเสนอแนะ คือ การประชุมเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากประชุมเสร็จ จะต้องมีการสรุปเป็นเอกสาร

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

- สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไข
  - วางแผนกิจกรรมในช่วงต่อไป
- การดำเนินกิจกรรมในวันนี้เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่   เหมาะสม เป็นสถานที่ที่จัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

ช่วงเวลา   มีความเหมาะสม ตั้งแต่เวลา 10.00น.- 15.00 น.

งบประมาณ   มีความเหมาะสม มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย

4. กระบวนการที่ใช้

กระบวนการที่ใช้มีความเหมาะสม คือ ใช้การประชุมแบบกลุ่มใหญ่และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้มีแนวทางแก้ไขร่วมกัน

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- ทุกคนได้ทบทวนตัวเองเกี่ยวกับการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา	- เยาวชนทุกคนผ่านการดำเนินกิจกรรมมาโดยตลอดเห็นถึงความเป็นมาเป็นไปของกิจกรรมต่างๆเป็นอย่างดี

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนเป็นผู้คิดและดำเนินกิจกรรมร่วมกันจะทำให้เกิดความเป็นเจ้าของมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมประชุมประจำเดือนมิถุนายน 2550

วันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2550

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อแลกเปลี่ยนการดำเนินงานกิจกรรมระหว่างทีมวิจัยกับชุมชน
- เพื่อรณรงค์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการดูแลลำคลอง
- เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานกิจกรรมในโครงการวิจัยให้ชุมชนได้รับทราบ

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนตำบลคลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินงานกิจกรรม

ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
ประสานผู้ร่วมประชุม
ดำเนินงานกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

ประชุมกลุ่มใหญ่
ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็นการพูดคุย

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมที่ผ่านมา
วางแผนเกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมในช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

การประชุมในวันนี้มีผู้ใหญ่ในชุมชนเข้าร่วมการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนการดำเนินงานกับกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย โดยมีตัวแทนจากชมรมการท่องเที่ยวระบบนิเวศน์ ตำบลคลองน้อยและกลุ่มที่มีการจัดการบ้านพักโฮมสเตย์ เริ่มกิจกรรมโดยการให้แต่ละคนเล่าการเรียนรู้ที่ผ่านมาว่าได้อะไรไปบ้างและเรียนรู้กับสิ่งนั้นอย่างไร แข่งการเปลี่ยนแปลงกำหนดการเกี่ยวกับการศึกษาดูงานของเพื่อนเยาวชนอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง เลื่อนกำหนดการที่จะมาดูงาน

กลุ่มเยาวชนรักษาคคลองน้อยซึ่งยังไม่ทราบวันที่แน่นอน สามารถวางแผนกิจกรรมอื่นๆเพิ่มเติมได้
ทางกลุ่มปรึกษาหารือเกี่ยวกับการติดตามความเปลี่ยนแปลงของคลองหลังจากที่มีการดำเนินการ
วิจัยไป 2 ระยะ จึงมีข้อสรุปว่า จะมีการล่องเรือเพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงเพื่อดูความ
เปลี่ยนแปลงบริเวณริมตลิ่งและสัมภาษณ์คนริมคลองด้วย ร่วมวางแผนกิจกรรมล่องเรือสำรวจ
ชุมชน โดยมีกลุ่มผู้เข้าร่วม คือ แกนนำกลุ่มเยาวชนรักษาคคลองน้อย เยาวชนผู้สนใจในตำบลคลอง
น้อย จำนวนผู้เข้าร่วม ประมาณ 20 – 25 คน นัดทำกิจกรรมในวันที่ 23 มิถุนายน 2550 ในเรื่อง
การจัดการ คือ เรือที่จะขอใช้ คือ เรือพ่อของเบ็ด เรือลูกหมู เรือผู้ใหญ่ดี เรือเพื่อนแดง ส่วน
ที่คัดขยะซึ่งจะร่วมกันทำโดยใช้บ้านพี่แดงเป็นฐานที่จะร่วมกันทำ เส้นทางที่จะใช้ล่องเรือ คือ เส้น
รอบเกาะหมู่ที่ 3 ในส่วนกำหนดการในการดำเนินกิจกรรม คือ

ช่วงเช้า : กิจกรรมล่องเรือ ลงเรือ ณ อบต.คลองน้อย

ล่องเรือเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พร้อมสำรวจเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

สัมภาษณ์คนริมคลอง

ศึกษาสภาพคลองในปัจจุบัน เก็บขยะในคลอง

ปลูกต้นจากริมตลิ่ง (คลองสวยด้วยมือเรา)

ช่วงบ่าย ณ บ้านแดง (ศิริินภา แก้วสืบ)

สรุป AAR (After Action Review) สิ่งที่ได้จากการล่องเรือ พบเห็นอะไรบ้าง เราทำอะไร
เป็นปัญหา และแนวทางการดูแลคลอง

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นัดล่องเรือสำรวจความเปลี่ยนแปลงของคลอง วันที่ 23 มิถุนายน 2550

กิจกรรมประชุมประจำเดือนกรกฎาคม 2550

วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2550

ณ บ้านน้องแดง ศิริินภา แก้วสืบ 100/1 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้ร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

ประชุมกลุ่มใหญ่

ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็นการพูดคุย

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

วางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มกิจกรรมเวลา 10.00 น. พูดคุยเกี่ยวกับประเด็นที่จะพูดคุยในวันนี้ คือ

สรุปการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

วางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป

จากการระดมความคิดเห็นสรุปว่าในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาเกิดอะไรขึ้นบ้างและมี

ข้อคิดเห็น เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม สิ่งที่ได้ คือ

- เรื่องการวางแผนในการจัดการกับชีวิตจะเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

- การวางแผนให้ละเอียดอย่างรอบคอบจะทำให้งานที่ออกมาเป็นงานที่เราเชื่อมั่นว่ามันเกิดจากการวางแผนที่ดีจากเราแล้ว

ถัดจากนั้นมีการพูดคุยวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย โดยมีปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการวางแผนกิจกรรม คือ

ต้องมีการการตั้งเป้าหมายการทำงาน

มีน้องๆขึ้นมาทำงานเต็มที่

การเรียนรู้ร่วมกันของน้องๆกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยและน้องๆโรงเรียนยุวชน

ดีใจทยอยให้แตก ทำยังไงให้คนหันมาสนใจคลองมากขึ้น

การทำกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น คือ

มีปลามากขึ้น เด็กๆในชุมชนสนใจคลองมากขึ้น คลองดีขึ้น

มีการสนับสนุนเงินทุนการศึกษาสำหรับน้องๆในชุมชน ข้อแม้ คือ เด็กๆต้องมีปฏิบัติการในพื้นที่

อย่างชัดเจนและมีรูปธรรมอย่างเป็นที่ยอมรับ

มองทุกเรื่องให้ถี่ถ้วนและถูกต้อง

มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง มีปฏิบัติการ มีการสรุป

คำถามสำหรับการวางแผนการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป

- ในเชิงปริมาณ ทำให้มีวังปลาขึ้นเราจะทำยังไง เช่น เปลี่ยนพันธุ์ปลา ใช้พันธุ์ปลาในชุมชน

- เชิงคุณภาพ จะทำยังไงให้ปลามาอยู่ในเขตอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น

- การสื่อสารกับชุมชน ขยายเรื่องราวให้ชุมชนหันมาสนใจเรื่องคลอง พัฒนาไปสู่ภาคการศึกษา

ท้องถิ่น

- ทำยังไงให้เด็กได้มาเรียนรู้กับเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้

- ทำยังไงให้มีเด็กมาทำงานอย่างใกล้ชิด เด็กๆมาเรียนรู้อย่างกว้างๆ

- มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เด็กรู้สึกต่อเนื่องสนใจ ใส่ใจ

จากนั้นร่วมกันคิดแผนกิจกรรมต่อเนื่องของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย จากการระดมความคิดเห็นกิจกรรมที่ควรให้มี คือ

❖ การบันทึกความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

❖ เมื่อกำหนดเขตการอนุรักษ์มีปลาเพิ่มขึ้นในช่วงแรกและถัดมาเกิดกระแสน้ำเปลี่ยน ปลาเริ่มหายจะอย่างไรให้มีปลาต่อเนื่อง

❖ เพิ่มปริมาณมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปริมาณปลา ปริมาณเขตอนุรักษ์

❖ มีการสำรวจความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

❖ บันทึกความเปลี่ยนแปลงของคลองจากการสัมภาษณ์

❖ จัดเวทีเพื่อตอบใจท่ย์ความเปลี่ยนแปลง คือ จัดให้มีเวทีเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคลองในตำบลคลองน้อยหลังจากที่มีการดำเนินกิจกรรมเพิ่มปริมาณพันธุ์ปลา

กิจกรรมประชุมประจำเดือนสิงหาคม 2550

วันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2550

ณ บ้านน้องโจ หมู่ที่ 5 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้ร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

ประชุมกลุ่มใหญ่

ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็นการพูดคุย

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

วางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มกิจกรรมเวลา 10.00 น. ก่อนการประชุมมีการเล่าเรื่องราวต่างๆที่ตนเองพบเจอมาในช่วงที่ผ่านมา และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเรื่องราวนั้นๆ จากนั้นพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นที่จะพูดคุยในวันนี้ คือ

- สรุปการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ทำอะไรมาบ้าง และเกิดอะไรขึ้นบ้างจากกิจกรรมที่เรา

ทำ

- จากนั้นวางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป เราจะทำอะไรต่อจากนี้

กิจกรรมที่ทำผ่านมาและแผนกิจกรรมระยะต่อไป

- การรณรงค์ดูแลคลองผ่านศิลปะบนเสื้อสำหรับเด็กและเยาวชนที่สนใจในกิจกรรมดูแลคลอง ซึ่งหลายคนสนใจที่จะเข้าร่วมและบางส่วนเมื่อเห็นเสื้อแล้วก็สนใจอยากทำเสื้อด้วย จะจัดกิจกรรมแบบนี้อีกครั้งสำหรับคนที่สนใจและยังไม่ได้ทำเสื้อ โดยจากการพูดคุยสรุปว่าจะทำกิจกรรมศิลปะบนเสื้ออีกครั้งในวันที่ 1 กันยายน 2550 เวลา 10.00 น. นัดกันที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย โดยจะมีผู้ประสานกับเพื่อนๆ คือ น้องเปิ้ล และน้องนก

- กิจกรรมการอนุบาลพันธุ์ปลาในกระชัง ล่าสุดวันที่ 29 มิถุนายน 2550 มีการปล่อยปลาขึ้นสกจำนวน 14,000 ตัว ที่หน้า องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย 4 กระชัง และบ้านน้องแดงศิริ นภา แก้วสืบ 2 กระชัง ซึ่งจากการปรึกษากับเจ้าหน้าที่ประมง จากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะอนุบาลปลาในกระชังอย่างน้อย 3 เดือน ก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ซึ่งกลุ่มเยาวชนรักษาสันติภาพคลองน้อยมีการจัดเวรผู้ดูแลกระชังปลาหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย คือในช่วงกลางวันจันทร์ ถึง ศุกร์ จะมีพี่หมาน วิสิทธิ์ หมาดหล้า เจ้าหน้าที่นิเทศ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยเป็นคนช่วยดูแล ส่วนช่วงอื่นๆ จะมีตัวแทนเยาวชนดูแลกระชัง คือ

- เย็นวันจันทร์ ถึง ศุกร์ คือ น้องมอส น้องหนึ่ง น้องเจมส์

- กลางวันวันเสาร์ ถึง อาทิตย์ คือ น้องแดง น้องมุก

- เย็นวันเสาร์ ถึง วันอาทิตย์ คือ น้องเปิ้ล น้องบี น้องนก

- กิจกรรมการเพิ่มปริมาณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โดยมีน้องๆที่สนใจจะทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่บ้านตนเอง คือ น้องนก และน้องเปิ้ล โดยจะเริ่มปรับปรุงสถานที่และทำป้ายเขตอนุรักษ์ หน้าบ้านน้องนกในวันที่ 11 สิงหาคม 2550

- กิจกรรมการสืบสานการทำกิจกรรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ช่วงนี้มีน้องๆที่สนใจกิจกรรมจากโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้องสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนรักษาสันติภาพน้อยเพิ่มมากขึ้น น้องสนใจที่จะมีการบันทึกการเรียนรู้เมื่อเข้าร่วมกิจกรรม แต่บางคนไม่มีสมุดบันทึกเพื่อบันทึกการเรียนรู้ จากการพูดคุยกันในกลุ่มตกลงจะทำสมุดบันทึกทำมือโดยใช้เวลาว่างในช่วงพักเที่ยงในสัปดาห์วันที่ 6-10 สิงหาคม 2550

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นัดทำสมุดบันทึกทำมือ วันที่ 6-10 สิงหาคม 2550 โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ปรับปรุงสถานที่จัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบริเวณบ้านน้องนก ภาณุมาศ ชื่นกลิ่น หมู่ที่ 4 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กิจกรรมประชุมประจำเดือนกันยายน 2550

วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2550

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้ร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

ประชุมกลุ่มใหญ่

ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็นการพูดคุย

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา

วางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มกิจกรรมประชุมประจำเดือน โดยสรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา ติดตามการดำเนินกิจกรรมหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายการดูแลปลาในกระชัง ปรากฏว่า มีตัวเหี้ยลงไปกินปลาในกระชังหน้า องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ทำให้กระชังพังไป 1 กระชังหาวิธีการแก้ไข โดยการที่ลงไปซ่อมกระชังนั้นและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดูแลปลาในกระชังเพิ่มมากขึ้นให้คนในชุมชนที่ผ่านไปมารู้ว่ากำลังมีการอนุบาลปลาในกระชังอยู่เพื่อให้ทุกคนได้ช่วยดูแลปลาในกระชังมากขึ้น

กิจกรรมประกวดภาพวาด หัวข้อ“ สัตว์น้ำในคลองบ้านฉัน” แบ่ง ระดับการประกวดเป็น 3 ระดับ คือ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 - 3

กระบวนการในการจัดกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มคณะจัดกิจกรรม
- เชิญหัวหน้าชั้นเรียนประชุมร่วมกันเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรม
- จัดทำโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมติดในห้องเรียนต่างๆ
- ประชุมร่วมกับคณะครูที่เชิญมาเป็นคณะกรรมการตัดสิน

กติกา

- วาดรูปสัตว์น้ำในคลองบริเวณตำบลคลองน้อยที่มีในตำบลคลองน้อย
- วาดรูปในกระดาษขนาด A4 ระบายสี
- ส่งภาพวาดภายในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2550

แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพโรงเรียน

- ข้อควรแก้ไขในโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- สิ่งที่ไม่ชอบในโรงเรียน
- สิ่งที่ชื่นชอบในโรงเรียน
- ความรู้สึกรักต่อโรงเรียน คุณครู

ตัวอย่างแบบสำรวจความคิดเห็น

- ชื่อ – สกุล.....ชั้น.....
- อะไรเป็นสิ่งที่นักเรียนภูมิใจในโรงเรียนมากที่สุด
- นักเรียนคิดว่าสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- อะไรที่นักเรียนคิดว่าเป็นปัญหาในโรงเรียน
- ข้อเสนอแนะในการจัดการขยะในโรงเรียน
- ข้อเสนอแนะในการจัดการห้องน้ำนักเรียนของโรงเรียน
- ข้อเสนอแนะในการจัดการเรื่องน้ำดื่มของโรงเรียน
- แนวทางการจัดการปัญหาน้ำที่นำมาอุปโภค (น้ำใช้) ในโรงเรียน
- ข้อควรปรับปรุงในเรื่องระเบียบแถวของนักเรียนในโรงเรียน
- ข้อเสนอแนะในการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

กิจกรรมประชุมประจำเดือนตุลาคม 2550

วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2550

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้ร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- ประชุมกลุ่มใหญ่
- ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็นการพูดคุย

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มกิจกรรมโดยการสรุปกิจกรรมที่ผ่านมา คือ

ประสานน้องเรื่องการเตรียมงานการล่องเรือ นัดคุยกับน้องๆ ในโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้องว่าจะมีวันว่างที่ตรงกันวันไหนบ้างเพราะจะนัดคุยกันเกี่ยวกับกำหนดการวันล่องเรือ แต่พอไปถึงน้องๆ ม.3 กลับไม่ว่างเพราะต้องสอบแก้ตัววิชาภาษาอังกฤษ จึงต้องใช้วิธีคุยกับน้อง ม.1 และ ม.2 แทนว่าจะว่างตรงกันวันไหนแล้วจึงได้ข้อตกลงกันว่าเป็นวันที่ 13 ต.ค. 50 แล้วก็ฝากน้องเปิ้ลกับน้องมอสประสานน้อง ม.3 อีกต่อหนึ่งด้วย

การเข้าร่วมประชุมประจำเดือนกับหมู่บ้านต่างๆ ร่วมประชุมกับหมู่ที่ 8 ในตอนเช้าวันที่ 9 และประชุมหมู่ที่ 3 ในตอนบ่ายของวันที่ 9 แต่มันไม่เป็นไปตามกำหนดเพราะการประชุมหมู่ที่ 3 จากการประชุมช่วงบ่ายเขากลับเปลี่ยนมาเป็นตอนเช้าซึ่งซ้ำกับการประชุมของหมู่ 8 นื่องๆ คัดสินใจไปเข้าร่วมกับหมู่ที่ 3 เพราะคิดว่าเรามีส่วนร่วมกับหมู่ที่ 3 มากกว่า และร่วมประชุมของ หมู่ที่ 5 ในตอนเช้าของวันที่ 10

กิจกรรมเตรียมงานการล่องเรือ (13 ต.ค. 50) งานนี้มีผู้เข้าร่วมกันอย่าง 6 คน แต่เราก็ได้คุยกันอย่างเต็มที่แม้คนจะน้อยเราก็ได้คุยกันหลายเรื่องเลยทีเดียว เช่น การทำความเข้าใจเรื่อง การเลื่อนกำหนดการการล่องเรือ การประสานงานต่างๆ หาซื้อตกลงการใช้เส้นทางเดินเรือ และ ยังมีการคิดคำถามเพื่อทำแบบสอบถามสำหรับใช้สอบถามชาวบ้านในวันล่องเรือ และสุดท้ายด้วยการวางแผนการจัดทำโปสเตอร์ค่ะ

ทำโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์โครงการ “ล่องเรือสำรวจชุมชน” (14 – 21 ต.ค. 50) งานนี้ทุกคนที่เข้าร่วมนั้นล้วนแต่ต้องเหนื่อยต้องอดนอนไปตามๆ กันเพราะงานนี้ถึงจะมีเวลามากแต่งานก็มากเช่นกันแถมคนช่วยก็ยังมีน้อยอีกด้วย ทุกคนจึงต้องข้มกเขม้นในการทำงานกันอย่างมาก โดยเฉพาะแดงที่ต้องทำทั้งกลางวันกลางคืนเพราะกลัวงานไม่เสร็จ และพอโปสเตอร์จะเสร็จมีความคิดที่จะทำป้ายผ้าเพิ่ม ส่วนที่เหลือ 3 ป้ายสุดท้ายนั้นได้ผู้มีฝีมืออย่างคุณปอนมาช่วยจึงทำให้เสร็จเร็วขึ้น

ติดโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์โครงการ “ล่องเรือสำรวจชุมชน” (22 ต.ค. 50) งานนี้เป็นงานที่นับว่าเป็นงานที่พวกเราทุ่มทุนสร้างกันอย่างยิ่ง เพราะวันนั้นฝนตกทั้งวันเลยแต่พวกเราก็ยังมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานนี้ให้เสร็จสิ้น จึงพากันขับรถตากฝนไปติดกันด้วยความยากลำบากจนเสร็จสิ้นลงไปได้ด้วยดี

กิจกรรมการสำรวจความเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำลำคลอง

กิจกรรมประชุมประจำเดือนพฤศจิกายน 2550

วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550

ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษาสันติภาพ

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้ร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- ประชุมกลุ่มใหญ่
- ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็นการพูดคุย

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา
- วางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมด้วยการสรุปกิจกรรมที่ทางกลุ่มเยาวชนรักษาสันติภาพมีโอกาสเข้าร่วม คือ

1. ประชุมโรงเรียนยูวชน (5 พ.ย.50) เวทีนี้จัดขึ้นที่ศาลาหน้า
2. เวที work shop งานสืบสานภูมิปัญญาและงานวิจัยท้องถิ่น จัดที่ มอ.สุราษฎร์ธานี
3. เวทีนำเสนองานวิจัย (26 พ.ย. 50) เวทีนี้จัดขึ้นที่โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
4. สรุปงานโครงการ “ส่องเรือสำรวจชุมชน”ของเยาวชน 1000 ทาง (30 พ.ย. 50 – 2 ธ.ค. 50) เวทีนี้ได้จัดขึ้นที่รุ่งอรุณริสอร์ทที่มีสมาชิกเข้าร่วมมากมายจากหลายจังหวัดทางภาคใต้ตอนบน

สรุปกิจกรรมที่ผ่านมาแล้ว คือ กิจกรรม work shop งานวิจัยและงานสืบสานภูมิปัญญา ซึ่งจัดขึ้น ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ตัวแทนเยาวชนสืบสาน จากเหนือ กลาง อีสาน ได้มาเรียนรู้ประสบการณ์งานวิจัย ในวันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2550 โครงการ เยาวชนสืบสานภูมิปัญญาร่วมกับกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ จัด “กระบวนการวิจัยในงานสืบสานภูมิปัญญา” ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี เพื่อจะได้นำความกระบวนวิจัย กลับไป ประยุกต์ใช้ในพื้นที่การทำงานในแต่ละภาคต่อไป

เวทีนี้ได้รับความความอนุเคราะห์ ผู้ใหญ่ใจดีหลายท่าน อาทิ วิทยากรดำเนินการในเวที อาจารย์สมเจตนา มณีโมไนย ครูอืด นิวัตร ไช้เต็กมึน ครูจิบ ขจรศรี ไช้เต็กมึน ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชน สร้างสรรค์ พระภูไท ลุงซัซ ชัชวาล ทองดีเลิศ จากวิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.) มาช่วย ชี้แนะกระบวนการงานวิจัย และร่วมเรียนรู้ไปกับเด็กๆ

งานวิจัยที่ดีต้องทำวิจัยกัน ไปถึงภายใน เคล็ดไม่ลับมีอยู่ว่า “งานวิจัยทุกคนทำได้” และต้อง ออกมาจากเรื่องที่ตนเองสนใจ ชุมชนของตนเอง องค์ความรู้ เริ่มต้นกิจกรรมด้วยโจทย์คุณรู้อะไร ในท้องถิ่น? WHAT YOU KNOW? รู้อะไรบ้างเกี่ยวกับตนเองให้ลองฝึกสำรวจตัวเอง ชาติพันธุ์/ ตระกูล ประวัติความเป็นมาชุมชนทรัพยากรและความเป็นชุมชนเป็นอย่างไร กิจกรรมต่อมา คือ WHAT YOU DO? คุณทำอะไรเพื่อให้ผู้เข้าร่วมแต่ละคนได้เห็นมาคิดทบทวนเรื่องราวของตนเองและรู้จักผู้อื่นมากขึ้น

ในตอนเช้าวันที่ 10 พ.ย. 50 มีการเดินเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติในเส้นทางเดินป่าในยาม เช้า ทำให้จิตใจแจ่มใส สดชื่นเป็นการอุ่นเครื่องก่อนเริ่มชั้นเรียน เรียกได้ว่า ได้ทั้งความรู้ เบิกบาน ด้วยธรรมชาติ ได้วิชาการวิจัยกลับบ้านเป็นภูมิมือทำงานกันต่อเพื่อยกระดับการสืบสานภูมิปัญญาต่อไป

ซึ่งจากการเข้าร่วมตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยได้แลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมกับ เพื่อน ซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้กับการดำเนินกิจกรรม ตัวอย่างเช่น การเก็บข้อมูล ชุมชน ในส่วนของงานสืบสานภูมิปัญญาเป็นงานที่ต้องอาศัยความละเอียดและความมั่นคงต่อเนื่อง ของข้อมูล เครื่องมือและเทคนิคการเก็บข้อมูลจึงมีหลากหลาย

บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วงที่ผ่านมา
- เพื่อวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ มีความเหมาะสมเป็นอาคาร โรงอาหาร โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

ช่วงเวลา ใช้เวลาประชุมในช่วงเวลา 10.00 – 15.00 น.

งบประมาณในการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

4. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ ใช้กระบวนการ

- พหุคูณประชุมกลุ่มใหญ่
- ใช้แผนที่ความคิดในการจับประเด็นการพหุคูณ

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น
- มีบทเรียนการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย - ได้นำเรื่องราวของการแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา	- สรุปผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย - มีตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเข้าร่วมกิจกรรม work shop งานวิจัยและงานสืบสานภูมิปัญญา

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- กิจกรรมที่มีการจัดร่วมกับเครือข่ายและมีตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเข้าร่วม
ควรได้นำข้อสรุปของกิจกรรมนั้นมาเผยแพร่กับเพื่อนเยาวชนด้วยทุกครั้ง

7. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

- ในกิจกรรมเครือข่ายครั้งต่อไปควรมีน้องเยาวชนรุ่นใหม่เข้าร่วมกิจกรรมบ้างเพื่อเป็น
การเรียนรู้ไปด้วยกัน

กิจกรรมเวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ

วันที่ 23 มิถุนายน 2549

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยระยะที่ 1
- เพื่อร่วมวางแผนเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ
- เพื่อร่วมกันหาพื้นที่ เพื่อจัดตั้งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย โครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยความร่วมมือของ
เยาวชน และชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

- ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
- ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชน ตำบลคลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรม
- ประสานสถานที่จัดประชุม คือ องค์การบริหารส่วนตำบล คลองน้อย
- ติดต่อประสานงานผู้เข้าร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือ และวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การประชุมแบบพหุคูณในวงใหญ่
- ใช้ Mind Map ในการจับประเด็น

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- นำเสนอผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบล
คลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- ร่วมกันวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำระหว่างชุมชนและเยาวชน เพื่อเพิ่ม
ปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

6. เนื้อหาจากการจัดประชุม

เริ่มเวทีโดยการกล่าวแนะนำ กลุ่มเยาวชนรักษ์ คลองน้อย สรุปการดำเนินกิจกรรมวิจัย

ในช่วงที่ 1

จากการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยในระยะที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต - ปัจจุบัน จากการศึกษาทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตำบลคลองน้อย ความรู้ที่ได้มาตามกระบวนการที่ได้วางแผนไว้ คือ

ความรู้ที่ได้จากการวิจัย โครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ ศึกษาข้อมูลความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งจากการดำเนินกิจกรรมมาตลอดระยะโครงการทำให้ทราบว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมี

- สถานการณ์ปัจจุบันในตำบลคลองน้อย ในปัจจุบันเมื่อถนนเริ่มเข้ามาการสัญจรทางเรือเริ่มลดน้อยลง สภาพคลองเริ่มมีการใช้น้อยลงเพราะเมื่อมีถนนการใช้รถสะดวกกว่า สถานการณ์การใช้น้ำเริ่มมีการเปลี่ยนจากการอาบน้ำ ชักผ้าในคลองเป็นการใช้เครื่องสูบน้ำสูบน้ำมาพักก่อนการนำไปใช้ สิ่งหนึ่งที่ยังคงพบเห็นอยู่เป็นภาพคุ้นชินในตำบลคลองน้อย คือ การหาสัตว์น้ำในคลองพูดได้ว่าทุกคนในคลองน้อยตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ทุกคนสามารถจับกุ้ง หอย ปู ปลา ในคลองได้ หลายคนบอกเล่าถึงสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้ว่าสัตว์น้ำในคลองน้อยเริ่มลดน้อยลงทั้งปริมาณและชนิดแต่คงมีน้อยคนที่พูดถึงการเพิ่มปริมาณให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเก่า

- ด้านกายภาพจากการศึกษาข้อมูลด้านกายภาพด้วยการจัดกิจกรรมนักสืบสายน้ำและการสัมภาษณ์คนริมคลอง สิ่งที่เราสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าจับต้องได้มีความเปลี่ยนแปลง คือ ความขุ่นใสของน้ำในอดีตน้ำในคลองน้อยจะใสแต่ปัจจุบันขุ่น ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนเล่าให้ฟังว่าในสมัยก่อนน้ำในคลองใสและรสชาติดีสามารถใช้กินได้ด้วย แต่ในปัจจุบันน้ำในคลองมีรสชาติกร่อยมากขึ้นเพราะช่วงเวลาน้ำขึ้นน้ำเต็มจะหนวนมาอยู่ยาวนานกว่าเมื่อก่อนการที่มีน้ำเต็มขึ้นมาอยู่ยาวนานทำให้น้ำมีความเค็มมากขึ้นส่งผลให้ต้นไม้ในสวนมีใบเหลือง การเปลี่ยนแปลงของพันธุ์ปลาปัจจุบันมีปริมาณลดน้อยลง ปลาบางชนิดสูญพันธุ์ไปแล้ว เช่น ปลาทก ปลากระเบนน้ำจืด ปลาสาวย ปลาลำปำ ปลาฉนาก ปลาหน้ำ การเพิ่มขึ้นของขยะในคลองที่เกิดจากการทิ้งของคนริมคลองเองเพิ่มมากขึ้น

- ด้านวัฒนธรรม คือ ประเพณีสวดกลางบ้านที่เป็นแบบฉบับของคลองน้อยหายไปเหลือเพียงการทำบุญหมู่บ้านที่จัดขึ้นในวันจบปีจบเดือนโดยปัจจุบันมีในหมู่ที่ 5 ประเพณีการละเล่นในวันสงกรานต์การเล่นพื้นบ้านการเล่นเพลงบอกหายไป เหลือไว้เพียงการจัดงานรื่นเริงที่เชิญผู้เฒ่าผู้แก่มานั่งให้ลูกหลานรดน้ำคำหัว การสอยแพเสดะเคราะห์ในสมัยก่อนคนในตำบลคลองน้อยมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องโชคลางหากใครดวงไม่ดีก็จะทำพิธีเสดะเคราะห์โดยจะมีผู้ทำพิธีให้แต่ในปัจจุบันมีภาพการทำพิธีเสดะเคราะห์น้อยมาก

- ด้านสังคมการพึ่งพาอาศัยกัน ความสามัคคี เริ่มลดน้อยลงไปเพราะสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้คนเริ่มมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น การที่ต้องการมีหน้ามีตาในสังคมทำให้คนเริ่มที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ที่พักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น ด้านอาชีพในสมัยก่อนคนในตำบลคลอง

น้อยมีอาชีพทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่แต่ปัจจุบันมีการออกไปรับจ้างนอกชุมชนมากขึ้นทำให้มีเวลาในการปฏิสัมพันธ์กันในชุมชนลดน้อยลง ในสมัยก่อนการทำการเกษตรมีการพึ่งพาอาศัยโดยการมีการลงแขกในการเกี่ยวข้าวการขอแรงในการทำไร่ทำสวน แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นจ้างแรงงานแทนเลยทำให้การพึ่งพาอาศัยกันมีน้อยลง

- ด้านอาชีพ ในสมัยสงครามโลกปี พ.ศ.2485 เป็นช่วงที่คนในตำบลคลองน้อยมีวิถีชีวิตที่เกื้อกูลกัน คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนมะพร้าวซึ่งการเกื้อกูลที่มีให้เห็น คือ มะพร้าวในสวนใครหล่นคนที่ผ่านมาสามารถเก็บได้ตามสบาย ต่อมาเมื่อสงครามสิ้นสุดลงเป็นช่วงที่ทุกคนเริ่มมีการสร้างอาชีพซึ่งนำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนกันและแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรา และเป็นช่วงเริ่มต้นของการทำนาในตำบลคลองน้อยโดยมีพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก คือ ข้าวทองร่วง เป็นพันธุ์ข้าวที่ปลูกในนาหลักเพราะลำต้นแข็งแรง ต้นสูง ทนน้ำ ในปัจจุบันคลองน้อยไม่มีการทำนามีเพียงสวนมะพร้าว สวนผลไม้ แปลงผัก การเริ่มต้นของสวนปาล์มและสวนยางพารา อาชีพประมงชุมชนตำบลคลองน้อยเป็นชุมชนที่ล้อมรอบไปด้วยลำน้ำคนในตำบลคลองน้อยจึงหาปลาได้ทุกคน บางคนก็ตกปลาเป็นอาชีพ คนที่หาไม่ถึงขั้นเขียนก็หามาประกอบอาหารแต่ทุกคนสามารถหาปลาได้และบอกเล่าความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสัตว์น้ำได้ สิ่งหนึ่งที่หลายคนลืมไป คือ แนวทางการฟื้นฟูให้สัตว์น้ำกลับมามีความอุดมเหมือนเดิม

- ด้านการใช้ประโยชน์จากคลอง ปัจจุบันทุกบ้านในตำบลคลองน้อยยังคงใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคบริโภคเพียงแต่เปลี่ยนวิธีการใช้บางบ้านใช้วิธีการสูบน้ำไปพักไว้ในโอ่งก่อนการนำไปใช้ในครัวเรือน และภาพการอาบน้ำ ชักผ้า ในคลองเริ่มน้อยลงเพราะแต่ละบ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้นก็นิยมที่จะใช้เครื่องซักผ้ามากกว่าการซักผ้าในคลอง การใช้ประโยชน์จากคลองโดยการหาสัตว์น้ำในคลอง ทั้งการหาเพื่อใช้ประกอบอาหารในครัวเรือนและการหารายได้เสริมแต่ในปัจจุบันสัตว์น้ำในคลองเริ่มลดน้อยลง ปลาที่มีอยู่ในปัจจุบันมีปริมาณน้อยลงและพันธุ์ปลาบางชนิดเริ่มหายไป

การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ มีวิธีการที่มีความเป็นไปได้ คือ การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อเป็นเขตห้ามจับสัตว์น้ำ และเพื่อเป็นที่ยู่ออาศัย และเป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำ

ข้อเสนอแนะจากผู้ใหญ่ใจดี

1. การมี บริเวณพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ จะต้องเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งชุมชน และชุมชนให้ความสำคัญ เช่นที่ วัด ซึ่งในตำบลคลองน้อย มี 2 วัด คือวัดบุญบันเทิง และวัดดอนตะโก
2. การมีศีลธรรมในจิตใจของผู้ที่ปฏิบัติกิจกรรม จะทำให้การทำกิจกรรมบรรลุเป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์
3. ความกังวลในการจัดทำเขตอนุรักษ์ จะต้องออกกฎระเบียบที่ชัดเจน และจะต้อง

ประกาศกฎระเบียบที่วางไว้ให้ทราบโดยทั่วถึงกันในชุมชน

4. อาหารสำหรับพันธุ์ปลา น่าจะต้องเป็นอาหารที่มีส่วนผสมที่มีอยู่ในชุมชน เช่น แป้ง ที่เหลือจากการทำขนมจีน กากมะพร้าว เศษอาหาร หัวเคร่ง
5. พันธุ์สัตว์น้ำอื่น ที่น่าจะมีในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เช่น เต่านา กบ ซึ่งเป็นพันธุ์สัตว์น้ำที่หายากในปัจจุบัน ซึ่งสามารถขอสนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำได้จากศูนย์พัฒนา และวิจัยประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6. พันธุ์ปลาที่เหมาะสมแก่การปล่อยในเขตอนุรักษ์ของตำบลคลองน้อย คือ ปลาตะเพียน ปละमें ปลาแคด หรือปลาโงะโลง ซึ่งสามารถขอสนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำได้จาก ศูนย์พัฒนา และวิจัยประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี
7. ก่อนการปล่อยพันธุ์ปลาลงสู่ลำคลอง จะต้องทำการอนุบาลปลาในกระชังก่อน เพื่อให้ปลาได้ปรับสภาพให้เข้ากับน้ำที่จะปล่อยได้
8. กฎระเบียบในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ที่น่าจะนำมาใช้ คือ หากเป็นคนนอกพื้นที่ เข้ามาเพื่อจะจับสัตว์น้ำ ควรดำเนินการอย่างเด็ดขาด เช่น การจับดำเนินการตามกฎหมาย
9. ควรมีการทำท่อนกันบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นเขตอนุรักษ์ที่มีความชัดเจน และเพื่อเป็นการป้องกันอาหารลอยไปในที่อื่น

หลังจากการรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนก็เป็นการหาข้อสรุปในการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ การเพิ่มปริมาณพันธุ์ปลาโดยการอนุบาลในกระชังก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงาน ต่อไป

- ส่งตัวแทนเข้าร่วม นำเสนอผลงานวิจัยในระยะที่ 1 ในงานนำเสนอผลงานวิจัยของ ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานี ในวันที่ 29 มิถุนายน 2549 ณ โรงเรียนไชยวิทยา อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะ

- ปัญหาที่เกี่ยวกับกลุ่มผู้เข้าร่วมในส่วนของผู้ใหญ่ในชุมชน ยังไม่ทั่วถึงทั้งตำบล ฉะนั้น หากจะให้ชาวบ้านทำเขตอนุรักษ์เป็นที่ทราบกันอย่างทั่วถึงจะต้องมีการประชาสัมพันธ์เป็นระยะๆ
- จะต้องส่งตัวแทนกลุ่มของกลุ่มเยาวชนรักคลองน้อย เข้าร่วมประชุมสภาตำบล เพื่อร่วมวางแผนในการฟื้นฟูดูแลลำคลองในตำบลคลองน้อย ร่วมกัน

สรุปบทเรียนโดยการใช้กระบวนการ AAR

1. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยระยะที่ 1
- เพื่อร่วมวางแผนเพื่อหาแนวทางในการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ
- เพื่อร่วมกันหาพื้นที่ เพื่อจัดตั้งเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและขยายพันธุ์สัตว์น้ำในตำบลคลองน้อย

2. กระบวนการ

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรม
- ประสานสถานที่จัดประชุม คือ องค์การบริหารส่วนตำบล คลองน้อย
- ติดต่อประสานงานผู้เข้าร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปการดำเนินกิจกรรม

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย โครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วม ของ เยาวชน และชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
- ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชน ตำบลคลองน้อย

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. ทีมวิจัยได้นำเสนอผลจากการดำเนินโครงการวิจัยการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย	1. ทีมวิจัยนำผลการดำเนินโครงการวิจัยระยะที่ 1 ที่ได้ดำเนินการผ่านมาว่าจากการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของคลองในตำบลคลองน้อยทำให้ได้ข้อมูลว่าคลองเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้าน เช่น ด้านกายภาพ ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคมและการพึ่งพาอาศัยกัน
2. ชุมชนได้ทราบผลการดำเนินโครงการวิจัยว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับคลองในคลองน้อย มีปัญหาเรื่อง การสูญพันธุ์ของปลาบางชนิด ความขุ่นใสของน้ำ การใช้ประโยชน์	ซึ่งหลังจากที่ได้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่แนวทางการฟื้นฟูการจัดการคลองในตำบลคลองน้อย คือ การฟื้นฟูเรื่องการใช้ประโยชน์โดยใช้วิธีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในตำบลคลอง
3. ชุมชนและเยาวชนร่วมกันวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในตำบลคลอง	

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
น้อย 4. ชุมชนและเยาวชนร่วมกันหาแนวทางการออกกฎระเบียบในการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ	น้อย 2. ชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยชุมชนและเยาวชนเห็นความสำคัญในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

5. บรรยากาศในการจัดกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมใช้สถานที่ คือ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ซึ่งห้องประชุมเป็นห้องแอร์ บรรยากาศดูเป็นทางการ แต่การพูดคุยระหว่างกลุ่มเยาวชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนเป็นไปด้วยความเป็นกันเอง

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การนำเสนอผลจากการดำเนินโครงการวิจัยในระยะที่ 1 ทำให้ชุมชนเห็นความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยและผลจากการดำเนินกิจกรรมในระยะที่ 1 ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตำบลคลองน้อย
- มีแนวทางการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยนำผลจากการวิจัยระยะที่ 1 มาเป็นฐานข้อมูลในการจัดการ
- มีแนวทางร่วมกันระหว่างชุมชนและเยาวชนในการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยร่วมกัน

7. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

- การดำเนินกิจกรรมและมีการเก็บข้อมูลไว้ตลอดจะทำให้เรามีความชัดเจนในเรื่องข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้วยตัวเอง
- การนำเสนอข้อมูลต่างๆให้เป็นเรื่องที่รับทราบอย่างทั่วถึงกันในชุมชนทำให้เป็นการสร้างแนวร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

8. สิ่งที่ต้องปรับปรุง/แก้ไข

- การนำเสนอของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยเกี่ยวกับความเป็นมาของกลุ่มทุกคนจะเห็นความเป็นขั้นตอนการก่อเกิดกลุ่ม เพียงแต่การนำเสนอช่วงการรวมกลุ่มที่เริ่มทำกิจกรรมด้วยตัวเองเกิดขึ้นและมีบทเรียนอย่างไร

- ช่วงการนำเสนอผลที่ได้จากกิจกรรมข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับลำคลอง ซึ่งยังขาดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัจจัยอื่นๆ ซึ่งในเวทีก็มีการแลกเปลี่ยนกันพอสมควร น่าจะมีการจัดเวทีเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ที่กว้างขึ้นอีกครั้ง

9. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

- ส่งตัวแทนเข้าร่วม นำเสนอผลงานวิจัยในระยะที่ 1 ในงานนำเสนอผลงานวิจัยของ ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุราษฎร์ธานี ในวันที่ 29 มิถุนายน 2549 ณ โรงเรียน ไขยาวิทยา อ.ไขยา จ.สุราษฎร์ธานี

กิจกรรมประชุมอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

วันที่ 5 กันยายน พ.ศ.2549

ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อฝึกอบรมการเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์สัตว์น้ำ
- เพื่อเรียนรู้การอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- a. สมาชิกกลุ่มเยาวชนรักคลองน้อย
- b. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- c. ตัวแทนคณะครู โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- d. ผู้ใหญ่ที่สนใจในชุมชนคลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- a. ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- b. ติดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- c. ติดต่อสถานที่ ที่ใช้ในการประชุม
- d. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- e. สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- a. การอบรมโดยมีผู้บรรยาย
- b. ศึกษาการผสมพันธุ์ปลาพร้อมทดลองปฏิบัติ

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- a. เพื่อฝึกอบรมการเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์สัตว์น้ำ
- b. เพื่อเรียนรู้การอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมการอบรมออกเดินทางจากโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้องในเวลา 8.30 น. โดยผู้เข้าร่วมการอบรมในวันนี้เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 และกลุ่มผู้นำชุมชนที่สนใจ

ในการอบรมการเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์สัตว์น้ำ เริ่มการอบรมในเวลา 9.00 น. โดยการกล่าวถึงความเป็นมาของโครงการการอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมอบรมโดยผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี

ตัวแทนผู้เข้าอบรม : กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรชุมชน ทำค่าย/ฝึกอบรมศึกษาดูงาน และงานวิจัย ซึ่งปี 2547 กลุ่มเยาวชนคลองน้อย ได้ดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชน เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต - ปัจจุบัน ทั้งด้านกายภาพ วัฒนธรรมประเพณี และร่วมหาแนวทางในการฟื้นฟูคลองที่เหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ระหว่างปี 2547 - 2548 จากการสรุปบทเรียนผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชน ทำให้ทีมวิจัยเห็นว่าข้อมูลที่ได้ในการดำเนินกิจกรรม คลองในตำบลคลองน้อยได้เปลี่ยนแปลงไปหลายด้านและส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อค้นพบที่น่าสนใจจากเวทีในหลายชุมชน คือ คนในชุมชนยังมีการใช้ประโยชน์จากการหาสัตว์น้ำในคลองทั้งที่หามาเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและหาเพื่อเป็นรายได้เสริมจึงได้มีการร่วมกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ ต้องกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึง ความสำคัญของคลอง ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร และให้คนหันมาสนใจร่วมดูแลคลองมากขึ้น โดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งจะมีการอนุบาลในกระชัง ก่อนนำไปปล่อยลงคลอง โดยนำเรื่องราวในอดีตเป็นบทเรียนเนื่องด้วยในอดีตคลองน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ ของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำคนในชุมชนให้ความสำคัญในการดูแลคลอง หากมีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและทำกิจกรรมร่วมกันทั้งการวางกฎกติกาในการร่วมดูแลคลองซึ่งเป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการคลองร่วมกันในชุมชนและเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาคลองในตำบลคลองน้อยให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

ทางกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย จึงจัดโครงการอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและอนุบาลสัตว์น้ำให้แก่ สมาชิกทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ผู้ที่สนใจ และที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อเป็นการสร้างฐานความรู้ในการเพิ่ม ขยาย และอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำในตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการวิจัยที่ดำเนินกิจกรรมโดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. สำนักงานภาค) ซึ่งเป็นโครงการวิจัยที่เน้นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก และการดำเนินกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ทำเพื่อฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยกิจกรรมหนึ่งใน

โครงการวิจัย คือ การเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำและกระบวนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ เริ่มต้นจากการศึกษาพันธุ์สัตว์น้ำที่มีในคลองน้อย และสัตว์น้ำที่เคยมี รวมถึงศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์น้ำแต่ละชนิด การขยายพันธุ์ การเพาะพันธุ์ การอนุบาล แหล่งที่อยู่อาศัย การอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจึงเป็นกิจกรรมที่ทีมวิจัยและผู้สนใจต้องเรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานในการขยายพันธุ์สัตว์น้ำแต่ละชนิด จึงเกิดเป็นโครงการอบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ จึงเกิดขึ้น และวันนี้เป็นโอกาสที่พวกเราทุกคนได้เข้ามาอบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี

วัตถุประสงค์ในการจัดอบรม คือ

1. เพื่อฝึกอบรมการขยายพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำจากเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ
2. เพื่อให้สมาชิกและทีมวิจัยได้เข้าใจกระบวนการเพาะพันธุ์และการอนุบาลสัตว์น้ำอย่างถูกต้อง

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี นางสาวสุวิภา บานเย็น : สวัสดิ์ค่อน้องนักเรียนทุกคนที่เข้าอบรมการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในวันนี้ ดีใจค่ะที่เห็นเด็กนักเรียนรุ่นใหม่มีความสนใจในเรื่องราวของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และดีใจที่เห็นเด็กๆ ให้ความสำคัญกับความเปลี่ยนแปลงของลำน้ำซึ่งเป็นหัวใจหลักของชุมชน และเชื่อว่าน้องๆ จะเป็นกำลังหลักในการเปลี่ยนแปลงให้ชุมชนหันมาให้ความสำคัญกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

ก่อนอื่นขอแนะนำศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด สุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นสถานที่ในการฝึกอบรมของวันนี้ ประวัติศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี มีประวัติสืบเนื่องจากการที่ พณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ครั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเดินทางไปเยือนญี่ปุ่น ดังรายละเอียด คือ

4-10 พฤศจิกายน 2524 พณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไปเยือนญี่ปุ่นซึ่งในครั้งนั้นท่านอธิบดีกรมประมง (น.ท.สว่าง เจริญผลรณ) ได้ดำเนินการติดต่อขอความช่วยเหลือทางด้านการประมงจากรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อให้ความร่วมมือในการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด 2 แห่งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสุราษฎร์ธานี (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์พัฒนาประมงน้ำจืด) และสถานีประมงน้ำจืด 1 แห่งที่จังหวัดตรัง

9-18 กุมภาพันธ์ 2525 รัฐบาลญี่ปุ่นส่งคณะทำงานมาหาซื้อเท็จจริงและกรมประมงได้ซื้อที่ดินในเขตตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน จำนวน 603 ไร่เศษ

10-13 เมษายน 2525 คณะสำรวจมาออกแบบก่อสร้าง และวางศิลาฤกษ์ โดย นายณรงค์ วงศ์วรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

29 ตุลาคม 2525 รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือแก่กรมประมง 120 ล้านบาท รัฐบาลไทย
สมทบอีก 40 ล้านบาท รวม 160 ล้านบาท ส่วนที่เป็นของศูนย์ฯ สุราษฎร์ธานีได้รับการ
สนับสนุนจากรัฐบาลญี่ปุ่น 52.29 ล้านบาท และรัฐบาลไทยสมทบอีก 15 ล้านบาท รวม 67.29
ล้านบาท การก่อสร้างเริ่มตั้งแต่มกราคม พ.ศ. 2526 แล้วเสร็จเมื่อเมษายน พ.ศ. 2527

1 พฤศจิกายน 2528 ได้เริ่มดำเนินการผลิตพันธุ์ปลา

27 ตุลาคม 2528 ทำพิธีเปิดศูนย์ฯ เป็นทางการ โดย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ภารกิจหลักของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี มีหน้าที่รับผิดชอบหลัก คือ

1. ดำเนินการทดลองค้นคว้าวิจัยทางด้านวิชาการเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการประมงและ
ถ่ายทอดไปสู่เกษตรกรต่อไป
2. ปฏิบัติงานด้านผลิตพันธุ์สัตว์น้ำจืดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและใกล้สูญพันธุ์
3. ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำในแหล่งน้ำ ธรรมชาติในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ระนอง และพังงาและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกร
4. บำรุงและปรับปรุงแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยการเพิ่มผลผลิตทางการประมง
5. ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการแก่เจ้าหน้าที่เกษตรกรและนักเรียนนักศึกษาตาม
แผนงานโครงการต่าง ๆ
6. ให้บริการทางด้านวิชาการ ให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาคาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดแก่
เกษตรกรทั้งในและนอกสถานที่
7. ตรวจสอบรับรองโรงเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำจืดตามมาตรฐานการปฏิบัติทางประมงที่ดีของ
หน่วยผลิตสัตว์น้ำ สังกัดสำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด
8. ตรวจสอบรับรองฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดตามมาตรฐานขั้นปลอดภัย (Safety level) และ GAP
9. เฝ้าระวังคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

สำหรับวันนี้จะมีเจ้าหน้าที่มาฝึกอบรมให้กับน้องๆ ทั้งหมด 4 ท่าน เป็นวิทยากรที่มีความ
เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน ซึ่งจะมาให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะพันธุ์ ขยายพันธุ์ และการอนุบาลพันธุ์
สัตว์น้ำที่มีในศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเนื้อหาในการอบรม คือ ความ
เป็นมาของแม่น้ำตาปี การเพาะพันธุ์ปลาดุก การขยายพันธุ์กุ้งแม่น้ำ และสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่
ส่งผลต่อพันธุ์สัตว์น้ำ

วิทยากร 4 ท่าน คือ

- นายพนพล จินดาพันธ์
- นายธีรวัฒน์ สัมถมานะ
- นายนิติกร ผิวพ่อง
- นางสาวสุธาทิพย์ ทิพย์วงศ์

เริ่มการฝึกอบรมโดยการกล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของแม่น้ำตาปี โดยคุณ
ธีรวัฒน์ สัมถวนานะ : ความเป็นมาของแม่น้ำตาปี คือ แม่น้ำตาปีเป็นชื่อที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2458 และได้กระทำคำสั่งประกาศเป็นทางการโดยมี มหาอำมาตย์โท พระยามหาอำมาตยาธิบดี เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ลงนามในประกาศ ณ วันที่ 29 สิงหาคม 2458 เดิมแม่น้ำตาปี มีชื่อว่า " แม่น้ำหลวง" เพราะต้นกำเนิดของแม่น้ำสายนี้อยู่ที่ภูเขาหลวงซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดของทิวเขานครศรีธรรมราช อยู่ในเขตพื้นที่ อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ไหลผ่านอำเภอฉวาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านอำเภอพระแสง อำเภอบ้านนาสาร อำเภอเคียนซา อำเภอพุนพิน และไหลออกสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นแม่น้ำสายยาวที่สุดของภาคใต้

เนื่องจากแม่น้ำหลวง มีความยาวมาก ชาวพื้นเมือง จึงเรียกชื่อแม่น้ำสายนี้ต่างกันออกไปตามตำบลที่ไหลผ่าน เช่น เรียกแม่น้ำท่าข้าม แม่น้ำบ้านดอน ประกอบกับแม่น้ำสายนี้เป็นแม่น้ำที่ใหญ่กว่าแม่น้ำใด ๆ ในพระราชอาณาจักรมณฑลพิษณุใต้ ที่ลุ่มแม่น้ำสายนี้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีความสำคัญแก่การเพาะปลูกและค้าขาย นับเป็นแม่น้ำสำคัญมากสายหนึ่งของอาณาจักรสยาม ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระตำหนักสวนสราญรมย์ ที่ท่าข้ามเมืองสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2458 จึงมีพระราชดำรัสว่า เห็นสมควรจะให้มีชื่อไว้เป็นหลักฐานตลอดทั้งลำน้ำ เพื่อให้เป็นการสะดวก แก่ประชาชน และวิชาภูมิศาสตร์สืบไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานชื่อแม่น้ำสายนี้ว่าแม่น้ำตาปีโดยนับตั้งแต่ปากน้ำออกทะเล ถึงเกาะปราบ ขึ้นไปถึงเมืองสุราษฎร์ธานี ถึงปากแม่น้ำพุมดวง (ที่อำเภอพุนพิน ตรงบริเวณตอนเหนือของสะพานรถไฟพระจุลจอมเกล้าไปเล็กน้อย) ตั้งแต่ ปากแม่น้ำพุมดวงขึ้นไปถึงปากคลองสินปุนไปถึงคลองกะเปียด ตั้งแต่คลองกะเปียดขึ้นไปถึงลำน้ำบันไดสามชั้นบนสันเขาหลวงซึ่งเป็นต้นน้ำ

พร้อมกันกับการพระราชทานชื่อแม่น้ำตาปี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานชื่อเมืองไชยา (ที่บ้านคอน) เป็นเมืองสุราษฎร์ธานี คล้ายกับชื่อแม่น้ำตาปี และเมือง สุรัฎฐ (สุราษฎร์) ในประเทศอินเดีย ซึ่งแม่น้ำตาปีคิตั้งต้นจากภูเขาหัตตปุระไหลลงสู่มหาสมุทรอินเดียทางอ่าวแควมเบย์ และริมฝั่งซ้ายของปากแม่น้ำนี้มีเมืองชื่อว่าสุรัฎฐ ตั้งอยู่ สภาพของเมืองทั้งสองคล้ายคลึงกัน ประกอบกับทรงทราบว่า ชาวเมืองสุราษฎร์เป็นผู้มีคุณธรรม ยึดมั่นในหลักพระพุทธศาสนา

สอดคล้องกับความหมายของสุราษฎร์ธานี พร้อมกันนี้ ได้ทรงพระราชทานนามพระตำหนักที่ชาวเมืองสร้างถวายเป็นที่ประทับบนควนท่าข้ามว่า สวนสราญรมย์ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์

แม่น้ำหลวงหรือแม่น้ำตาปี เคยใช้เป็นเส้นทางข้ามคาบสมุทรมาจากทะเลอันดามันมาสู่อ่าวไทยมาในอดีต มีเส้นทางที่สำคัญอย่างน้อย 4 เส้นทาง คือ

1. จากทุ่งตึกผ่านทางคลองไหล ผ่านมาทางเขาสก เข้าคลองพุมดวง เข้าแม่น้ำตาปี และมาออกที่อ่าวบ้านดอน

2. ผ่านทางคลองชะอุ่น คลองสก คลองพุมดวง แม่น้ำตาปี แล้วออกทางอ่าวบ้านดอน

3. จากคลองปกาสัย ผ่านคลองโตรม คลองอิปัน ออกแม่น้ำตาปี แล้วต่อมาออกอ่าวบ้าน

ดอน

4. จากคลองท่อมผ่านคลองสินปุน ออกแม่น้ำตาปี และอ่าวบ้านดอน

แม่น้ำตาปี เกิดจากเทือกเขาหลวงในอำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ไหลผ่านอำเภอลวง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ไหลผ่านอำเภอบ้านนาสาร อำเภอเวียงสระ อำเภอพระแสง อำเภอพุนพิน และอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไหลออกสู่ทะเลที่อ่าวบ้านดอน แม่น้ำตาปี ยาวประมาณ 232 กิโลเมตร มีคลองสาขาที่สำคัญ 6 สาย ได้แก่

คลองสินปุน ต้นน้ำอยู่ในเขตจังหวัดกระบี่ ไหลมารวมกับแม่น้ำตาปี ทางฝั่งซ้ายในตำบลสินปุน อำเภอพระแสง

คลองอิปัน ต้นน้ำมาจากอำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ไหลมารวมกับแม่น้ำตาปีทางฝั่งซ้ายในตำบลสินปุน อำเภอพระแสง

คลองพุนพิน แยกจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำตาปี ใกล้สะพานรถไฟพระจุลจอมเกล้า ตำบลท่าข้าม อำเภอพุนพิน ไปออกทะเลที่อ่าวบ้านดอน

คลองท่ากูบ ต้นน้ำมาจากบ้านขุนทะเล ไหลมารวมกับแม่น้ำตาปีทางฝั่งขวา

คลองมะขามเตี้ย ต้นน้ำมาจากบึงขุนทะเล ไหลมารวมกับแม่น้ำตาปี ทางฝั่งขวาใกล้ตลาดบ้านดอน อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

คลองขวาง แยกจากฝั่งซ้ายตรงกันข้ามกับหน้าตลาดบ้านดอน อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ไปบรรจบกับคลองพุนพิน ที่ตำบลลิเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คุณนพดล จินดาพันธ์ : สวัสดีครับน้องๆทุกคน วันนี้ผมจะมาอธิบายเกี่ยวกับการขยายพันธุ์ปลาครับและการเพาะเลี้ยงปลา

1. ข้อแนะนำในการสังเกตว่าปลาเป็นโรค

- เบื่ออาหาร
- การเคลื่อนไหวผิดปกติ
- ลักษณะภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงไป

- มีแผลตามตัว
  - มีรอยขีดหรือเป็นจุดแดงๆ
  - มีลักษณะรูปร่าง หรือสีที่เปลี่ยนแปลงไป
  - เหงือกจะซีด บางส่วนขาดหายไป
  - มีการจับเมือกออกมาทางผิวหนังมาก
  - การบวมที่ท้อง
  - การเปลี่ยนแปลงรูปร่างและหน้าที่ของเนื้อเยื่อ
2. ข้อควรปฏิบัติเมื่อปลาแสดงอาการป่วยหรือกรณีที่ปลาเป็นโรค
- ลดปริมาณอาหาร หรืองดให้อาหาร
  - ใช้ปูนขาว 60 กิโลกรัม / ไร่ หรือ เกือบ 200 – 300 กิโลกรัม / ไร่
  - ใช้ยาปฏิชีวนะในกรณีที่จำเป็น
  - ผึ่งหรือเผาปลาที่ตาย ป้องกันการแพร่กระจายของโรค
  - พบปลาที่เลี้ยงเป็นโรคควรรายงานเจ้าหน้าที่ประมง
  - เปลี่ยนถ่ายน้ำในกรณีที่จำเป็นไม่เกิน 1 ใน 3 ของปริมาณน้ำทั้งหมด
  - ไม่ถ่ายน้ำจากบ่อปลาที่เป็นโรคลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ
  - ไม่ควรฆ่าเชื้อโรคในน้ำ ด้วยคลอรีนก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ
3. โรคที่เกิดจากปัจจัยอื่นๆ
- ขาดออกซิเจนในบ่อเลี้ยง
  - ความเป็นกรด ต่าง ของน้ำ
  - สารพิษในน้ำ
  - ปริมาณคลอรีนในน้ำ
  - ปริมาณโลหะหนักในน้ำ
  - อุณหภูมิที่ผิดปกติ
  - การผิดปกติเนื่องจากการทำงานจากอวัยวะภายใน
  - การเกิดไขมันพอกตามอวัยวะภายใน
  - การขาดวิตามิน
  - โรคฟองอากาศ
4. การระวังป้องกันไม่ให้เกิดโรคในปลา
- การเตรียมบ่อ / สถานที่เลี้ยงก่อนการเลี้ยงปลา
  - การลำเลียงขนส่ง
  - ปลูกปลาใช้ยาเกลือ 5- 10 มิลลิกรัมค่อน้ำ 1 ลิตร

คุณนิตกร ผิวฝ่อง : สวัสดีครับน้องๆทุกคน วันนี้ผมจะมาพูดเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่มีอยู่ในแม่น้ำตาปีนะครับ

1. ปลาพวง(ปลาเบ้า) เป็นปลาที่มีรสชาติดี เป็นปลาที่ชอบกินลูกกะเบาะ ทำให้คนที่กินปลาพวงที่กินลูกกะเบาะเข้าไปจะมีอาการมันเมา
2. ปลาแขยง
3. ปลาเค้าดำ / ปลาทก
4. ปลาทราย / ปลาสะตือ ลักษณะคล้ายปลาทรายแต่มีจุดแดงอยู่ที่หลัง
5. ปลาเม็ง ไม่ได้อยู่ในแม่น้ำ แต่มักจะอยู่ในหนอง ในพรุ ใกล้ๆแม่น้ำ ลักษณะคล้ายประหลาดๆ เจริญจะมีพิษ
6. ปลาช่อน / ปลาช่อนงูเห่า มีเกล็ดสีดำแซมด้วยสีขาว
7. ปลามังกร / ปลาตะพัด เป็นปลาสวยงามที่นิยมเลี้ยงไว้ดูเล่น

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- ประชุมประจำเดือนกันยายน เพื่อสรุปกิจกรรมและวางแผนการดำเนินกิจกรรมในวันที่ 9 กันยายน 2549 ณ บ้านแดง เด็กหญิงศิริณา แก้วสืบ

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีจำนวนมากทำให้การแลกเปลี่ยนในแต่ละช่วงในเวลานาน ทำให้กิจกรรมเกินเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ดำเนินรายการควรช่วยดูประเด็นการถามก่อนจะให้ท่านวิทยากรตอบเพราะจะได้ตอบครั้งเดียว

บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

- เพื่อฝึกอบรมการเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์สัตว์น้ำ
- เพื่อเรียนรู้การอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ

2. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ มีวิทยากรบรรยายในแต่ละเรื่องและมีการดูตัวอย่างการผสมพันธุ์ ซึ่งผู้เข้าร่วมสามารถทดลองได้ด้วย และนำความรู้ที่ได้กลับมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ

- สมาชิกกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- ตัวแทนคณะครูโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- ผู้ใหญ่ที่สนใจในชุมชนคลองน้อย

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. ได้ความรู้เกี่ยวกับแม่น้ำตาปีซึ่งเป็นแม่น้ำสายใหญ่ซึ่งมีลักษณะทางภูมิณเวศน์คล้ายกับลำคลองในคลองน้อย 2. มีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ปลาพื้นเมืองในเขตแม่น้ำตาปี ธรรมชาติของปลาแต่ละชนิดและอาหารของปลาแต่ละชนิด 3. เรียนรู้วิธีการผสมพันธุ์ปลาที่สามารถทำได้ด้วยตัวเอง 4. เรียนรู้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี 5. ได้ความรู้เกี่ยวกับปลาในทางวิทยาศาสตร์ต่างๆ	1. มีวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องต่างๆและเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนซักถามได้ตลอดช่วงเวลาที่มีการพูดคุยกันในเวที 2. มีการแลกเปลี่ยน - ซักถามเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆให้ชัดเจนก่อนที่จะมีการพูดคุยเรื่องอื่น

5. บรรยายภาคในการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมในรูปแบบการบรรยายจากท่านวิทยากรและนำศึกษาให้เห็นภาพจริงคือการสาธิตวิธีการผสมพันธุ์ปลา ดูลักษณะปลาแต่ละชนิดมีลักษณะ

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- ได้เรียนรู้วิธีการผสมพันธุ์ปลาคูโดยวิธีผสมเทียม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับปลาอื่นๆได้
- ได้เรียนรู้ประวัติแม่น้ำตาปีอย่างละเอียดซึ่งไม่เคยได้รู้มาก่อน

- ได้รู้จักปลาที่ใกล้สูญพันธุ์และปลาที่เข้ามาอยู่ในท้องถิ่น โดยมีความรู้ที่จะต้องบอกกล่าวกันต่อไปว่าปลาชนิดไหนจะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ
- เรียนรู้คุณภาพน้ำที่ตรวจสอบโดยห้องแล็บซึ่งใช้ตัวอย่างน้ำมาทำปฏิกิริยากับสารเคมีต่างๆ

7. สิ่งที่ต้องการปรับปรุงแก้ไข

- สถานที่จัดกิจกรรมเป็นห้องประชุมของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดูเป็นทางการการเล่นเกมส์กันเวลาระหว่างเปลี่ยนวิทยากรทำเล่นยากพอสมควร

8. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

- ประชุมประจำเดือนกันยายน เพื่อสรุปกิจกรรมและวางแผนการดำเนินกิจกรรมในวันที่ 9 กันยายน 2549 ณ บ้านแดง เด็กหญิงศิริณา แก้วสืบ

กิจกรรมการทำกระชังปลา ครั้งที่ 1

วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2549

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกระชังปลา
- ทำกระชังปลา หน้า องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- พี่ๆ เจ้าหน้าที่กองช่าง อบต.คลองน้อย

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่ / ซื่ออุปกรณ์ทำกระชัง
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

5. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การประชุมโดยพูดคุยวงใหญ่
- ลงมือทำกระชัง

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- การประชุมวงใหญ่
- ร่วมกันทำกระชังปลา

7. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

วันนี้เริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกระชัง การทำกระชังปลา ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย จะทำทั้งหมด 5 กระชัง เพื่อเป็นการอนุบาลปลาก่อนการปล่อยลงสู่คลองต่อไป ซึ่งกระบวนการอนุบาลทางเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยและทีมวิจันโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยจะเป็นผู้ดูแล ในเรื่องการให้อาหาร

ปลาขณะที่ยังอยู่ในกระชัง จะมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้ในช่วงวันธรรมดาและช่วงวันหยุดจะมีน้องๆ ทีมวิจัยแะเวียนมาดูแลบันทึกการเปลี่ยนแปลงของปลาขณะที่อนุบาลในกระชัง จากนั้นจึงลงมือทำกระชังปลา

วิธีการ คือ

1. ตัดไม้ไผ่ขนาดกว้างยาว 3 เมตร จำนวน 4 อัน ต่อ 1 กระชัง
2. ตัดเย็บตาข่ายขนาด 4*4 ตารางเซนติเมตร
3. นำตาข่ายมามัดติดกับไม้ไผ่และทุบลอยน้ำ ก่อนนำลงน้ำ

8. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- ประสานศูนย์พัฒนาและวิจัยประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อทราบวันที่จะสามารถจัดอบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลปลา เพื่อประสานผู้เข้าร่วมจากในส่วนของชุมชนต่อไป
- ประสานผู้เข้าร่วมกิจกรรมเวทีเครือข่ายเยาวชนในวันที่ 1 – 3 กันยายน 2549 เพื่อพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกันอีกครั้ง
- ประชุมประจำเดือนครั้งต่อไป จัดขึ้นในวันที่ 9 กันยายน 2549 ณ บ้านพี่แดง

9. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การดำเนินกิจกรรมครั้งนี้เป็นการลงมือทำกระชังซึ่งเด็กๆ ไม่มีความชำนาญในการตัดไม้ไผ่ เลยทำให้หลายคนได้บาดเจ็บกลับบ้านไปด้วย

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

มีความเหมาะสม คือ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อลงมือทำกระชังปลาเพื่ออนุบาลพันธุ์ปลา ก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลองในบริเวณหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ มีความเหมาะสม เป็นสนามหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
 ช่วงเวลา เป็นช่วงเวลาเช้า-เที่ยง อากาศไม่ร้อนมาก
 งบประมาณ มีความเหมาะสม ใช้จ่ายได้ตามงบที่ตั้งไว้

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ
 -เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
 เยาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
 - พี่จากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย / ที่ปรึกษากลุ่ม

4. กระบวนการที่ใช้

- ใช้การวางแผนโครงสร้างกระชังก่อนลงมือทำ

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
1. ความร่วมมือกันของชุมชนและกลุ่มเยาวชน	1. เรื่องที่มันเป็นสิ่งที่สนใจร่วมกันทั้งเยาวชนและชุมชน
2. เกิดกระชังสำหรับการอนุบาลปลา	2. เพราะมีแนวคิดในเรื่องการเพิ่มปริมาณพันธุ์ปลาซึ่งจะต้องมีวิธีการอนุบาลก่อนการปล่อย เพราะจะทำให้ปลาปรับตัวกับแหล่งน้ำได้

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การลงมือทำสิ่งที่ไม่ได้วางแผนก่อนต้องทำให้เสียเวลาของผิคลองถูก

7. ข้อเสนอแนะ / เสี่ยงสะท้อนจากเวที

การวางแผนอย่างละเอียดก่อนลงมือปฏิบัติจะทำให้เจอข้อผิดพลาดน้อยที่สุด

กิจกรรมการทำกระชังปลา ครั้งที่ 2

วันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2549

ณ บ้านแดง เด็กหญิงศิริณา แก้วสืบ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกระชังปลา
- ทำกระชังปลา หน้าบ้านแดง เด็กหญิงศิริณา แก้วสืบ

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ
เยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่ / ซื่ออุปกรณ์ทำกระชัง
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การประชุมโดยพูดคุยวงใหญ่
- ลงมือทำกระชัง

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- การประชุมวางแผนโดยใช้กระบวนการพูดคุยวงใหญ่
- ร่วมกันทำกระชังปลา

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

วันนี้เริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำกระชัง การทำกระชังปลา ณ บ้านแดง เด็กหญิงศิริณา แก้วสืบ จะทำทั้งหมด 2 กระชัง เพื่อเป็นการอนุบาลปลาก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลองต่อไป ซึ่งกระบวนการอนุบาลที่มิวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยจะสลับกันมาช่วยดูแลโดยมีแดงเป็นผู้ดูแลเป็นหลัก ในเรื่องการให้อาหารปลาขณะที่เลี้ยง

ในกระชัง แต่ง เป็นผู้ให้อาหารอยู่เป็นหลักและบันทึกการเปลี่ยนแปลงของปลาขณะที่ย่อนบาล
ในกระชังจากนั้นจึงลงมือทำกระชังปลา

วิธีการ คือ

8. ตัดไม้ไผ่ขนาดกว้างยาว 3 เมตร จำนวน 4 อัน ต่อ 1 กระชัง

9. ตัดเย็บตาข่ายขนาด 4*4 ตารางเซนติเมตร

10. นำตาข่ายมามัดติดกับไม้ไผ่และทูลอยน้ำ ก่อนนำลงน้ำ

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- ประสานศูนย์พัฒนาและวิจัยประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อประสานผู้เข้าร่วมจากในส่วนของชุมชน
- ประสานผู้เข้าร่วมกิจกรรมเวทีเครือข่ายเยาวชนในวันที่ 1 – 3 กันยายน 2549 เพื่อพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกันอีกครั้ง
- ประชุมประจำเดือนครั้งต่อไป จัดขึ้นในวันที่ 9 กันยายน 2549 ณ บ้านพี่แดง

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การดำเนินกิจกรรมครั้งนี้เป็นการลงมือทำกระชังซึ่งเด็กๆไม่มีความชำนาญในการตัดไม้ไผ่ เลขทำให้หลายคนได้บาดเจ็บกลับบ้านไปด้วย

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

มีความเหมาะสม คือ เป็นการจัดการกิจกรรมเพื่อลงมือทำกระชังปลาเพื่ออนุบาลพันธุ์ปลา ก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลองในบริเวณหน้าบ้านแดง เด็กหญิงศิริินภา แก้วสืบ

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ มีความเหมาะสม เป็นลานบ้านแดง เด็กหญิงศิริินภา แก้วสืบ

ช่วงเวลา เป็นช่วงเวลาเช้า –เที่ยง อากาศไม่ร้อนมาก

งบประมาณ มีความเหมาะสม ใช้จ่ายได้ตามงบที่ตั้งไว้

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ

- ทีมวิจัย โครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของ ชาวชนและชุมชน ต. คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ผู้สนใจกิจกรรมการวิจัย
- ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

4. กระบวนการที่ใช้

- ใช้การวางแผนโครงสร้างกระชังก่อนลงมือทำ

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
1. ความร่วมมือกันของชุมชนและกลุ่มเยาวชน ในการช่วยกันดูแลทรัพยากรธรรมชาติใน ชุมชน	1. เรื่องที่ว่าเป็นสิ่งที่สนใจร่วมกันทั้ง ชาวชนและชุมชน
2. มีกระชังสำหรับการอนุบาลปลาก่อนการ ปล่อยลงสู่ลำคลอง	2. เพราะมีแนวคิดในเรื่องการเพิ่มปริมาณ พันธุ์ปลาซึ่งจะต้องมีวิธีการอนุบาลก่อนการ ปล่อยเพราะจะทำให้ปลาปรับสภาพกับ แหล่งน้ำได้

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การวางแผนเกี่ยวกับโครงสร้างกระชังก่อนลงมือทำจะทำให้งานมีข้อผิดพลาดน้อยที่สุด และไม่ควรคิดคนเดียว ต้องช่วยกันคิดทั้งกลุ่ม

กิจกรรมจัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์

วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2549

ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อบันทึกข้อมูลการจับปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำของกลุ่มคนทำการประมงในเขตตำบลคลองน้อย
- เพื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำก่อนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ลำคลองในเขตพื้นที่อนุรักษ์

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- ที่ปรึกษางานวิจัย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- ติดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ติดต่อสถานที่ ที่ใช้ในการประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- ที่ปรึกษาโครงการวิจัยช่วยทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ
- ใช้กระบวนการแบ่งกลุ่มย่อย
- นำเสนอกลุ่มใหญ่และร่วมกันหาข้อสรุป
- สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- ช่วยกันคิดแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ
- วางกลุ่มเป้าหมายในการที่จะใช้แบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มต้นการดำเนินกิจกรรมเวลา 10.00 น. โดยการชวนคุยเกี่ยวกับการจัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ

- ทำไมต้องจัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ
- แบบบันทึกการจับสัตว์น้ำควรมีอะไรบ้าง
- กลุ่มเป้าหมายที่จะเป็นผู้จัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ

ระดมความเห็นเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

- จัดเวทีโฟกัสกรุ๊ปกลุ่มประมงในตำบลคลองน้อย
- จัดเวทีเปรียบเทียบโดยกลุ่มตัวอย่างในชุมชนคลองน้อย
- จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงปริมาณพันธุ์น้ำ
- จัดเวทีติดตามความเปลี่ยนแปลง
- ติดตามความเปลี่ยนแปลงโดยใช้แบบสอบถาม

แบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำจะต้องทำให้เห็นภาพของความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน โดย จะต้องมีการบันทึกการจับก่อนการเริ่มปฏิบัติการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย

แบบบันทึกการจับสัตว์น้ำควรมีอะไรบ้าง

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบบันทึก เช่น ชื่อ – สกุล เพศ อายุ ที่อยู่ อาชีพหลัก
2. ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำ
  - ชนิดของสัตว์น้ำที่จับได้
  - ปริมาณของสัตว์น้ำที่จับได้
  - การใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ
  - การใช้ประโยชน์ เช่น การขาย การนำมาประกอบอาหาร
3. ระยะเวลาบันทึกข้อมูลน่าจะมีระยะเวลาพอที่จะเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงได้คือ 1 เดือนเป็นอย่างต่ำ

กลุ่มเป้าหมายที่จะใช้แบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ แบ่งเป็นเป้าหมายหลัก และ รอง

- เป้าหมายหลัก คือ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง
- เป้าหมายรอง คือ กลุ่มคนที่ใช้เวลาว่างในการจับสัตว์น้ำ

ข้อคำถามที่ใช้และรูปแบบของบันทึกการจับสัตว์น้ำที่ได้วันนี้จะมีการนำไปพูดคุยปรึกษากับผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์อีกครั้ง โดยมอบหมายให้พี่เก้ ไปพูดคุยเพิ่มเติมกับ พี่สุกัญญา สุสุพันธ์ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นสุราษฎร์ธานี

หลังจากพักรับประทานอาหารกลางวันมีประเด็นที่จะต้องพูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรม
ในระยะต่อไปของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย คือ

1. กิจกรรมหลังได้แบบบันทึกที่สมบูรณ์ ข้อสรุป คือ นำแบบบันทึกที่สมบูรณ์มามอบให้กับ
ทีมวิจัยเพื่อนำไปให้กับกลุ่มเป้าหมายในวันที่ 5 มิถุนายน 2549
2. กิจกรรมอบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำที่วางไว้ คือ วันที่ 5 มิถุนายน 2549 ณ
ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด สุราษฎร์ธานี มีเรื่องที่ต้องเตรียมการ คือ
  - ผู้เข้าร่วม เนื่องจากจะต้องนำทีมวิจัยทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรมและในวันที่ 5
มิถุนายน 2549 เป็นวันเปิดเรียน ทางผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทอนหล้าปล้องเลยมี
ข้อเสนอให้นำนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาทั้ง 3 ระดับ ซึ่งเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มี
ประโยชน์และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งได้ข้อตกลงเห็นด้วยกับข้อเสนอ
ของท่านผู้อำนวยการ และมีทีมผู้ใหญ่ในชุมชนสนใจที่จะเข้าร่วมด้วย 4-5 คน
  - การเดินทาง ใช้วิธีการเช่ารถมารับ – ส่ง ผู้เข้าร่วม จากโรงเรียนบ้านทอน
หล้าปล้อง ถึง ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด สุราษฎร์ธานี
  - การจัดการเรื่องอาหารกลางวัน ใช้วิธีซื้อข้าวห่อเข้าไปทาน เนื่องจากที่ศูนย์ฯ
ไม่มีบริการจัดทำอาหารสำหรับผู้เข้าไปใช้สถานที่
  - แบ่งหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการ

- มุก ทิพย์วรรณ   ตรีมาลา   มีหน้าที่พิธีกรดำเนินรายการ
- มั่น ทิศนวรรณ   แสงจันทร์   มีหน้าที่จัดบันทึกการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด
- แดง ศิริณา   แก้วสืบ   รับผิดชอบของที่ระลึกสำหรับท่านวิทยากร

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- จัดเวทีอบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ ในวันที่ 5 กันยายน 2549 ณ
ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- นำแบบบันทึกไปแจกจ่ายให้กับกลุ่มเป้าหมายพร้อมอธิบายที่ไป ที่มาของแบบบันทึก
ในวันที่ 5 กันยายน 2549

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะ

- การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นในการที่จะต้องทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำมีตรงกัน
หากแต่การคิดข้อคำถามที่ควรใช้ในแบบบันทึกยังไม่มีข้อตกลงที่แน่นอนจึงต้องนำแบบบันทึก
ที่ได้ปรึกษากับผู้ที่ชำนาญอีกครั้ง

บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

ความหวังในการจัดกิจกรรม คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบระหว่างช่วงก่อนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำและหลังจากการปล่อยปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ

2. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ การระดมความคิดเห็นในวงใหญ่มีการใช้ Mind Map ช่วยจับประเด็นในการพูดคุย

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วม คือ ทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน พร้อมทั้งกลุ่มเพื่อนๆที่สนใจในการดำเนินกิจกรรม

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด (เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. ทำให้ได้แนวทางในการจัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ 2. มีแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับนำมาเปรียบเทียบก่อน – หลัง จากมีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำในลำคลอง	1. มีการพูดคุยเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดทำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำ ซึ่งมีไว้ในแผนกิจกรรมของโครงการวิจัยที่วางไว้ 2. มีการระดมความคิดเห็นในวงใหญ่ทำให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง 3. มีคนนำคุยและจับประเด็นพร้อมสรุปประเด็นตลอดการพูดคุย

5. บรรยากาศในการจัดกิจกรรม

บรรยากาศในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ใช้สถานที่ประชุม คือ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ซึ่งช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม นักเรียนคนอื่นๆต่างมีชั่วโมงเรียนทำให้ไม่มีเสียงรบกวน

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- เข้าใจในความสำคัญของการจัดทำแบบบันทึกการจับพันธุ์สัตว์น้ำในตำบลคลองน้อย เพื่อเป็นการเปรียบเทียบปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำก่อน – หลัง จากมีการดำเนินกิจกรรมเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

7. สิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

- กิจกรรมที่จะต้องระดมความคิดเห็น ควรเปิดโอกาสให้คนอื่นๆที่นอกเหนือที่มวิจัยเข้าร่วมได้ เพราะจะทำให้ได้ความคิดเห็นที่หลากหลายและกว้างมากขึ้น

8. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

มีความเหมาะสม คือ มีการวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป พร้อมทั้งการนำแบบบันทึกการจับสัตว์น้ำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้

กิจกรรมประชาสัมพันธ์ โดยการเข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้าน หมู่ที่ 5

วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2549

ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

1. เพื่อแลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมระหว่างทีมวิจัยกับชุมชน
2. เพื่อแรงจูงใจให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการดูแลคลอง
3. เพื่อเผยแพร่การดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยให้ชุมชนได้รับทราบ

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประชาชนหมู่ที่ 5 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ผู้ใหญ่บ้าน และ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย หมู่ที่ 5
- ตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานกับทางผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 เพื่อเข้าร่วมประชุม
- ประชุมร่วมกันอีกครั้งเพื่อกำหนดสิ่งที่จะประชาสัมพันธ์และนัดแนะเวลา สถานที่
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

5. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- ใช้วิธีการนำเสนอโดยมีภาพประกอบ
- แลกเปลี่ยนซักถามกลุ่มใหญ่
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไปร่วมกัน

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- นำเสนอการทำกิจกรรมที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในช่วงต่อไป

7. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

ตัวแทนทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยนำเสนอความเป็นมาของโครงการและแผนกิจกรรมที่จะดำเนินในโครงการ คือ

ด้านกายภาพจากการศึกษาข้อมูลของที่มวิจัยพบว่า คลองสายเล็กๆหลายสายในชุมชน ไม่ใสเหมือนในอดีตและไม่สามารถนำมาดื่มกินได้ ใช้ได้เพียงการทำการเกษตรและการอุปโภค เท่านั้น ในส่วนของพันธุ์ไม้และปริมาณสัตว์น้ำ ลดน้อยลงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพันธุ์ปลา บางชนิดแทบจะสูญพันธุ์ไปจากตำบล เช่น ปลาทก ปลากระเบนน้ำจืด ปลาสร้อย ปลาสำป้า ปลาฉลาม จากอดีตที่หลายครอบครัวในชุมชนสามารถยืดอกอาชีพจับสัตว์น้ำขายเลี้ยงครอบครัวได้อย่างสบาย แต่ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่จับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้นประกอบกับ น้ำทะเลที่หนุนสูงขึ้นทำให้น้ำในชุมชนมีรสกร่อยและเก็มนานกว่าอดีต ส่งผลให้พันธุ์ไม้และพันธุ์ สัตว์น้ำบางชนิดทนต่อสภาพน้ำเค็มไม่ได้

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปคือ ประเพณีการสวดบางหรือเรียกว่า การสวดกลางบ้านที่เป็นแบบฉบับของชาวคลองน้อยได้ถูกล้มเลิกไป เหลือเพียงการทำบุญ หมู่บ้านที่จัดขึ้นในวันจปึงเดือนและจัดทำในบางหมู่บ้านเท่านั้น ส่วนประเพณีการละเล่นในวัน สงกรานต์ ชุมชนคลองน้อยในอดีต จะมีคณะเพลงบอกเดินร้องเพลงไปตามบ้านต่างๆเพื่อบอกเล่า และร่วมรณรงค์คำหวัขอพรจากผู้ใหญ่ในชุมชน แต่ปัจจุบันเหลือเพียงการจัดงานรื่นเริงและจัดรดน้ำ คำหัวผู้ใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น ในส่วนของประเพณีการลอยแพสะเดาะเคราะห์ ในอดีตมี ความเชื่อเรื่องโชคลาง หากใครดวงไม่ดีมีทุกข์ก็จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยการเชิญพ่อหมอซึ่ง เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นผู้ทำพิธีให้โดยมีการทำเรือแพ ลอยลงสู่คลอง แต่ปัจจุบันประเพณีนี้ก็เริ่มหายไปจากชุมชน

ด้านสังคมในอดีตชุมชนคลองน้อยมีการพึ่งพาอาศัยและเป็นชุมชนที่มีความสามัคคีสูงเนื่อง ด้วยวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่เร่งรีบตามภาวะเศรษฐกิจเหมือนเช่นปัจจุบัน ชุมชนคลองน้อยในอดีต จะแบ่งปัน เกื้อกูล เรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความเป็นพี่น้องสูง เช่น การใช้เรือทำ ให้ต้องเดินทางร่วมกันได้พูดคุยบอกเล่าสารทุกข์และช่วยเหลือกันในชุมชน แม้กระทั่งมะพร้าวใน สวนใครหล่นคนที่ผ่านมาก็สามารถเก็บได้ตามสบาย มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันในชุมชน รวมถึง วิถีเกษตรทำให้ต้องปฏิสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันมาก เช่น การขอแรงลงแขกทำสวนทำไร่ ทำ นา แต่ปัจจุบันเมื่อสภาวะเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปทำให้วิถีความเรียบง่ายกลายเป็นความเร่งรีบ และมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น

ด้านอาชีพ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชุมชนคลองน้อยมีการประกอบอาชีพทางการเกษตร ทั้งสวนมะพร้าว สวนผลไม้ สวนผัก และจับสัตว์น้ำขาย ต่อมาเมื่อสงครามสิ้นสุดลงเป็นช่วง เริ่มต้นของการทำนาในตำบลคลองน้อยซึ่งมีพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก คือ ข้าวทองร้อง เป็นพันธุ์ข้าวที่ ปลูกในนาลึกเพราะลำต้นแข็งแรง ต้นสูง ทนน้ำ นอกจากนั้นมีการปลูกผักทำสวน แต่ปัจจุบัน แปลงเกษตรสวนผักกลับแปรเปลี่ยนเป็นสวนปาล์มและสวนยางพารา ส่วนอาชีพประมงและสวน มะพร้าว สวนผักในชุมชนมีจำนวนลดลงมาก อย่างไรก็ตามตำบลคลองน้อยเป็นชุมชนที่ล้อมรอบ ไปด้วยลำคลองสายเล็กๆทำให้คนในชุมชนยังคงหาปลาเป็นอาชีพเสริม

ด้านการใช้ประโยชน์จากคลอง ปัจจุบันทุกบ้านในตำบลคลองน้อยยังคงใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคและการเกษตร หลายครอบครัวใช้ประโยชน์จากคลองโดยการหาสัตว์น้ำในคลอง ทั้งการหาเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและการหารายได้เสริม แต่ในปัจจุบันสัตว์น้ำในคลองเริ่มลดน้อยลง ปลาบางชนิดเริ่มหายไป

จากการสรุปบทเรียนผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชน ทำให้ทีมวิจัยเห็นว่าข้อมูลที่ได้ในการดำเนินกิจกรรม คลองในตำบลคลองน้อยได้เปลี่ยนแปลงไปหลายๆ ด้านและส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อค้นพบที่น่าสนใจจากเวทีในหลายชุมชน คือ คนในชุมชนยังมีการใช้ประโยชน์จากการหาสัตว์น้ำในคลองทั้งที่หามาเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและหาเพื่อเป็นรายได้เสริมจึงได้มีการร่วมกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ ต้องกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึง ความสำคัญของคลอง ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร และให้คนหันมาสนใจร่วมดูแลคลองมากขึ้น โดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งจะมีการอนุบาลในกระชัง ก่อนนำไปปล่อยลงคลอง โดยนำเรื่องราวในอดีตเป็นบทเรียนเนื่องด้วยในอดีตคลองน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ ของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำคนในชุมชนให้ความสำคัญในการดูแลคลอง หากมีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและทำกิจกรรมร่วมกันทั้งการวางกฎกติกาในการร่วมดูแลคลองซึ่งเป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการคลองร่วมกันในชุมชนและเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาคลองในตำบลคลองน้อยให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

8. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- เข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้านหมู่ที่ 6 ในวันที่ 12 กันยายน 2549 ณ ศาลาประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
  - อ.ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นพัฒนา จะมาเยี่ยมเยียนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
- ในวันที่ 14 กันยายน 2549

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะ

- การนำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัย มีการเล่าถึงผลการดำเนินงานโครงการวิจัยในช่วงที่ 1 ซึ่งเล่ายาวเกินไป ไม่กระชับทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกไม่ทันกับสิ่งที่นำเสนอ

บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ได้บอกเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาโครงการวิจัยและกิจกรรมที่ดำเนินการภายในโครงการวิจัย รวมทั้งผลการดำเนินกิจกรรม

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

สถานที่ ศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นศาลาที่กว้างและมีลมพัดเย็นสบาย

ช่วงเวลา เหมาะสม คือ เริ่มตั้งแต่เวลา 8.00 น. จนถึงเวลา 12.00 น. และหลังจากร่วมประชุมกันที่ประชุมหมู่บ้านได้มีโอกาสพูดคุยกับคณะกรรมการหมู่บ้านทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านหมู่ที่ 5

งบประมาณ มีความเหมาะสมมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามความคาดหวัง คือ เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลคลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ชาวบ้านหมู่ที่ 5 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สมาชิกกองทุนเงินล้านหมู่ที่ 5 ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่ได้วางไว้

5. วิธีการ / เครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม

เหมาะสม คือ มีตัวแทนทีมวิจัยบอกเล่าความเป็นมา กิจกรรม และผลการดำเนินกิจกรรม ในโครงการวิจัยได้มีการแจกเอกสารที่เป็นการสรุปเนื้อหาทั้งหมดแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

เหมาะสม คือ ได้เนื้อหาตามที่คาดหวังไว้

7. แผนงาน / ข้อตกลงร่วมกัน

เหมาะสม คือ มีข้อตกลงสำหรับการเตรียมงานในกิจกรรมช่วงต่อไป เป็นการเตรียมกิจกรรมที่จะจัดขึ้นเป็นการแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายต่างๆภายใต้โครงการดับบ้านดับเมือง

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

การประสานงานของทีมวิจัยยังไม่ชัดเจนทำให้สมาชิกมาร่วมประชุมไม่พร้อมกัน
ครั้งต่อไปต้องมีการ นัดหมายที่ชัดเจน

9. ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ความสนใจในการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัย
และร่วมแลกเปลี่ยนอย่างเป็นกันเอง

10. การสะท้อนของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

- ทางหมู่บ้านน่าจะได้มีการจัดกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาและฟื้นฟูคลองร่วมกันบ้าง
- ข้อมูลที่นำเสนอยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควรครั้งต่อไปน่าจะมีการปรับปรุงให้ชัดเจนกว่านี้
- ทางหมู่บ้านและทีมวิจัยน่าจะได้มีโอกาสร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟู

คลองและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

กิจกรรมประชาสัมพันธ์ โดยการเข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้าน หมู่ที่ 6

วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2549

ณ ศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

1. เพื่อแลกเปลี่ยนการดำเนินงานกิจกรรมระหว่างทีมวิจัยกับชุมชน
2. เพื่อรณรงค์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญในการดูแลลำคลอง
3. เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานกิจกรรมในโครงการวิจัยให้ชุมชนได้รับทราบ

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประชาชนในหมู่ที่ 6 ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หมู่ที่ 6 ต.คลองน้อย
- คณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 ต.คลองน้อย
- ตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินงานกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานกับทางผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 เพื่อเข้าร่วมประชุม
- ประชุมร่วมกันอีกครั้งเพื่อกำหนดสิ่งที่จะประชาสัมพันธ์และนัดแนะเวลา สถานที่
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินงานกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- ใช้วิธีการนำเสนอโดยมีภาพประกอบ
- แลกเปลี่ยนซักถามกลุ่มใหญ่
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานระยะต่อไปร่วมกัน

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- นำเสนอการทำกิจกรรมที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานในช่วงต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เริ่มประชุมเวลา 08.00 น. โดยที่ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 กล่าวถึงว่าในการประชุมวันนี้ คือ

1. เรื่องการส่งเงินกู้ยืมของเงินกองทุนหมู่บ้าน

2. กลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อยมานำเสนอกิจกรรมและร่วมหาหรือขอใช้ศาลาหมู่บ้านเป็นที่พบปะ

เรื่องที่ 1 เรื่องการส่งเงินกู้ยืมของเงินกองทุนหมู่บ้านหมู่ที่ 6 ในปัจจุบันมีผู้กู้หลายรายที่ไม่ยอมชำระหนี้ตามที่ตกลงกันไว้ ทางคณะกรรมการหมู่บ้านมีมติให้มีการกล่าวตักเตือนและรับฟังเหตุผลของผู้ที่ไม่ได้ส่ง หากมีการตักเตือนแล้วยังไม่สามารถส่งได้จะใช้มาตรการไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆจากทางหมู่บ้าน เลขขอความคิดเห็นของสมาชิกในหมู่บ้านว่ามีความเห็นอย่างไร ข้อเสนอจากหมู่บ้าน คือ เห็นด้วยตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอ

เรื่องที่ 2. กลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อยมานำเสนอกิจกรรมและร่วมหาหรือขอใช้ศาลาหมู่บ้านเป็นที่พบปะ

การนำเสนอของกลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อย

สถานการณ์กลุ่ม

- ตอนนี้ทางกลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อยกำลังดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนตำบลคลองน้อยโดยมีกิจกรรมในโครงการ คือ การจัดประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมทีมวิจัย จัดเวทีร่วมวางแผนการดำเนินเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ การทำกระชังอนุบาล และการดูแลติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีการจัดฝึกอบรมแกนนำเยาวชนเพื่อเฝ้าระวังสายน้ำ จัดเวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลให้เพื่อนๆและชุมชนร่วมกันดูแลรักษาสคลอง จัดเวทีร่วมกับชุมชนเพื่อนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้และผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินงานวิจัย และสุดท้ายมีการจัดทำงานเอกสารสรุปรวบรวมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมซึ่งจากแผนการดำเนินงาน ซึ่งกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว คือ

การประชุมชี้แจงโครงการวิจัย จากบทเรียนการทำงานวิจัยที่ผ่านมา ทีมวิจัยเห็นว่าความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการวิจัยเป็นส่วนผลักดันให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างดี ซึ่งมีการจัดเวทีทำความเข้าใจ 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ชี้แจงกับคณะครูและเพื่อนในโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานวิจัยของกลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อย ครั้งที่ 2 ชี้แจงโครงการวิจัยร่วมกับชุมชน การชี้แจงโครงการวิจัยทั้งสองครั้งจัดขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลจากการทำงานระยะแรกและแผนปฏิบัติการในระยะที่สอง

เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเชิญผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการฟื้นฟูคลองโดยเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำร่วมกันวางแผนดูความเหมาะสมของบริเวณจัดทำเขตอนุรักษัพันธุ์สัตว์น้ำ รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่จะนำมาอนุบาลก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ซึ่งพันธุ์ปลาที่เป็นข้อสรุปในเวทีคือ ปลาลำปำ ปลาดตะเพียน ปลากดโพงโง่ง ซึ่งจะทำการขอพันธุ์ปลาจากสำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี บริเวณที่จะจัดทำเขตอนุรักษัพันธุ์สัตว์น้ำ คือ หน้า

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย วัตถุประสงค์ทาง สังคมนามัยคลองน้อย และทดลองทำอีกจุด คือ บ้านนางสาวศรีรักษา แก้วสืบ ซึ่งเป็นหนึ่งในทีมวิจัย

การล่องเรือสำรวจพื้นที่ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นหลังจากได้ข้อสรุปในเรื่องบริเวณเขต อนุรักษ์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ของลำคลองในปัจจุบันและร่วมกันวางแผนจัดทำ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน สำรวจลำคลองและจุดที่จะทำ เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คูบริเวณที่มีความเป็นไปได้และเก็บข้อมูลสภาพพื้นที่อย่างละเอียด พร้อมแผนที่ลำคลอง ข้อสรุปในเวทีมีผู้ใหญ่แสดงความเป็นห่วงเกี่ยวกับบริเวณหน้าสถานีอนามัย คือ เป็นพื้นที่ที่น้ำจะแห้งมากในช่วงหน้าแล้งและห่างไกลจากบ้านคนทำให้ยากต่อการดูแล ส่วน ที่หน้าวัดบุญบันเทิงไม่สามารถทำการอนุบาลโดยกระชังเนื่องจากลำคลองบริเวณนั้นคดเคี้ยวและมี กระแสน้ำแรง ความเป็นไปได้ของการทำความเข้าใจกับชุมชนเพื่อร่วมกำหนดเขตอนุรักษ์ได้เลย

เวทีอบรมการเพาะพันธุ์และการอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นเวทีที่จัดเพื่อเป็นการศึกษา ธรรมชาติของปลาแต่ละชนิดพร้อมวิธีการอนุบาลปลา เรียนรู้วิธีการผสมพันธุ์ปลาบางชนิดที่ สามารถทำได้ด้วยตัวเอง โดยผู้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและผู้สนใจในตำบลคลองน้อย มีการ ประสานงานกับสำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จ.สุราษฎร์ธานีเป็นสถานที่อบรมพร้อม เจ้าหน้าที่วิทยากรให้ความรู้ จากการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงลักษณะเฉพาะของพันธุ์ สัตว์น้ำจืดในแม่น้ำตาปี คือ พันธุ์สัตว์น้ำในบริเวณปากน้ำตาปีเป็นสัตว์น้ำที่สามารถทนกระแสน้ำเค็มได้ ซึ่งชาวบ้านเรียกกันติดปากว่าปลาบริเวณนี้เป็นปลาสองน้ำ (รวมถึงบริเวณคลองน้อย ด้วยเช่นกัน) ปลาที่สามารถอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ คือ ปลาลำปำ ปลากด ปลาเสือ ฯลฯ

จัดทำกระชังอนุบาลปลา กิจกรรมการจัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำจัดทำขึ้นเพื่อ วัตถุประสงค์ที่จะใช้กระชังเป็นที่อนุบาลปลาให้ปรับตัวเข้ากับสภาพน้ำก่อนการปล่อยสู่ลำคลอง โดยอาศัยความร่วมมือร่วมจากหลายฝ่าย โดยเริ่มทำกระชังแรกที่บริเวณหน้าองค์การบริหารส่วน ตำบลคลองน้อย เด็กผู้ชายช่วยกันตัดไม้ไผ่เพื่อทำกรอบกระชัง หลายคนบ่นกันอุบเพราะได้เลือด กันแทบทุกคน ทำให้รู้ว่าการตัดไม้ไผ่ยากพอสมควรกว่าจะได้แต่ละลำลมแทบจับ ส่วน เด็กผู้หญิงก็ลงมือเขียนแบบกระชังว่ากว้างเท่าไรยาวเท่าไร (คำนึงถึงไม้ไผ่เป็นหลัก) ก่อนจะลง มือเย็บตาข่าย ผูกกระชัง กว่าจะได้กระชังที่สมบูรณ์ ต้องรื้อตาข่ายที่เย็บไปหลายรอบ เด็กๆพูด เป็นเสียงเดียวกันว่าทำกระชังก็ยากไม่ใช่เล่น

อนุบาลปลาก่อนการปล่อย การอนุบาลปลาก่อนปล่อยลงสู่ลำคลอง ให้พันธุ์ปลาได้คุ้นเคย กับสภาพน้ำสภาพอากาศ และเพื่อเป็นการเรียกปลาที่มีในธรรมชาติให้มาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจุด เดียวกัน ถึงขั้นตอนนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยได้ช่วยทำเรื่องขอพันธุ์ปลาจาก สำนักศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดให้ ทีมวิจัยได้ทำความเข้าใจร่วมกับอบต.คลองน้อยโดยมีพี่ หนาน วิสิทธิ์ หมดหล้า นิติกร อบต.คลองน้อย รับเป็นที่ปรึกษาในเรื่องนี้ พร้อมทั้งเป็นผู้ดูแล

การอนุบาลปลาในกระชังบริเวณหน้าอบต.ร่วมกับทีมวิจัย โดยช่วงวันจันทร์ – สุกร์ พี่มานจะ เป็นผู้ดูแลปลา ส่วนเสาร์ – อาทิตย์ จะมีทีมวิจัยสลับเปลี่ยนกันมาดูแล

จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ระหว่างที่อนุบาลปลาในกระชังทางทีมวิจัยก็ได้จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์โดยจัดทำแบบบันทึกช่วงหนึ่งเดือนก่อนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ลำคลอง โดยทีมวิจัยๆได้ร่วมกันคิดเกี่ยวกับแบบบันทึกว่าเราอยากรู้เรื่องอะไรที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นหลังปล่อยพันธุ์ปลา ลงสู่ลำคลอง ในแบบบันทึกจึงเป็นเรื่องราวของข้อมูลส่วนตัวของผู้ที่บันทึก และเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากคลองในเรื่องการหาสัตว์น้ำ ชนิดของสัตว์น้ำที่หาได้ ปริมาณ การนำไปใช้ ขาย/ทำอาหารในครัวเรือน โดยจะแจกแบบบันทึกให้กับคนที่หาสัตว์น้ำในคลองบ่อยๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำไปแล้ว

การอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในชุมชนเป็นการฝึกการตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยใช้สารเคมี ซึ่งมีพี่ๆจากสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 เป็นวิทยากรและวางแผนร่วมกันในชุมชน โดยทำให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย กิจกรรมนี้เป็นความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยเช่นกัน โดยทีมวิจัยและเพื่อนนักเรียนที่สนใจจากโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง โรงเรียนวัดบุญบันเทิง และตัวแทนผู้ใหญ่ในคลองน้อย เข้าร่วมการอบรมการเฝ้าระวังสายน้ำและมีการตั้งกลุ่มเฝ้าระวังดูแลสายน้ำเพื่อดูแลสายน้ำในจุดต่างๆ

การประชาสัมพันธ์โดยการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน จากการสรุปบทเรียนการทำงานวิจัยที่ผ่านมาทีมวิจัยเห็นว่าการทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับงานวิจัยที่เด็กๆกำลังดำเนินการอยู่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและการใช้เวทีประชุมหมู่บ้านเป็นสื่อกลางจะช่วยอธิบายการทำงานในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ทีมวิจัยจึงได้ใช้เวทีประชุมหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านเป็นสื่อกลางในการทำ ความเข้าใจร่วมกัน มีตัวแทนทีมวิจัยเข้าไปบอกเล่าความเคลื่อนไหวการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและความร่วมมือระหว่างกลุ่มเยาวชนและชุมชน รวมทั้งเรื่องราวที่ขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในชุมชน โดยเฉพาะการร่วมกันดูแลเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาแต่ละจุด การร่วมกันออกกฎกติกาให้เหมาะสมกับแต่ละจุด

จัดทำจดหมายข่าว สื่อกลางเพื่อช่วยในการทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของทีมวิจัยกับเพื่อนเครือข่ายนอกจากเวทีแลกเปลี่ยน การจัดทำจดหมายข่าวเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทีมวิจัยนำมาใช้ในการดำเนินงานช่วงนี้ โดยเริ่มจากการวางแผนรูปแบบของจดหมายข่าวควรมีเนื้อหาอะไรบ้าง ใครรับผิดชอบเขียนเรื่องอะไร ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันทำอย่างเต็มที่ ผู้รับผิดชอบเนื้อหาเรื่องอะไรก็ต้องหาเนื้อหานั้น บางคนรับผิดชอบสถานการณ์ความเคลื่อนไหวภายในกลุ่มต้องติดตามความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องกลายเป็นการฝึกการใช้มนุษยสัมพันธ์ที่ดี แต่ด้วยความไม่ชำนาญและ

เรียนรู้การทำสื่อชนิดนี้น้อย จดหมายข่าวของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยก็ยังไม่ีฉบับไหนที่สมบูรณ์ที่สุด กลายเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ร่วมกันต่อไปอีก

- ปัญหาเรื่องสถานที่พบปะกันในกลุ่ม เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการทำกิจกรรมร่วมกันในตอนที่อยู่โรงเรียน เพราะเวลานี้ที่โรงเรียนไม่มีที่ว่างให้กับสถานที่ที่ทางกลุ่มต้องการ จึงขอหารือทางสมาชิกหมู่ที่ 6 ว่าหากทางกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยจะมาขอใช้สถานที่ศาลาประชุมหมู่ 6 เป็นที่พบปะและจะมีการดูแลความเรียบร้อยให้ทางหมู่บ้านด้วย

ข้อสรุปที่ได้ คือ ทางหมู่ 6 ยินดี แต่มีข้อเสนอให้กลับมาทำความเข้าใจกับทางโรงเรียน ก่อนเนื่องจากศาลาประชุมหมู่ 6 อยู่นอกเขตบริเวณโรงเรียน ถึงแม้ว่าจะอยู่ติดกัน ทางกลุ่มเยาวชนก็จะรับไปปรึกษาทางคณะกรรมการก่อนมาประสานงานทางหมู่ 6 อีกครั้ง

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- อ.ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นพัฒนา จะมาเยี่ยมเยียนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
ในวันที่ 14 กันยายน 2549

บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ได้นำเสนอข้อมูลที่ทีมวิจัยมีการรวบรวมมาและได้บอกเล่าถึงความ
เป็นมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยและโครงการวิจัยแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
โดยกลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อย

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ เป็นศาลาประชุมหมู่บ้าน หมู่ที่ ๖ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัด
สุราษฎร์ธานี มีบริเวณกว้างขวางและความสะอาดเรียบร้อย

ช่วงเวลา เหมาะสมเป็นการเริ่มประชุมในตอนบ่ายโมงและสิ้นสุดในเวลาบ่ายสาม
โมงและหลังจากการประชุมสิ้นสุดลงทีมวิจัยได้มีโอกาสพูดคุยกับผู้นำ ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เพื่อ
เป็นการบอกเล่าถึงกิจกรรมของหมู่บ้านและเป็นการแสวงหาแนวร่วมในการดำเนินกิจกรรมของ
ทีมวิจัยในช่วงต่อไป

งบประมาณ มีความเหมาะสมมีการใช้จ่ายเฉพาะในส่วนที่จำเป็น

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ทีมวิจัยโครงการแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดย
กลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อย คณะอบต. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุ
ราษฎร์ธานี ชาวบ้านหมู่ที่หก ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้ มีการวางแผนการ
ดำเนินกิจกรรมกันก่อนล่วงหน้ามีการติดต่อนัดหมายกับทางหมู่บ้านก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

5. วิธีการ / เครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ก่อนการนำเสนอของทีมวิจัยได้มีการฟังเรื่องราวที่หมู่บ้านมีข้อ
หารหรือข้อขัดข้องร่วมกัน ทำให้ได้รับทราบความเคลื่อนไหวในชุมชน การนำเสนอของตัวแทน
ทีมวิจัยเป็นการนำเสนอถึงกิจกรรมในโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมี
ส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนคลองน้อย

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ได้เนื้อหาตามที่คาดหวังไว้ เป็นการนำเสนอกิจกรรมในโครงการวิจัยของกลุ่มเยาวชนรักคลองน้อย โครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมถึงกิจกรรมที่ได้ดำเนินการผ่านมาแล้ว

7. แผนงาน / ข้อตกลงร่วมกัน

เหมาะสม คือ มีการเตรียมการสำหรับต้อนรับ อ.ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นพัฒนา จะมาเยี่ยมเยียนกลุ่มเยาวชนรักคลองน้อย และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ในวันที่ 14 กันยายน 2549

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

การเข้าร่วมการประชุมกับหมู่บ้านในครั้งนี้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากหมู่บ้าน ทั้งนี้หลายคนได้ให้ความเห็นถึงแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยที่สามารถปฏิบัติได้จริง คือ การสร้างจิตสำนึกให้คนในตำบลคลองน้อยมีความรักในคลองและร่วมกันดูแลคลองอย่างจริงจัง

9. ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมประชุมหมู่บ้านทุกคนให้ความสนใจในความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนรักคลองน้อยเป็นอย่างดี จะเห็นได้จากการที่หลายคนซักถามในความเป็นมาของกลุ่มเยาวชน และกิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้โครงการวิจัยปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินกิจกรรมพร้อมทั้งวิธีการแก้ปัญหา อีกทั้งยังมีการเสนอแนะถึงแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

10. การสะท้อนของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

- การฟื้นฟูคลองน่าจะเริ่มจากการสร้างจิตสำนึกในการร่วมกันรักษาและดูแลคลอง
- กิจกรรมของทีมเยาวชนเป็นสิ่งที่น่ายกย่องเพราะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและชุมชนเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

กิจกรรมจัดทำจดหมายข่าว ฉบับที่ 1

วันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2549

ณ บ้านน้องแดง นางสาวศิริรณกา แก้วสืบ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- จัดทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการส่งข่าวสารการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยให้กับเพื่อนๆเครือข่ายเยาวชน
- แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำจดหมายข่าว

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
2. ติดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
3. ติดต่อสถานที่ที่ใช้ในการประชุม
4. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
5. สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การใช้เวทีวงใหญ่พูดคุย
- แบ่งงานกันรับผิดชอบ

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำจดหมายข่าว
- จัดทำจดหมายข่าว

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

วันนี้ใช้สถานที่ประชุม คือ บ้านแดง เด็กหญิงศิริรณกา แก้วสืบ เริ่มประชุมโดยการชี้แจงเรื่องราวที่จะคุยกันในวันนี้ คือ

- การดำเนินกิจกรรมจดหมายข่าวฉบับแรกของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำจดหมายข่าว
- วางแผนกิจกรรมต่อไป

ความเป็นมาของกิจกรรมการจัดทำจดหมายข่าว คือ การสรุปบทเรียนของการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยระยะที่ 1 ทางกลุ่มเยาวชนรณรงค์คลองน้อยมีข้อสรุปเกี่ยวกับการกระจายข่าวสารในเรื่องราวที่ทางกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีการสื่อสารกับคนอื่น ๆ น้อยมาก ในการดำเนินกิจกรรมระยะที่ 2 จึงมีการคิดถึงวิธีการที่จะสื่อสารกับผู้อื่นมากขึ้น โดยเฉพาะการทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการเผยแพร่กิจกรรมที่ดำเนินการผ่านมา และแผนการดำเนินกิจกรรมให้กับเพื่อนเครือข่ายได้รับทราบข่าวสาร

- การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำจดหมายข่าว
  1. ผู้ที่รับหน้าที่บรรณาธิการในจดหมายข่าวฉบับแรก คือ มุก มั่น แดง
  2. มีการแบ่งเนื้อหาที่จะรับผิดชอบ
- ส่วนของความเคลื่อนไหวในพื้นที่ ผู้รับผิดชอบ คือ สาย
- ส่วนของภาพประกอบ ผู้รับผิดชอบ คือ ปอรัญ เอ
- ส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มแต่งเพลง ผู้รับผิดชอบ คือ เปิ้ล
- ส่วนของกิจกรรมที่ทำผ่านมา ผู้รับผิดชอบ คือ ปุ๊ นิม
- ส่วนของเกร็ดคำสอนท่านพุทธทาส ผู้รับผิดชอบ คือ มอส
- ส่วนของเกร็ดแซวเล่นๆ ผู้รับผิดชอบ คือ ตี แมน

หลังจากตกลงเกี่ยวกับหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคนเรียบร้อยแล้ว แต่ละคนก็ลงมือปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยใครที่ยังไม่มีข้อมูลจะต้องเริ่มจากไปหาข้อมูลมาก่อนและเมื่อรวบรวมเรียบร้อยแล้วจะนำลงที่บรรณาธิการ

- ในการวางแผนการตกลงเกี่ยวกับกิจกรรมในระยะต่อไป คือ ตอนนี้มีมีการวางแผนการจัดเวทีเครือข่ายเพื่อนเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจะจัดขึ้น ณ ชมรมท่องเที่ยวคลองร้อยสาย ต.บางไผ่ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี ในวันที่ 29 -30 ก.ค. 2549 ซึ่งในการพูดคุยมีข้อตกลงที่จะตัวแทนไป คือ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มนักร้องเพลง 5 คน กลุ่มงานวิจัย 5 คน

- ในส่วนของกิจกรรมกลุ่มเยาวชนรณรงค์คลองน้อย กิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ คือ การประชาสัมพันธ์ให้เพื่อนๆ ในโรงเรียนทราบถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะทำให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยใช้หนังสือพิมพ์กำแพงเป็นสื่อ และ การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในช่วงพักกลางวัน

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- เข้าร่วมเวทีเครือข่ายเยาวชนในวันที่ 29 – 30 กรกฎาคม 2549 ณ ชมรมท่องเที่ยวคลองร้อยสาย ต.บางไผ่ อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การประชุมในวันนี้เป็นไปด้วยดี ทุกคนให้ความร่วมมือและช่วงพักกลางวันมีการเล่นน้ำกันเพิ่มความเป็นกันเองกันมากขึ้นและช่วยให้ผ่อนคลายมากขึ้น

บทเรียนในการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการดำเนินกิจกรรม

- จัดทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการส่งข่าวการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยให้กับเพื่อนๆเครือข่ายเยาวชน
- แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำจดหมายข่าว

2. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ เป็นวิธีการพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกันในทีมว่า ความจำเป็นในการจัดทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงานกลุ่ม และมีการแบ่งหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

3. กลุ่มผู้เข้าร่วม

กลุ่มผู้เข้าร่วมมีความเหมาะสม คือ เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย มีเพื่อนที่สนใจเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมงานวิจัยมาร่วมเรียนรู้และช่วยจัดทำจดหมายข่าว

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (ปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่เกิด
- ความร่วมมือจากทุกคนในทีมวิจัย - เห็นช่องทางการประชาสัมพันธ์การทำงานของทีมวิจัย - ชุมชนได้รับรู้มากขึ้นและเห็นคุณค่าของกิจกรรมของเด็กๆ - ได้สื่อสารไปยังกลุ่มต่างๆ - ต้องมีความสามัคคี	- จากการที่ทุกคนช่วยกันทำงาน - จากการประสานงาน - จากการที่มีผู้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียง - จากการนำเสนอเนื้อหาของการจัดทำจดหมายข่าว - จากกิจกรรมทั้งหมดในเวที

5. บรรยากาศในการประชุม

บรรยากาศในการจัดกิจกรรมเป็นบ้านเพื่อนสมาชิกทีมวิจัย อยู่ริมลำคลองและตอนพักกลางวันเด็กๆก็ทำอาหารทำกันเอง เป็นภาพที่เป็นความประทับใจของแต่ละคนเพราะได้ฝึกฝีมือการทำอาหารไปด้วย ฝึกความอดทนต่อลมตาคำชมในเรื่องรสชาติอาหาร

6. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

- การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มจะทำให้ชุมชน โรงเรียน และสาธารณะเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัย
- ข้อดีของการจัดทำจดหมายข่าว คือ การได้เขียนบทสรุปในการทำกิจกรรมซึ่งบางครั้งก็เจอปัญหาที่ทางกลุ่มไม่สามารถแก้ปัญหาได้คนที่มีความคิดก็สามารถติดต่อกับทีมวิจัยได้

7. สิ่งที่ต้องปรับปรุง

- การแบ่งหน้าที่ควรมีการพูดคุยถึงรายละเอียดที่รับผิดชอบอย่างละเอียดเพื่อจะได้มีความเห็นพ้องที่เท่ากัน
- การกำหนดระยะเวลาในการรวบรวมต้นฉบับจะต้องเพื่อเวลาของการส่งข่าว เพราะบางกิจกรรมจะจัดใกล้เคียงกับการปิดต้นฉบับของจดหมายข่าว
- การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งควรมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนกันเพื่อเป็นการเรียนรู้การทำงาน

8. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

มีความเหมาะสม คือ เป็นกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเครือข่ายเพื่อนเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจะต้องมีการส่งตัวแทนเข้าร่วม การพูดคุยทำความเข้าใจกันก่อนเป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีในระดับหนึ่ง

กิจกรรมจัดทำจดหมายข่าว ฉบับที่ 2

วันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2549

ณ บ้านน้องเป็ด เด็กหญิงวัชร นาคเขียว ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- จัดทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการส่งข่าวการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยให้กับเพื่อนๆเครือข่ายเยาวชน
- เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำจดหมายข่าว
- วางแผนกิจกรรมในระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- a. ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- b. ติดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- c. ติดต่อสถานที่ที่ใช้ในการประชุม
- d. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- e. สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- เล่นเกมส์เตรียมความพร้อม
- การใช้เวทีวงใหญ่พูดคุย
- แบ่งงานกันรับผิดชอบ
- ใช้ Mind Map จับประเด็นการพูดคุย

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำจดหมายข่าว
- จัดทำจดหมายข่าว
- วางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

วันนี้ใช้สถานที่ประชุม คือ บ้านเปิ้ล เด็กหญิงวัชริน นาคเขียว เริ่มประชุมโดยการเล่นเกมสื่ “ดอกไม้ของใครเอ่ย” วิธีการเล่น คือ

- a. ตัดกระดาษ A4 เป็น 4 ส่วนเท่าๆกันจะได้กระดาษสี่เหลี่ยมผืนผ้า 4 ใบต่อกระดาษ A4 หนึ่งใบ
  - b. แจกกระดาษให้ทุกคนคนละ 1 แผ่น
  - c. ให้ทุกคนฟังโจทย์ที่จะใช้กับกระดาษ คือ ให้แต่ละคนวาดดอกไม้ที่ตัวเองชอบมากที่สุด 1 ดอกลงในกระดาษโดยไม่ต้องเขียนชื่อผู้วาดลงไป
  - d. ให้เวลาวาด 30 นาที โดยแต่ละคนแยกไปวาดคนละมุม
  - e. หลังจากนั้นให้แต่ละคนนำภาพที่วาดไว้นำมาวางซ้อนกันโดยทับซ้อนกันโดยคว่ำภาพที่วาดลง
  - f. สลับภาพที่วาดให้แต่ละคนจำของตัวเองและผู้อื่นไม่ได้ให้มีคนถือภาพทั้งหมดไว้ 1 คน
  - g. คนอื่นๆเข้าแถวหีบภาพวาดคนละภาพโดยไม่ต้องมองภาพ
  - h. แต่ละคนที่ได้ภาพให้เริ่มจากคนใดคนหนึ่งอธิบายลักษณะนิสัยของเจ้าของภาพ
  - i. ทายว่าของไม้ที่ถืออยู่เป็นของใคร ทายได้ไม่เกิน 3 ครั้ง หากทายผิดให้คนต่อไปเริ่มทายดอกไม้ของเค้าหากทายถูกให้เจ้าของภาพทายภาพที่ตัวเองถือ
  - j. ทายภาพที่ถือในมือของแต่ละคนจนครบทั้งวงโยไม่ต้องคำนึงว่าทายถูกหรือผิด
  - k. เมื่อทายหมดสองให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นในการเล่นเกมนี้นี้
  - ความเป็นเพื่อนที่เราคิดว่าสนิท เข้าใจกันทุกเรื่อง แต่ความจริงเราก็ไม่ได้เข้าใจกันทุกเรื่องอย่างการเล่นเกมนี้นี้ เราทายเจ้าของภาพที่เราถือไว้นั้นยากพอสมควรและต้องทายถึงลักษณะนิสัยของเค้าด้วยยิ่งยากเข้าไปอีก
  - การทายลักษณะนิสัยคนอื่นโดยที่เราไม่ทราบอะไรเลยเป็นเรื่องยากมาก ฉะนั้นการคาดเดาสง่างานต่างๆต้องใช้ความคิดรอบคอบ
  - ฐานคิดเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการใช้ชีวิตของเราทุกคน
- ชี้แจงเรื่องราวที่จะคุยกันในวันนี้ คือ
- การดำเนินกิจกรรมจดหมายข่าวฉบับ 2 ของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
  - แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำจดหมายข่าว
  - วางแผนกิจกรรมต่อไป

โดยสรุปการทำจดหมายข่าวฉบับแรกให้ทราบทั่วกัน ความเป็นมาของกิจกรรมการจัดทำจดหมายข่าว คือ การสรุปบทเรียนของการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยระยะที่ 1 ทางกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยมีข้อสรุปเกี่ยวกับการกระจายข่าวสารในเรื่องราว

ที่ทางกลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีการสื่อสารกับคนอื่นๆน้อยมาก ในการดำเนินกิจกรรมระยะที่ 2 จึงมีการคิดถึงวิธีการที่จะสื่อสารกับผู้อื่นมากขึ้น โดยเฉพาะการทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการเผยแพร่กิจกรรมที่ดำเนินการผ่านมาและแผนการดำเนินกิจกรรมให้กับเพื่อนเครือข่ายได้รับทราบข่าวสาร

- การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำจดหมายข่าว
  1. ผู้ที่รับหน้าที่บรรณาธิการในจดหมายข่าวฉบับแรก คือ มุก มินิ แดง
  2. มีการแบ่งเนื้อหาที่จะรับผิดชอบ
    - ส่วนของความเคลื่อนไหวในพื้นที่ ผู้รับผิดชอบ คือ สาย
    - ส่วนของภาพประกอบ ผู้รับผิดชอบ คือ ปอร์น เอ
    - ส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มแต่งเพลง ผู้รับผิดชอบ คือ เปิ้ล
    - ส่วนของกิจกรรมที่ทำผ่านมา ผู้รับผิดชอบ คือ ปุ๊ นิม
    - ส่วนของเกร็ดคำสอนท่านพุทธทาส ผู้รับผิดชอบ คือ มอส
    - ส่วนของเกร็ดแซวเล่นๆ ผู้รับผิดชอบ คือ ดี แมน

หลังจากตกลงเกี่ยวกับหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคนเรียบร้อยแล้ว แต่ละคนก็ลงมือปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยใครที่ยังไม่มีข้อมูลจะต้องเริ่มจากไปหาข้อมูลมาก่อนและเมื่อรวบรวมเรียบร้อยแล้วจะนำลงที่บรรณาธิการ

กิจกรรมกลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อย กิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ คือ การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะทำให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยใช้การส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้านเป็นสื่อ และการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในช่วงเช้าของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งตารางการประชุมของแต่ละหมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 3	วันที่ 9	เวลา 13.00	น.
หมู่ที่ 4	วันที่ 6	เวลา 12.00	น.
หมู่ที่ 5	วันที่ 10	เวลา 08.00	น.
หมู่ที่ 6	วันที่ 12	เวลา 12.00	น.
หมู่ที่ 7	วันที่ 8	เวลา 12.00	น.
หมู่ที่ 8	วันที่ 9	เวลา 09.00	น.
หมู่ที่ 9	วันที่ 7	เวลา 12.00	น.

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- เข้าร่วมเวทีเครือข่ายเยาวชนในวันที่ 10-12 ตุลาคม 2549 ณ สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การประชุมในวันนี้เป็นไปด้วยดี ทุกคนให้ความร่วมมือและช่วงพักกลางวันมีการเล่นน้ำกันเพิ่มความเป็นกันเองกันมากขึ้นและช่วยให้ผ่อนคลายมากขึ้น

บทเรียนในการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการดำเนินกิจกรรม

- จัดทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการส่งข่าวการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยให้กับเพื่อนๆเครือข่ายเยาวชน
- แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำจดหมายข่าว

2. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ เป็นวิธีการพูดคุยทำความเข้าใจร่วมกันในทีมว่า ความจำเป็นในการจัดทำจดหมายข่าวเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การทำงานกลุ่ม และมีการแบ่งหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

3. กลุ่มผู้เข้าร่วม

กลุ่มผู้เข้าร่วมมีความเหมาะสม คือ เป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย มีเพื่อนที่สนใจเรียนรู้การดำเนินกิจกรรมงานวิจัยมาร่วมเรียนรู้และช่วยจัดทำจดหมายข่าว

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (ปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่เกิด
- ความร่วมมือจากทุกคนในทีมวิจัย - เห็นช่องทางการประชาสัมพันธ์การทำงานของทีมวิจัย - ชุมชนได้รับรู้มากขึ้นและเห็นคุณค่าของกิจกรรมของเด็กๆ - ได้สื่อสารไปยังกลุ่มต่างๆ - ต้องมีความสามัคคี	- จากการที่ทุกคนช่วยกันทำงาน - จากการประสานงาน - จากการที่มีผู้เข้าร่วมอย่างพร้อมเพรียง - จากการนำเสนอเนื้อหาของการจัดทำจดหมายข่าว - จากกิจกรรมทั้งหมดในเวที

5. บรรยากาศในการประชุม

บรรยากาศในการจัดกิจกรรมเป็นบ้านเพื่อนสมาชิกทีมวิจัย อยู่ริมลำคลองและตอนพักกลางวันเด็กก็ทำอาหารทำกันเอง เป็นภาพที่เป็นความประทับใจของแต่ละคนเพราะได้ฝึกฝีมือการทำอาหารไปด้วย ฝึกความอดทนต่อลมแดดในเรือรสาชาติอาหาร

6. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

- การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มจะทำให้ชุมชน โรงเรียน และสาธารณะเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัย
- ข้อดีของการจัดทำจดหมายข่าว คือ การได้เขียนบทสรุปในการทำกิจกรรมซึ่งบางครั้งก็เจอปัญหาที่ทางกลุ่มไม่สามารถแก้ปัญหาได้คนที่มีแนวคิดก็สามารถติดต่อกับทีมวิจัยได้

7. สิ่งที่ต้องปรับปรุง

- การแบ่งหน้าที่ควรมีการพูดคุยถึงรายละเอียดที่รับผิดชอบอย่างละเอียดเพื่อจะได้มีความเห็นพ้องที่เท่ากัน
- การกำหนดระยะเวลาในการรวบรวมต้นฉบับจะต้องเพื่อเวลาของการส่งซ้ำ เพราะบางกิจกรรมจะจัดใกล้เคียงกับการปิดต้นฉบับของจดหมายข่าว
- การกำหนดบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งควรได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนกันเพื่อเป็นการเรียนรู้การทำงาน

8. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

มีความเหมาะสม คือ เป็นกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเครือข่ายเพื่อนเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งจะต้องมีการส่งตัวแทนเข้าร่วม การพูดคุยทำความเข้าใจกันก่อนเป็นการเตรียมความพร้อมที่ดีในระดับหนึ่ง

กิจกรรมประชุมแลกเปลี่ยนการทำงานวิจัยเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 29-30 กรกฎาคม พ.ศ.2549

ณ ชมรมท่องเที่ยวคลองร้อยสาย ตำบลบางโป้ง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อแลกเปลี่ยนการทำงานเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- วางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- สมาชิกกลุ่มต้นกล้านาใหญ่ โรงเรียนบ้านนาใหญ่
- สมาชิกกลุ่มเพื่อนเรียนรู้ โรงเรียนพุนพิณพิทยาคม

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- ติดต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ติดต่อสถานที่ ที่ใช้ในการประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การพูดคุยวงใหญ่
- การแบ่งกลุ่มย่อย
- การนำเสนอรายกลุ่ม

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- แลกเปลี่ยนบทเรียนการดำเนินงานของเครือข่ายกลุ่มเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- สรุปผลการดำเนินงานของแต่ละกลุ่ม
- วางแผนการดำเนินกิจกรรม

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

ประเด็นการแลกเปลี่ยนถอดบทเรียน

- 1 สถานการณ์ตัวเอง กลุ่ม และความคืบหน้างานที่กลุ่มได้ทำมา (กลุ่มเพื่อนเรียนรู้ กลุ่มต้นกล้าขนาดใหญ่ กลุ่มเยาวชนรักษากล่องน้อย)
- 2 ข้อจำกัด และสิ่งดีๆ หรือต้นทุนที่มีอยู่ในกลุ่มขณะนี้
- 3 แนวทางที่จะเลื่อนงานต่อโดยพิจารณาข้อจำกัด และต้นทุนที่มีอยู่ของแต่ละกลุ่ม

บันทึกการประชุม

เมื่อพร้อมแล้วก็เริ่มการทำความรู้จัก เพราะมีสมาชิกหลายคนเพิ่งเข้ามาใหม่และเพื่อนกลุ่มอื่นยังไม่รู้จัก หลังจากนั้นชี้แจงการจัดประชุมโดยทีมพี่ๆ ชูชนสร้างสรรค์ และเริ่มกระบวนการพูดคุย แลกเปลี่ยนการทำกิจกรรมของกลุ่มในช่วงที่ผ่านมา กลุ่มแรก คือ เพื่อนเรียนรู้ โรงเรียนพูนพิทยาคม ดังนี้

กลุ่มเพื่อนเรียนรู้ มีกิจกรรมหลักๆ คือ การสืบสานปณิธานท่านอาจารย์พุทธทาส โดยเริ่มจากการปฏิบัติตัวของกลุ่มแกนนำก่อน แต่ละคนนำวิถีปฏิบัติของท่านอาจารย์พุทธทาสไปใช้ คือ

- กินข้าวหมดทุกเม็ด
- ลดการบริโภคสื่อ ดูหนัง ดูละคร
- อ่านหลักธรรมคำสอนของท่านอาจารย์

ส่วนสำหรับกิจกรรมที่คิดวางแผนร่วมกัน คือ

- กิจกรรมเสวนาสัจจกร ซึ่งได้ดำเนินการไปพูดคุยกับเพื่อนเครือข่าย 2 พื้นที่ คือ กลองน้อยและทับชัน
- เสี่ยงตามสายในโรงเรียน แต่ยังไม่ได้เริ่ม อยู่ระหว่างประสานงานกับอาจารย์
- ค่ายสรุปการเรียนรู้ร่วมกันของเพื่อนเครือข่าย

กลุ่มที่ 2 คือ ต้นกล้าขนาดใหญ่ โรงเรียนบ้านนาใหญ่ ได้ช่วยกันเล่าให้เพื่อนฟัง คือ

- ทำหนังสือพิมพ์กำแพง เป็นการบอกกล่าวให้เพื่อนๆ และครูในโรงเรียนทราบว่ากลุ่มได้ไปทำกิจกรรมที่ไหนมาบ้าง ซึ่งจัดหน้าห้องกิจกรรมของกลุ่ม
- การนำผลกิจกรรมไปประยุกต์ปรับใช้ที่บ้าน คือ ทำการแยกขยะที่บ้าน โดยแยก ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล
- จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการวิจัยขยะระยะที่ 2 แก่ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านนาใหญ่

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มรักษากล่องน้อย โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง กิจกรรม คือ

- ร่วมพูดคุยกับพี่กลุ่มเพื่อนเรียนรู้ในการสืบสานปณิธานท่านอาจารย์พุทธทาส และจัดบอร์ด เสี่ยงตามสายในโรงเรียน

- การจัดประชุมชี้แจงโครงการวิจัยคลองระยะ 2 ที่ อบต.คลองน้อย
- การทำจดหมายข่าวราย 3 เดือน อยู่ในช่วงดำเนินการฉบับแรก

หลังจากทั้ง 3 กลุ่มนำเสนอ ให้ช่วยกันตั้งข้อสังเกต ดังนี้คือ

- แต่ละกลุ่มได้มีการเตรียมตัวในการนำเสนอไม่ดี
- การนำเสนอเป็นพูดคนเดียว ไม่ค่อยช่วยกันเพิ่มเติม
- นำเสนอไม่จำเป็นต้องนำเสนอแบบเป็นขั้นตอนก็ได้ ทำกิจกรรมอะไรบ้างก็เล่าสู่กันฟังได้

และให้แยกกลุ่มคุยโดยละกัน ในแต่ละกลุ่มต้องมีสมาชิกทั้ง 3 กลุ่ม ถึงความรู้สึก สิ่งที่พบปัญหาที่เกิดขึ้น ความคับข้องใจ หรือสิ่งที่ตัวเองอยากพูด อยากระบาย แล้วจึงมานำเสนอเช้าวันอาทิตย์ที่ 30 ดังนี้

กลุ่มแรก สมาชิก คือ ปอนด์ อิก มีม ชัด เก่ง แมน

การพูดคุยเป็นการสลับการระหว่างนาใหญ่กับทอนหน้าปดอง มีเก่งและเพื่อนช่วยกันเป็นคนนำคุย ซึ่งได้คุยกันแบบเปิดใจ จนทำให้พบปัญหาหลักที่สำคัญ คือ

- เกี่ยวกับการเรียนและการทำกิจกรรม เพราะกิจกรรมที่ร่วมประชุมวางแผนกันบ่อยๆ และต้องจัดกิจกรรมตามแผน ส่วนเรื่องเรียนครูก็สั่งงานเยอะ และได้รับมอบหมายงานให้ทำหลายอย่าง

- การบ้านงานในโรงเรียนเยอะอยู่แล้ว กิจกรรมก็มากอีก ทำให้แบ่งเวลาไม่ถูก

กลุ่มที่ 2 สมาชิก คือ เอ้ แดง แทงค์ กุ๊ก บิว

บรรยากาศเป็นแบบช่วยกันคุย โดยมีแดงจดบันทึก ตามการพูดคุย ดังนี้
ความรู้สึกที่ได้ร่วมกิจกรรม

- ดีใจที่ได้ทำกิจกรรมและร่วมงานกับชุมชนของตนเอง
- สนุก มีความสุข
- ได้ทำงานในสิ่งที่แปลกใหม่
- ได้รู้จักเพื่อนเครือข่ายมากขึ้น
- รู้สึกเหนื่อยในบางครั้ง
- ภูมิใจที่ได้ทำกิจกรรมให้กับชุมชนที่เราอาศัยอยู่เพราะเรามีความรักต่อชุมชน

สิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรม

- ได้ความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ เช่น การเก็บข้อมูล วิธีช่วยดูแลคลอง อนุรักษ์สัตว์น้ำ
- ได้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัย
- ได้รู้ประวัติคลองจากชาวบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่มานาน รู้วิถีชีวิตคนริมคลอง รู้สภาพน้ำในคลอง

กลุ่ม 3 สมาชิก คือ เอ สว ย อีว ไหม แก้ว เปิ้ล ปุ้ย นิ่ม

บรรยากาศการคุยเป็นกันเอง พูดกันแบบเปิดใจ มีแก้วกับอีวเป็นคนชวนคุย ตั้งประเด็น
ดังนี้ ความรู้สึกกับการทำงานที่ผ่านมา

- มีความสุขกับการทำงาน สนุกที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ
- ได้มิตรภาพ เกิดความผูกพัน สามัคคี
- อยากทำและกระตือรือร้นในการทำงาน ตั้งใจที่ทำงานให้สำเร็จ
- กล้าแสดงออก แสดงความคิดเห็น
- ได้เจอเพื่อน มีความสุขกับการร้องเพลง ดีใจที่ได้ออกอัลบั้มออนไลน์ออก
- ร่วมทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนและเรียนรู้การทำงานกับเพื่อน

ปัญหาที่พบ คือ

- ขาดความกล้าแสดงออก และขาดความรับผิดชอบ
- สมาชิกในกลุ่มไม่ค่อยให้ร่วมมือในการทำงาน
- แบ่งเวลาไม่ค่อยเป็น งานจากโรงเรียนเยอะ กิจกรรมมาก

หลังจากนั้นจึงแบ่งกันไปคุยตามกลุ่มตัวเองและมีพี่เลี้ยงพูดคุยอยู่ด้วย คือ เพื่อนเรียนรู้ ดันกล้านา
ใหญ่ และเขาวชนรักษ์กลองน้อย ตามประเด็น คือ

- 1 สถานการณ์กลุ่มตอนนี้เป็นอย่างไบ้าง
- 2 ข้อจำกัดและต้นทุนการทำงานที่มีอยู่ในพื้นที่ตอนนี้
- 3 กลยุทธ์/แนวทางที่จะขับเคลื่อนงานในพื้นที่ต่อ

และมาร่วมนำเสนอช่วงบ่าย โดยมีครูอุ๊ต ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์และพี่ๆ ช่วยตั้งข้อสังเกต

กลุ่มเพื่อนเรียนรู้ ตอนนี้กำลังเคลื่อนงานการสืบสานปณิธานท่านอาจารย์พุทธทาส ซึ่งมี
การพูดคุยในแกนนำหลัก 4 คน แต่ในขบวนการเพื่อนเรียนรู้ไม่ได้คุยกัน เนื่องจากสมาชิกเป็นพี่ ม.6
สนใจเรื่องการศึกษาต่อ และการปฏิบัติของแต่ละคน ดังนี้

แก๊ง ถือเอาแบบปฏิบัติของสวนโมกข์มาทำ ในการการรับประทานอาหาร “น้ำหมดทุก
หยด ข้าวหมดทุกเม็ด ทำให้ได้ฝึกความอดทน จิตใจตั้งมั่น และยังมีความพร้อมที่ขับเคลื่อน
กิจกรรมอยู่ประมาณ 95%

กวิน จะทำด้านการสื่อสารของกลุ่ม คือ จัดทำเว็บไซต์ เพราะได้อยู่ชุมชนคอมพิวเตอร์
และได้หาเพื่อนมาร่วมทำด้วย คือ เขียวและบอย ส่วนความพร้อมในการทำกิจกรรมเต็มร้อย

อีว ได้นำคำกลอน มองแต่แง่ดีเกิด มาปรับใช้เพื่อฝึกการเก็บระงับอารมณ์ ความตั้งใจ
ในการทำกิจกรรมประมาณ 90%

เอ๋ นำแบบปฏิบัติของสวนโมกข์ในเรื่องการบริโภคสื่อ ไม่ลดการดูหนัง ละคร มาทำการบ้าน อ่านหนังสือ ส่วนความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะทำงานต่อนั้นยังมีอยู่และคิดว่าการทำกิจกรรมนี้แหละใช่ แต่บอกไม่ได้ว่าก็เปอร์เซ็นต์

ด้านกลุ่ม

- โรงเรียนมีกิจกรรมมาก ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาได้พบกัน
- สมาชิกยังขาดพื้นฐานความเข้าใจในการสืบสานปณิธานท่านอาจารย์พุทธทาส เช่น กลุ่มที่ไปร่วมงานร้อยปีท่านอาจารย์ กลุ่มคณะกรรมการนักเรียน กลุ่มชุมชน
- แกนนำเองก็ยังขาดความเข้าใจเพียงพอ
- ครู ผู้อำนวยการ โรงเรียนให้การสนับสนุนมากขึ้น

ข้อจำกัด

- มีการทำงานแบบแยกส่วน
- เวลาที่จะพบเจอกันของแกนนำไม่ค่อยจะมี เพราะตารางเรียนไม่ตรงกันและงานในโรงเรียน การบ้านเยอะ

ต้นทุนในพื้นที่

- สมาชิกยังมีความสนใจและพร้อมที่จะทำกิจกรรมอยู่
- โรงเรียนเปิดกว้างสำหรับการทำกิจกรรมมากขึ้น
- มีที่ปรึกษา พี่ๆ ชุมนสร้างสรรค์และครูอุ๊
- มีเพื่อนและผู้ปกครองที่เข้าใจ

กลยุทธ์ / แนวทางการปฏิบัติที่เห็นเป็นรูปธรรม

- นำแบบปฏิบัติจากสวนโมกข์มาทำกับตัวเอง
- ส่งเสริมกระบวนการสืบสานโดยการเปิดเวทีพูดคุย จัดค่ายกับเพื่อนเครือข่าย
- กำหนดวันนัดพบกันเป็นวันเสาร์ – อาทิตย์ เพื่อวางแผนประชุมสรุปงาน
- สื่อสารประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียน โดยจัดเสียงตามสาย

ครูอุ๊และพี่ ๆ ช่วยตั้งข้อสังเกต และให้แนวกลยุทธ์ คือ

- กลุ่มแกนนำหาสถานที่พบปะ และมาวิเคราะห์กันบ่อยๆ เช่น กิจกรรมหรือนโยบายของโรงเรียนในเรื่องการดูแลความสะอาดโรงเรียน เราก็สามารถมาประยุกต์หรือคิดกิจกรรมต่อให้ทำได้ด้วยกัน

- พบ ปรึกษาพี่ๆ และครูอุ๊อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งเพื่อวิเคราะห์ร่วมกัน
- จัดฝึกอบรมสำหรับบางเรื่องที่เป็น
- ต้องหาเพื่อนเพิ่มขึ้น เช่น จากทีมเดิมที่เคยร่วมงานแล้ว
- กิจกรรมภายในโรงเรียนยังน้อย ต้องสร้างรูปธรรมงาน และหาความร่วมมือการทำกิจกรรมในพื้นที่ตัวเองให้ชัดเจนและมากขึ้น

- เห็นความตั้งใจของทีมแกนนำที่จะทำงานอยู่มาก
- ลองเลือกพื้นที่ที่จะหนุนเสริมหลัก ทำให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น ทับชัน

ข้อดีของการนำเสนอของน้อง กลุ่มคลองน้อย

สถานการณ์กลุ่ม

- กลุ่มร้องเพลงให้ความร่วมมือกันน้อยมาก เพราะทุกคนมีเวลาว่างน้อยมาก
- สมาชิกไม่ค่อยให้ความร่วมมือกัน
- ขาดความสามัคคีกัน
- ขาดความรับผิดชอบงาน
- การแบ่งเวลาไม่เป็น
- ความเข้าใจต่องาน และการนำเสนองาน
- มีกิจกรรมเข้ามาในโรงเรียนมาก
- ไม่มีสถานที่นัดพบที่แน่นอน

สิ่งดี ๆ ที่ช่วยหนุนเสริมกลุ่ม

- มีผู้ใหญ่ใจดี เช่น อบต.คลองน้อย ชาวบ้านตำบลคลองน้อย ผู้ปกครอง
- มีผู้สนับสนุนส่งเสริมในโรงเรียน เช่น พี่เลี้ยง ครูบางคน
- มีกำลังใจจากเพื่อน
- อยากทำงานเพื่อพัฒนาบ้านตัวเอง มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด

ข้อจำกัดที่ทำให้กิจกรรมเดินไปช้า

- ทุกคนขาดสมาธิ
- ไม่รู้จักการแบ่งเวลาในการเรียน ทำกิจกรรม
- ขาดความรับผิดชอบ
- ขาดความสามัคคี ทะเลาะกันในกลุ่ม
- ไม่มีความเข้าใจต่องานคือพอ
- มีกิจกรรมอื่นๆ ในโรงเรียนมาแทรกมาก เช่น กีฬา กิจกรรมในชุมชน

แนวทางในการทำงานต่อ

- จะออกอัลบั้มชุดใหม่ โดยร่วมกันแต่งเพลงและฝึกให้น้องใหม่เข้ามา
- ทำความเข้าใจกิจกรรมกันในกลุ่ม
- หาห้องนัดพบที่แน่นอน และจัดให้เรียบร้อย
- ประชาสัมพันธ์กับชุมชนให้เข้าใจกิจกรรมของกลุ่มให้มากขึ้น
- ศึกษาดูงานและหาความรู้เพิ่มเติม
- การประสานงานเพื่อทำกระชังปลา

กลุ่มต้นกล้าใหญ่

สถานการณ์

- สมาชิกยังกังวลเรื่องเรียนอยู่มาก
- แขนงถูกดึงตัวไปใช้ในงานโรงเรียนมาก เช่น แข่งขันวิชาการ แข่งกีฬา
- โรงเรียนมีความสนใจเฉพาะตัวกิจกรรม ไม่สนใจการเรียนรู้ของเด็ก

ข้อจำกัด

- ยังจัดกระบวนการคุยไม่ค่อยเป็นทั้งกับเพื่อนและกลุ่ม
- ไม่มีกิจกรรมต่อเนื่องกับน้อง
- การเคลื่อนกิจกรรมต้องรอพี่เลี้ยง ไม่สามารถจัดกิจกรรม หรือจัดพูดคุยกันเองได้

ต้นทุนที่มีในพื้นที่

- โรงเรียนเปิดโอกาสในการทำกิจกรรมมากขึ้น
- กลุ่มแกนนำเป็นประธานนักเรียนสามารถทำงานกับโรงเรียนได้ เช่น การปรับใช้ห้องสมุด จากเดิมที่เด็กไม่ค่อยได้เข้าใช้
- น้องๆ ในโรงเรียนยังสนใจที่เข้าร่วมกิจกรรม
- มีกลุ่มเพื่อน / กลุ่มครูที่สนใจกิจกรรมมากขึ้น

กลยุทธ์ / แนวทางในการดำเนินงานต่อ

- เชื่อมต่อกับโรงเรียนโดยช่องทางของคณะกรรมการนักเรียน
- พัฒนากิจกรรมให้ต่อเนื่องกับน้องๆ เช่น กิจกรรมช่วงกลางวัน จัดค่าย ของประดิษฐ์จากขยะ
- พัฒนากิจกรรมที่จะให้เป็นตัวอย่างกับเพื่อนในโรงเรียน จัดห้องพบปะให้น่าอยู่ จัดตู้หนังสือ ทำการแลกเปลี่ยนอย่างจริงจัง
- จัดการพูดคุยกับพี่เลี้ยง ที่ปรึกษาให้บ่อยขึ้น

สำหรับกลุ่ม 2 และ 3 มีการตั้งข้อสังเกตจากครูผู้ดูแล คือ ยังไม่เข้าใจประเด็นหัวข้อในการ พูดคุย ทำให้ไม่เห็นรูปธรรมกิจกรรมในพื้นที่ว่าที่ผ่านมาทำอะไรกันมาบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ จะนำมากำหนดแนวทางการดำเนินงานต่อ ต้องไปทบทวนกันใหม่ จบการประชุม

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- แลกเปลี่ยนกับกลุ่มน้ำโจ้ว วันที่ 1 – 8 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- กำหนดการ การแลกเปลี่ยนกลุ่มน้ำโจ้วที่จะเดินทางแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเยาวชนรักย์คลองน้อย ในวันที่ 2 สิงหาคม 2549

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- สมาชิกผู้เข้าร่วมบางคนยังไม่เคารพกติกาที่วางไว้ คือ ยังมีการทะเลาะส่งเสียงดังในขณะที่มีการประชุม มีข้อตกลงร่วมของกลุ่ม คือ หากยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจะมีการงดการเข้าร่วมกิจกรรมสำหรับคนที่ไม่ปฏิบัติตามกติกาที่วางไว้

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวัง วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ เป็นการแลกเปลี่ยนการทำงานเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี พร้อมกับวางแผนกิจกรรมระยะต่อไป

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม สถานที่เป็นที่พักโฮมสเตย์ริมแม่น้ำตาปี มีสถานที่ประชุมที่กว้างขวาง ช่วงเวลาที่ใช้คือ 2 วัน 1 คืน ทำให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเต็มที่ งบประมาณที่ใช้จ่ายมีความเหมาะสม

3. ผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนเป็นสมาชิกของกลุ่มเยาวชนแต่ละพื้นที่ที่กำลังดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น กลุ่มต้นกล้าंनाใหญ่และกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย เป็นกลุ่มเยาวชนที่ดำเนินโครงการวิจัย ส่วนกลุ่มเพื่อนเรียนรู้จากโรงเรียนพุนพิทยาคม เป็นกลุ่มเยาวชนที่กำลังดำเนินกิจกรรมสืบสานภูมิปัญญา

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมในครั้ง คือ วางแผนประเด็นที่จะพูดคุยแลกเปลี่ยนของทีมเยาวชน มีการวางแผนในเรื่องการประสานงานกับกลุ่มเยาวชนต่างๆ การจัดหาสถานที่ประชุม

5. วิธีการ / เครื่องมือในการดำเนินการประชุม

มีความเหมาะสม วิธีการที่ใช้ คือ การพูดคุยวงย่อยโดยแบ่งเป็นกลุ่มแต่ละพื้นที่ แล้วนำมาเสนอในกลุ่มใหญ่ ใช้ mind map ช่วยในการจับประเด็นการพูดคุย

6. เนื้อหาการจัดประชุม

มีการพูดคุยเกี่ยวกับ สถานการณ์กลุ่ม สิ่งดีๆที่ช่วยหนุนกลุ่ม ข้อจำกัดที่ทำให้งานเดินได้ช้า แนวทางในการทำงานต่อและการเรียนรู้ของแต่ละคนในช่วงที่ผ่านมา โดยเมื่อพูดคุยกลุ่มย่อยจบ ให้มีการนำเสนอออกนอกกลุ่มใหญ่ เพื่อให้แต่ละคนสามารถแลกเปลี่ยนกันได้

7. แผนงาน ข้อตกลงร่วม

แผนงานต่อไป คือ การมาแลกเปลี่ยนงานของกลุ่มคนทำงานในลุ่มน้ำโขง จาก จีน กัมพูชา เวียดนาม ลาว และบางส่วนของไทย มาแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเยาวชนสุราษฎร์ธานี โดยแบ่งเป็น วันที่ 1 ส.ค. 49 จะไปเยี่ยมกลุ่มต้นกล้านาใหญ่ โรงเรียนบ้านนาใหญ่ วันที่ 2 ส.ค. 49 เยี่ยมกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง และวันที่ 4 ส.ค. 49 เยี่ยมกลุ่มเพื่อนเรียนรู้ โรงเรียนพุนพิณพิทยาคม

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ มีสมาชิกหลายคนเป็นคนใหม่เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำอยู่ ทำให้ความพร้อมในการคุยมีน้อย บางครั้งก็มีการรบกวนผู้อื่น ต้องมีข้อตกลงที่ชัดเจนก่อนการพูดคุย

9. ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทุกคนมีความสนใจในการพูดคุยเกี่ยวกับการวิเคราะห์กลุ่มและร่วมแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆเป็นอย่างดี มีการแลกเปลี่ยนการแก้ปัญหาของแต่ละกลุ่ม

10. การสะท้อนของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

- การได้แลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆทำให้ได้ฝึกกระบวนการคิดมากขึ้น ช่วยให้เราได้วางแผนการกลับไปดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน
- เห็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไปการทำให้ชุมชนให้ความสำคัญและตระหนักร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน

กิจกรรมสรุปบทเรียนการทำงานของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

วันที่ 10 - 11 มิถุนายน พ.ศ.2549

ณ ชมรมท่องเที่ยวคลองร้อยสาย ตำบลบางไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- สรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาในโครงการการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อย
- วางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ทีมที่ปรึกษาโครงการวิจัย
- ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ สุราษฎร์ธานี

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
- ติดต่อประสานสถานที่

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- แบ่งกลุ่มย่อยสรุปบทเรียนการทำงานของแต่ละคน
- มีการนำเสนอกลุ่มใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- วางแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป

6. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

วันที่ 10 มิถุนายน 2549

เวลา 9 โมงไปรับประทานอาหารที่โรงเรียนบ้านทอนหน้าปล้อง มาถึงสถานที่ประชุมบ้านพิภพ ชำนาญเมือง เก็บข้าวของ จัดที่ประชุมและช่วยกันทำกับข้าว ทานมื้อเที่ยงเสร็จจึงเริ่มประชุมกัน ตอนบ่ายโมง สมจิตรชวนน้องๆ เล่นเกมส์เตรียมความพร้อมก่อน แล้วเริ่มด้วยการชี้แจงและทำความเข้าใจการประชุมเวทีครั้งนี้โดยพี่เก้ และพี่ปู เป็นการมาร่วมกันมองย้อนกิจกรรมที่ได้ทำผ่านมาแล้ว เป็นอย่างไรบ้าง เกิดผลอย่างไรบ้างทั้งทางด้านตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

และเป็นการฝึกฝนตนเองในการคิด วิเคราะห์ด้วย กระบวนการ โดยแบ่งกลุ่มแยกกันคิดตาม กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติมา คือ กลุ่มบทเพลงสร้างสรรค์ และกลุ่มงานวิจัย โดยมีหัวข้อในการคิด คือ

1. นิยามความสุขของตัวเอง กลุ่ม
2. ความประทับใจจากการทำกิจกรรม
3. กิจกรรมที่ผ่านมาเป็นอย่างไร เกิดผลด้านต่างๆ อย่างไร
4. แผนงานที่ทำต่อในระยะต่อไป

น้องๆ แยกกลุ่มกันคุยตามสบาย โดยมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำแต่ละกลุ่ม แล้วมานำเสนอ

กลุ่มบทเพลงสร้างสรรค์

นิยามความสุขของเด็ก คือ

- ได้ไปจัดกิจกรรมในสถานที่ที่ยังเป็นธรรมชาติ
- ได้ทำกิจกรรมที่ตนเองชอบ เช่น ฟังเพลง เลี้ยงสัตว์ ไปเที่ยว
- ได้อยู่กับครอบครัวพร้อมหน้าพร้อมตา และทานอาหารร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และช่วยกันแก้ไขปัญหาภายในครอบครัว ไม่ทะเลาะกัน
- ชุมชนสะอาด คนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคี ไม่ทะเลาะกัน
- โรงเรียนมีต้นไม้ มีธรรมชาติมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะมีน้อย
- นักเรียนไม่พูดคำหยาบ
- ไม่อยากให้ครูบังคับนักเรียนในการร่วมทำกิจกรรม
- อยากให้ครูมีศีลธรรมกับนักเรียน

กิจกรรมการฝึกร้องเพลง แต่งเพลง จนเกิดเป็นอัลบั้ม โอน้อยออก

ความประทับใจจากการทำอัลบั้ม

- ประทับใจเจ้าของห้องอัดที่คอยแนะนำน้องๆ ในการออกเสียงร้อง และใจดีให้เราใช้ห้องอัดฟรี
- ประทับใจพี่ๆ ที่ช่วยฝึกสอน ฝึกซ้อม คือ พี่จ๊อบ พี่อืด พี่ต๋อย และพี่อู๋
- ประทับใจที่มีคนชอบเพลงของเรา

ผลที่เกิดขึ้น

- ได้พัฒนาความกล้าแสดงออกและพูดเก่งขึ้น
- ได้ไปรู้จักสถานที่ใหม่ เช่น ม.เกษตรศาสตร์
- ได้ไปร้องเพลงตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น อบต.คลองน้อย ท่าชนะ กรุงเทพฯ ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- มีคนรู้จักกลุ่มคลองน้อยเพิ่มมากขึ้น

วางแผนกิจกรรมต่อ

- อยากทำอัลบั้มชุดที่ 2
- หาน้องๆ ที่สนใจเรื่องบทเพลงสร้างสรรค์มาร่วมกลุ่ม โดยการรับสมัคร พุดคุยทำความเข้าใจกับน้องๆ แล้วเชิญพี่ๆ ที่มีความรู้มาพูดคุยกันภายในกลุ่ม
- เชิญชวนสมาชิกเก่าให้มาร่วมทำกิจกรรมบ้าง

กลุ่มงานวิจัย

นิยามความสุขของกลุ่ม คือ การได้มาทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ร่วมกันทำประโยชน์แก่ชุมชน เช่น การดูแลรักษาแม่น้ำในชุมชน ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ไม่มีขยะ ร่มรื่น ได้พัฒนาตนเอง กล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าคิด กล้าพูด และได้สัมผัสธรรมชาติ

กิจกรรมเรียนรู้สนุกกับคลอง โดยการวิจัยศึกษาความเปลี่ยนแปลงของคลองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันด้วยกระบวนการที่หลากหลาย เช่น สำรวจคลอง กิจกรรมนักสืบสายน้ำ

ความประทับใจจากการทำกิจกรรม

- คนในชุมชนให้ความร่วมมือ สนับสนุนโครงการวิจัย เช่น การเข้าร่วมประชุม การหนุนเสริมจาก อบต.คลองน้อยให้ใช้สถานที่จัดประชุม
  - ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนกลุ่มอื่น และไปเรียนรู้นอกสถานที่
  - ได้ร่วมกันทำงานกับเพื่อน ช่วยกันแสดงความคิดเห็น
- ผลที่เกิดขึ้น / การเรียนรู้
- มีความกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น พุดเก่งขึ้น
  - รู้จักการจดบันทึก
  - ผู้ปกครองเข้าใจให้มาร่วมกิจกรรมและชุมชนยอมรับ
  - มีความรับผิดชอบและเกิดความสามัคคีในกลุ่ม
  - โรงเรียนให้การสนับสนุน ให้การยอมรับ ให้ความช่วยเหลือ และครูก็มาร่วมกิจกรรมกับนักเรียน
  - ชุมชนให้ความร่วมมือ คือ ไม่ทิ้งขยะลงในคลอง ทำให้ขยะในคลองลดลง
  - คนในชุมชนร่วมเสนอความคิดเห็นต่อโครงการและให้การสนับสนุนเช่น งบประมาณให้ยืมเรือไม่คิดเงิน

แนวทางการทำกิจกรรมต่อ

- เพิ่มความสามัคคีในกลุ่ม เช่น จัดค่าย ประชุมพูดคุยกันสม่ำเสมอ
- ฝึกให้เพื่อนกล้าแสดงออก คือ หัดให้เพื่อนนำเสนอความคิดเห็น
- ประชุมแบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้ชัดเจน

กิจกรรมจุดนัดพบของกลุ่ม เป้าหมายคือ จะได้รู้ที่นัดพบกันแน่นอน และใช้เป็นทีเก็บอุปกรณ์ผลงานกลุ่ม ใช้ประชุม พบปะพูดคุยกับเพื่อน

ความประทับใจ คือ ได้ทำรั้วล้อมรอบจุดพบที่เก่าด้านหน้าโรงเรียนเพราะได้ทำด้วยตัวเอง
ข้อสังเกต คือ สถานที่ประชุมที่เก่าไม่ค่อยสะดวก คนเดินพลุกพล่าน ไม่มีสมาธิ และเล็ก แคบ
จนเกินไป จึงคิดว่าน่าจะหาที่ใหม่ คือ ศาลาประชุม หมู่ 6
ผลที่เกิดขึ้น คือ ได้ใช้เป็นที่ประชุม และติดป้ายกิจกรรมสื่อสารกับกลุ่มคนอื่น
แนวทางการดำเนินงานต่อ คือ ไปติดต่อกับ อบต. เพื่อขอใช้สถานที่ คือ ศาลาประชุม หมู่ 6 หรือถ้า
ไม่ได้ก็ทำเอง โดยของบจาก อบต. จัดงานทอดผ้าป่าหางบเข้ากลุ่ม
จบการนำเสนอก็ช่วยกันทำอาหารเย็น และทำการกิจเสร็จแล้วเริ่มพูดคุยกันอีกทีตอน 1 ทุ่ม
กลางคืนมีประเด็นที่ให้น้องๆ ช่วยกันคิด คือ การเรียนรู้จากสวนโมกข์ แยกกลุ่มช่วยกันคิด
ความประทับใจในสวนโมกข์

- บริเวณรอบๆ สวนโมกข์เป็นธรรมชาติมีความสงบร่มเย็นทำให้มีสมาธิ
- ได้ฝึกสมาธิ
- ได้เพื่อนใหม่
- ศาลาธรรมโมฆะเพราะเป็นที่เก็บอัฐิและผลงานทุกชิ้นของท่านอาจารย์พุทธทาส นำ
อ่าน น่าสนใจ
- โรงมหรสพทางวิญญานเพราะเป็นที่เก็บรูปภาพและเป็นที่เตือนสติไม่ให้คิดฟุ้งซ่าน
ให้เป็นตัวของตัวเองและมีข้อคิดต่างๆแฝงอยู่
- เขาพุทธทอง เพราะเป็นธรรมชาติร่มรื่น

ผลที่เกิดขึ้น

ต่อตนเอง

- มีสมาธิ มีสติ รู้จักคิดก่อนทำ จิตใจสงบ ใจเย็น
- ได้ฝึกการตื่นนอนตอนเช้า
- ได้รู้ประวัติท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ
- ได้รู้จักซื้อต้นไม้ในสวนโมกข์
- ได้กลับมาฝึกการประหยัดออมเงินและของใช้
- มีความเข้าใจศาสนามากขึ้น

ต่อกลุ่ม

- เกิดความสามัคคีกันในกลุ่ม มีความซื่อสัตย์ อดทน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในกลุ่ม
- ได้รู้จักกลุ่มเพื่อนอื่นๆ ตอนไปร่วมงานสวนโมกข์
- เป็นสถานที่ประชุมได้ดีมากเพราะสงบ

แนวทางการจัดกิจกรรมต่อ

- จัดค่ายศึกษาระดมให้ลึกซึ้ง เพื่อนำไปใช้กับชีวิตประจำวันและการทำงานใน
กลุ่ม
- ศึกษาธรรมชาติรอบ ๆ สวนโมกข์

เช้าวันที่ 11 มิถุนายน พุศุขยกันต่อเกี่ยวกับความร่วมมือกับหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ

1. งานมหกรรมห้องเรียนชุมชน

ความประทับใจ

- ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มอื่นๆ การทำน้ำสมุนไพร ย้อมผ้า ทำบาตริก ทำกระดาด
สา ทำขนมไทย ทองหยิบ ทองหยอด
- ได้ฝึกทำของเล่นจากภาคเหนือ คือ ลูกหวี ใช้กระบอกไม้ไผ่
- ได้เจอนักร้องตัวจริง สุนทรี เวชานนท์ โอปแฟมิลี่ หงา คาราวาน อี๊ด พุทธา และ
แฮมเมอร์
- ได้ชมการแสดงหนังตะลุง-มโนราห์
- ได้เห็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ลักษณะคล้ายต้นมะพร้าวแต่ใบคล้ายใบกล้วย
- ได้นั่งรถไฟเป็นครั้งแรก (แต่เหนื่อย) และเห็นพระปฐมเจดีย์
- ได้นั่งรถไฟฟ้าได้ขึ้นไปศูนย์ประชุมสิริกิติ์

ข้อสังเกต / การเรียนรู้

- กิจกรรมเยอะ เหนื่อย อากาศแปรปรวน ทำให้เพื่อนไม่สบาย
- ผู้เข้าร่วม สนใจกิจกรรมที่กลุ่มนำเสนอ
- พี่ๆ ทีมสื่อสนใจถ่ายภาพกิจกรรมของกลุ่ม และสัมภาษณ์สมาชิกในกลุ่มเพื่อเอาไปลง
หนังสือ
- มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน และพอใจในการนำเสนอกิจกรรม
- เพื่อน ๆ ในกลุ่มยังไม่ค่อยสามัคคี ทำเสร็จแล้วไม่ช่วยกันเก็บ
- ได้ไปทำกิจกรรมกับเพื่อนกลุ่มอื่น ทำกระดาดสา สมุดบันทึก ขนมนมลูกชุบ

2. การร่วมงานกับประชาคม องค์กร ในจังหวัด

- ทำให้รับรู้การทำกิจกรรมของผู้ใหญ่ องค์กร
- เห็นความสามัคคีร่วมมือในการทำงาน
- ผู้ใหญ่ไม่ถือตัวเป็นกันเองกับเด็ก
- ได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่ในการนำเสนอ เช่น การพูดต้องมองหน้าสบตาผู้ฟัง พูด
ช้าๆ ไม่ต้องตื้นตัน
- ได้เรียนรู้วิธีการรับมอบของ คือ ให้มองผู้ให้ อย่ามัวแต่มองกล่องถ่ายรูป
- เห็นตัวอย่างการนำเสนอของผู้ใหญ่ การเป็นพิธีกร

- ได้รับรางวัลในการนำเสนอกิจกรรม เช่น การร้องเพลง
- สนุก แปลกใหม่ ได้ความรู้

3. ความร่วมมือกับ อบต.คลองน้อย

- นายก และพี่ ๆ ใน อบต.ไม่ถือตัวเป็นกันเองกับเด็ก
- ให้น้องๆ ใช้ห้องประชุมในการจัดกิจกรรม
- นายกใจดี สนับสนุนงบประมาณ เสื้อผ้า และเครื่องกีฬา
- อบต.ให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของ อบต. เช่น แข่งกีฬา
- ร่วมแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานที่มาดูงานของ อบต. ซึ่งเด็กๆ ได้นำเสนอและพูดคุยกิจกรรม กับเยาวชนจากจังหวัดต่าง ๆ กระบี่ พังงา เชียงราย เชียงใหม่ เกาะสมุย

แนวทางความร่วมมือกับหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ

- อยากให้หน่วยงานอื่นมาร่วมกิจกรรมกับเด็ก เช่น ร่วมล่องเรือ พุดคุย เพื่อให้มีความเข้าใจรับรู้กิจกรรมที่ทำมากขึ้น
- หลังจากเด็กทำกิจกรรม จะมีการนำเสนอให้หน่วยงาน องค์กรอื่นทราบ
- อยากให้ผู้ใหญ่แนะนำในการทำกิจกรรมของเด็ก

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- ร่วมประชุมวางแผนในวันที่ 15 มิถุนายน 2549 ที่โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง เรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนไชยวิทยา การนำเสนอบทเรียนการวิจัยของกลุ่มเยาวชนรักย คลองน้อย

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- การพุดคุยโดยการแบ่งกลุ่มย่อยทำให้ได้แต่ละคนพุดถึงรายละเอียดอย่างลึกซึ้ง

สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปบทเรียนการทำงานของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย เพื่อนำบทเรียนการเรียนรู้มาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไป ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
- วางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

2. กระบวนการที่ใช้

มีความเหมาะสม คือ ใช้กระบวนการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มร้องเพลง และ กลุ่มทำงานวิจัย ในการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินกิจกรรม พร้อมการแก้ไขที่ผ่านมาและปัญหาที่ยังไม่ได้แก้ไข

3. กลุ่มผู้เข้าร่วม

มีความเหมาะสม คือ สมาชิกกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย ที่ปรึกษากลุ่มและมีวิทยากรช่วยในการทำความเข้าใจในประเด็นการพูดคุย

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (ปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. สมาชิกแต่ละคนได้ทบทวนบทเรียนในการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา	1. มีวิทยากรช่วยตั้งประเด็นการพูดคุยและจับประเด็นการพูดคุยเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน
2. มีบทเรียนการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำมาปรับใช้ในกิจกรรมระยะต่อไป	2. ได้ทบทวนบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

5. บรรยากาศในการพูดคุย

บรรยากาศในการพูดคุยเป็นแบบกันเอง มีฝนตกพริ้วๆในบางช่วง ช่วยทำให้ผ่อนคลาย ประกอบกับสถานที่ประชุมเป็นสถานที่ที่อยู่ติดริมแม่น้ำตาปี

6. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น / บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

- ทำให้ได้เรียนรู้กับบทเรียนการดำเนินกิจกรรม
- ได้ทบทวนตัวเองในเรื่องความสุขกับการดำเนินกิจกรรม

7. สิ่งที่ต้องปรับปรุง / แก้ไข

สิ่งที่ควรปรับปรุงในการดำเนินกิจกรรม คือ การร่วมกันทำกับข้าวกินกันเองจะต้องมีการพูดคุยแบ่งหน้าที่กันให้ชัดเจน เนื่องจากครั้งนี้ยังมีหลายคนไม่ได้ช่วยคนอื่นทำงาน

8. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

แผนงานที่วางไว้ในเรื่องกิจกรรมครั้งต่อไป คือ การประชุมเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอบทเรียนและผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยในระยะที่ 1 ซึ่งจะคุยกันในวันที่ 15 มิ.ย. 49 ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

กิจกรรมอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ

วันที่ 15 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2549

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. วัตถุประสงค์

- สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในชุมชน
- เพื่ออบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ
- เพื่อให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- กลุ่มเยาวชนรักษาคคลองน้อย
- นักเรียนที่สนใจจากโรงเรียนบ้านทอนหมู่ป่าปล้อง
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดบุญบันเทิง

4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
2. ติดต่อวิทยากร จาก สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 14 สุราษฎร์ธานี
3. ประสานงานผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. ติดต่อขอใช้สถานที่ จาก องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
5. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
6. สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

5. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในกิจกรรม

- วิธีการตรวจวัดคุณภาพน้ำจากค่าออกซิเจนละลายน้ำ
- อุปกรณ์ที่ใช้ในการตรวจวัดคุณภาพน้ำ
- คู่มือและอุปกรณ์นักสืบสายน้ำ

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- การตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยการวัดค่าออกซิเจนละลายน้ำ
- การตรวจวัดคุณภาพน้ำด้วยวิธีการนักสืบสายน้ำ

7. เนื้อหาจากการจัดกิจกรรม

เริ่มกิจกรรมในเวลา 09.00 น. โดยการแนะนำตัวท่านวิทยากรและแจ้งกำหนดการก่อนการบอกเล่าความเป็นมาของกิจกรรมการอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ โดยตัวแทนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย

แนะนำทีมวิทยากร ซึ่งประกอบด้วย

1. คุณจิตมาศ ศิลปพรหมมาศ	สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี
2. คุณกนกพร เจริญรักษ์	สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี
3. คุณศรีสุคนธ์ จะรา	สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี
4. คุณเนงเยาว์ ยุทธนะ	สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี
5. คุณพงษ์พันธ์ สุขสุพันธ์	สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี
6. คุณผกาพันธ์ สัตยาคม	โครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะ
7. คุณอารีย์ คงแจ่ม	โครงการชุมชนเป็นสุข

แจ้งกำหนดการ ในการจัดกิจกรรมของวันนี้

09.00 น.	กล่าวรายงานความเป็นมาของโครงการอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ
09.30 น.	แนะนำตัวผู้เข้าร่วม
	ระดมความคิดหวังของแต่ละคน
	ทำไมต้องเฝ้าระวังสายน้ำ
10.30 น.	รู้จักแผนที่ที่จะทำการสำรวจ
11.00 น.	รู้จักการตรวจวัดคุณภาพน้ำ
12.00 น.	พักรับประทานอาหารเที่ยง
13.00 น.	มาเป็นนักสืบสายน้ำกันเถอะ
15.30 น.	เดินทางกลับ

แนะนำตัวผู้เข้าร่วมกิจกรรม แบ่งได้เป็นกลุ่มๆ คือ

1. ทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ค.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
2. นักเรียนที่สนใจกิจกรรมเฝ้าระวังสายน้ำ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบุญบันเทิง
4. ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนคลองน้อย

จากนั้นเป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของโครงการอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ

เด็กหญิงศิริณา แก้วสืบ : กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มเยาวชนที่รวมตัวกันเพื่อจัดกิจกรรมการดูแลรักษาทรัพยากรชุมชน ทำค่าย/ฝึกอบรม

ศึกษาดูงาน และงานวิจัย ซึ่งปี 2547 กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย ได้ดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชน เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต - ปัจจุบัน ทั้งด้านกายภาพ วัฒนธรรมประเพณี และร่วมหาแนวทางในการฟื้นฟูคลองที่เหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค ระหว่างปี 2547 - 2548 กระบวนการดำเนินงานวิจัยที่กลุ่มได้ดำเนินการผ่านมา คือ ประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมทีมงานประจำเดือน ศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต - ปัจจุบัน ผ่านการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต และกิจกรรมนักสืบสายน้ำ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมฝึกอบรมทักษะการเก็บข้อมูล การประชุมร่วมกับชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเพื่อเติมเต็มข้อมูล พร้อมด้วยกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ผ่านการบอกเล่าในเวทีหมู่บ้านและบทเพลงสร้างสรรค์ มีการจัดเวทีเพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยร่วมกับชุมชน และผู้ใหญ่ในจังหวัด ซึ่งได้แนวทางในการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยอย่างน่าสนใจ จากการดำเนินกิจกรรมทำให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตำบลคลองน้อยหลายด้าน

จากการสรุปบทเรียนผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยที่ผ่านมาของกลุ่มเยาวชน ทำให้ทีมวิจัยเห็นว่าข้อมูลที่ได้ในการดำเนินกิจกรรม คลองในตำบลคลองน้อยได้เปลี่ยนแปลงไปหลายด้านและส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อเสนอค้นพบที่น่าสนใจจากเวทีในหลายชุมชน คือ คนในชุมชนยังมีการใช้ประโยชน์จากการหาสัตว์น้ำในคลองทั้งที่หามาเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและหาเพื่อเป็นรายได้เสริมจึงได้มีการร่วมกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ ต้องกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญของคลอง ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร และให้คนหันมาสนใจร่วมดูแลคลองมากขึ้น โดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งจะมีการอนุบาลในกระชัง ก่อนนำไปปล่อยลงคลอง โดยนำเรื่องราวในอดีตเป็นบทเรียน เนื่องด้วยในอดีตคลองน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ ของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำคนในชุมชนให้ความสำคัญในการดูแลคลอง หากมีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและทำกิจกรรมร่วมกันทั้งการวางกฎกติกาในการร่วมดูแลคลองซึ่งเป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการคลองร่วมกันในชุมชนและเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาคลองในตำบลคลองน้อยให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

สิ่งที่ค้นพบจากการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 ทำให้ทีมวิจัยได้พัฒนาสิ่งที่ได้เรียนรู้เป็นงานวิจัยในระยะที่ 2 ซึ่งกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยจะมีบทบาทในการดำเนินงาน และประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆมากขึ้น โดยมีกระบวนการในการดำเนินการอย่างหนึ่ง คือ การจัดฝึกอบรมแกนนำเยาวชนเพื่อเฝ้าระวังสายน้ำ เพื่อเป็นการเพิ่มบทบาทกลุ่มเยาวชนในตำบลคลองน้อยเพื่อการประสานความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อร่วมดูแลคลองซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชนให้อยู่คู่ชุมชนต่อไป

ผลจากการระดมความคิดความคาดหวังของกลุ่มผู้เข้าร่วม

1. อยากจะได้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาน้ำลำคลองและนำความรู้ไปเผยแพร่ให้เพื่อนที่โรงเรียน

2. เรียนรู้วิธีการของกิจกรรมนันทนาการอย่างครบกระบวนการเพื่อนำไปใช้ที่บ้านและลำคลองใกล้บ้าน

3. การวัดออกซิเจนในน้ำทำให้ทราบคุณภาพน้ำได้อย่างไรและมีการวัดวิธีใด

4. อยากรู้จักและขอบเขตการทำงานของสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานีว่ามีบทบาทอย่างไรต่อการดูแลแม่น้ำ ลำคลอง

5. อยากรู้วิธีการทดสอบน้ำว่าน้ำดีและน้ำเสียมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไรนอกจากการที่สังเกตด้วยตาเปล่า

หลังจากสรุปผลของความคาดหวังของผู้เข้าร่วมก็ถึงกระบวนการของการตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยการหาค่าออกซิเจนละลายน้ำ โดยการใช้สารเคมีเป็นตัวทดสอบ

สารเคมีที่ใช้ ได้แก่

1. แมงกานีสซัลเฟต (สารเคมีตัวที่ 1 Mn_2SO_4) ใช้จับออกซิเจนในน้ำ
2. อัลคาไลน์ ไฮโดรเจนเพอร์ออกไซด์ (AIA) สารเคมีตัวที่ 2
3. กรดซัลฟูริก (H_2SO_4) สารเคมีตัวที่ 3 ละลายตะกอนที่จับกันออกมา
4. โซเดียมโมโนซัลเฟต ความเข้มข้น 0.025 N สารเคมีตัวที่ 4 เพื่อทำปฏิกิริยา
5. น้ำแอมโมเนีย ทำให้เกิดสีได้ง่าย เมื่อปฏิกิริยาสิ้นสุด

วิธีการตรวจวัดคุณภาพน้ำ คือ

1. ตักน้ำบริเวณผิวน้ำ ให้ปริมาณเต็มขวด
2. เติมสารละลายตัวที่ 1 ลงไปในขวดน้ำในปริมาณ 1 ml
3. เติมสารละลายตัวที่ 2 ในปริมาณ 1 ml
4. ปิดจุกขวดทดสอบที่เกินทิ้ง เขย่าให้น้ำและสารเคมีเข้ากัน ก่อนวางขวดเพื่อให้ตกตะกอน
5. หลังจากนั้นเติมสารเคมีตัวที่ 3 ในปริมาณ 1 ml ปิดจุกขวด เทน้ำส่วนเกินทิ้ง
6. คำนวณน้ำเท่ากับจำนวนที่ต้องการ คือ ประมาณ 201 ml และ 100.7 ml
7. เติมสารเคมีตัวที่ 4 0.025 N ในขวดที่มีน้ำ 201 ml
8. เติมสารเคมีตัวที่ 4 0.0125 N ลงไปในขวดที่มีน้ำ 100.7 ml
9. รอให้น้ำทั้ง 2 ขวดเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอ่อน เติมน้ำแอมโมเนียจะกลายเป็นสีน้ำเงินม่วง
10. หยดสารเคมีตัวที่ 4 ลงในน้ำเรื่อยๆจนสารละลายใส

11. อ่านปริมาตรสารเคมีที่ใช้ไป

12. ค่าที่ได้ คือ ค่าออกซิเจนละลายน้ำหน่วยมิลลิกรัมต่อลิตร

ซึ่งค่าปริมาตรของค่าออกซิเจนละลายน้ำ มีหน่วยเป็นมิลลิกรัมต่อลิตร

ระดับ 0 หมายถึง น้ำเน่าสนิท

ระดับ 2 หมายถึง ปลาบางชนิดอยู่ได้

ระดับ 4 หมายถึง ปลาอยู่ได้สบาย

ระดับ 6 หมายถึง ปลาอยู่ได้สบายมาก

คุณภาพน้ำบริเวณหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อยู่ในระดับ 6.4

จากนั้นเมื่อสรุปการตรวจวัดคุณภาพน้ำเรียบร้อยแล้วก็เป็นการแนะนำวิธีการ

ตรวจสอบคุณภาพน้ำอีกวิธีหนึ่ง คือ วิธีนักสืบสายน้ำ

อุปกรณ์นักสืบสายน้ำ คือ

1. อุปกรณ์ด้านกายภาพ คือ

- การวัดสีของน้ำ สังเกตด้วยตาเปล่า
- การวัดกลิ่นของน้ำ ใช้วิธีดมกลิ่น
- อุณหภูมิอากาศและน้ำ ใช้เทอร์โมมิเตอร์
- ความขุ่นใส ใช้แผ่นวัดความขุ่นใส
- ความเร็วของกระแสน้ำ ใช้วิธีการวัดโดยใช้เชือก 10 เมตร สัม 1 ผล และนาฬิกา

จับเวลา

อุปกรณ์ที่ใช้ด้านชีวภาพ

- ชุดคู่มือนักสืบสายน้ำ
- ถาด สำหรับใส่สัตว์เล็กน้ำจืดที่ตกมาได้
- สลึง ใช้จับสัตว์เล็กน้ำจืด
- แวนชขาย สำหรับดูสัตว์เล็กน้ำจืดให้ละเอียด
- ช้อน สำหรับตักสัตว์เล็กน้ำจืดจากถาดแยกใส่ถ้วยน้ำจิ้ม
- ถ้วยน้ำจิ้ม สำหรับใส่สัตว์เล็กน้ำจืดแยกเป็นถ้วยละตัวเพื่อง่ายต่อการดูลักษณะอย่างละเอียด
- พู่กัน สำหรับเขี่ยสัตว์เล็กน้ำจืดจากก้อนหิน ชากกิ่งไม้ ใบไม้
- ชุดคู่มือนักสืบสายน้ำ

คู่มือนักสืบสายน้ำ

ออกแบบให้ผู้ใช้อย่างสม่ำเสมอเป็นสมุดบันทึก การสำรวจลำน้ำเล่มส่วนตัวได้ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ สำรวจธรรมชาติ สำรวจชุมชน และปฏิบัติการดูแลลำน้ำ

คู่มือหาซื้อสัตว์น้ำ

คู่มือจำแนกพันธุ์และหาข้อมูลสัตว์น้ำเด่น ๆ ๓๖ ชนิดที่พบเห็นกันริมน้ำ คัดเลือกเฉพาะที่เป็นสัญลักษณ์ บอกถึงสภาพแวดล้อมได้ดี

คู่มือผู้นำนักสืบสายน้ำ

เป็นคู่มือช่วยแนะนำครูหรือผู้นำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้สามารถแนะนำนักเรียนให้สำรวจและดูแลลำน้ำได้

คู่มือหาซื้อปลา

คู่มือจำแนกพันธุ์และหาข้อมูลปลากลุ่มต่าง ๆ ๒๕ ชนิดที่พบเห็นได้ง่ายในลุ่มน้ำปิง และในประเทศไทย

คู่มือหาซื้อสัตว์เลื้อยน้ำจืด

คู่มือจำแนกพันธุ์และหาข้อมูลสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ตามแม่น้ำ และลำธาร ที่มีขนาดใหญ่กว่า ๒ มม. ที่เห็นได้ด้วยตาเปล่าหรือแว่นขยาย

วิธีดำเนินการของการตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยวิธีนักสืบสายน้ำ คือ

1. เริ่มจากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยวิธีนักสืบสายน้ำ ซึ่งมีการตรวจวัดคุณภาพน้ำในระดับเบื้องต้น คือ การตรวจสอบด้านชีวภาพ และ ด้านกายภาพ

2. แนะนำอุปกรณ์ที่จะต้องใช้ในการตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยวิธีนักสืบสายน้ำและแบบบันทึกการตรวจวัด

3. ลงมือปฏิบัติการโดยการแบ่งกลุ่มเพื่อทำการตรวจวัดคุณภาพน้ำทั้งด้านชีวภาพ และกายภาพ โดยแต่ละกลุ่มมีระยะห่างกันประมาณ 10 เมตร เพื่อไม่ให้รบกวนกันเพื่อให้การวัดคุณภาพน้ำได้ผลชัดเจน

4. ร่วมกันสรุปผลที่ได้จากกิจกรรมนักสืบสายน้ำ

คลองในบริเวณหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยเป็นคลองที่มีความกว้างประมาณ 10 เมตร และลึก มีดินไม่ริมตลิ่ง คือ ดินลำพู ดินจาก ดินรูป

สรุปผลนักสืบสายน้ำ

ข้อมูลด้านกายภาพ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3	กลุ่มที่ 4	กลุ่มที่ 5
1. สีของน้ำ	สีขาวใส	ขุ่นนิดๆ	ใส	ขาวใส	ใส มีตะกอน
2. กลิ่นของน้ำ	ไม่มีกลิ่น	มีกลิ่นโคลน	กลิ่นโคลน	ไม่มีกลิ่น	ไม่มีกลิ่น
3. ความขุ่นใส	ระดับ 5	ระดับ 5	ระดับ 5	ระดับ 5	ระดับ 5
4. อุณหภูมิอากาศ	31°C	31°C	31°C	31°C	31°C
5. อุณหภูมิน้ำ	29 °C	31°C	29 °C	30 °C	31°C
6. ความเร็วกระแสน้ำ	การวัดความเร็วกระแสน้ำ ไม่ได้ตรวจวัด เนื่องจากสภาพคลองมีความลึกและกระแสน้ำไหลเร็วมาก (ช่วงเวลาที่ตรวจวัดเป็นช่วงกระแสน้ำขึ้น)				

สัตว์เล็กน้ำจืดที่พบ

1. ปลาเข็ม	12. หนอนตัวแบน
2. ปลาชีว	13. ไส้เดือนน้ำเสีย
3. ค้างคิง	14. ตัวอ่อนแมลงหนอนปลอกน้ำ ชองใบไม้
4. หอยฝาเดียว	15. ตัวอ่อนชีปะขาวขูดรู
5. แมงมุมน้ำ	16. ตัวอ่อนชีปะขาวตัวแบน
6. มวนกรรเชียง	17. ตัวอ่อนแมลงปอตัวสั้น
7. มวนจาน	18. แมลงสาบน้ำ
8. กุ้งฝอย	19. ตัวอ่อนแมลงปอเข็ม
9. ตัวอ่อนแมลงปอธรรมดา	20. แมงกะเข็น
10. ชีปะขาวว่ายน้ำ	
11. ทากฟ้า	

ท้ายสุดมีการสรุปหัวใจของนักสืบสายน้ำ ซึ่งนำเอาร่างกายมาใช้ประโยชน์ ดังนี้

สมอง	ไว้คิด
สายตา	ดูความขุ่นใสของน้ำ
จมูก	ดมกลิ่นของน้ำ
หู	ฟังเสียงน้ำ
ปาก	ชิมรสชาติน้ำ / ประสาทสัมผัสการดูแลสายน้ำ
หัวใจ	สร้างถ้ำนักรักสายน้ำ
มือ	วัดความเร็วกระแสน้ำ / วัดระยะลำนน้ำ
เท้า	เดินสำรวจ ดักสัตว์น้ำ / วัดความลึก ความเร็ว ของกระแสน้ำ

8. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเครือข่ายเพื่อนเยาวชนสุราษฎร์ธานีในวันที่ 23 – 24 ธันวาคม 2549 ณ เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่าเขาท่าเพชร ต.ขุนทะเล อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

9. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะ

- ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น คือ การตรวจวัดคุณภาพน้ำโดย การหาค่าละลายออกซิเจนในน้ำ มีสารเคมีหลายตัวที่อาจเป็นอันตรายต้องมีการใช้อย่างระมัดระวัง

บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. เป้าหมายในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

- สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในชุมชน
- เพื่ออบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ
- เพื่อให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย

2. กระบวนการ

1. ประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรม
2. ติดต่อวิทยากร จาก สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 14 สุราษฎร์ธานี
3. ประสานงานผู้เข้าร่วมกิจกรรม
4. ติดต่อขอใช้สถานที่ จาก องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
5. ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
6. สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมโดยใช้กระบวนการ AAR

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
- นักเรียนที่สนใจจากโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ 5 และ ชั้นปีที่ 6 จากโรงเรียนวัดบุญบันเทิง

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด (เหตุปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. ผู้เข้าร่วมมีความรู้ในเรื่องการตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยการหาค่าออกซิเจนละลายน้ำ 2. มีเครือข่ายแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย 3. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยรับเรื่องต่อทำให้เกิดแผนงานร่วมกันโดยจะจัดให้กิจกรรมเฝ้าระวังสายน้ำเป็นกิจกรรมที่จะต้องทำเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง 4. การติดต่อวิทยากรให้ความรู้ก่อให้เกิดสายสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน	1. มีวิทยากรที่เชี่ยวชาญให้ความรู้และคำแนะนำในเรื่องกระบวนการ 2. ชุมชนให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาแม่น้ำลำคลอง 3. มีแกนนำในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน 4. เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องร่วมของทั้งชุมชนและเขาวชนรวมถึงผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ 5. การอธิบายความเป็นมาเป็นไปของกิจกรรมให้ชัดเจนง่ายต่อการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ

5. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การตรวจวัดคุณภาพน้ำด้วยการหาค่าออกซิเจนละลายน้ำจะต้องมีสารเคมีประกอบการเก็บสารเคมีจะมีเวลาจำกัด เพราะฉะนั้นการวัดแต่ละครั้งต้องมีการสั่งสารเคมีที่เพียงพอไม่เกิน 6 เดือน จะทำให้ค่าออกซิเจนละลายน้ำที่ได้มีความแม่นยำที่สุด

- เครือข่ายแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำจะต้องมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมเฝ้าระวังสายน้ำแต่เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันในเรื่องการจัดการดูแลลำคลองเพื่อให้กลุ่มมีสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

6. การขยายผลต่อ

- การสร้างเครือข่ายเพื่อนเยาวชนในตำบลนอกเหนือจากกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนบ้านทอนหล้าปล้อง ยังมีกลุ่มเพื่อนโรงเรียนวัดบุญบันเทิง กลุ่มเพื่อนๆ อื่นๆ ในชุมชน ซึ่งสามารถจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องได้ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลรับเป็นจุดศูนย์กลางในการรวมกลุ่มของเยาวชน

- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยรับเรื่องการเฝ้าระวังสายน้ำเป็นกิจกรรมต่อเนื่องโดยการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 สุราษฎร์ธานี มีแผนโครงการเฝ้าระวังสายน้ำทั่วจังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงมีพื้นที่ตำบลคลองน้อยเป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานเพิ่มอีกพื้นที่หนึ่ง

7. บรรยายภาคในการจัดการจัดกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมครั้งนี้บรรยายภาคแบบเป็นกันเอง เนื่องจากพี่ๆวิทยากรบางท่านมีความคุ้นเคยกับกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยมาบ้างแล้ว การทำความรู้จักคุ้นเคยเลยเป็นไปได้เร็ว และการทำความเข้าใจในเรื่องการวัดคุณภาพน้ำโดยวัดจากค่าออกซิเจนละลายน้ำ เป็นเรื่องใหม่ที่เรียนรู้พร้อมๆกันทั้งทีมเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน

8. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

- ทำให้ได้รู้วิธีตรวจวัดคุณภาพน้ำทั้งด้วยวิธีการหาค่าออกซิเจนละลายน้ำ และ นักสืบสายน้ำ ซึ่งเมื่อเรียนรู้วิธีการจากวิทยากรแล้วแต่ละคนสามารถกลับไปทำได้ด้วยตัวเอง โดยเฉพาะวิธีนักสืบสายน้ำซึ่งสามารถนำกลับไปใช้ได้ด้วยตัวเอง

- มีเครือข่ายกลุ่มเยาวชนต่างๆที่สามารถร่วมกิจกรรมในอนาคตได้ ซึ่งสามารถวางแผนกิจกรรมร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง

9. ข้อเสนอแนะ / เสียงสะท้อนจากเวที

- แผนกิจกรรมที่จะดำเนินร่วมกันระหว่างกลุ่มเยาวชนและชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยเป็นผู้สนับสนุน คือ การตรวจวัดคุณภาพน้ำทั่วบริเวณตำบลคลองน้อย โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติเป็นเยาวชนในตำบลซึ่งแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นจุดๆ

กิจกรรมศึกษาสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลอง

วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ.2550

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต-ปัจจุบัน ในด้านกายภาพ ประโยชน์ที่ได้รับจากคลอง ปัญหาคลอง สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องคลอง รวมถึงประเด็นการอนุรักษ์คลองที่ชุมชนเคยทำมาในอดีต
- ทราบถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต-ปัจจุบัน ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพปัญหาของคลองและชุมชน
- มีแผนที่คลองและจุดที่น่าสนใจของคลองในตำบลคลองน้อย
- ได้ทราบข้อมูลการอนุรักษ์คลองที่ชุมชนเคยทำมาในอดีต

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- หัวหน้าช่างโยธาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมทีมงานระดมความคิดเห็นเพื่อวางรูปแบบกิจกรรม
- วางแผนกำหนดการ
- ประสานผู้เข้าร่วมและวิทยากร
- จัดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้จัดกิจกรรม

- การใช้ Maid Map
- พุคคุยวงใหญ่

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- รวบรวมข้อมูลสภาพความเปลี่ยนแปลงของคลองจากอดีต-ปัจจุบัน ในด้านกายภาพ ประโยชน์ที่ได้รับจากคลอง ปัญหาคลอง สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง คลอง รวมถึงประเด็นการอนุรักษ์คลองที่ชุมชนเคยทำมาในอดีต

6. เนื้อหาจากการจัดกิจกรรม

เริ่มการพูดคุยในเวลา 10.00 น. โดยเริ่มจากการกล่าวถึงโครงการต่างๆที่เกี่ยวกับการพัฒนาคลองสายต่างๆในคลองน้อย ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของคลองในตำบลคลองน้อย

โครงการเยาวชนคลองน้อยพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เยาวชนในตำบลคลองน้อย เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดขึ้นในช่วง มกราคม – กันยายน 2549 เป็นโครงการย่อยขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อสนับสนุนริเริ่มปลูกฝังและกระตุ้นให้เยาวชนหันมาให้ความสนใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเป็นการพัฒนาและเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อค้นหาแกนนำและสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การดำเนินการโดยการประชุมผู้นำชุมชน ครู อบต. และกลุ่มเยาวชนคลองน้อยพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจรายละเอียดโครงการ และฝึกอบรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่เยาวชนคลองน้อยพิทักษ์สิ่งแวดล้อม หลังจากสิ้นสุดโครงการก็เกิดกลุ่มเยาวชนคลองน้อยพิทักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งมีกิจกรรมต่าง เช่น การรณรงค์การจับสัตว์น้ำอย่างถูกวิธี การทำปุ๋ยหมัก การปลูกต้นจากกันตลิ่งพัง การจัดทำป้ายรณรงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นอกจากการสร้างกิจกรรมเกี่ยวกับตัวเยาวชนเพื่อให้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด ห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนแล้ว ข้อมูลความเปลี่ยนแปลงของคลองในช่วงที่มีกลุ่มเยาวชนเข้ามาดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ก็เป็นข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ กล่าวคือ หลังจากการดำเนินกิจกรรมเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจะเห็นได้ว่าบริเวณต่างๆที่มีการปักปันห้ามจับสัตว์น้ำจะไม่มีคนรุกร้าเข้าไปจับสัตว์น้ำ ในขณะที่กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านทั้งที่หาสัตว์น้ำเป็นอาชีพและหาเป็นงานอดิเรกเห็นพร้อมกันว่าปริมาณกุ้งแม่น้ำเป็นสัตว์ที่ยังคงมีปริมาณที่มากอยู่ ส่วนพันธุ์ปลาต่างๆถึงแม้ว่าจะมีการปล่อยปลาลงสู่ลำคลองก็ยังรู้สึกว่ามีปริมาณพันธุ์ปลายังคงมีน้อย ในส่วนของคุณภาพน้ำจะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน คือ น้ำในคลองมีคุณภาพ

ต่ำมาก ตัวอย่างในเขตหมู่ที่ 2 บ้านแทงแรดซึ่งเป็นคลองขนาดใหญ่ หลายบ้านต้องซื้อน้ำมาจากนอกชุมชนมาใช้อุปโภคบริโภคในครัวเรือนและบางครั้งเมื่อลงอาบน้ำในคลองทำให้เกิดอาการคันบริเวณลำตัวอีกด้วย ซึ่งยังไม่มีข้อมูลยืนยันชัดเจนว่าเกิดจากอะไร

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- ประชุมประจำเดือนมีนาคม 2550 วันที่ 30 มีนาคม 2550 ซึ่งสถานที่จะแจ้งให้ทราบอีกครั้ง

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

การวางแผนในการสอบถามข้อมูล ควรให้มีความหลากหลายของผู้เข้าร่วม จะได้ข้อมูลที่หลากหลายชัดเจนกว่านี้ จะทำให้ทีมวิจัยได้ข้อมูลอย่างชัดเจน

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ได้เนื้อหาเกี่ยวกับโครงการต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนคลองน้อยและผลที่ได้จากการดำเนินโครงการต่างๆ

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

สถานที่ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

ช่วงเวลา เหมาะสม คือ เริ่มตั้งแต่เวลา 10.00 น. จนถึงเวลา 15.00 น. และหลังจาก

พูดคุยกับปลัดและนายช่างโยธาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยมีการสรุปกิจกรรมร่วมกัน

งบประมาณ มีความเหมาะสม

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามความคาดหวัง คือ เป็นทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่ได้วางไว้

5. วิธีการ / เครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ได้มีการจับประเด็นข้อมูลที่สำคัญในเรื่องราวที่เกิดขึ้นในตำบลคลองน้อย

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

เหมาะสม คือ ได้เนื้อหาตามที่คาดหวังไว้

7. แผนงาน / ข้อตกลงร่วมกัน

เหมาะสม คือ มีข้อตกลงสำหรับการเตรียมงานในกิจกรรมช่วงต่อไป คือ การประชุมประจำเดือนซึ่งจะได้สรุปกิจกรรมในช่วงเดือนที่ผ่านมาและวางแผนการดำเนินกิจกรรมในระยะต่อไป

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

การวางแผนที่ขาดความชัดเจนทำให้มีข้อมูลบางส่วนที่ยังได้ไม่ครบ ควรมีการวางแผนที่ชัดเจนมากกว่านี้

9. ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีความสนใจในพูดคุยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับโครงการต่างๆที่เกิดขึ้นชุมชน

10. การสะท้อนของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

- การพูดคุยกับผู้ใหญ่ยังมีอาการเกร็งอยู่บ้างบางคำถามก็ยังไม่ได้อาาม
- ข้อมูลที่ได้ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควรครั้งต่อไปน่าจะมีการปรับปรุงให้ชัดเจนกว่านี้

กิจกรรมเวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

วันที่ 21 มิถุนายน 2550

ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ตำบลคลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยที่ผ่านมา
- เพื่อร่วมวางแผนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย โครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วม ของเยาวชน และชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

- ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
- ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชน ตำบลคลองน้อย
- คุณครูจากโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรม
- ประสานสถานที่จัดประชุม คือ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- ติดต่อประสานงานผู้เข้าร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปการดำเนินกิจกรรม

4. เครื่องมือ และวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การประชุมแบบพหุคูณในวงใหญ่
- ใช้ Mind Map ในการจับประเด็น

5. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- นำเสนอผลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนรักภัยคลองน้อย
- ร่วมกันวางแผนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในตำบลคลองน้อย

6. เนื้อหาจากการจัดประชุม

เริ่มเวทีโดยการกล่าวแนะนำ กลุ่มเยาวชนรักษ์ คลองน้อย สรุปการดำเนินกิจกรรม วิจัยการดำเนินกิจกรรมโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชนและเยาวชน ตำบลคลองน้อย ระยะที่ 2 กระบวนการที่ผ่านมา คือ

การประชุมชี้แจงโครงการวิจัย จากบทเรียนการทำงานวิจัยที่ผ่านมา เห็นว่าการทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการวิจัยเป็นส่วนผลักดันให้การดำเนิน งานเป็นไปได้อย่างดี ซึ่งมีการ จัดเวทีทำความเข้าใจ 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ชี้แจงกับคณะครูและเพื่อนในโรงเรียน ครั้งที่ 2 ชี้แจง ร่วมกับชุมชน การชี้แจงโครงการวิจัยทั้งสองครั้งจัดขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลจากการ ทำงานระยะแรกและแผนปฏิบัติการในระยะที่สอง

เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเชิญผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนตัวแทนกลุ่มอาชีพ ต่างๆในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการฟื้นฟูคลองโดยเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ร่วมกัน วางแผนดูความเหมาะสมของบริเวณจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ รวมทั้ง ความคิดเห็นเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่จะนำมาอนุบาลก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ซึ่งพันธุ์ปลาที่เป็น ข้อสรุปในเวที คือ ปลาลำปำ ปลาตะเพียน ปลากระโสมงู ซึ่งจะทำการขอพันธุ์ปลาจาก สำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี บริเวณที่จะจัดทำเขตอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์น้ำ คือ หน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย วัดบุญบันเทิง สถานีอนามัย คลองน้อย และทดลองทำอีกจุดคือ บ้านนางสาวศิริินภา แก้วสืบ ซึ่งเป็นหนึ่งในทีมวิจัย

การล่องเรือสำรวจพื้นที่ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นหลังจากได้ข้อสรุปในเรื่องบริเวณเขต อนุรักษ์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ของลำคลองในปัจจุบันและร่วมกันวางแผน จัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน สำรวจลำคลองและจุด ที่จะทำเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ดูบริเวณที่มีความเป็นไปได้และเก็บข้อมูลสภาพพื้นที่อย่าง ละเอียดพร้อมแผนที่ลำคลอง ข้อสรุปในเวทีมีผู้ใหญ่แสดงความเห็นห่วงเกี่ยวกับบริเวณหน้า สถานีอนามัย คือ เป็นพื้นที่ที่น้ำจะแห้งมากในช่วงหน้าแล้งและห่างไกลจากบ้านคนทำให้ยาก ต่อการดูแล ส่วนที่หน้าวัดบุญบันเทิงไม่สามารถทำการอนุบาลโดยกระชังเนื่องจากลำคลอง บริเวณนั้นคดเคี้ยวและมีกระแสน้ำแรง ความเป็นไปได้อยู่ที่การทำความเข้าใจกับชุมชนเพื่อ ร่วมกำหนดเขตอนุรักษ์ได้เลย

เวทีอบรมการเพาะพันธุ์และการอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นเวทีที่จัดเพื่อเป็นการศึกษา ธรรมชาติของปลาแต่ละชนิดพร้อมวิธีการอนุบาลปลา เรียนรู้วิธีการผสมพันธุ์ปลาบางชนิดที่ สามารถทำได้ด้วยตัวเอง โดยผู้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและผู้สนใจในตำบลคลองน้อย มีการ ประสานงานกับสำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จ.สุราษฎร์ธานีเป็นสถานที่อบรม พร้อมเจ้าหน้าที่วิทยากรให้ความรู้ จากการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงลักษณะเฉพาะ ของพันธุ์สัตว์น้ำจืดในแม่น้ำตาปี คือ พันธุ์สัตว์น้ำในบริเวณปากน้ำตาปีเป็นสัตว์น้ำที่สามารถ

ทนกระแสน้ำเค็มได้ ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่าปลาบริเวณนี้เป็นปลาสองน้ำ ซึ่งรวมถึงบริเวณคลองน้อยด้วยเช่นกัน

จัดทำกระชังอนุบาลปลา กิจกรรมการจัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำจัดทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ว่า ใช้กระชังเป็นที่อนุบาลปลาให้ปรับตัวเข้ากับสภาพน้ำก่อนการปล่อยสู่ลำคลอง โดยอาศัยความร่วมมือส่วนร่วมจากหลายฝ่าย โดยเริ่มทำกระชังแรกที่บริเวณหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย จากนั้นจัดที่หน้าบ้านแดง สิริินภา แก้วสืบ

อนุบาลปลาก่อนการปล่อย การอนุบาลปลาก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ให้พันธุ์ปลาได้คุ้นเคยกับสภาพน้ำสภาพอากาศ และเพื่อเป็นการเรียกปลาที่มีในธรรมชาติให้มาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจุดเดียวกัน โดยหลังจากที่ได้รับพันธุ์ปลาจากสำนักงานพัฒนาและวิจัยประมงน้ำจืด ได้จัดให้มีการอนุบาลปลาในกระชังก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง

ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงคลอง หลังจากทีอนุบาลปลามาระยะหนึ่งแล้วก็ปล่อยปลาลงลำคลองในจุดที่จัดทำเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในจุดที่มีการกำหนดเขตอนุรักษ์อยู่ก่อนแล้ว คือ วัดบุญบันเทิงและวัดคอนตะโก

จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ระหว่างที่อนุบาลปลาในกระชังทางทีมวิจัยก็ได้จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์โดยจัดทำแบบบันทึกช่วงหนึ่งเดือนก่อนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ลำคลอง

การอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรในชุมชนเป็นการฝึกการตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยใช้สารเคมี ซึ่งมีที่ๆจากสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14 เป็นวิทยากรและวางแผนร่วมกันในชุมชน โดยทำให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ตำบลคลองน้อย

การประชาสัมพันธ์โดยการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน จากการสรุปบทเรียนการทำงานวิจัยที่ผ่านมาทีมวิจัยเห็นว่า การทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับงานวิจัยที่เด็กๆกำลังดำเนินการอยู่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและการใช้เวทีประชุมหมู่บ้านเป็นสื่อกลางจะช่วยอธิบายการทำงานในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

จัดทำจดหมายข่าว สื่อกลางเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของทีมวิจัยกับเพื่อนเครือข่ายนอกจากเวทีแลกเปลี่ยน การจัดส่งจดหมายข่าวเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทีมวิจัยนำมาใช้ในการดำเนินงานช่วงนี้ แต่ด้วยความไม่ชำนาญและเรียนรู้การทำสื่อชนิดนี้น้อย จดหมายข่าวของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยก็บังไม่มีฉบับไหนที่สมบูรณ์ที่สุด กลายเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

จากนั้นครูณภาพร ชูทอง คุณครูจากโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้องแนะนำหนังสือแบบเรียนภาษาไทยที่ใช้เรื่องราวในชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ซึ่งจัดทำเป็นหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษา

1. เรียงร้อยร้อยมาลี เนื้อเรื่องสอดแทรกธรรมชาติของไม้ดอกในวรรณคดีไทย โดยถ่ายทอดเป็นกลอนสุภาพ
2. เทียบเคียงใหญ่ นำชื่อนกมาแต่งเป็นกาพย์ยานี 11 เพื่อความคล้องจองกันของบทชนิดต่างๆ และอ่านง่ายขึ้น
3. สำนวนสาคน้ำ เนื้อเรื่องเกี่ยวกับสำนวนไทยที่กล่าวถึงน้ำ ใช้บทร้อยกรองประเภทกลอนแปดในการแต่ง
4. ขยายดอกไม้ ใช้บทดอกสร้อยแต่งเรื่องราวเกี่ยวกับดอกไม้ชนิดต่างๆ สอดแทรกแง่คิดเพื่อให้นักเรียนมีความรักธรรมชาติ ในช่วงแรกของเรื่องใช้บทดอกสร้อยและในเนื้อหาใช้บทร้อยกรอง
5. สมุนไพรรักษา ใช้กลอนหกในการแต่งเรื่องราวเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรคในสวน เพื่อให้นักเรียนรู้จักสมุนไพรรักษาโรค

จากการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มเยาวชนและคณะครูโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักคลองน้อยและตัวอย่างการบูรณาการ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จึงร่วมกันคิดหาวิธีการเพื่อการใช้กิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

- การเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องภาษาถิ่น เทียบเคียงกับภาษากลาง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ใกล้ชิด ชุมชนคลองน้อยเป็นชุมชนที่มีประชากรจากภาคกลางมาอยู่เป็นสัดส่วนที่มากพอสมควร แต่เด็กๆจะพูดภาษากลางแบบสำเนียงคนใต้ ซึ่งเป็นที่น่าเป็นห่วงเพราะภาษาเดิมของกลุ่มคนภาคกลางที่กำลังจะหายไป ในส่วนของภาษาใต้ก็ถูกกลืนเพราะเด็กอยากจะทำพูดภาษากลางกันมากกว่า
- การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านการศึกษาชุมชน เรื่องเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ จะเห็นได้ว่ากลุ่มเยาวชนมีประเด็นการเรียนรู้ชุมชนผ่านการศึกษาชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้

7. ข้อตกลงภายใต้แผนงาน ต่อไป

- นัดล่องเรือสำรวจชุมชนในวันที่ 23 มิถุนายน 2550 เริ่ม 08.30 น. ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะ

- ในส่วนของประชาชนในชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมด้านการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่กลุ่มเยาวชนกำลังดำเนินการอยู่ ต้องพยายามอธิบายเป็นรูปธรรมและชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นของเด็กๆ

สรุปบทเรียนโดยการใช้กระบวนการ AAR

1. เป้าหมายในการจัดกิจกรรม

- เพื่อสรุปผลการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยที่ผ่านมา
- เพื่อร่วมวางแผนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2. กระบวนการ

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรม
- ประสานสถานที่จัดประชุม คือ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- ติดต่อประสานงานผู้เข้าร่วมประชุม
- ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปการดำเนินกิจกรรม

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย โครงการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยความร่วมมือของ
เขาวงและชุมชน ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี
- ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
- ผู้ใหญ่ใจดีในชุมชน ตำบลคลองน้อย
- คณะครูโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

4. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมจึงเกิด (เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิด)

สิ่งที่เกิดขึ้น	ทำไมจึงเกิด
1. ทีมวิจัยได้นำเสนอผลจากการดำเนินโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยความร่วมมือของเขาวงและชุมชน ตำบลคลองน้อย	1. ทีมวิจัยนำผลการดำเนินโครงการวิจัยระยะที่ 2 : ซึ่งได้ดำเนินการผ่านมาจากการจัดการฟื้นฟูคลอง โดยผ่านการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ เด็กๆได้เรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์สัตว์น้ำในชุมชน การผสมพันธุ์ปลาที่เป็นปลาท้องถิ่น การทำกระชังปลาเพื่ออนุบาลปลาก่อนการปล่อยลงสู่คลอง การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเขาวงให้ชุมชนและสาธารณะรับทราบ ผ่านกิจกรรมการประชุมร่วมกับชุมชน การจัดทำจดหมายข่าว
2. ชุมชนได้ทราบผลการดำเนินโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยเน้นเรื่องการเพิ่มปริมาณพันธุ์ปลาในคลอง	
3. ชุมชน เขาวง คณะครูร่วมกันวางแผนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่	
	2. ชุมชนเห็นความสำคัญในการจัดการฟื้นฟูคลอง

สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมด้านการดูแลคลองในตำบลคลองน้อย	ในตำบลคลองน้อย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเยาวชน 3. ทางคณะครูมีแนวทางในการบูรณาการการเรียนการสอนโดยผ่านกิจกรรมการดูแลคลอง

5. บรรยากาศในการจัดกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมใช้สถานที่ คือ ห้องประชุมในห้องผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ซึ่งบรรยากาศพูดคุยเป็นกันเอง

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การนำเสนอผลจากการดำเนินโครงการวิจัยในระยะที่ 2 ทำให้ชุมชนได้รับทราบกิจกรรมที่ทางกลุ่มเยาวชนได้มีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย มีคำแนะนำเกี่ยวกับการทำกิจกรรม ให้กำลังใจเยาวชนในการทำกิจกรรม
- มีแนวทางการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมการดูแลคลองของกลุ่มเยาวชนรักษาคูคลองน้อย

7. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

- การดำเนินกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนจะทำให้เกิดคำแนะนำดีๆ และกำลังใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน
- การนำเสนอข้อมูลต่างๆ ให้เป็นเรื่องที่รับทราบอย่างทั่วถึงกันในชุมชนทำให้เป็นการสร้างแนวร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

8. สิ่งที่ต้องปรับปรุง / แก้ไข

- การจัดทำหลักสูตรเพื่อท้องถิ่น โดยใช้ฐานกิจกรรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นเรื่องใหม่ในการจัดการต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจร่วมกันทั้งชุมชน เยาวชน โรงเรียนและคณะครูต้องทำความเข้าใจร่วมกัน

9. แผนงานภายใต้ข้อตกลงต่อไป

- จัดกิจกรรมลงเรือสำรวจชุมชนในวันที่ 23 มิถุนายน 2550 โดยนัดพบเพื่อเริ่มกิจกรรม ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

กิจกรรมโครงการอบรมพัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนเครือข่ายเฝ้าระวังตรวจสอบคุณภาพน้ำและ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระดับตำบล

วันที่ 30-31 สิงหาคม 2550

ณ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- พัฒนาศักยภาพแกนนำเยาวชนตำบลคลองน้อย
- สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังตรวจสอบคุณภาพน้ำ

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- สมาชิกโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ต.คลองน้อย
- เยาวชนผู้สนใจทั่วไป
- เจ้าหน้าที่นิเทศ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
- ที่ปรึกษากลุ่ม
- ผู้ใหญ่ใจดีและผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน

3. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกัน
- ประสานผู้เข้าร่วม ขออนุญาตผู้ปกครอง
- ประสานงาน ติดต่อสถานที่
- ดำเนินการตามแผนกิจกรรม
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

5. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยวิธีการนกกึบสายน้ำ
- การวาดเส้น

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- อบรมการตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยกิจกรรมนกกึบสายน้ำ
- การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านการบอกเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน
- การรณรงค์เกี่ยวกับการอนุรักษ์คลอง

7. เนื้อหาการจัดกิจกรรม

เวลา 09.00 น. – 09.30 น. พิธีเปิดโดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

นายก ฯ : ดีใจที่เกิดโครงการนี้ขึ้นมาเพราะเป็นการช่วยปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนอนุรักษ์และช่วยดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน อดีตตอนที่นายยังเป็นเด็กคลอง ในตำบลคลองน้อยเป็นคลองที่ความอุดมสมบูรณ์มาก มีสัตว์น้ำหลายชนิด คนหากุ้ง หาปลา ในคลองก็สามารถหาได้ง่าย ทุกคนเลยใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้คุณค่า คลองกลายเป็นสิ่งรองรับทุก ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นขยะจากบ้านเรือน ซากพืชซากสัตว์ กากมะพร้าวจากการปอกมะพร้าวขาย แม้แต่ส้วมก็ยังสร้างริมคลอง จนในที่สุดคลองก็เริ่มเน่าเสีย ฉะนั้นการที่จะทำให้คลองดีขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องร่วมกันดูแลคลอง การที่ส่งเสริมให้เยาวชนเป็นผู้มีบทบาทในการดูแลทรัพยากรในชุมชนเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด เพราะคนที่ผ่านช่วงเวลาที่คลองมีความอุดมสมบูรณ์ จะยากแต่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เกี่ยวพันกับคลอง เชื่อว่าหากผู้ใหญ่เป็นผู้ที่ทำให้ลำคลองเน่าเสีย แต่เด็กเป็นคนรักษาดูแล คงจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้ใหญ่ในชุมชนหันมาให้ความสำคัญในการดูแลลำคลองและทรัพยากรในชุมชน

ทั้งนี้ขอให้การดำเนินโครงการ เป็นไปอย่างราบรื่น ขอให้ทุกคนมีความสุขและเรียนรู้กับกิจกรรม ให้มากที่สุด

เวลา 09.30 – 10.00 น. กิจกรรมที่เพื่อน ๆ ของเราเป็นการแนะนำตัวผู้เข้าร่วมโครงการ โดยวิธีการแนะนำตัว คือ บอกชื่อเล่น บอกว่ามาจากหมู่ไหน และบ้านตัวเองเรียกว่าบ้านอะไร

ผู้เข้าร่วม

1. แบงค์	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย
2. มอส	หมู่ 2	บ้านบางแทงแรด ต.คลองน้อย
3. มอส	หมู่ 4	บ้านบางโพธิ์ ต.บางโพธิ์
4. เนส	หมู่ 4	บ้านบางไทร ต.บางไทร
5. ณัฐ	หมู่ 1	บ้านท้องถ่วง ต.คลองน้อย
6. แมน	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย
7. สวย	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย
8. สัม	หมู่ 2	บ้านบางแทงแรด ต.คลองน้อย
9. กาญ	หมู่ 2	บ้านบางแทงแรด ต.คลองน้อย
10. เจียว	หมู่ 4	บ้านบางโพธิ์ ต.บางโพธิ์
11. ต๊ะ	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย
12. หวาน	หมู่ 5	บ้านปากคลองน้อย ต.คลองน้อย
13. เป้	หมู่ 5	บ้านปากคลองน้อย ต.คลองน้อย

ผู้เข้าร่วม (ต่อ)

14. แป้ม	หมู่ 9	บ้านค้อล่าง ต.คลองน้อย
15. กวาง	หมู่ 4	บ้านบ่อนก ต.คลองน้อย
16. เล็ก	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย
17. ปี่	หมู่ 4	บ้านบ่อนก ต.คลองน้อย
18. เปิ้ล	หมู่ 3	บ้านคลองน้อย ต.คลองน้อย
19. จอย	หมู่ 3	บ้านคลองน้อย ต.คลองน้อย
20. มอส	หมู่ 3	บ้านคลองน้อย ต.คลองน้อย
21. โจ	หมู่ 5	บ้านปากคลองน้อย ต.คลองน้อย
22. เจมส์	หมู่ 6	บ้านทอนหญ้าปล้อง ต.คลองน้อย
23. เบนซ์	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย
24. จอม	หมู่ 4	บ้านบ่อนก ต.คลองน้อย
25. หนึ่ง	หมู่ 4	บ้านบ่อนก ต.คลองน้อย
26. ก๊อต	หมู่ 5	บ้านปากคลองน้อย ต.คลองน้อย
27. หนึ่ง	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย
28. โจ๊ก	หมู่ 7	บ้านค้อบน ต.คลองน้อย

ทีมพี่เลี้ยง

1. วิสิทธิ์	หมาดหล้า	นิติกร องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
2. สุมาลี	ชูแสง	(พี่เอ)
3. อรอุมา	ชูแสง	(พี่อู)
4. ทิพย์วรรณ	ตรีมาลา	(พี่มุก)
5. ศิริินภา	แก้วสืบ	(พี่แดง)
6. เกียวระลี	มีสิทธิ์	(พี่เก้)
7. รัตนา	ชูแสง	(พี่อ๊อด)

กิจกรรมนี้สร้างความคุ้นเคยให้กับผู้เข้าร่วม ให้รู้จักกัน และได้รู้จักชุมชนตัวเองด้วย เพราะแต่ละคนกว่าจะนึกได้ว่าบ้านตัวเองเค้าเรียกว่าหมู่บ้านอะไรก็ใช้เวลาพอสมควร จึงต่อด้วยกิจกรรมเรียนรู้บ้านเรา โดยการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมความคิดเกี่ยวกับสภาพชุมชนของตัวเอง พร้อมนำมาเสนอในวงใหญ่ โดยสิ่งที่ได้จากการแบ่งกลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 สมาชิก แบงค์ บี ต๊ะ ธนากร โจ แมน

สภาพชุมชนในปัจจุบัน

1. มีขยะในลำคลอง โดยเฉพาะขยะจากบ้านเรือนและขยะจากเกษตร จำพวกกระป๋องยาฉีด หญ้า กระป๋อง / ขวด ขาฆ่าแมลง
2. สัตว์น้ำบางชนิดสูญพันธุ์ไปจากลำคลอง เช่น ปลาทก ปลาตะเพียนทอง ปลาควาย
3. คนในชุมชนเปลี่ยนจากเรือมาใช้รถเพราะมีถนนเข้าถึงหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน และสะดวกต่อการขนส่งพืชผลทางการเกษตรออกสู่ภายนอก
4. คลองตื้นเขิน ในคลองมีโคลนตมมากขึ้น และสาหร่าย ผักตบชวาเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเรือวิ่งน้อยลง
5. ต้นไม้ใหญ่ในชุมชนไม่มี เหลือเพียงต้นไม้ที่เป็นพืชเศรษฐกิจ เช่น มะพร้าว กระเทียม เงาะ มังคุด ฯลฯ
6. นกหลายชนิดเริ่มสูญพันธุ์ เพราะมีคนยิงนกมากขึ้น แต่ไม่มีการดูแลเพราะบางครั้งก็ยิงแม่นกทั้ง ๆ ที่ยังมีไข่ในรังนก

กลุ่มที่ 2 สมาชิก มอส จอม เขียว ฉัฐ กวาง

สภาพชุมชน

1. มีขยะมากขึ้น ทั้งในถนน และในลำคลอง เนื่องจากมีคนทิ้งมากกว่าคนเก็บ และคนในชุมชนยังไม่รู้วิธีการจัดการขยะอย่างถูกวิธี
2. เมื่อถนนเข้ามาในชุมชนคนในชุมชนก็หันมาใช้รถมากขึ้น คนใช้เรื่อน้อยลง
3. ริมตลิ่งมีหญ้า และต้นไม้รกมาก แต่ต้นไม้ก็ไม่ได้ป้องกันการกัดเซาะของตลิ่ง
4. ปลาในลำคลองลดลง เพราะคนทั้งชุมชนและนอกชุมชนหาปลาผิดวิธี ใช้เครื่องมือที่ผิดวิธี เช่น การใช้วนตาถี่ การใช้ยาเบื่อ ใช้ไฟฟ้าช็อต ฯลฯ
5. เด็กและเยาวชนในชุมชนมีภาวะเสี่ยงกับยาเสพติดมากขึ้น เพราะมีการสูบบุหรี่กันมากขึ้น

กลุ่มที่ 3 สมาชิก มอส(บางแท่งแรด) สัม ก๊อด เป้ เปิ้ล โจ๊ก

สภาพชุมชน

1. น้ำเริ่มเน่าเสีย เพราะคนทิ้งขยะลงคลองมากขึ้น คนในชุมชนให้ความสำคัญกับคลองน้อยลง เพราะไม่ต้องใช้คลองในการสัญจร
2. คนในชุมชนหันมาปลูกปาล์มน้ำมันมากขึ้น มีการโค่นต้นมะพร้าวเพื่อใช้พื้นที่ปลูกปาล์มมากขึ้น
3. ลำคลองเปลี่ยนไป ตื้นเขิน สาหร่ายมากขึ้น มีปลาตายในลำคลอง ปลาบางชนิดสูญพันธุ์

กลุ่มที่ 4 สมาชิก จอย หนึ่ง กาญ เนส เป้ม

สภาพชุมชน

1. อากาศในชุมชนไม่ค่อยสดชื่น
2. คนนอกชุมชนเข้ามาหาปลาในชุมชน และใช้วิธีการที่ผิด
3. ปลาตายโดยไม่ทราบสาเหตุมากขึ้น
4. น้ำในคลองมีรสขาคีร่อยมากขึ้น สัตว์น้ำที่อาศัยได้ในน้ำกร่อยเพิ่มมากขึ้น เช่น ปลากระบอก ปลากะพง ปูเปี้ยว ฯลฯ

กลุ่มที่ 5 สมาชิก หวาน มอส หนึ่ง เจมส์ เล็ก สวย

สภาพชุมชน

1. ดินไม่รับคลองถูกทำลายมากขึ้น
2. พันธุ์สัตว์น้ำหลายชนิดเริ่มสูญพันธุ์ เช่น เต่านา กบ ฯลฯ
3. น้ำในคลองขุ่นมากขึ้น และไม่สะอาด คนใช้คลองในเรื่องการซักผ้า และใช้ในครัวเรือน แต่ใช้วิธีสูบน้ำมาเก็บไว้ก่อนใช้มากกว่าการตักมาใช้โดยตรงจากลำคลอง
4. จำนวนคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะคนที่เข้ามาอยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพมากขึ้น
5. คนในชุมชนขายที่ดินในชุมชนมากขึ้น เนื่องจากเมื่อมีถนนตัดผ่าน ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น

หลังจากแยกกลุ่มไประดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพชุมชนของตนเองและนำเสนอ ทุกคนก็ได้สรุปร่วมกันว่า ในปัจจุบันชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่คนในชุมชนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากเท่าไร เพราะสังคมทุกวันนี้ทำให้ทุกคนต้องแข่งขันกันทำมาหากิน

กิจกรรมต่อไป คือ การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎ กติกา การอยู่ร่วมกันในการร่วมโครงการนี้

1. ไม่ลัทธิขโมยของของผู้อื่น
2. ไม่ทะเลาะกัน / ไม่แกล้งเพื่อน
3. ต้องเชื่อฟังซึ่งกันและกัน
4. ไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น
5. ตรงต่อเวลา
6. มีผู้พูดต้องมีผู้ฟัง
7. ทานข้าวให้หมดทุกเม็ด น้ำให้หมดทุกหยด
8. จัดบันทึกการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด

9. ทักทายกันโดยการยิ้ม

10. ห้ามออกนอกบริเวณที่ทำกิจกรรมก่อนได้รับอนุญาต

11. รักษาความสะอาดโดยการทิ้งขยะให้เป็นที่

13.00 น. ช่วงบ่ายเป็นกิจกรรมสำรวจลำคลองโดยใช้วิธีการนักสืบสายน้ำ

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับนักสืบสายน้ำ คือ แนะนำอุปกรณ์นักสืบสายน้ำ

ชุดคู่มือ ๑ ชุด ประกอบด้วย

คู่มือนักสืบสายน้ำ

ออกแบบให้ผู้ใช้งานง่ายอ่านเป็นสมุดบันทึก การสำรวจลำน้ำเล่มส่วนตัวได้ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ สำรวจธรรมชาติ สำรวจชุมชน และปฏิบัติการดูแลลำน้ำ

คู่มือหาซื้อสัตว์ริมน้ำ

คู่มือจำแนกพันธุ์และหาข้อมูลสัตว์ริมน้ำเด่น ๆ ๑๖ ชนิดที่พบเห็นกันริมน้ำ คัดเลือกเฉพาะที่เป็นสัญลักษณ์ บอกถึงสภาพแวดล้อมได้ดี

คู่มือผู้นำนักสืบสายน้ำ

เป็นคู่มือช่วยแนะนำครูหรือผู้นำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ให้สามารถแนะนำนักเรียนให้สำรวจและดูแลลำน้ำได้

คู่มือหาซื้อปลา

คู่มือจำแนกพันธุ์และหาข้อมูลปลากลุ่มต่าง ๆ ๒๕ ชนิดที่พบเห็นได้ง่ายในลุ่มน้ำปิงและในประเทศไทย

คู่มือหาซื้อสัตว์เล็กน้ำจืด

คู่มือจำแนกพันธุ์และหาข้อมูลสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ตามแม่น้ำ และลำธาร ที่มีขนาดใหญ่กว่า ๒ มม. ที่เห็นได้ด้วยตาเปล่าหรือแว่นขยาย

แผ่นวัดความขุ่นใส ๑ แผ่น และแว่นขยาย ๑ อัน

อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมนักสืบสายน้ำที่ใช้นอกเหนือจากชุดอุปกรณ์ที่กล่าวมาแล้ว มี

1. ปรอทสำหรับวัดอุณหภูมิอากาศและอุณหภูมิน้ำ
2. กระบอกน้ำที่ตัดมาจากขวดน้ำดื่มขนาดหนึ่งลิตรสำหรับตักน้ำมาวัดอุณหภูมิ สังเกตสี และกลิ่นของน้ำ
3. เชือกที่มีความยาว 10 เมตรสำหรับวัดความเร็วกระแสน้ำ
4. ส้อม ใช้เป็นวัตถุลอยน้ำวัดความเร็วกระแสน้ำ
5. พู่กันสำหรับเช็ดดูสัตว์เล็กที่บอบบางและตัวเล็ก
6. ถ้วยน้ำจิ้ม และ กระบะพลาสติก สำหรับใส่สัตว์เล็กน้ำจืดเมื่อตักขึ้นมาจากน้ำ
7. ช้อนพลาสติก สำหรับตักสัตว์มาใส่ถ้วยน้ำจิ้ม
8. ผ้าयरองนั่งสำหรับรองนั่งในขณะที่ทำกิจกรรมและบางครั้งก็เป็นผ้ากันฝนเวลาที่ฝนตกขวด
9. วัสดุชิ้นที่ทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว สำหรับเก็บตัวอย่างสัตว์ที่หายาก
10. แอลกอฮอล์ 70 % สำหรับใช้ดองสัตว์ที่เราต้องการเก็บไว้เป็นตัวอย่าง

อธิบายสภาพพื้นที่ที่ดำเนินการสำรวจ

นักสืบสายน้ำ คือ วิธีการที่ใช้สำรวจน้ำโดยใช้เครื่องมือที่สามารถหาได้ง่ายและตรวจวัดคุณภาพน้ำจากการดูสัตว์เล็กน้ำจืดที่อาศัยอยู่ในน้ำ โดยครั้งนี้แบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม

กลุ่ม 1 บริเวณทางเข้า อบต.

กลุ่ม 2 สะพานข้ามคลองหลังสนามฟุตบอล

กลุ่ม 3 หลังร้านค้าชุมชน

ผลการดำเนินการ

1. สีของน้ำ จากการสังเกตด้วยตาเปล่าทั้ง 3 กลุ่มสรุปเหมือนกัน คือ น้ำในจุดที่สำรวจมีสีขุ่นเล็กน้อย
2. ความขุ่นใสของน้ำอยู่ในระดับดี จากการสำรวจโดยใช้แผ่นวัดความขุ่นใส ทั้ง 3 กลุ่มสามารถมองเห็นตัวเลขที่มีสีจางที่สุด คือ เลข 5
3. กลิ่นของน้ำ ผลที่ได้กลุ่ม 2,3 กลุ่มไม่มีกลิ่น กลุ่ม 1 มีกลิ่นโคลนเล็กน้อย
4. อุณหภูมิอากาศ 31.6 องศาเซลเซียส
5. อุณหภูมิของน้ำ 29.6 องศาเซลเซียส
6. สัตว์เล็กน้ำจืดที่พบ

กลุ่มที่ 1 ปลาकिनขง ปลาเข็ม กุ้งฝอย

กลุ่มที่ 2 ปลาเข็ม หนอนด้วงสดงจ้าม หอยโข่ง ชีปะขาว หนอนด้วงตางน้ำ กุ้งฝอย ตัวอ่อนแมลงปอธรรมดา ปลาकिनขง

กลุ่มที่ 3 กุ้งฝอย ชีปะขาววายน้ำ จิ้งจิกน้ำ มวนกรรเชียง ปลาเข็ม ปลานู๋ทราย ตัวอ่อนแมลงปอเข็มธรรมดา ปลาकिनขง

ตารางประเมินคุณภาพน้ำ

หมวด สัตว์	ออกซิเจน									ออกซิเจนต่ำ						
	ต้องการน้ำสะอาดมาก				ต้องการน้ำสะอาด					ทนน้ำสกปรกได้บ้าง				ทนน้ำสกปรกได้ดี		
	I				II					III				IV		
กลุ่มสัตว์	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
	ซีปะขาว กลุ่ม 1	แมลงเกาะหิน	แมลงหนอนปลอกน้ำอาศัยในปลอก	แมลงหนอนปลอกน้ำไม่อยู่ในปลอก กลุ่ม	แมลงช้างกรามโต	กุ้งน้ำตก	แมลงปอ /แมลงปอเข็ม	หอยกาบ กลุ่มที่ 1	หอยฝาเดียว กลุ่มที่ 1	ซีปะขาว กลุ่ม 2	ลงหนอนปลอกน้ำไม่อยู่ในปลอก กลุ่มที่	กุ้งฝอย	หอยฝาเดียว กลุ่ม 2	หอยกาบ กลุ่ม 2	หนอนรื้อน้ำจืดแดง	ไส้เดือนน้ำ
							x x			x x		x x x				
กลุ่มสัตว์	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
หมวด สัตว์	I				II					III				IV		

จากการดำเนินกิจกรรมนักสืบสายน้ำ สรุปได้ว่าลำคลองบริเวณองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยอยู่ในขั้นพอใช้ และเริ่มเสียเพราะพบตัวชี้วัดว่ามีสัตว์เล็กน้ำจืดที่สามารถอาศัยอยู่ในน้ำที่เริ่มเสียได้ ทุกคนจึงร่วมกันหาวิธี เราจะทำให้คลองดีขึ้น

โดยแต่ละคนคิดและบอกถึงความตั้งใจของตัวเองว่าจะทำอะไรเพื่อให้คลองดีขึ้น สิ่งที่ได้ที่จะช่วยทำให้คลองดีขึ้น คือ

- จะไม่ทิ้งน้ำผงซักฟอก / น้ำยาล้างจานลงในคลอง

- ไม่ทิ้งขยะลงคลอง ไม่ว่าจะเป็นพลาสติก เศษแก้ว เศษกระเบื้อง ซากพืช ซากสัตว์ หลอดไฟ กระป๋องยาฉีดหญ้า ฯลฯ
- ไม่ถ่ายอุจจาระลงคลอง
- เก็บขยะที่ลอยมาในลำคลอง
- จับปลาให้ถูกวิธี คือ ใช้วนตาใหญ่ แห อวน
- ไม่จับปลาตัวเล็ก หากจับปลาตัวเล็กได้จะปล่อยลงคลอง
- ปลุกต้นจากริมตลิ่ง เพื่อป้องกันการกัดเซาะของดิน
- ถากหญ้าริมคลองไม่ปล่อยให้ริมคลองรก
- เก็บผักตบชวาขึ้นจากคลอง
- ขุดหลุมฝังขยะที่บ้านเพื่อเป็นการจัดขยะในบ้าน

จากนั้นทุกคนก็แยกย้ายพักผ่อนตามอัธยาศัย โดยมีการนัดหมายว่าเจอกันอีกที่ตอนอาหารเย็น ซึ่งกิจกรรมของเด็ก ๆ เล่นน้ำ บางส่วนลงช่วยเรือกระชังปลาที่มีผักตบชวาเข้าไปติด และให้อาหารปลาบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา

หลังจากอาหารเย็นกลุ่มผู้เข้าร่วมก็เล่นเกมสันทนาการ เวลา 20.00 น. เริ่มกิจกรรมเรียนรู้ชุมชนจากผู้เฒ่าในชุมชน โดยบุคคลที่มาให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนในวันนี้ คือ

1. คุณลุงผัน จงอักษร
2. คุณลุงจรรยา คำเจริญ
3. คุณสุมาตร อินทรมณี

คุณลุงผัน เล่าถึงความอุดมสมบูรณ์ ของคลองในสมัยอดีต และความเป็นมาของคลองน้อย คือ ด้านกายภาพ คลองสายเล็กๆหลายสายในชุมชนไม่ใช่เหมือนในอดีตและไม่สามารถนำมาดื่มกินได้ ใช้ได้เพียงการทำการเกษตรและการอุปโภคเท่านั้น ในส่วนของพันธุ์ไม้และปริมาณสัตว์น้ำลดน้อยลงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพันธุ์ปลาบางชนิดแทบจะสูญพันธุ์ไปจากตำบล เช่น ปลาทก ปลากระเบนน้ำจืด ปลาสวาย ปลาลำปำ ปลาฉนาก จากอดีตที่หลายครอบครัวในชุมชนสามารถยึดอาชีพจับสัตว์น้ำขายเลี้ยงครอบครัวได้อย่างสบาย แต่ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่จับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้นประกอบกับน้ำทะเลที่หนุนสูงขึ้นทำให้น้ำในชุมชนมีรสกร่อยและเค็มมานานกว่าอดีต ส่งผลให้พันธุ์ไม้และพันธุ์สัตว์น้ำบางชนิดทนต่อสภาพน้ำเค็มไม่ได้

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป คือ ประเพณีการสวดบางหรือเรียกว่า การสวดกลางบ้านที่เป็นแบบฉบับของชาวคลองน้อยได้ถูกสืบล้มเลิกไป เหลือเพียงการทำบุญหมู่บ้านที่จัดขึ้นในวันจบปีจบเดือนและจัดทำในบางหมู่บ้านเท่านั้น ส่วนประเพณีการละเล่นในวันสงกรานต์ ชุมชนคลองน้อยในอดีต จะมีคณะเพลงบอกเดินร้องเพลงไปตามบ้านต่างๆเพื่อบอกเล่า

และร่วมรดน้ำคำหัวขอพรจากผู้ใหญ่ในชุมชน แต่ปัจจุบันเหลือเพียงการจัดงานรื่นเริงและจัดรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ในแต่ละหมู่บ้านเท่านั้น ในส่วนของประเพณีการลอยแพสะเดาะเคราะห์ ในอดีตมีความเชื่อเรื่องโชคลาง หากใครดวงไม่ดีมีทุกข์ก็จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยการเชิญพ่อหมอซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นผู้ทำพิธีให้โดยมีการทำเรือนแพลอยลงสู่คลอง แต่ปัจจุบันประเพณีนี้ก็เริ่มหายไปจากชุมชน

ด้านสังคมในอดีตชุมชนคลองน้อยมีการพึ่งพาอาศัยและเป็นชุมชนที่มีความสามัคคีสูงเนื่องด้วยวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่เร่งรีบตามภาวะเศรษฐกิจเหมือนเช่นปัจจุบัน ชุมชนคลองน้อยในอดีตจะแบ่งปัน เกื้อกูล เรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีความเป็นพี่น้องสูง เช่น การใช้เรือทำให้ต้องเดินทางร่วมกันได้พูดคุยบอกเล่าสารทุกข์และช่วยเหลือกันในชุมชน แม้กระทั่งมะพร้าวในส่วนใครหล่นคนที่ผ่านมาก็สามารถเก็บได้ตามสบาย มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันในชุมชน รวมถึงวิถีเกษตรทำให้ต้องปฏิสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันมาก เช่น การขอแรงลงแขกทำสวนทำไร่ทำนา แต่ปัจจุบันเมื่อสภาวะเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปทำให้วิถีความเรียบง่ายกลายเป็นความเร่งรีบและมีความเป็นปัจเจกมากขึ้น

ด้านอาชีพ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ชุมชนคลองน้อยมีการประกอบอาชีพทางการเกษตร ทั้งสวนมะพร้าว สวนผลไม้ สวนผัก และจับสัตว์น้ำขาย ต่อมาเมื่อสงครามสิ้นสุดลงเป็นช่วงเริ่มต้นของการทำนาในตำบลคลองน้อยซึ่งมีพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก คือ ข้าวทองร้อง เป็นพันธุ์ข้าวที่ปลูกในนาเล็กเพราะลำต้นแข็งแรง ต้นสูง ทนน้ำ นอกจากนั้นมีการปลูกผักทำสวน แต่ปัจจุบันแปลงเกษตรสวนผักกลับแปรเปลี่ยนเป็นสวนปาล์มและสวนยางพารา ส่วนอาชีพประมงและสวนมะพร้าว สวนผักในชุมชนมีจำนวนลดลงมาก อย่างไรก็ตามตำบลคลองน้อยเป็นชุมชนที่ล้อมรอบไปด้วยลำคลองสายเล็กๆทำให้คนในชุมชนยังคงหาปลาเป็นอาชีพเสริม

ด้านการใช้ประโยชน์จากคลอง ปัจจุบันทุกบ้านในตำบลคลองน้อยยังคงใช้น้ำในคลองเพื่อการอุปโภคและการเกษตร หลายครอบครัวใช้ประโยชน์จากคลองโดยการหาสัตว์น้ำในคลอง ทั้งการหาเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและการหารายได้เสริม แต่ในปัจจุบันสัตว์น้ำในคลองเริ่มลดน้อยลง ปลาบางชนิดเริ่มหายไป

คุณลุงจรรยา เล่าถึงความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ โดยสมัยก่อนลำคลองในตำบลคลองน้อยมีความสมบูรณ์ พันธุ์ปลามีมากมาย เช่น ปลาหลด ปลากดขาว ปลานาก ตะพาบน้ำ คุณลุงจรรยาได้รับเล่าขานถึงความสามารถในการหาสัตว์น้ำโดยเฉพาะวิธีการหาปลาที่หาได้ยากในปัจจุบัน คือ การใช้เรือผีหลอก วิธีการใช้คันกล้วยมาผูกไว้ข้างแคมเรือ การหาปลาโดยวิธีเรือผีหลอกจะหาปลาในคืนเดือนมืด โดยที่ในเรือผีหลอกจะใช้คนพาย 2 คน คนที่นั่งหัวเรือจะใช้ไม้พายตีน้ำเพื่อให้ปลาตกใจ ปลาก็จะกระโดดลงเรือ และคุณลุงจรรยาได้รับฉายาจากกลุ่มประมงในตำบลคลองน้อยว่าเป็นเซียนตะพาบน้ำ ลุงเล่าว่าตะพาบน้ำตัวใหญ่ที่ลุงเคยจับได้หนักถึง 67 กิโลกรัม และทุกปีจะจับตะพาบน้ำที่มีน้ำหนักในช่วง 20 – 37 กิโลกรัมได้อย่างน้อยปีละตัว

คุณสมมาตร มาบอกเล่าถึงสภาพปัจจุบันหลังจากที่ได้มีการอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ ทางอบต. คลองน้อยได้ร่วมเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังสายน้ำกับสำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 14 เพื่อตรวจสอบจุดต่าง ๆ ในบริเวณลำคลองในคลองน้อย จากการสำรวจทำให้ทราบว่าน้ำในบริเวณคลองน้อยอยู่ในขั้นพอใช้ มีค่าละลายออกซิเจนที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าสัตว์น้ำในบริเวณคลองน้อยเริ่มน้อยลง ปลาหลายชนิดหายไปจากคลองน้อย จึงอยากให้เยาวชนทุกคนหันมาให้ความสำคัญกับการดูแลลำคลองในชุมชนบ้านเรา

เช้าวันที่ 31 สิงหาคม 2550

ช่วงเช้า เป็นการล่องเรือสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของตำบลคลองน้อย และปลูกต้นจากริมตะลิ่งบริเวณบ้านปากคลองน้อยในหมู่ที่ 5 ตำบลคลองน้อย หลังจากล่องเรือก็มาสรุปกันว่าจากการล่องเรือได้พบเห็นอะไรบ้าง สิ่งที่ได้ คือ

1. ในลำคลองมีขยะลอยอยู่เป็นระยะ
2. ในคลองผักตบชวามาก
3. คลองตื้นเขิน
4. ตะลิ่งรกและน้ำกัดเซาะริมตะลิ่ง
5. คลองกว้างแต่น้ำน้อย

ช่วงบ่าย คือ ช่วงกิจกรรมศิลปะด้วยสองมือ โดยให้น้องๆทุกคนนำภาพที่ประทับใจในการร่วมกิจกรรมครั้งนี้มาวาดลงบนเสื้อ ถึงจะเป็นกิจกรรมที่หลายคนไม่ถนัดแต่ก็ตั้งใจทำกันอย่างถ้วนหน้า ก่อนจากกันทุกคนได้เสื้อซึ่งเป็นฝีมือตัวเองมาใส่อวดโฉมและเก็บภาพเป็นที่ระลึก

8. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นัดพูดคุยเกี่ยวกับการถ่ายทำรายการคนหวงแผ่นดินในวันศุกร์ที่ 7 กันยายน พ.ศ.2550 ณ โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

9. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- ปัญหาในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ คือ ผู้เข้าร่วมมีความหลากหลายมาก
- ข้อเสนอแนะ ควรมีกิจกรรมการละลายพฤติกรรมก่อนการเริ่มกระบวนการ

บทเรียนการจัดการกิจกรรม

1. ความคาดหวังในการจัดประชุมครั้งนี้

เป็นไปตามความคาดหวังที่วางไว้ คือ

- อบรมทักษะการตรวจสอบคุณภาพน้ำจากกิจกรรมนักสืบสายน้ำ
- สร้างแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในระดับชุมชนโดยมีเยาวชนมีส่วนร่วม

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ มีความเหมาะสม ใช้อาคารเอนกประสงค์องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย

ช่วงเวลา ใช้เวลา 1 ถึง 2 วัน

งบประมาณ มีความเหมาะสมมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ผู้เข้าร่วมเป็นตัวแทนเยาวชนในตำบลคลองน้อยซึ่งบางส่วนมีบทบาทในการเป็นทีมวิจัยโครงการจัดการฟื้นฟูคลองโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย

4. กระบวนการที่ใช้

กระบวนการที่ใช้มีความเหมาะสม คือ

- ใช้กระบวนการกลุ่มย่อยเพื่อค้นหาเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหมู่บ้านของตนเอง
- กิจกรรมตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยวิธีการนักสืบสายน้ำ

5. สิ่งที่เกิดขึ้น / ทำไมถึงเกิด

สิ่งที่เกิดขึ้น	เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบประวัติความเป็นมาหมู่บ้านตนเอง - มีความรู้เกี่ยวกับคุณภาพน้ำบริเวณหน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย - มีความรักและผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพิ่มขึ้น	- มีกระบวนการกลุ่มย่อยที่ทำให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ - กิจกรรมที่ใช้เป็นการตรวจสอบคุณภาพน้ำที่ไม่ยากนักทำให้ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอน

6. บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

- การจัดกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมเป็นเด็กที่ไม่เคยผ่านกิจกรรมสร้างเสริมการเรียนรู้ควรมีการทำความเข้าใจในเรื่องกฎกติกาการอยู่ร่วมกันให้ชัดเจน

7. ข้อเสนอแนะ / เสียงสะท้อนจากเวที

- ควรมีการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนที่อยู่ในชุมชนคลองน้อยมีส่วนร่วมในวงกว้าง เพื่อสร้างจิตสำนึกในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

กิจกรรมนักสืบสายน้ำ

วันที่ 23 ตุลาคม 2550

ณ ลำคลองหน้าศาลาประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 7 ต.คลองน้อย อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี

1. ความคาดหวังในการจัดกิจกรรม

- มีแผนที่ลำคลองพร้อมการแสดงคุณภาพน้ำ
- สามารถสรุปคุณภาพน้ำในจุดที่ทำการสำรวจได้

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 20 คน

4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมทีมงานระดมความคิดเห็นวางรูปแบบกิจกรรม
- วางแผนกำหนดการดำเนินงาน
- ประสานผู้เข้าร่วมและวิทยากร
- จัดกิจกรรมตามแผนที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม

5. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้จัดกิจกรรม

- กระบวนการพูดคุยกลุ่มย่อย
- การสำรวจน้ำโดยแบ่งกลุ่มย่อย
- การนำเสนอกลุ่มใหญ่

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- สำรวจคุณภาพน้ำโดยใช้สัตว์เล็กน้ำจืดเป็นตัวชี้วัด
- สำรวจคุณภาพน้ำทางกายภาพ

7. เนื้อหาจากการจัดกิจกรรม

การสำรวจในวันนี้จัดขึ้นบริเวณหน้าศาลาประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลคลองน้อย ซึ่งเป็นจุดที่อยู่ติดแม่น้ำตาปี และเป็นจุดที่มีน้ำทะเลขึ้นถึง ลักษณะพื้นที่ระดับความลึกของน้ำประมาณ 2

- 3 เมตร บริเวณนี้มีลักษณะพิเศษ คือ ริมตลิ่งจะเป็นดินแต่บริเวณกลางลำคลองเป็นทราย ก่อนการสำรวจมีการพบทวนจุดประสงค์ อุปกรณ์และขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมนักสืบสายน้ำ

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนักสืบสายน้ำ

1. เพื่อตรวจสอบคุณภาพน้ำทางด้านกายภาพ
2. เพื่อวัดคุณภาพน้ำโดยใช้สัตว์เล็กน้ำจืดเป็นชี้วัด
3. สังเกตสภาพริมคลองว่ามีสภาพอย่างไร

ผลจากการสำรวจ

<u>ลักษณะน้ำ</u>	ลักษณะเหลืองใส
<u>กลิ่น</u>	มีกลิ่นพอประมาณ เป็นกลิ่นขี้โคลน
<u>ความขุ่นใส</u>	น้ำอยู่ในระดับขุ่นมาก
<u>อุณหภูมิ</u>	32 องศาเซลเซียส อุณหภูมิอากาศ 35 องศาเซลเซียส อุณหภูมิน้ำอยู่ในระดับปกติ

ความเร็วของกระแสน้ำ อยู่ในระดับช้ามาก วัดอุลตอยน้ำใช้เวลาเฉลี่ย 232 วินาที ในการเดินทาง บนผิวน้ำ 10 เมตร ซึ่งถือว่าช้ามากในขณะที่ทำการสำรวจบริเวณที่ทำการสำรวจเป็นช่วงเวลาน้ำลง ภูมิอากาศในช่วง 1 อาทิตย์ที่ผ่านมา แดดมาหลายอาทิตย์

คุณภาพน้ำโดยรวม ดีพอให้คิดว่าเป็นเพราะ ริมคลองเป็นสวนมะพร้าว และสวนกล้วย น้ำว่า

ตรวจคุณภาพน้ำด้วยการสำรวจสัตว์น้ำ คือ ตัวอ่อนจิงปะขาว ตัวอ่อนแมลงปอสีส้ม ไข่เดือน ปลอกแดง ตัวอ่อนแมลงปอเข็ม ตัวอ่อนแมลงปอน้ำตกธรรมดา กุ้งฝอย ลูกปลาเข็มเพรียงปลาที่ พบในบริเวณนี้ คือ ปลาช่อน ปลานิล ปลาบู่ ปลาฉลวด และพบกิ้งก่ามดตัวใหญ่ บริเวณริม คลองพบ ผักตบชวา ต้นมังคุด ต้นปลง ต้นกระถินเทพา ผักกูด มะกั่ว มะเดื่อ กล้วย หญา กระท้อน ทองหลาง การสำรวจในบริเวณนี้ทำให้สรุปได้ว่าน้ำในบริเวณนี้มีคุณภาพดี

หลังจากที่ทีมวิจัยสรุปการสำรวจแล้วได้มีโอกาสคุยกับคุณลุงพันธ์ นิพนธ์ แดงมา ซึ่งมี อาชีพเสริมด้วยการหาปลาในบริเวณคลองในตำบลคลองน้อยและแม่น้ำตาปี ลุงพันธ์เล่าให้ฟังว่า บริเวณนี้อยู่ห่างจากปากน้ำตาปีประมาณ 17 กิโลเมตร และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนมีนาคม ที่ผ่านมานี้ คือ มีน้ำทะเลขึ้นมาถึงบริเวณนี้ถึง 15 วัน ลุงพันธ์เล่าว่าทุกปีที่ผ่านมา น้ำทะเลไม่เคยขึ้น ถึงบริเวณนี้

8. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- เข้าร่วมการประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 3 ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2550

9. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

- บริเวณที่ทำการสำรวจเป็นบริเวณหาดทรายกว้างและตลิ่งราบกับคลอง ช่วยฝั่งตรงข้ามกับจุดที่สำรวจมีโรงงานตั้งอยู่

บทเรียนจากการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ ได้เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

สถานที่ เหมาะสม เพราะเป็นคลองที่มีการใช้ประโยชน์ในการหาปลา กุ้ง มากกว่าที่อื่นๆ

ช่วงเวลา มีความเหมาะสม คือ เป็นวันปิดภาคเรียนเด็กๆไม่ต้องกังวลกับเรื่องเรียน
งบประมาณในการดำเนินกิจกรรม เหมาะสมมีการใช้จ่ายอย่างประหยัด

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เป็นไปตามความคาดหวัง คือ เป็นทีมวิจัยโครงการแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนตำบลคลองน้อยพร้อมด้วยพี่เลี้ยง

จำนวนผู้เข้าร่วมมีความเหมาะสม คือ จำนวนผู้เข้าร่วมไม่มากเกินไปสะดวกต่อการทำกิจกรรมเหมาะสมกับสถานที่

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม ดำเนินตามขั้นตอนที่วางไว้

5. วิธีการ / เครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม คือ มีการแบ่งกลุ่มย่อยในการทำการสำรวจทำให้แต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้เต็มที่ หลังจากที่ได้สำรวจสัตว์เลื้อยคลานเสร็จเรียบร้อยแล้วยังได้มีโอกาสพูดคุยกับคุณลุงพื้นที่มีอาชีพหาปลาในบริเวณที่ทำการสำรวจด้วย

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

เหมาะสม คือ ได้เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

7. แผนงาน / ข้อตกลงร่วมกัน

มีความเหมาะสม คือ มีการเตรียมส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมการการประชุมหมู่บ้านของ หมู่ที่ 3

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

บริเวณที่ทำการสำรวจมีลักษณะเป็นหาดกว้างไม่ถนัดเดินไม่ร่มตะลิ่ง ยากต่อการหาสัตว์ เล็กน้ำจืด

9. ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนให้ความสนใจด้วยดีและให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม ระดมความคิดเห็นอย่างตั้งใจ

10. การสะท้อนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

- การทำกิจกรรมนักสืบสายน้ำบริเวณที่เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนทำให้ทีมวิจัยมีโอกาสอธิบายโครงการวิจัยให้กับชุมชนได้รับทราบ
- กิจกรรมนักสืบสายน้ำทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่ทีมวิจัยสามารถสัมผัสได้ด้วยตัวเองได้
- มีการปฏิบัติการและได้นำข้อมูลที่ได้นำไปเผยแพร่ให้ชุมชนได้รับทราบ

ตารางสรุปผลการสำรวจสัตว์เลื้อยคลาน

หมวดสัตว์	ออกเงินสูง								ออกเงินต่ำ											
	ต้องการน้ำสะอาดมาก				ต้องการน้ำสะอาด				ทนน้ำสกปรกได้บ้าง				ทนน้ำสกปรกได้ดี							
	☐				☐				☐				☐ V							
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P				
กลุ่มสัตว์	1 กลุ่มละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว			
	หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว			
กลุ่มสัตว์	1 กลุ่มละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว			
	หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว				หมู่ละ 1 ตัว			

กิจกรรมเวทีนำเสนอโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

วันที่ 26 พฤศจิกายน 2550

ณ ศาลาประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1. วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม

- เพื่อนำเสนอผลการศึกษาข้อมูล / กิจกรรมในโครงการวิจัยกลุ่มเยาวชน
- เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย
- เพื่อระดมความคิดเห็นในเรื่องการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย โดยเยาวชนและชุมชน

ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- ผู้ปกครองทีมวิจัย
- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย
- คณะครู โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง
- ผู้นำชุมชน / ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของคลอง
- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

4. ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- ประชุมทีมเพื่อวางแผนการจัดเวที
- ประสานงานผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ติดต่อทีมวิทยากร
- เตรียมเอกสาร สถานที่
- ดำเนินกิจกรรมที่วางไว้
- สรุปผลการดำเนินกิจกรรม
- สรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรม

5. เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

- การนำเสนอข้อมูลพร้อมภาพประกอบ
- Mind Map
- สื่อ VCD รายการคนหางแผ่นดิน

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

- กลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อยนำเสนอผลการศึกษาข้อมูลและการดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัย
- ร่วมกันวางแผนการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนและชุมชน

7. เนื้อหาจากการจัดกิจกรรม

เริ่มเวทีโดยการกล่าวความเป็นมาของการจัดกิจกรรมในวันนี้กล่าวรายงานโดย น้องจอย เด็กหญิงนฤวรรณ รัตนศิลป์ และกล่าวเปิดงานโดยท่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย นายประชา นิลเอก ถัดจากนั้นเป็นการชมวีซีดีรายการคนหวงแผ่นดิน ตอนพื้นน้ำใสให้คลองน้อย ต่อจากนั้นเป็นการชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัยและผลการดำเนินงานวิจัย โครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ กลุ่มเยาวชนคลองน้อยได้เริ่มก่อตัวมาตั้งแต่ปี 2540 โดยมีกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์เข้าไปจัดกิจกรรมค่ายการเรียนรู้ในหมู่บ้าน กิจกรรมส่วนใหญ่เน้นเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาตนเอง การค้นหาคุณค่าภูมิปัญญาในชุมชน โดยกิจกรรมที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากชุมชน ทั้งกลุ่มแม่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียน โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการเรียนรู้ของเยาวชนมาอย่างต่อเนื่อง

ปลายปี 2545 กลุ่มเยาวชนคลองน้อย โรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง ร่วมกับกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ได้จัดกิจกรรมถอดบทเรียนตามโครงการศึกษารูปแบบและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งได้มีโอกาสสรุปบทเรียนร่วมกับเพื่อน เครือข่ายเยาวชนต่างพื้นที่ ทำให้มีการพัฒนากลุ่มและกิจกรรมการเรียนรู้ชัดเจนยิ่งขึ้น

หลังจากนั้นกลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อย (ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง) ครู ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนและ อบต. ได้จัดเวทีหารือร่วมกันอีกหลายครั้งเพื่อค้นหาประเด็นการเรียนรู้ของเยาวชน จนกระทั่งได้มีการสรุปความเห็นร่วมกันว่า “การเรียนรู้ที่มีพลังของเด็ก ๆ คลองน้อย คือ การเรียนรู้เรื่องคลอง เนื่องจากเด็กๆ และผู้ใหญ่ในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับคลองมาช้านานหลายชั่วอายุคน แต่ปัจจุบันคลองกำลังเกิดปัญหาขึ้นมามากมายจากหลายสาเหตุ ทำให้ชุมชนเริ่มเกิดความกังวลถึงผลกระทบที่จะตามมาทั้งเรื่องสุขภาพ วิธีการดำเนินชีวิต แม้กระทั่งประเพณีประจำชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องคลองก็กำลังจางหายไป

จากการสรุปบทเรียนผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยกลุ่มเยาวชนรักษัคลองน้อย ทำให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงไปหลายๆ ด้านที่ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อค้นพบที่น่าสนใจจากเวทีในหลายชุมชน คือ คนในชุมชนยังมีการใช้ประโยชน์จากการหาสัตว์น้ำในคลองทั้งที่ห้ามเพื่อประกอบอาหารในครัวเรือนและหาเพื่อเป็นรายได้เสริม จึงได้มีการร่วมกันกำหนดแนวทางในการ

ฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย คือ ต้องกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นถึง ความสำคัญของคลอง ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร และให้คนหันมาสนใจร่วมดูแลคลองมากขึ้น โดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งจะมีการอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำในกระชังก่อนนำไปปล่อยลงคลอง โดยนำเรื่องราวในอดีตเป็นบทเรียนเนื่องด้วยในอดีตคลองน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ของปริมาณสัตว์น้ำ คนในชุมชนให้ความสำคัญในการดูแลคลอง หากมีการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินกิจกรรม ร่วมกันวางกฎกติกาในการดูแลคลองซึ่งเป็นแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการคลองร่วมกันในชุมชนและเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาคลองในตำบลคลองน้อยให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

เกิดเป็นโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนในตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะ 2 ซึ่งกลุ่มเยาวชนรักษาสันติภาพน้อยจะมีบทบาทในการดำเนินงาน และประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆมากขึ้น โดยมีกระบวนการในการดำเนินการ คือ การจัดประชุมชี้แจงโครงการ ประชุมทีมวิจัย จัดเวทีร่วมวางแผนการดำเนินเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ การทำกระชังอนุบาล และการดูแลติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีการจัดฝึกอบรมแกนนำเยาวชนเพื่อเฝ้าระวังสายน้ำ จัดเวทีพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลให้เพื่อนๆและชุมชนร่วมกันดูแลรักษาคลอง จัดเวทีร่วมกับชุมชน เพื่อนำเสนอข้อมูลการเรียนรู้และผลที่เกิดขึ้นของการดำเนินงานวิจัย และสุดท้ายมีการจัดงานเอกสารสรุปรวบรวมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมซึ่งจากแผนการดำเนินงาน จะเห็นได้ว่ากลุ่มเยาวชนมีบทบาทในการประสานความร่วมมือกับชุมชนและองค์กรภายนอกมากขึ้น เพื่อร่วมดูแลคลองซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชุมชนให้อยู่คู่ชุมชนต่อไป

การดำเนินกิจกรรมโครงการการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเยาวชน ตำบลคลองน้อย ระยะที่ 2 กระบวนการที่ผ่านมา คือ

การประชุมชี้แจงโครงการวิจัย จากบทเรียนการทำงานวิจัยที่ผ่านมา เห็นว่าการทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับโครงการวิจัยเป็นส่วนผลักดันให้การดำเนินงานเป็นไปได้ด้วยดี ซึ่งมีการจัดเวทีทำความเข้าใจ 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ชี้แจงกับคณะครูและเพื่อนในโรงเรียน ครั้งที่ 2 ชี้แจงร่วมกับชุมชน การชี้แจงโครงการวิจัยทั้งสองครั้งจัดขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอข้อมูลจากการทำงานระยะแรกและแผนปฏิบัติการในระยะที่สอง

เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเชิญผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการฟื้นฟูคลองโดยเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำร่วมกันวางแผนดูความเหมาะสมของบริเวณจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับพันธุ์ปลาที่จะนำมาอนุบาลก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ซึ่งพันธุ์ปลาที่เป็นข้อสรุปในเวทีคือ ปลาลำปำ ปลาดูเผียน ปลากดโขงโงง ซึ่งจะทำการขอพันธุ์ปลาจากสำนักงานศูนย์วิจัยและ

พัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดสุราษฎร์ธานี บริเวณที่จะจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คือ หน้า
องค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อย วัฒนุญบันเทิง สถานีอนามัยคลองน้อย และทดลองทำอีกจุด
คือ บ้านนางสาวศิริินภา แก้วสืบ ซึ่งเป็นหนึ่งในทีมวิจัย

การล่องเรือสำรวจพื้นที่ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นหลังจากได้ข้อสรุปในเรื่องบริเวณเขต
อนุรักษ์ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ของลำคลองในปัจจุบันและร่วมกันวางแผนจัดทำ
เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน สำรวจลำคลองและจุดที่จะทำ
เป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ คูบริเวณที่มีความเป็นไปได้และเก็บข้อมูลสภาพพื้นที่อย่างละเอียด
พร้อมแผนที่ลำคลอง ข้อสรุปในเวทีมีผู้ใหญ่แสดงความเป็นห่วงเกี่ยวกับบริเวณหน้าสถานีอนามัย
คือ เป็นพื้นที่ที่น้ำจะแห้งมากในช่วงหน้าแล้งและห่างไกลจากบ้านคนทำให้ยากต่อการดูแล ส่วน
ที่หน้าวัฒนุญบันเทิงไม่สามารถทำการอนุบาลโดยกระชังเนื่องจากลำคลองบริเวณนั้นแคบและมี
กระแสน้ำแรง ความเป็นไปได้อยู่ที่การทำความเข้าใจกับชุมชนเพื่อร่วมกำหนดเขตอนุรักษ์ได้เลย

เวทีอบรมการเพาะพันธุ์และการอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ เป็นเวทีที่จัดเพื่อเป็นการศึกษา
ธรรมชาติของปลาแต่ละชนิดพร้อมวิธีการอนุบาลปลา เรียนรู้วิธีการผสมพันธุ์ปลาบางชนิดที่
สามารถทำได้ด้วยตัวเอง โดยผู้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและผู้สนใจในตำบลคลองน้อย มีการ
ประสานงานกับสำนักงานศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด จ.สุราษฎร์ธานีเป็นสถานที่อบรมพร้อม
เจ้าหน้าที่วิทยากรให้ความรู้ จากการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงลักษณะเฉพาะของพันธุ์
สัตว์น้ำจืดในแม่น้ำตาปี คือ พันธุ์สัตว์น้ำในบริเวณปากน้ำตาปีเป็นสัตว์น้ำที่สามารถทนกระแสน้ำ
แถมได้ ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่าปลาบริเวณนี้เป็นปลาสองน้ำ ซึ่งรวมถึงบริเวณคลองน้อยด้วย
เช่นกัน

จัดทำกระชังอนุบาลปลา กิจกรรมการจัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำจัดทำขึ้นเพื่อ
วัตถุประสงค์ว่า ใช้กระชังเป็นที่อนุบาลปลาให้ปรับตัวเข้ากับสภาพน้ำก่อนการปล่อยสู่ลำคลอง
โดยอาศัยความมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย โดยเริ่มทำกระชังแรกที่บริเวณหน้าองค์การบริหารส่วน
ตำบลคลองน้อย จากนั้นจัดที่หน้าบ้านแดง ศิริินภา แก้วสืบ

อนุบาลปลาก่อนการปล่อย การอนุบาลปลาก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง ให้พันธุ์ปลาได้
คุ้นเคยกับสภาพน้ำสภาพอากาศ และเพื่อเป็นการเรียกปลาที่มีในธรรมชาติให้มาอาศัยอยู่ร่วมกัน
เป็นจุดเดียวกัน โดยหลังจากที่ได้รับพันธุ์ปลาจากสำนักงานพัฒนาและวิจัยประมงน้ำจืด ได้จัด
ให้มีการอนุบาลปลาในกระชังก่อนการปล่อยลงสู่ลำคลอง

ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงคลอง หลังจากที่อนุบาลปลามาระยะหนึ่งแล้วก็ปล่อยปลาลงลำ
คลองในจุดที่จัดทำเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมใน
จุดที่มีการกำหนดเขตอนุรักษ์อยู่ก่อนแล้ว คือ วัฒนุญบันเทิงและวัดคอนตะโก

จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ ระหว่างที่อนุบาลปลาใน กระชังทางทีมวิจัยก็ได้จัดทำแบบบันทึกความเปลี่ยนแปลงของปริมาณพันธุ์สัตว์โดยจัดทำแบบ บันทึกช่วงหนึ่งเดือนก่อนการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ลำคลอง

การอบรมแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำ สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากร ในชุมชนเป็นการฝึกการตรวจสอบคุณภาพน้ำโดยใช้สารเคมี ซึ่งมีพี่ๆจากสำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 14 เป็นวิทยากรและวางแผนร่วมกันในชุมชน โดยทำให้เกิดแกนนำเฝ้าระวังสายน้ำในพื้นที่ ตำบลคลองน้อย

การประชาสัมพันธ์โดยการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน จากการสรุปบทเรียนการทำงานวิจัยที่ ผ่านมาทีมวิจัยเห็นว่าการทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับงานวิจัยที่เด็กกำลังดำเนินการอยู่ ควรมี การประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและการใช้เวทีประชุมหมู่บ้านเป็นสื่อกลางจะช่วยอธิบายการทำงานใน พื้นที่ได้อย่างชัดเจน

จัดทำจดหมายข่าว สื่อกลางเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของทีมวิจัย กับเพื่อนเครือข่ายนอกจากเวทีแลกเปลี่ยน การจัดส่งจดหมายข่าวเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทีมวิจัยนำมาใช้ ในการดำเนินงานช่วงนี้ แต่ด้วยความไม่ชำนาญและเรียนรู้การทำสื่อชนิดนี้น้อยจดหมายข่าวของ กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยก็ยังไม่ีฉบับไหนที่สมบูรณ์ที่สุด กลายเป็นเรื่องที่ต้องเรียนรู้ร่วมกัน ต่อไป

8. ข้อตกลงภายใต้แผนงานต่อไป

- นัดประชุมกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย วันที่ 1 ธันวาคม 2550 10.00 น. ณ บ้านแดง ศิริินภา แก้วสืบ

9. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

- สถานที่แคบเกินไปทำให้ดูอึดอัดในการประชุม

บทเรียนการดำเนินกิจกรรม

1. ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม การดำเนินกิจกรรมตรงตามความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

2. สถานที่ ช่วงเวลา งบประมาณในการจัดกิจกรรม

สถานที่ ควรปรับปรุงเนื่องจากศาลาประชุมหมู่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลคลองน้อยแคบเกินไปสำหรับการประชุมครั้งนี้

ช่วงเวลา เหมาะสมเป็นการจัดประชุมในช่วงเปิดภาคเรียนสามารถใช้เวลาในการประชุมได้ตลอดทั้งวันโดยการสนับสนุนจากโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง

งบประมาณ มีความเหมาะสมมีการใช้จ่ายเฉพาะในส่วนที่จำเป็น

3. กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วม เป็นกลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มผู้ปกครองทีมวิจัย

4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม

มีความเหมาะสม ก่อนการดำเนินกิจกรรมมีการวางแผนร่วมกันเพื่อการดำเนินกิจกรรมที่ตรงตามวัตถุประสงค์ การดำเนินกิจกรรมดำเนินไปตามขั้นตอนที่วางไว้ มีการสรุปผลจากการดำเนินกิจกรรมและหาแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องต่อไป

5. วิธีการ / เครื่องมือในการดำเนินกิจกรรม

เหมาะสม คือ มีการนำเสนอความคาดหวังต่อการเข้าร่วมกิจกรรมโดยการเขียนความคิดเห็นใส่บัตรคำ การนำเสนอความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย โครงการวิจัยแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย กิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้โครงการวิจัยแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย

6. เนื้อหาในการจัดกิจกรรม

มีความเหมาะสม การดำเนินกิจกรรมเป็นตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ คือ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยที่ผ่านมา ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัย

7. แผนงาน / ข้อตกลงร่วมกัน

มีความเหมาะสม คือ มีการวางแผนเตรียมตัวเพื่อเข้าร่วมนำเสนอผลการดำเนินกิจกรรม ภายใต้โครงการวิจัยศึกษาแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อย ซึ่งทางกลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ และเพื่อนเครือข่ายเยาวชนจังหวัดสุราษฎร์ธานีจัดขึ้น

8. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพร้อมข้อเสนอแนะ

มีข้อควรปรับปรุงเกี่ยวกับสถานที่ที่แคบไม่เหมาะแก่การประชุมกลุ่มใหญ่ซึ่งจะปรับปรุงในครั้งต่อไป ให้มีความเหมาะสมต่อไป

9. ความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนให้ความสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทีมวิจัยดำเนินอยู่และร่วมกันเสนอแนวทางการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยอย่างเป็นรูปธรรม

10. การสะท้อนของสมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้

- เสี่ยงสะท้อนจากผู้ปกครองเห็นด้วยกับการดำเนินกิจกรรมของทีมวิจัยเพราะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ฝึกการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
- ผู้นำชุมชน เห็นด้วยกับกิจกรรมโครงการวิจัยเป็นการฝึกให้เด็กรักบ้านเกิด ให้ความเห็นเรื่องการเอาจริงเอาจังกับการทำงาน การวางตัวในชุมชน
- แนวทางการฟื้นฟูคลองที่สามารถปฏิบัติร่วมกันได้ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ทุกคนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เพราะเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

ส่วนที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

กลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อยได้ดำเนินการโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูในตำบลคลองน้อย โดยความร่วมมือของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ

4. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยความร่วมมือของเยาวชนและชุมชน
5. เพื่อศึกษากระบวนการขยายพันธุ์สัตว์น้ำในคลองตำบลคลองน้อย
6. เพื่อศึกษาและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในการจัดการคลองอย่างมีส่วนร่วม

โดยมีกระบวนการศึกษา คือ

1. จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการ
2. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
3. เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ
4. อบรมการเพาะพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ
5. จัดทำกระชังอนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ
6. อนุบาลพันธุ์สัตว์น้ำ
7. จัดทำแบบบันทึกสถิติการจับสัตว์น้ำ
8. กิจกรรมประชาสัมพันธ์ เข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้าน
9. จัดทำจดหมายข่าว
10. กิจกรรมถอดบทเรียนกลุ่มเยาวชนรักษ์คลองน้อย
11. จัดเวทีณรงค์และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่คลอง
12. จัดเวทีติดตามความเปลี่ยนแปลง
13. ติดตามความเปลี่ยนแปลงโดยการสำรวจชุมชนและการสัมภาษณ์
14. จัดอบรมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
15. เวทีนำเสนอผลงานวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยระยะที่ 2 สิ่งที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยระยะคือ

- ความเปลี่ยนแปลงของทิมวิจัย ในช่วงการดำเนินโครงการวิจัยในระยะที่ 2 ทิมวิจัยบางส่วนมีการเปลี่ยนสถานที่เรียน มีน้องๆมาเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมอย่างเต็มตัว ในส่วนของรุ่นที่ ต้องมีการจัดการเรื่องเวลาเพื่อให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนการประสานงาน น้องรุ่นใหม่พัฒนามาเป็นคนประสานงานหลักโดยเฉพาะการประสานงานกับเพื่อนเยาวชนใน โรงเรียน จากการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเพิ่มบทบาทให้ทุกคน ทำให้ทิมวิจัยทุกคนมีความคิดความเข้าใจการวิจัยท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น
- ความเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาและชุมชน การดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของกลุ่มเยาวชนรักยศาสตร์ลงน้อยมีพื้นฐานแกนนำเยาวชนในโรงเรียนบ้านทอนหญ้าปล้อง เมื่อผ่านการวิจัยมาถึงสองระยะทำให้ได้รับการยอมรับจากคณะครูในโรงเรียนมากขึ้น คณะครูในโรงเรียนให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมของเยาวชนมากขึ้น รวมทั้งผลักดันให้เด็กๆใน โรงเรียนคนอื่นๆให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น
- วัฒนธรรมและธรรมชาติของเด็กและเยาวชนต้องการทำจริง ปฏิบัติจริงและให้เห็นผลกัน เร็วๆมากกว่ามาทำความเข้าใจเรื่องข้อมูล ซึ่งบางครั้งการดำเนินกิจกรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็น เรื่องของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูล ทำให้เยาวชนผู้เข้าร่วมจะมีสมาธิในเรื่งนั้นๆน้อยเมื่อ เทียบกับกิจกรรมที่มีปฏิบัติการ

เมื่อการวิจัยได้เสร็จสิ้นผลของงานวิจัยได้ขยายผลต่อไปตามลักษณะของการเรียนรู้ คือ

1. ชุมชนได้เริ่มกำหนดกติกาเกี่ยวกับการกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเป็นการเพิ่ม ปริมาณและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ
2. ผลการวิจัยหรือรายงานการวิจัยได้ถูกส่งผ่านถ่ายทอดเข้าไปในระดับนโยบายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็ก และเยาวชนในพื้นที่ตำบลคลองน้อยให้มีกิจกรรมการรักษาดูแลคลองอย่างต่อเนื่อง

ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ โครงการวิจัยโครงการการจัดการฟื้นฟู คลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ตำบลคลองน้อย บทบาทการ ดำเนินกิจกรรมเป็นตัวเยาวชน ฉะนั้นในการเรียนรู้เกี่ยวกับงานวิจัยจึงเป็นไปในลักษณะค่อยเป็น ค่อยไป บางครั้งเยาวชนหลายคนก็ไม่เข้าใจว่าอะไรเป็นงานวิจัย อะไรคืองานวิจัยอะไรเป็นการ ดำเนินกิจกรรมธรรมดา มีเพียงส่วนของแกนนำที่มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของงานวิจัยถึงจะเข้าใจ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร

2. พี่เลี้ยงควรให้การดูแลโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดภายใต้สภาพพื้นที่ /วัฒนธรรมของกลุ่มเยาวชนและชุมชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปรับแผนการทำงาน การช่วยในเรื่องการติดต่อประสานงานกับทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ รวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนให้ชุมชนและสังคมได้รับทราบ การประชุมทีมวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาแก้ความไม่รู้ การรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล การจัดกระบวนการทำงาน การสรุปเอกสาร การบันทึก และการช่วยเขียนรายงาน

3. การดำเนินงานแก้ปัญหาใดๆตามความต้องการของชุมชนและเยาวชน คิดแก้ปัญหาด้วยวิธีของชุมชนและเยาวชนเองน่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ตรงจุดมากที่สุด หลายครั้งที่เกิดปัญหาในการดำเนินกิจกรรมเยาวชนจะมีการตั้งวงคุยเกี่ยวกับปัญหานั้น โดยมีพี่เลี้ยงเป็นคนช่วยมองซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริงมากนัก ในขณะที่เดียวกันการพูดคุยปัญหาที่เกิดขึ้นกับวงที่มีผู้ใหญ่ช่วยดู จะสามารถแก้ปัญหาได้มากกว่า

การดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยการจัดการฟื้นฟูคลองในตำบลคลองน้อยโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชน ระยะที่ 2 ความรู้ที่ได้มาตามกระบวนการที่ได้วางแผนไว้ คือ

1. ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ธรรมชาติของแหล่งน้ำถึงแม้ว่าจะเป็นคลองสายเดียวกันแต่ลักษณะของน้ำแต่ละจุดก็แตกต่างกัน ในช่วงของการค้นหาแหล่งน้ำเพื่อจัดทำเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของกลุ่มเยาวชนรักษาสล่องน้อยจะคำนึงถึงสถานที่ที่มีคนดูแลได้ทั่วถึงและพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในเรื่องปริมาณน้ำตลอดทั้งปี จนถึงระยะที่ต้องมีการอนุบาลพันธุ์ปลาก่อนการปล่อยลงสู่แหล่งน้ำ จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มประมง กลุ่มผู้ใช้น้ำ เวทีวางแผนการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ สอบถามนักวิชาการประมง ทำให้มีข้อสรุปเกี่ยวกับการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำว่าควรเริ่มต้นโดยใช้พันธุ์ปลาท้องถิ่นที่เคยมีในคลองน้อย ทางทีมวิจัยจึงใช้พันธุ์ปลานิลขาว ส่วนในครั้งที่สองใช้พันธุ์ปลาเขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ปรางค์กู่เขตอนุรักษ์แต่ละพื้นที่มีปลาที่อยู่ประจำแตกต่างกัน เช่น หน้าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองน้อยและหน้าบ้านแดง ศรินภา แก้วสืบ มีปลาที่อยู่ประจำ คือ ปลาเสือและปลาหมอน ถ้าปลาเหล่านี้จะมาอยู่เพียงบางช่วง ในช่วงน้ำขึ้นเต็มที่จะมีฝูงปลากระบอกมาอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำด้วยเช่นกัน ส่วนหน้าวัดบุญบันเทิงและหน้าวัดคอนตะโก จะมีเพียงปลาหมอนที่อยู่เป็นประจำ และในบางครั้งจะมีฝูงปลาคอมมาอาศัยอยู่ ในส่วนของหน้าบ้านสูง ผัน จงอักษร และสาละมุดบ้านหมู่ที่ 5 จะมีปลาเสืออาศัยอยู่เป็นประจำ จากการทำความเข้าใจร่วมกันถึงได้มีความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกระแสน้ำขึ้นน้ำลงและความเข้มข้นของน้ำเค็มที่จะหนุนเข้ามาในคลองตำบลคลองน้อย ทำให้ปลาที่อาศัยอยู่ในแต่ละเขตอนุรักษ์จะมีความแตกต่างกันทั้งช่วงเวลาซึ่งมีความเกี่ยวข้องที่สำคัญยิ่งกับกระแสน้ำขึ้นน้ำลง

2. สิ่งที่ได้รับจากการดำเนินงานวิจัย ตัวเขวชนผู้ทำวิจัยถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีการสลับสับเปลี่ยนแกนนำในการประสานงานกับสมาชิกและส่วนที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในชุมชนแต่ก็มิได้ทำให้การดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่อง ถึงแม้เขวชนบางส่วนจะต้องมีการกิจในการศึกษาต่อก่อนนอกชุมชนก็ยังคงสร้างความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมกับรุ่นน้องๆ อย่างต่อเนื่อง ในส่วนของชุมชนได้เริ่มกำหนดกติกาเกี่ยวกับภาระกำหนดเขวชนอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณและขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ผลการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยได้ถูกส่งผ่านถ่ายทอดเข้าไปในระดับนโยบายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลกั้นนโยบายส่งเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเขวชนในพื้นที่ตำบลคลองน้อยให้กิจกรรมการรักษาดูแลคลองอย่างต่อเนื่อง

3. บทเรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้ ตัวอย่างบทเรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการดำเนินโครงการวิจัยของน้องแดง ศิรินก ก้าวลีบ ซึ่งเป็นแกนนำที่ดำเนินการวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อจบโครงการวิจัยก็ยังคงดำเนินกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จากการทำงานวิจัยในช่วงระยะที่ 2 ที่ผ่านมาซึ่งเป็นการลงมือจัดการฟื้นฟูและพัฒนาคลองในตำบลคลองน้อย ทำให้แดงได้ลงมือทำงานจริงมากขึ้น สนุกมากขึ้น ได้มีส่วนร่วมกับชุมชนในการทำงานมากขึ้น และเหนื่อยเพิ่มมากขึ้นด้วย

ในช่วงแรกได้มีการทำกระชังปลาสำหรับใช้อุบาลลูกปลาเพื่อปล่อยลงในลำคลอง จะได้ส่งผลทำให้มีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ซึ่งช่วงนี้แดงก็ได้ฝึกการทำงานและการรับผิดชอบมากขึ้น เพราะเริ่มที่จะรู้ว่าตัวเองต้องมึบทบาทในการทำงานเพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่คอยแต่พึ่งก็ต้องคอยให้พี่เก้เป็นคนบอกให้ทำ บอกไปก็คิด แต่มาตอนนี้เริ่มรู้ว่าเราต้องทำเองแล้วก็ต้องทำให้ได้ จากเดิมที่พี่เก้ต้องคอยเตรียมของต่างๆ ไปบ่ตงทำ กลับกลายเป็นการว่าแดงต้องเป็นคนจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ให้รุ่นน้องทำ แต่ก็รู้สึกดีเพราะตนเองได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในตัวกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอยู่มากขึ้น รู้ว่าแยกกล่ามของงานต่างๆ และรู้สึกหวงแหนสิ่งต่างๆ มากขึ้น จะยกตัวอย่างง่ายๆ คือ จากที่ทำการกระชังนั้นก็รู้สึกหวงกระชัง หวงพันธุ์สัตว์น้ำ เพราะกว่ากระชังจะเป็นกระชังนี้พวกเราทุกคนต้องเหน็ดเหนื่อยกันมากไม่ว่าจะตัดไม้ไผ่ จะเย็บตาข่าย จะปักหลักในน้ำ ทุกอย่างล้วนต้องใช้ความพยายามและใช้สมาธิเป็นอย่างมากเลยทีเดียว และกว่าพันธุ์สัตว์น้ำนั้นจะโตขึ้นมาเป็นปลาตัวใหญ่ๆ ต้องใช้เวลาในการดูแลรักษายาวนาน ต้องให้อาหารเช้า เย็น เวลาแดดร้อนก็ต้องหาตามะพร้าวมาปิดให้กันร้อน ต้องคอยเฝ้าดูระวังอันตรายจากสัตว์ที่จะมาทำร้ายลูกปลา เพราะถ้าเป็นอย่างนี้จึงทำให้แดงไม่อยากให้ใครมาขู่ข่มหรือมาทำร้ายพันธุ์สัตว์น้ำแม้แต่ตัวเดียว เพราะเหตุนี้เองการทำกระชังอนุบาลลูกปลานี้จึงทำให้แดงได้ฝึกความอดทนเพิ่มมากขึ้นอีกไม่น้อยเลย ซึ่งอันที่จริงแล้วก็คือการที่เราต้องทำการกระชังเช้าแล้วเช้าเล่า เพราะว่าพุ่นลอยน้ำหลุดบ้าง กระชังขาดลูกปลาหลุดหายไปบ้าง จึงทำให้เราต้องระดมความคิดในการแก้ปัญหามากขึ้นและก็ต้องลงแรงในการทำซ่อมกระชังใหม่อีกด้วย และอีกอย่างจากการที่สมาชิกนั้นนัดแล้วไม่ค่อยจะมาช่วย

บ้างหรือบางครั้งเวลามาแล้วก็มานั่งเฉยๆ ไม่ยอมช่วยทำงาน ทำให้แตงนั่นต้องรับผิดชอบงานเอง เพราะว่าแตงคิดว่ามันเป็นงานของเรา ถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะมาทำให้เรา บางครั้งสมาชิกทำงาน นำอุปกรณ์มาใช้แล้วไม่เก็บเข้าที่พอถึงเวลากลับต่างคนก็ต่างกลับบ้านไม่ช่วยกันเก็บ แตงก็ต้องเก็บเองอีกเช่นเคย เพราะบ้านแตงถ้าแตงไม่เก็บก็คงไม่มีใครมาเก็บ เพราะสิ่งนี้มันบ่งบอกให้แตงรู้สึกว่าคุณแตงนั่นต้องรับผิดชอบมากกว่าเดิมและสมควรทำตนเป็นตัวอย่างให้น้องๆ และเพื่อนๆ ในชุมชนได้มีจิตสำนึกที่จะช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำลำคลองมากขึ้น

ในช่วงหลังอีกงานหนึ่งที่ทำให้แตงได้การเรียนรู้มากมายอย่างที่จะไม่กล่าวไม่ได้เลย คือ การทำโปสเตอร์ และเขียนป้ายรณรงค์เพราะงานนี้ดูแล้ววุ่นวายที่ข้างที่ขายกล้วยมากกว่าการทำกระชังเสียบอีก เพราะมีเวลาน้อย และประกอบกับการที่เราไม่ค่อยว่างด้วยทำให้พวกเราได้เริ่มที่จะทำเอาตอนที่เหลือเวลาอีกแค่สามวันแล้ว แตงงานที่เราต้องทำนั้นเยอะมาก คือ โปสเตอร์ 10 ชิ้น และป้ายผ้าอีก 5 ชิ้น ทำให้พวกเราต้องอดหลับอดนอนกันเพื่อทำงานนี้ให้สำเร็จลุล่วงไป แต่แทนที่จะเหนื่อยกลับไม่รู้สึเหนื่อยเลยเพราะทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีคนช่วยน้อยแต่ทุกคนที่มาช่วยนั้นก็ล้วนช่วยด้วยความเต็มใจ ถึงแม้ว่าจะต้องอดหลับอดนอนทำงานกันจนสว่างก็ไม่มีใครเอ่ยปากบ่นแม้แต่เหนื่อยเลยว่เหนื่อย มีงานอะไรก็ช่วยกันตลอด มีการแบ่งหน้าที่กันในการทำงาน เช่น แตงเขียนตัวหนังสือ วาดร่างตัวหนังสือป้ายผ้า มั่นตัดตัวหนังสือ ระบายสีป้ายผ้า มุกตัดตัวหนังสือ ระบายสีป้ายผ้า ปอนด์เขียนตัวหนังสือป้ายผ้า แต่พองานของตัวเองเสร็จแล้วแตงงานของเพื่อนยังไม่เสร็จก็มีการช่วยเหลือกันจนเสร็จไม่มีการเถียงว่างานใครงานมัน เช่น พอแตงกับปอนด์เขียนร่างตัวหนังสือป้ายผ้าเสร็จ ถ้าไม่มีงานอื่นก็หันมาช่วยมั่นกับมุกระบายสีต่อ เพราะเหตุนี้จึงทำให้งานอันมหาศาลของพวกเรานั้นเสร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่พอป้ายเสร็จก็ไม่ใช่ว่างนะของเรายังจะเสร็จสิ้นไป เพราะเมื่อทำป้ายแล้วเราก็ต้องมีการติดป้าย และแล้วก็ถึงเวลาลำบากกันอีกเพราะการติดป้ายครั้งนี้ตามวันที่เรากำหนดนั้นฝนตกไม่หยุดเลยทั้งวัน แต่ทีมงานของเราก็ไม่ย่อท้อเช่นเคย ต่างพากันลุยฝนขับรถจักรยานยนต์ไปติดป้ายกันจนครบทุกพื้นที่ แล้วพอลุกลับมาถึงบ้านนั้นทุกคนต่างก็เปียกโชก น้ำมูกไหลตามากันไป และเพราะงานนี้นี่เองทำให้แตงได้รู้ว่า ความสามัคคีนั้นจะส่งผลให้งานทุกอย่างแม้ว่าจะยากลำบากและหนักหนาเพียงใดก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้รู้ว่าอุปสรรคใดๆ นั้นก็ไม่สามารถต้านทานความมุ่งมั่นของเราได้หรอกเพราะถ้าเรามีกำลังใจที่มุ่งมั่นที่จะทำอะไรสักอย่างแล้วนั้น ไม่ว่าจะลำบากสักเพียงใดก็จะสำเร็จได้แน่นอน และที่ขาดไม่ได้ก็คือความรับผิดชอบและความอดทนเพราะถ้าเราไม่มีความรับผิดชอบนั้น แตงเชื่อว่างานนี้ไม่มีทางที่จะสำเร็จลุล่วงไปอย่างแน่นอน

จากการทำงานระยะนี้นั้นแตงก็ได้ลงพื้นที่เก็บเกี่ยวประสบการณ์จากพื้นที่จริงมากขึ้น ได้มีการลงไปคุยเรื่องต่างๆ กับผู้ใหญ่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหรือด้านานเก่าๆ บ้าง การพัฒนาชุมชนของตำบลบ้าง หรือแม้กระทั่งสอบถามสารทุกข์สุกดิบของชาวบ้าน ได้สร้างสัมพันธภาพอันดีกับชุมชน ทำให้แตงได้สนิทสนมและรู้จักกับชาวบ้านมากขึ้นเพราะก่อนหน้านี้แตงไม่ค่อยรู้จักใครใน

ตำบลเลย ไม่ค่อยได้เข้าร่วมสังคมเหมือนคนอื่นแต่พอได้มาทำงานนี้รู้สึกว่าได้รู้จักและเข้าใจคนในชุมชนมากขึ้น และคนในชุมชนก็รู้จักเราและกลุ่มของเราเพิ่มขึ้นส่งผลให้เวลาไปไหนหรือพบใครที่สนใจกลุ่มเราเขาก็จะคอยถามว่าช่วงนี้ทำอะไรอยู่ กิจกรรมไปถึงไหนแล้ว และรวมถึงการถามความเป็นอยู่ของตัวเอง และนอกจากนี้ยังได้ทำให้ชุมชนได้เห็นและรับรู้เรื่องราวของเรามากขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนนั้นคอยเอาใจใส่ให้ความร่วมมือกับเราทุกเรื่อง คอยช่วยเหลือเอื้ออำนวยเรื่องให้ช่วยก็เต็มใจช่วย และอีกอย่างจากการที่เราได้จัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำขึ้นอย่างเป็นทางการนั้น ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือในการไม่รุกรานเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของเรา ให้ความร่วมมือในการเฝ้าระวังสายน้ำมากขึ้น และการทำประมงพื้นบ้านก็กลับมามากขึ้นมีการจับปลา ตกกุ้งกันตามปกติแต่พอเข้ามาในบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของเรานั้นก็มีการเว้นแล้วเลยไป พอพื้นที่จึงค่อยมีการจับปลาตกกุ้งกันอย่างเดิม...

4. แผนการดำเนินงานระยะต่อไป จากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาทางทีมวิจัยได้บทเรียนสำหรับการทำกิจกรรมและแผนการดำเนินงานระยะต่อไป คือ การปรับปรุงเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในแต่ละจุดให้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยการศึกษาเกี่ยวกับพันธุ์สัตว์น้ำในจุดนั้นๆ ให้ชัดเจน พร้อมทั้งศึกษาบริบทเกี่ยวกับลักษณะน้ำ กระแสน้ำขึ้นน้ำลง คุณภาพน้ำ และพันธุ์สัตว์น้ำที่เหมาะสมในแต่ละจุด ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะจะเป็นพันธุ์สัตว์น้ำชนิดเดียวกัน เพราะฉะนั้นองค์ประกอบหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ การใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำของประชาชนบริเวณนั้นๆ และกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะต่อไปอีกอย่างหนึ่ง คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และข้อมูลสถานที่สำคัญของหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้านในตำบลคลองน้อย เพื่อเป็นเอกสารเผยแพร่ต่อสาธารณะและแนวทางการเรียนรู้ชุมชนของเยาวชนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งแผนการดำเนินกิจกรรมระยะต่อไปที่วางไว้จะเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วมจากกลุ่มเยาวชนและชุมชน

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บทเรียนจากการทำงานวิจัยระยะที่ 2

โดย สิริธนา แก้วสืบ

จากการทำงานวิจัยในช่วงระยะที่ 2 ที่ผ่านมาซึ่งเป็นการลงมือจัดการฟื้นฟูและพัฒนาคลองในตำบลคลองน้อย ทำให้เราได้ลงมือทำงานจริงมากขึ้น สนุกมากขึ้น ได้มีส่วนร่วมกับชุมชนในการทำงานมากขึ้น และเหนื่อยเพิ่มมากขึ้นด้วย

ในช่วงแรกได้มีการทำกระชังปลาสำหรับใช้อวนบลูกปลาเพื่อปล่อยลงในลำคลอง จะได้ส่งผลทำให้มีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ซึ่งช่วงนี้เองก็ได้ฝึกการทำงานและการรับผิดชอบมากขึ้น เพราะเริ่มที่จะรู้ว่าตัวเองต้องมียุทธศาสตร์ในการทำงานเพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่เคยคอยแต่ที่เก้ดองคอยให้เก้เป็นคนบอกให้ทำ บอกให้คิด แต่มาตอนนี้เริ่มรู้ว่าเราต้องทำอะไรแล้วก็ต้องทำให้ได้ จากที่ที่เก้ต้องคอยเตรียมของต่างๆ ให้แต่งทำ กลับกลายเป็นการว่าแต่งต้องเป็นคนจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ให้รุ่นน้องทำ แต่ก็รู้สึกดีเพราะตนเองได้มีส่วนร่วมและมีบทบาทในตัวกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนที่ตนเองอยู่มากขึ้น รู้ความยากลำบากของงานต่างๆ และรู้สึกห่วงหาเหวี่ยงสิ่งต่างๆ มากขึ้น จะยกตัวอย่างง่ายๆ ก็คือ จากที่ทำกระชังนั้นก็รู้สึกห่วงกระชัง ห่วงพันธุ์สัตว์น้ำ เพราะกว่ากระชังจะเป็นกระชังนั้นพวกเราทุกคนต้องเหน็ดเหนื่อยกันมากไม่ว่าจะตัดไม้ไผ่ จะเย็บตาข่าย จะปักหลักในน้ำ ทุกอย่างล้วนต้องใช้ความพยายามและใช้สมาธิเป็นอย่างมากเลยทีเดียว และกว่าพันธุ์สัตว์น้ำนั้นจะโตขึ้นมาเป็นปลาตัวใหญ่ๆ ต้องใช้เวลาในการดูแลรักษายาวนาน ต้องให้อาหารเช้า เย็น เป็นเวลาแคว้นก็ต้องหาทางมะพร้าวมาปิดให้กันร้อน ต้องคอยเฝ้าดูระวังอันตรายจากสัตว์ที่จะมาทำร้ายลูกปลา เพราะเป็นอย่างนี้จึงทำให้แต่งไม่อยากจะใครมายุ่งยั้งหรือมาทำร้ายพันธุ์สัตว์น้ำแม้แต่ตัวเดียว เพราะเหตุนี้งานการทำกระชังอวนบลูกปลานี้จึงทำให้แต่งได้ฝึกความอดทนเพิ่มมากขึ้นอีกไม่น้อยเลย ซึ่งอันดับแรกคือการที่เราต้องทำกระชังซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพราะว่าหุ่นลอยน้ำหลุดบ้าง กระชังขาดลูกปลาหลุดหายไปบ้าง จึงทำให้เราต้องระดมความคิดในการแก้ปัญหามากขึ้นและก็ต้องลงแรงในการทำซ่อมกระชังใหม่อีกด้วย และอีกอย่างจากการที่สมาชิกนั้นนัดแล้วไม่ค่อยจะมาช่วยบ้างหรือบางครั้งเวลามาแล้วก็มานั่งเฉยๆ ไม่ยอมช่วยทำงาน ทำให้แต่งนั้นต้องรับผิดชอบงานเอง เพราะว่าแต่งคิดว่ามันเป็นงานของเรา ถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะมาทำให้เรา บางครั้งสมาชิกทำงานนำอุปกรณ์มาใช้แล้วไม่เก็บเข้าที่พอถึงเวลากลับต่างคนก็ต่างกลับบ้านไม่ช่วยกันเก็บ แต่งก็ต้องเก็บเองอีกเช่นเคย เพราะบ้านแต่งถ้าแต่งไม่เก็บก็คงไม่มีใครมาเก็บ เพราะสิ่งนี้มันบ่งบอกให้แต่งรู้สึกว่าคุณเองนั้นต้องรับผิดชอบมากกว่าเดิมและสมควรทำตนเป็นตัวอย่างให้น้องๆ และเพื่อนๆ ในชุมชนได้มีจิตสำนึกที่จะช่วยกันดูแลรักษาแม่น้ำลำคลองมากขึ้น

ในช่วงหลังอีกงานหนึ่งที่ทำให้แต่งได้การเรียนรู้มากมายอย่างที่จะไม่กล่าวไม่ได้เลย คือการทำโปสเตอร์ และเขียนป้ายรณรงค์เพราะงานนี้แต่งคิดว่าค่อนข้างที่จะยากลำบากกว่าการทำกระชังเสียอีก เพราะมีเวลาน้อย และประกอบกับการที่เราไม่ค่อยว่างด้วยทำให้พวกเราได้เริ่มที่จะ

ทำเอาตอนที่เหลือเวลาอีกแค่สามวันแล้ว แต่งานที่เราต้องทำนั้นเยอะมาก คือ โปสเตอร์ 10 ชิ้น และป้ายผ้าอีก 5 ชิ้น ทำให้พวกเราต้องอดหลับอดนอนกันเพื่อทำงานนี้ให้สำเร็จลุล่วงไป แต่แทนที่จะเหนื่อยกลับไม่รู้สึกเหนื่อยเลยเพราะทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีคนช่วยน้อยแต่ทุกคนที่มาช่วยนั้นก็ล้วนช่วยด้วยความเต็มใจ ถึงแม้ว่าจะต้องอดหลับอดนอนทำงานกันจนสว่างก็ไม่มีใครเอ่ยปากบ่นแม้แต่คนเดียวว่าเหนื่อย มีงานอะไรก็ช่วยกันตลอด มีการแบ่งหน้าที่กันในการทำงาน เช่น แต่งเขียนตัวหนังสือ วาดร่างตัวหนังสือป้ายผ้า มินต์คัตตัวหนังสือ ระบายสีป้ายผ้า มุกคัตตัวหนังสือ ระบายสีป้ายผ้า ปอนซ์เขียนตัวหนังสือป้ายผ้า แต่ผลงานของตัวเองเสร็จแล้วแต่งานของเพื่อนยังไม่เสร็จก็มีการช่วยเหลือกันจนเสร็จไม่มีการเกี่ยงว่างานใครงานมัน เช่น พอแต่งกับปอนซ์เขียนร่างตัวหนังสือป้ายผ้าเสร็จ ถ้าไม่มีงานอื่นก็หันมาช่วยมินต์กับมุกระบายสีต่อ เพราะเหตุนี้จึงทำให้งานอันหาศาลของพวกเรานั้นเสร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่พอป้ายเสร็จก็ไม่ใช่ว่างานของเราจะเสร็จสิ้นไป เพราะเมื่อทำป้ายแล้วเราก็ต้องมีการติดป้ายและแล้วก็ถึงเวลาลำบากกันอีกเพราะการติดป้ายครั้งนี้ตามวันที่เรากำหนดนั้นฝนตกไม่หยุดเลยทั้งวัน แต่ทีมงานของเราก็ไม่ย่อท้อเช่นเคย ต่างพากันลุยฝนขับรถจักรยานยนต์ไปติดป้ายกันจนครบทุกพื้นที่ แล้วพอลงมาถึงบ้านนั้นทุกคนต่างก็เปียกโชก น้ำมูกไหลตามๆกันไป และเพราะงานนี้เองทำให้เราได้รู้ว่า ความสามัคคีนั้นจะส่งผลให้งานทุกอย่างแม้ว่าจะยากลำบากและหนักหนาเพียงใดก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้รู้ว่าอุปสรรคใดๆนั้นก็ไม่สามารถต้านทานความมุ่งมั่นของเราได้หรอกเพราะถ้าเรามีกำลังใจที่มุ่งมั่นที่จะทำอะไรสักอย่างแล้วนั้น ไม่ว่าจะลำบากสักเพียงใดก็จะสำเร็จได้แน่นอน และที่ขาดไม่ได้คือความรับผิดชอบและความอดทนเพราะถ้าเราไม่มีความรับผิดชอบนั้น แต่งเชื่อว่างานนี้ไม่มีทางที่จะสำเร็จลุล่วงไปอย่างแน่นอน

จากการทำงานระบายนี้นั้นเราก็ได้ลงพื้นที่เก็บเกี่ยวประสบการณ์จากพื้นที่จริงมากขึ้น ได้มีการลงไปคุยเรื่องต่างๆกับผู้ใหญ่มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องหรือด้านานเก่าๆบ้าง การพัฒนาชุมชนของตำบลบ้าง หรือแม้กระทั่งสอบถามสารทุกข์สุกดิบของชาวบ้าน ได้สร้างสัมพันธภาพอันดีกับชุมชน ทำให้เราได้สนิทสนมและรู้จักกับชาวบ้านมากขึ้นเพราะก่อนหน้านี้เราไม่ค่อยรู้จักใครในตำบลเลย ไม่ค่อยได้เข้าร่วมสังคมเหมือนคนอื่นแต่พอได้มาทำงานนี้รู้สึกว่าได้รู้จักและเข้าใจคนในชุมชนมากขึ้น และคนในชุมชนก็รู้จักเราและกลุ่มของเราเพิ่มขึ้นส่งผลให้เวลาไปไหนหรือพบใครที่สนใจกลุ่มเราเขาก็จะคอยถามว่าช่วงนี้ทำอะไรอยู่ กิจกรรมไปถึงไหนแล้ว และรวมถึงการถามความเป็นอยู่ของตัวเอง และนอกจากนี้ยังได้ทำให้ชุมชนได้เห็นและรับรู้เรื่องราวของเรามากขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนนั้นคอยเอาใจให้ความร่วมมือกับเราทุกเรื่อง คอยช่วยเหลือเจือจาน มีเรื่องให้ช่วยก็เต็มใจช่วย และอีกอย่างจากการที่เราได้จัดทำเขตนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำขึ้นอย่างเป็นทางการนั้น ชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือในการไม่รุกรานเขตนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของเรา ให้ความร่วมมือในการเฝ้าระวังสายน้ำมากขึ้น และการทำประมงพื้นบ้านก็กลับมามากขึ้นมีการจับปลา ตก

กึ่งกันตามปกติแต่พอเข้ามาในบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของเรานั้นก็มีการเว้นแล้วเลยไป พอพื้นที่จึงค่อยมีการจับปลาตกกึ่งกันอย่างเดิม...

ตนเอง

- มีการวางแผนมากขึ้น เช่น การวางแผนงานที่เราต้องดำเนินการเอง ไม่ว่าจะเป็นการนัดน้องๆในการทำหรือซ่อมแซมกระชัง หรือจะเป็นการจัดทำโปสเตอร์ที่ต้องเตรียมงาน แบ่งเวลา และจัดการวางแผนการทำงานกันเองทั้งหมด
- มีความรับผิดชอบต่องานและงานมากขึ้น เช่น งานไหนที่เรารับหน้าที่มาแล้วเราก็ต้องทำให้สำเร็จไป คือ การประชุมร่วมกับหมู่บ้าน การทำโปสเตอร์ และการเขียนรายงานการเรียนรู้ของตนเองส่งในทุกๆเดือน
- มีความเป็นผู้กล้าคิดกล้าทำมากขึ้น เช่น จากการที่พี่เค้าให้แฉ่รับผิดชอบและดำเนินงานของกลุ่มเองมากขึ้น แฉ่ก็ได้มีการคิดเองทำเองมากขึ้น และน่าน้อง เป็นตัวอย่างในการทำงานให้น้องๆมากขึ้นด้วย
- มีความกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การกล้าแสดงออกในการพูดของแฉ่ที่ได้จากการทำงานนี้แฉ่ก็ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ คือ การเข้าร่วมแข่งขันสุนทรพจน์จนได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัดและที่สามระดับภาค และอาจารย์ที่โรงเรียนก็มอบหน้าที่ให้เป็นคีย์ของโรงเรียน และให้เป็นพิธีกรในกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนด้วย
- การควบคุมอารมณ์และการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เช่น เวลาเราทำงานกับเด็กเราก็รู้ว่าเด็กก็ต้องเล่นต้องคุยกันตามประสาความเป็นเด็ก แฉ่จึงต้องคอยทำความเข้าใจและพยายามทำใจกับเด็กกับเด็กมากขึ้น และได้คิดเปรียบเทียบกับตัวเองว่าเราก็เคยเป็นเด็กแบบนี้มาก่อนเพราะฉะนั้นจึงไม่ใส่อารมณ์กับเด็กเพราะเราก็ไม่ชอบให้ใครมาใส่อารมณ์กับเราเหมือนกัน และอีกอย่างเวลาใครติเตียนเรื่องใดก็จะนำมาคิดให้ดีกว่าเรื่องที่เขาติเตียนนั้นจริงหรือไม่ ไม่ใช่ว่าพอใครติเตียนแล้วทำใจไม่ยอมรับแต่อย่างเดียว
- พัฒนาศักยภาพการวิเคราะห์ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมถอดบทเรียนบ้าง การวิเคราะห์งานต่างๆบ้าง แฉ่ก็ได้นำทักษะตรงนี้มาใช้ในการเรียนได้ คือ การทำข้อสอบวิเคราะห์ได้ดีกว่าเพื่อนคนอื่นๆ หรือการวิเคราะห์เรื่องราวและสถานการณ์ต่างๆในรูปแบบการเรียนการสอนในห้องเรียน
- มีรายได้พิเศษ คือ จากการที่ได้ทำงานวิจัยนี้นั้นแฉ่ก็ได้ความอนุเคราะห์จากพวกพี่ๆชุมชนสร้างสรรค์ในเรื่องของเงินช่วยเหลือรายเดือน ทำให้แฉ่ได้มีเงินใช้จ่ายส่วนตัว และเหลือไว้ซื้อของใช้ เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก มาใช้ที่บ้าน เป็นการช่วยเบาลภาระของแม่ที่ต้องหาเงินมาซื้อของในส่วนนี้ด้วย
- มีการเป็นผู้นำมากขึ้นและมีความเป็นพี่มากขึ้น คือ จากการที่ได้ไปเป็นพี่เลี้ยงให้ค่ายของอบต. แฉ่ก็ได้ฝึกการเป็นพี่เลี้ยงที่ดีในการทำตัวให้เป็นแบบอย่างแก่น้องๆด้วย

ครอบครัว

- จากการดำเนินงานนี้นั้นครอบครัวของแดงก็ให้ความร่วมมือมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษาช่วยเหลืองานทุกอย่างเท่าที่ช่วยได้ และเวลามีการทำกิจกรรมใดๆก็ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกที่บ้าง อาหารบ้าง และที่สำคัญครอบครัวของแดงทุกคนก็คอยช่วยให้กำลังใจในการทำงาน คอยให้คำปรึกษาช่วยเหลือในยามที่แดงย่อท้อ และไม่เคยที่จะคิดว่างานนี้เป็นงานที่ไร้สาระเลย
- จากการที่แดงได้ทำงานเพื่อชุมชนนั้น ชุมชนก็ได้ให้ความสำคัญกับครอบครัวแดงมากขึ้น เช่น เวลามีของช่วยเหลือหรือมีเรื่องอะไรก็คอยให้ความสำคัญไม่มองผ่านเหมือนอย่างเคย และชุมชนก็ยังให้ความเคารพนับถือแก่คุณแม่ของแดงมากขึ้นด้วย

ภาคผนวก ข

ตารางผลการตรวจวัดคุณภาพน้ำและแผนที่จุดตรวจคุณภาพน้ำ

โดย โครงการส่งเสริมเครือข่ายตรวจวัดคุณภาพน้ำลุ่มน้ำตาปี สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 14

ครั้ง	ว/ด/ป	คลองบางแพะแรด ม.2		แม่น้ำตาปี ม.9 บ้านค้อล่าง โรงงานขนมเงิน		แม่น้ำตาปี ม.7 บ้านค้อบน ศาลาประชุมหมู่บ้าน		แม่น้ำตาปี ม.4 ปากคลองบ่อนก ศาลาบ้านลุงวิวัฒน์		คลองน้อย ม.5 บ้านปากคลอง ทำน้าบ้านลุงผัน	
		DO	PH	DO	PH	DO	PH	DO	PH	DO	PH
1	มี.ก. 50	4.8	6.5	5.6	6.5	6.2	6.5	4.6	6.5	5.4	6.5
2	เม.ย. 50	4.0	6.5	3.9	6.5	4.1	6.0	4.4	6.0	4.6	6.5
3	พ.ค. 50	4.8	6.0	3.6	7.0	5.0	6.5	4.6	6.0	4.9	6.5
4	มิ.ย. 50	4.6	6.5	3.8	7	4.7	6	5.0	6.5	4.8	6.0
	พอใช้ %	100		25		100		100		100	
	แย %	-		75		-		-		-	

